

**MINISTERUL EDUCAȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA
UNIVERSITATEA DE STAT „ALECU RUSSO” DIN BĂLȚI**

INTERUNIVERSITARIA

Ediția a IX-a

Materialele Colocviului Științific Studentesc

16 mai 2013

Volumul II

Bălți, 2014

CZU: 378(478)(063)(082)=00

I-58

Colegiul de redacție:

Oxana NICULICA, lect. univ., metodist

Liliana EVDOCHIMOV, master în filologie

Vadim LOPOTENCO, student, Facultatea de Economie, președintele Consiliului științific studentesc

Coperta: **Silvia CIOBANU**, bibliotecar, grad de calificare superior

Corector: **Liliana EVDOCHIMOV**, master în filologie

Tehnoredactare: **Liliana EVDOCHIMOV**, master în filologie

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

„Interuniversitaria”, colocviul șt. studentesc (9; 2014; Bălți). Interuniversitaria: Materialele Colocviului Șt. Studentesc, Ed. a 9-a, 16 mai 2013: [în 2 vol.] / col. red.: Oxana Niculica [et al.]. – Bălți: Presa universitară bălțeană, 2014 (Tipogr. Univ. de Stat „Alec Russo” din Bălți).

– ISBN 978-9975-50-061-6.

Vol. 2. – 2014. – 190 p. – Antetit.: Univ. de Stat „Alec Russo” din Bălți. – Bibliogr. la sfârșitul art.

– 100 ex. – ISBN 978-9975-50-058-6.

378(478) (063)(082)=00

Responsabilitatea pentru conținutul și corectitudinea articolelor revine autorilor și coordonatorilor științifici

Tiparul: *Tipografia Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți*

© *Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, 2014*

ISBN 978-9975-50-057-9

S U M A R

SECȚIUNEA ȘTIINȚE SOCIALE

Atelierul Drept

Dumitru DUMITRAȘCU. <i>Independența și imparțialitatea judecătorului</i>	5
Ludmila POSTOLACHI. <i>Codificarea dreptului european al contractelor</i>	10
Inna PROCA. <i>Unele reflecții juridice privind modalitățile de tranșare a conflictelor colective de muncă în legislația Republicii Moldova și cea a României</i>	13
Vlada PORCESCU. <i>Dreptul la viață versus pedeapsa capitală</i>	18
Ana CAZACU. <i>Clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii</i>	24
Olesea PCELINA. <i>Dreptul discreționar în activitatea autorităților municipale</i>	27
Natalia SPĂTARU. <i>Controlul politic în activitatea autorităților publice centrale</i>	33
Carolina CUMPĂȚĂ. <i>Prevederile Constituției Republicii Moldova privind relația dintre reglementările internaționale și cele interne din domeniile drepturilor omului</i>	38

Atelierul Psihologie și asistență socială

Ana ZATUȘEVȘCHI. <i>Caracterul aplicativ al cunoștințelor despre profilul asimetric și motorico-senzorial al elevului</i>	42
Gabriela CEBAN. <i>Nivelul de informare a tinerilor privind existența serviciilor sociale</i>	45
Natalia BOSÎL. <i>Manifestarea sentimentului de gelozie la studenții contemporani</i>	53
Natalia ICHIM. <i>Copiitul ca una din formele devianței școlare</i>	57
Tatiana LUNGU. <i>Stresul în mediul organizațional: diferențe de gen</i>	62
Alexandru BALAN, Arina CORBU, Ana CIORNEA. <i>Orientările valorice ale tinerilor</i>	68
Anna COLIBABA. <i>Serviciile sociale destinate copiilor cu dizabilități în Republica Moldova</i>	74
Vera GANCEARUC. <i>Concubinajul – viziuni ale studentului contemporan</i>	79
Jastina SCUTARI, Tatiana REZNICOV. <i>Modalități de promovare a timpului liber al tinerilor studioși</i>	83
Diana DOSCHINESCU. <i>Dezvoltarea abilităților de comunicare la deținuți</i>	92

Atelierul Științe ale educației și muzicologie

Iulia ZAHARCO. <i>Autogovernarea studentească ca formă de implicare a studenților în conducerea universității</i>	99
Angela ZARARCO. <i>Parteneriatul didactic cu studenții – subiecți ai educației</i>	103
Silvia JITARI, Adela CEBAN. <i>Modalități de organizare și petrecere a timpului liber cu școlarii mici</i>	107
Marina PAPENIUC. <i>Realizarea principiilor pianistice ale lui Ferenc Liszt în pedagogia pianistică contemporană</i>	111
Galina SAVASTIN. <i>Managementul formării culturii interpretative a elevului pianist</i>	115
Natalia DEMENCIUC. <i>Impactul metodelor alternative de evaluare la disciplina educația moral-spirituală în ciclul primar</i>	118

Veronica CRISTIUC. <i>Educația artistico-plastică a elevilor mici prin desen și pictură</i>	124
--	-----

Atelierul Științe economice

Irina ZEABLIȚCAIA. <i>Impactul datoriei de stat externe asupra datoriei publice în Republica Moldova și modalitățile de gestionare a ei (studiu realizat pentru anii 2007 – 2011, anul 2012* – pentru primele nouă luni ale anului)</i>	131
Vadim LOPOTENCO. <i>Influența ratingului în strategia de dezvoltare a activității bancare din Republica Moldova</i>	138
Victor POPA. <i>Aspecte ale culturii organizaționale</i>	145
Doina BOBEICO. <i>Fenomenul șomajului în rândurile tinerilor din Republica Moldova</i>	153
Cristina CIOBANU. <i>De ce aleg tinerii absolvenți domeniile economice?</i>	158
Mihaela MARCIUC. <i>Rolul și poziția cursului de schimb în economia de piață</i>	161
Natalia BUCĂTARI. <i>Azi student, mâine angajat</i>	164
Svetlana MELNIC. <i>Falsificarea banilor în perindarea istoriei</i>	168
Liudmila JOCOT. <i>Sectorul de microfinanțare – aria oportunităților pentru cei săraci</i>	175
Marina ZAVIDEI. <i>Analiza activității de marketing a întreprinderii prin prisma tehnicilor promoționale</i>	179
Anna RAILEANU, Virginia BURLACU. <i>Rolul cercetărilor de marketing în cadrul unui studiu de piață</i>	186

Secțiunea ȘTIINȚE SOCIALE
Atelierul Drept

INDEPENDENȚA ȘI IMPARȚIALITATEA JUDECĂTORULUI

Dumitru DUMITRAȘCU, student, Facultatea de Drept,
Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Tatiana CRUGLIȚCHI**, lect. sup. univ.

Abstract: *In democratic societies, independent and impartial judiciaries contribute to the equitable and stable balance of power within the government. They protect individual rights and preserve the security of person and property. They are the key to countering public and private corruption, reducing political manipulation, and increasing public confidence in the integrity of government. Judiciaries in countries making the transition to democratic governance and market economies face with great burden. Many of these judiciaries must change fairly dramatically from being an extension of executive branch or elite of the country to their new role as fair and independent institutions.*

Keywords: *Judicial independence, judicial impartiality, Individual independence, Institutions independence.*

Independența justiției este privită ca un principiu fundamental care se aplică în statul de drept. În ultimul timp se acordă o atenție deosebită acestui principiu, faptul care se explică prin aceea că nu se poate imagina un stat de drept în care să nu activeze instanțe de judecată independente și imparțiale. Dacă să analizăm toate statele dezvoltate din lume, atunci observăm că nu există nici un stat democratic în care să nu regăsim principiul independenței judecătorilor și supunerii lor numai legii.

Constituirea și dezvoltarea unui stat democratic nu se poate realiza fără o justiție independentă, imparțială și accesibilă. Potrivit art. 114 din Constituția Republicii Moldova, justiția se înfăptuiește numai de instanțele judecătorești. Art. 116 din Constituția RM consacră dispoziții fundamentale, conform cărora judecătorii sînt independenți, imparțiali, inamovibili și se supun numai legii. Orice imixtiune¹ în activitatea de judecată este inadmisibilă și atrage răspunderea prevăzută de lege.

În literatura de specialitate (Peter H. Russell, David M. O'Brien 2001: 6-9), independența justiției este privită sub un aspect dublu: independența instituțională a instanțelor judecătorești și independența personală a judecătorilor.

Independența instituțională își găsește fundamentarea pe teoria separației puterilor în stat, conform acestei teorii, puterea statului trebuie divizată în diferite compartimente cu puteri și responsabilități separate și independente. Astfel, independența justiției privită ca instituție/sistem trebuie să asigure instanțelor judecătorești posibilitatea de a exercita funcțiile sale fără imixtiune, influențare din partea puterii legislative, executive a statului sau de grupuri economice, politice sau din partea altor persoane.

Justiția, ca sistem, dar și judecătorii individual, trebuie să fie capabili să-și exercite atribuțiile fără a fi influențați de puterea legislativă, puterea executivă, ori de diverse grupuri de interese și persoane. În aplicarea legii, independența judecătorilor exclude noțiunea de subordonare și ierarhie. Principiile internaționale recunosc în mod explicit că judecătorii trebuie să

¹ Prin imixtiune se înțelege orice presiune exercitată asupra persoanei judecătorului în scopul de a împiedica judecarea corectă și obiectivă a pricinii civile sau de a influența emiterea unei hotărâri judecătorești. Precum și mitingurile, demonstrațiile realizate la o distanță mai mică de 25 m de la sediul unde se înfăptuiește justiția se consideră, în temeiul art. 13 al legii privind organizarea judecătorească din 06.07.1995, drept imixtiune în activitatea judiciară.

ia decizii în deplină libertate și să acționeze fără restricții și fără a fi obiectul unor influențe, incitări, presiuni, amenințării sau intervenții ilegale, directe sau indirecte.

Astfel, trebuie analizată relația sistemului judecătoresc cu cele două puteri din stat, cu puterea legislativă și executivă:

I. Relația cu Parlamentul: Parlamentul nu poate cenzura judecătorul, nu poate să îi adreseze ordine, nici să se substituie lui. Autoritatea legislativă nu poate să-și aroge competența soluționării niciunui proces; să adopte o lege retroactivă, care, direct sau indirect, ar repune în discuție stabilitatea raporturilor juridice, inclusiv sau mai ales cele consfințite prin hotărâri judecătorești; să modifice o hotărâre dată de instanța judecătorească; să emită o lege interpretativă al cărei unic scop ar fi să furnizeze soluția unor procese în curs; să emită o lege în legătură cu un proces determinat și aflat în curs de judecată. Pentru asigurarea independenței instanțelor judecătorești Standardele Internațional Bar Association prevăd că legislativul nu poate aproba legi care schimbă prin retroactivitate anumite hotărâri judecătorești; legislația referitoare la schimbări de termeni și condiții ale serviciilor judiciare nu li se va aplica judecătorilor în funcție la momentul când e aprobată legea respectivă decât dacă schimbările îmbunătățesc condițiile serviciului (pct. 19 și 20a).

II. Relația cu Guvernul: Activitatea Guvernului poate avea influență asupra domeniului rezervat justiției numai în cazul delegării legislative, atunci când în situații excepționale puterea executivă poate emite ordonanțe care au putere de lege ordinară. În RM practica numeră puține cazuri de delegare legislativă, o situație benefică și oportună deoarece prerogativa de adoptare a actelor normative cu putere de lege este recunoscută numai Parlamentului, iar Guvernul exercită funcția de transpunere în viață a prevederilor legale, reprezentând puterea executivă din stat. Standardele IBA prevăd că miniștrii nu vor exercita nici un fel de presiuni asupra judecătorilor nici vădit, nici în secret și nu vor face declarații care afectează negativ independența judecătorilor, privați individual sau a puterii judecătorești, ca întreg (pct. 16). Intervențiile autorităților guvernamentale, a șefului statului într-o procedură în curs, oricare ar fi motivele invocate pentru a le justifica, pot să fie incompatibile cu independența instanțelor judecătorești, prin conținutul și modalitatea în care ele sînt exercitate. Oricare ar fi impactul real al unor asemenea intervenții asupra derulării procedurii, în mintea justițiabililor pot trezi suspiciuni obiective privind independența justiției. Acestea relevă o lipsă de respect față de puterea judiciară.

Independența judecătorului implică cerința soluționării litigiilor fără nici o ingerință din partea vreunui organ de stat sau din partea vreunei persoane. Independența este necesară pentru a asigura și imparțialitatea judecătorului față de părțile din proces. De aceea, atitudinea judecătorului în cadrul procedurii judiciare trebuie să fie neutră față de poziția și interesele părților litigante. Se poate afirma chiar că imparțialitatea judecătorului reprezintă o caracteristică esențială a activității judiciare.

Principiul independenței judecătorului își găsește aplicare numai în activitatea de judecată. Sub aspect organizatoric și administrativ judecătorii sînt subordonați organelor de conducere judiciară.

În aplicarea legii, independența judecătorilor exclude noțiunea de ierarhie, subordonare. Judecătorul, în calitate de deținător al autorității judecătorești, trebuie să-și poată exercita funcția sa în deplină independență în raport cu toate constrîngerile/forțele de natură socială, economică și politică și chiar în raport cu alți judecători și în raport cu administrația judecătorească.

Legislația trebuie să postuleze independența magistraților, iar autorităților publice trebuie să li se interzică să le adreseze instrucțiuni referitoare la activitățile lor jurisdicționale.

Legea trebuie să prevadă sancțiuni contra persoanelor care vor să influențeze astfel pe judecători, recomandă Consiliul European.

Independența personală a judecătorilor nu trebuie înțeleasă ca un privilegiu acordat magistraților, ci ca o îndatorire fundamentală care are menirea de a asigura drepturile procesuale ale părților. De asemenea, independența personală a magistraților vine ca un beneficiu al justițiabililor care asigură și imparțialitatea judecătorului, ceea ce va contribui la emiterea unei hotărâri legale și întemeiate.

Prezintă importanță modalitatea de numire a judecătorului în funcție, pentru ca să fie asigurată independența lui în exercițiul funcției. În general, pot fi evidențiate următoarele sisteme de numire a judecătorilor:

- alegerea prin vot, care presupune că magistrații sînt aleși de către cetățeni. Principalul dezavantaj al acestui sistem este că duce la implicarea judecătorului în viața politică și în tentația de a pretinde și acorda favoruri, ceea ce nu poate să ne ofere garanții de imparțialitatea magistratului la examinarea unui litigiu;
- numirea judecătorului de către executiv sau legislativ, acest sistem creează riscul generării unei dependențe mai mari față de celelalte puteri din stat;
- numirea de către un organism independent, acest sistem se apreciază ca fiind cel mai reușit, deoarece permite asigurarea independenței judecătorilor anume din acea cauză că magistrații sînt numiți de către o autoritatea independentă de puterea legislativă și executivă. În cadrul acestui organ cel puțin o jumătate dintre membri trebuie să fie judecători aleși de colegii lor pe baza unor metode care garantează o reprezentare cît mai largă a puterii judecătorești.

În Republica Moldova judecătorii se numesc în funcție de către Președintele RM la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii (în continuare CSM), iar judecătorii Curții Supreme de Justiție se numesc de către Parlament. Astfel, în RM se aplică sistemul de numire a magistraților de către executiv și legislativ.

Constituția RM la art. 116 alin (2)-(4), precum și Legea nr. 544 cu privire la statutul judecătorului în art. 11 reglementează procedura de numire a judecătorului în funcție. Prin urmare, judecătorii judecătorilor și curților de apel, selectați prin concurs, se numesc de către Președintele țării la propunerea CSM în funcția de judecător inițial pe un termen de 5 ani. Ulterior, după expirarea termenului de 5 ani, judecătorii sînt numiți pînă la atingerea plafonului de vîrstă de 65 de ani.

Constatăm unele divergențe între reglementările internaționale și naționale în ceea ce privește durata termenului inițial de exercitare a funcției de judecător. Astfel, conform Principiilor de Bază privind Independența Justiției, principiul nr. 12 prevede că dacă judecătorii sînt numiți pe o perioadă determinată, atunci se consideră că o durată sub 10 ani nu satisface condiția de independență. Deoarece judecătorul va putea fi ținta unor influențări cu amenințarea de a nu fi numit ulterior în funcția de judecător pînă la atingerea plafonului de vîrstă, faptul care va duce la dependența judecătorului față de puterea executivă. Propunem ca să fie prelungit termenul de numire în funcția de judecător inițial de la 5 ani la 10 ani.

De asemenea, în procesul numirii judecătorului sînt relevante condițiile înaintate față de persoana care candidează la această funcție. Lista de condiții exhaustive ne oferă Legea cu privire la statutul judecătorului în art. 6, dacă să analizăm aceste condiții și modul de selectare a candidaților, atunci putem trage concluzia că este numită în funcția de judecător persoana care are cele mai mari merite și ținînd seama de pregătirea profesională. La selectarea judecătorilor nu trebuie să facă nicio discriminare pe motive de rasă, culoare, sex, religie, opinie politică sau de altă natură, origine națională sau socială, avere, naștere sau statut. Conform reglementărilor

internaționale, în cazurile în care solicitarea expresă ca un candidat pentru un post în domeniul judiciar să aibă cetățenia impusă de țara interesată, nu este considerată discriminatorie.

Sînt țări din lume unde s-au constatat încălcări ale independenței justiției din acest punct de vedere. De exemplu, în Sudan foarte puține persoane care nu sînt musulmani sau care sînt femei ocupă posturi judiciare la toate nivelurile, iar în Bolivia judecătorii sînt numiți în funcție de apartenența lor politică.

Independența judecătorului nu poate fi concepută în lipsa unor garanții legale corespunzătoare. O garanție reprezintă răspunderea juridică a judecătorului. Răspunderea magistratului nu trebuie privită ca fiind o atingere adusă independenței judecătorului, deoarece o astfel de interpretare ar face ca independența să fie sinonimă cu iresponsabilitatea. Cele două noțiuni au rolul de a asigura transparența și corectitudinea actului de justiție.

Acțiunea disciplinară împotriva judecătorului se face potrivit unor norme speciale, sancționarea judecătorului este dispusă de o autoritate distinctă față de cea administrativă, și anume de către Consiliul Superior al Magistraturii. În cadrul CSM activează colegiul disciplinar, care, potrivit Legii nr. 950 din 19.07.1996 cu privire la colegiul disciplinar și la răspunderea disciplinară a judecătorilor, examinează cazurile privind răspunderea disciplinară a judecătorilor.

Acțiunea disciplinară se pornește numai pentru abaterile disciplinare prevăzute exhaustiv în art. 22 din Legea privind statutul judecătorului. Printre cauzele care duc la răspunderea disciplinară se enumeră: încălcarea obligației de imparțialitate; activitățile publice cu caracter politic; absențele nemotivate de la serviciu, întârzierea ori plecarea de la program; încălcarea normelor Codului de etică al judecătorului etc. Putem observa că judecătorul este tras la răspundere disciplinară pentru încălcarea obligațiilor judiciare (de serviciu) care se referă la asigurarea unui proces echitabil, aplicarea corectă a legislației în vigoare și ocrotirea drepturilor justițiabililor. Judecătorul nu poate fi sancționat pentru luarea unei hotărîri „nepopulare”, datorită opoziției față de fondul cauzei decise de judecător.

Potrivit standardelor internaționale și reglementărilor naționale judecătorul nu poate fi supus răspunderii civile, pe calea acțiunii de regres, pentru prejudiciile cauzate prin erori judiciare. Acest fapt se explică prin aceea că chiar o sancțiune pecuniară presupusă, care poate să intervină sau nu, duce la influențarea judecătorului la adoptarea unei hotărîri, și prin consecință afectează independența și imparțialitatea magistratului care judecă cauza. Dar, trebuie să menționăm că justițiabilii, cărora le-a fost cauzat un prejudiciu prin erori judiciare, se bucură de dreptul de a cere de la stat repararea prejudiciului cauzat.

Dacă se ne referim la răspunderea penală a magistraților, urmărirea penală împotriva judecătorului poate fi pornită de către Procurorul General, cu acordul CSM. Înainte de a exprima acordul, CSM va stabili temeinicirea acuzațiilor în baza raportului prezentat de către inspecția judiciară, care verifică demersurile privind pornirea urmăririi penale. În unele țări dezvoltate, ca de exemplu în Germania, judecătorii nu se bucură de imunitate juridică. Astfel, se apreciază că chiar dacă judecătorii vor fi lipsiți de imunitate, urmărirea penală va fi desfășurată cu respectarea garanțiilor generale ale respectării drepturilor omului – pentru realizarea unor măsuri speciale de investigație, pentru percheziționarea sau arestul unor magistrați va fi nevoie de autorizare din partea judecătorului de instrucție.

Actualmente, judecătorii sînt lipsiți de imunitate contravențională² și nu mai este necesar acordul CSM la pornirea urmăririi penale împotriva judecătorului, dacă el este bănuit de

² Pînă la modificările operate prin Legea pentru modificarea unor acte legislative nr. 153 din 05.07.12, judecătorii nu puteau fi trași la răspundere contravențională fără acordul CSM; judecătorul reținut în cazul în care era bănuit că a săvîrșit o contravenție urma să fie eliberat imediat după identificare.

săvârșirea infracțiunilor prevăzute la articolul 324 (coruperea pasivă) și 326 (traficul de influență) Cod penal al RM. Datorită intervenirii acestor modificări combaterea corupției va deveni mai eficientă și rezultativă, vor fi instituite măsuri de prevenire coerente, va fi exclusă posibilitatea utilizării garanției imunității pentru a scăpa de răspundere.

Imunitatea penală a judecătorilor duce la tergiversarea urmăririi penale ori la blocarea arbitrală a procedurii penale. Din această cauză optăm pentru ca judecătorii să fie lipsiți de imunitate juridică. Dacă judecătorii vor accepta să le fie ridicată imunitatea, aceasta va fi un semnal pentru societate că judecătorii înșiși au încredere în sistemul judiciar, acest fapt va duce la creșterea încrederii populației în justiția din RM.

În cadrul examinării și soluționării unei cauze civile, deontologia profesională îi obligă pe judecători să-și exercite funcția cu obiectivitate, avînd ca unic temei legea și principiile generale ale dreptului, fără a da curs presiunilor și influențelor exterioare. Mai mult, ei sînt ținuți să adopte un comportament din care să rezulte chiar și aparența de imparțialitate, tocmai pentru a înlătura orice îndoială cu privire la îndeplinirea corectă a îndatoririlor profesionale.

Imparțialitatea judecătorului presupune deci ca acesta să fie echidistant, astfel că el nu va favoriza prin cuvînt sau faptă pe niciuna dintre părți și, în plus, va urmări în permanență ca nicio parte să nu fie sau să nu se simtă dezavantajată. În materie civilă, neutralitatea sa presupune a da prioritate modului de rezolvare a litigiului așa cum doresc părțile, în cazul în care acestea au ajuns la o înțelegere.

Justiția este unică, imparțială și egală pentru toți. O justiție imparțială presupune două cerințe.

Pe de o parte, activitatea de judecată trebuie să se desfășoare în mod obiectiv, „în numele legii”, după cum prevede art. 114 din Constituția RM. Totodată, trebuie să se țină seama de principiul, potrivit căruia „nimeni nu este mai presus de lege”. De aceea, principiul imparțialității justiției constituie un corolar al principiului legalității ce caracterizează statul de drept. Deci, reflectă un element important al preeminenței dreptului, anume că verdictul instanței de judecată este definitiv și are forță obligatorie, afară dacă este infirmat de o jurisdicție superioară, pentru ilegalitate sau inechitate.

Pe de altă parte, principiul imparțialității presupune ca autoritățile cărora le revine sarcina de a desfășura justiția să fie neutre. De altfel, neutralitatea este de esență justiției. Aceste autorități sînt reprezentate de judecători, care sînt obligați să soluționeze cauzele fără părtinire, asigurînd astfel egalitatea cetățenilor în fața legii, principiu recunoscut de art. 16 din Constituția RM. Această valoare etică este cea mai supusă presiunilor, de la posibile acte de corupție ale părților comise asupra judecătorilor, pînă la propria atitudine a judecătorilor sau gînduri ori concepte. Ea se manifestă tot timpul atîta vreme cît judecătorul este în interacțiune cu ceilalți și îl obligă la un permanent autocontrol al gesticii, mimicii, expresiilor utilizate în sala de judecată ori în hotărîrile redactate.

Orice persoană are dreptul la un proces corect și echitabil, pentru ca să fie asigurat acest drept al justițiabililor legislația în vigoare instituie anumite drepturi ale persoanelor, implicate în actul de justiție și obligații ale judecătorilor. Astfel, este reglementată instituția de incompatibilitate și conflictele de interese, de interdicții și de incapacități, de obligația judecătorului de a se abține de la examinarea cauzei și de posibilitatea recuzării lui.

Judecătorul urmează să se abțină de la judecarea cauzei dacă a luat parte la judecarea pricinii în prima instanță nu mai poate participa la judecarea acesteia în instanța de apel, de recurs și nici la rejudecarea ei în primă instanță după casare și invers, judecătorul care a luat parte la judecarea pricinii în apel, nu mai poate participa la judecarea ei în recurs și în primă instanță, iar judecătorul care a luat parte la judecarea pricinii în recurs nu mai poate, participa la judecarea ei în primă instanță și nici în instanța de apel și de recurs. În general, jude-

cătorul poate fi recuzat dacă are un interes personal, direct sau indirect în soluționarea pricinii ori există alte împrejurări care pun la îndoială obiectivitatea și nepărtinirea lui.

O importanță deosebită reprezintă și atitudinea populației față de sistemul judecătoresc. Se apreciază chiar că mult mai important este ca justițiabilii să fie convingși că cauza lor a fost examinată și soluționată de către un complet de judecată independent și imparțial.

Bibliografie:

1. *Principiile de Bază privind Independența Justiției*, aprobate de Adunarea Generală a ONU prin rezoluțiile 40/32 din 29 noiembrie 1985 și 40/146 din 13 decembrie 1985.
2. *Standarde Minime de Independență Judiciară*, adoptate de International Bar Association în 1982 la New Delphi.
3. *Constituția Republicii Moldova* din 29 iulie 1994 // Monitorul Oficial al RM nr. 1, din 12 august 1994.
4. *Legea cu privire la statutul judecătorului*, nr. 544-XIII din 20 iulie 1995 // Republicată în Monitorul Oficial al RM nr. 15-17, din 22 ianuarie 2013.
5. *Legea cu privire la colegiul disciplinar și la răspunderea disciplinară a judecătorilor*, nr. 950-XIII din 19 iulie 1996 // Republicată în Monitorul Oficial al RM nr. 182-185, din 19 august 2003.
6. Cocîrță, Alexandru, *Reforma justiției în contextul implementării Planului de Acțiuni UE-Moldova*, Chișinău, Editura Arc, 2009.
7. Danileț, Cristi, *Independența justiției (I). Standarde de independență structurală*, 2010 [Accesat 19.04.2013], Disponibil: <http://www.cristidaniilet.ro/docs/Independenta%20structurala%20a%20justitiei.doc>.
8. Danileț, Cristi, *Imparțialitatea justiției din perspectivă europeană*, 2005 [Accesat 19.04.2013], Disponibil: <http://cristidaniilet.ro/docs/imparțialitatea%20justitiei.doc>.
9. Danileț, Cristi, *Imparțialitatea personală a judecătorului*, 2008 [Accesat 19.04.2013], Disponibil: <http://cristidaniilet.ro/docs/Imparțialitatea%20judecatorului.doc>.
10. Leș, Ioan, *Tratat de drept procesual civil*, București, Editura ALL Beck, 2001.
11. Peter H. Russell, David M. O'Brien, *Judicial independence in the age of democracy. Critical perspectives from around the world*, Editura University Press of Virginia, 2001.

CODIFICAREA DREPTULUI EUROPEAN AL CONTRACTELOR

Ludmila POSTOLACHI, masterandă, Facultatea de Drept,
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți
Coordonator științific: Ion DĂNOI, lect. sup. univ., dr.

Abstract: *Moldova's adherence to the European Union is a key strategic objective. Codification aims to collect certain principles and rules should serve guidance to judges. European contract code should aim to simplify the business and eliminate insecurity of trade and European civil circuit.*

Aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană constituie un obiectiv strategic fundamental. Aderarea reflectă orientarea valorilor societății noastre și adoptarea unei strategii de dezvoltare internă și internațională, care presupun o serie de avantaje sociale, juridice, economice, politice.

Reieșind din faptul că Integrarea Europeană este obiectivul strategic ireversibil al politicii externe și interne al Republicii Moldova³, pentru implementarea acestuia o importanță deosebită se atribuie procesului de coordonare a reformelor în conformitate cu standardele și experiența statelor membre ale UE. Un loc de seamă îl constituie procesul de reformare a sistemului național al justiției. Pentru ca Moldova să fie stat membru al UE, este necesar să parcurgă toate treptele privind integrarea.

³ <http://www.moldova.md>

Procesul de extindere a UE are o funcție istorică: ceea ce a face din continentul european un spațiu de pace, stabilitate și prosperitate. UE a pus în aplicare, treptat, un proces de sprijin și de ghidare a țărilor candidate la aderare, pentru ca acestea să fie pregătite să își asume obligațiile de state membre, în special în procesul de tranziție, reforme și punere în aplicare a acquis-ului și a politicilor UE⁴.

În felul acesta, în conformitate cu prevederile articolului 2 al Tratatului privind Uniunea Europeană, se reglementează faptul că „uniunea se întemeiază pe valorile respectării demnității umane, libertății, democrației, egalității, statului de drept, precum și pe respectarea drepturilor omului, inclusiv a drepturilor persoanelor care aparțin minorităților”. Aceste valori sunt comune statelor membre într-o societate caracterizată prin pluralism, nediscriminare, toleranță, justiție, solidaritate și egalitate între femei și bărbați.”⁵ Din conținutul acestuia, rezultă faptul că orice stat care dorește să adere la UE trebuie să respecte următoarele valori: demnitatea umană, libertatea, democrația, egalitatea, statul de drept, drepturile omului, inclusiv drepturile persoanelor care aparțin minorităților. La fel, acestea se angajează să respecte valorile UE în cadrul Uniunii Europene și în relația cu țările terțe.

Integrarea unui stat în UE pornește de la integrarea economică, trece prin cea socială, o face necesară pe cea juridică și pune tot mai stringent problema celei politice. În felul acesta, pentru ca un stat să fie acceptat în UE, trebuie ca să parcurgă aceste trepte.

Este important de subliniat că armonizarea sistemelor de drept în cadrul UE este o problemă care a dat naștere și provoacă neîncetat dispute puternice în rândul specialiștilor din statele membre și candidate. Unul dintre segmentele juridice asupra căruia integrarea unui stat în UE se va răsfrânge îl constituie dreptul privat. Aceasta este privit dintr-o dublă perspectivă.

1. Pe de o parte, există un *acquis comunitar* în domeniul dreptului privat sau la confluența dreptului privat cu cel public, pe care țara care aderă va trebui să îl adopte, numeroase acte normative interne intervenind deja în perioada de pregătire a integrării.
2. Pe de altă parte, integrarea economică care caracterizează UE își face din ce în ce mai simțite repercusiunile asupra dreptului privat, îndeosebi în materia contractelor, punând în discuție o posibilă codificare a sa la nivel comunitar. Această codificare și dreptul comunitar privat în general vor constitui cadrul general de dezvoltare pentru dreptul privat intern⁶.

Codificarea reprezintă sistematizarea și reunirea într-un cod a normelor juridice care se referă la o anumită ramură a dreptului⁷. Codificarea are ca scop colectarea unor principii, mai mult sau mai puțin generale, precum și a unor reguli care trebuie în același timp să servească drept orientare judecătorilor și să fie completate de aceștia.

Dreptul comunitar intervine, în multe domenii: ca de exemplu se evidențiază dreptul european al afacerilor, dreptul social european, dreptul fiscal european, precum și drept administrativ european și dreptul penal european.

În UE au fost propuse unele proiecte privind codificarea normelor juridice, cum ar fi proiectul codului civil European, proiectul codului penal și proiectul codului de procedură penală, însă implementarea acestora a eșuat.

⁴ <http://europa.eu>

⁵ Art. 2 din *Tratatul privind Uniunea Europeană*, din 07.02.1992.

⁶ Bucureanu A. *Considerații privind codificarea dreptului comunitar privat, cadrul general de evoluție al dreptului privat român*. Revista de științe juridice. Nr. 1, 2006, p. 200.

⁷ <http://dexonline.ro>

Pentru a evidenția importanța codificării, unii autori consideră că dreptul comunitar este chiar susceptibil de a fi supus procesului de constituționalizare⁸. În felul respectiv, este de menționat că în faza de proiect este Constituția europeană, ea reprezintă un ambițios proiect politic, instituțional și social, pentru a oferi soluții adecvate la problemele privind lipsa legitimității UE ca organizație suprastatală. Existența unei singure Constituții atinge suveranitatea statelor membre, încât ar face să dispară ca stat, constituind Statele Europene.

Mediul afacerilor în UE este la un înalt nivel de dezvoltare, astfel încât se încheie diverse contracte cu persoane ce se află în state diferite ale uniunii și pentru a face mai accesibil tranzacțiile este necesar a adopta un Cod European al contractelor. La nivelul uniunii, în materia contractelor, se aplică normele dreptului internațional, care face trimite la legea statului care se aplică, dar nicidecum nu se aplică normele unice. Dreptul internațional privat protejează ordinea juridică națională, o promovează chiar. Pe când în contextul codificării europene, această latură ar trebui modificată. UE trebuie să adopte un Cod European al contractelor, astfel ar simplifica mediul de afaceri în materie juridică.

În cazul litigiilor care apar între părțile contractului, examinarea acestora este mai dificilă și se tergiversează rezolvarea lor, din motiv că de multe ori legea care guvernează contractul nu coincide cu legea țării care examinează pricina. Judecătorii trebuie să analizeze cu atenție reglementările legii contractului, astfel încât să emită o hotărâre justă. Chiar dacă judecătorii studiază legea statului străin, dar sunt legi generale precum și speciale, în caz de conflict dintre acestea prioritate are legea specială. În cazul în care judecătorul ia cunoștință doar cu legea generală riscă să emită o hotărâre incorectă, care ar afecta pe una din părți. Acesta este în detrimentul oamenilor de afaceri, deoarece ei necesită o examinare a litigiilor rapidă, eficientă și fără pierderea sumelor mari de bani.

Diversele insecurități sunt legate atât de varietate a limbilor, a cutumelor existente, precum și de ambiguitățile dreptului internațional privat, de dreptul material străin și de regulile privind executarea deciziilor jurisdicționale într-o altă țară. Părțile domiciliat sau stabilite în interiorul Pieței Comune ar beneficia astfel de un cadru juridic comun, cu aceeași autoritate în toate statele membre, dincolo de diferențele lingvistice și de metodologie juridică care există în Europa⁹.

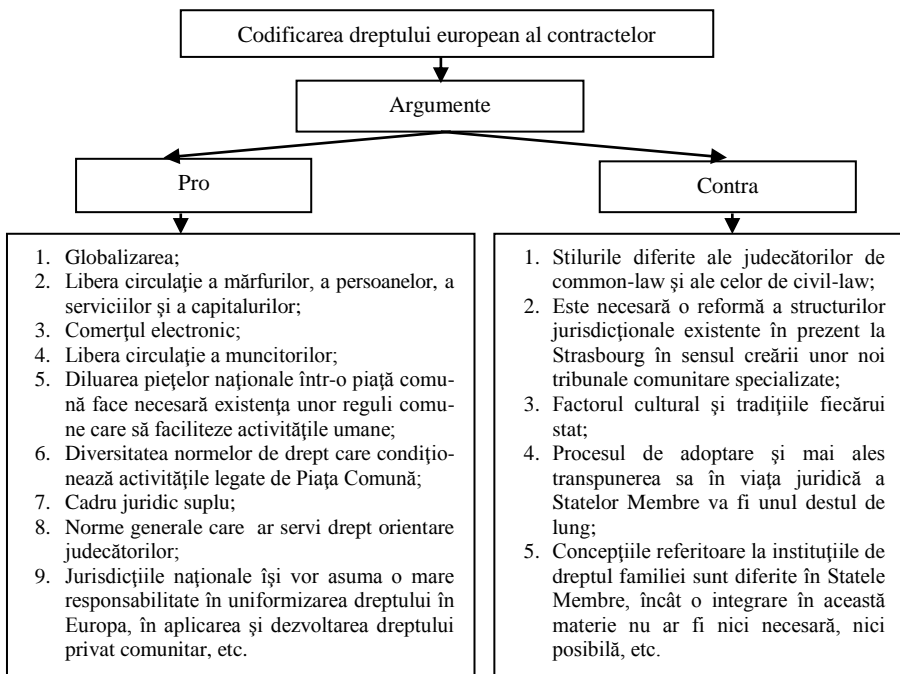
Abordarea acestui aspect este destul de controversat și necesită o atenție sporită, deoarece o eficiență reglementare a unui Cod European al contractelor, ar rezolva multe situații cu care se înfruntă zi de zi în activitatea comercială. Obiectivul acestui cod trebuie să vizeze simplificarea mediului de afaceri în materie juridică și eliminarea insecurității din comerțul și circuitul civil european.

Rolul contractelor și impactul mecanismelor juridice asupra mediului de afaceri, soluțiile pe care contractele le oferă unui mediu de afaceri dinamic, în care concentrarea și prudența sunt valori necesare pentru supraviețuire, reprezintă probleme care trebuie să fie rezolvate odată cu adoptarea unui Cod European al contractelor.

Atât codificarea dreptului comunitar privat în general, precum și adoptarea unui Cod European al contractelor în special, creează diferite dificultăți. În schema următoare sunt enumerate argumente pro și contra codificare.

⁸ Rodota S. *Carta drepturilor fundamentale. Helbing Lichtenhahn*, 2001, Basel, p.10.

⁹ Jürgen Basedow, *Rapport de synthese: Quel droit prive pour l'Europe?*, in *La reception du droit communautaire en droit prive des Etats members*, Colloque international, Session internationale d'études doctorales, Université de Paris X/Nanterre, 28 ianuarie-1 februarie 2003, p. 244.

Bibliografie:

1. Bucureanu A. *Considerații privind codificarea dreptului comunitar privat, cadrul general de evoluție al dreptului privat român*. Revista de științe juridice. Nr. 1, 2006.
2. Jürgen Basedow, *Rapport de synthese: Quel droit prive pour l'Europe?*, in *La reception du droit communautaire en droit prive des Etats membres*, Colloque international, Session internationale d'études doctorales, Université de Paris X/Nanterre, 28 ianuarie-1 februarie 2003.
3. Rodota S. *Carta drepturilor fundamentale. Helbing Lichtenhahn*, 2001, Basel.
4. *Tratatul privind Uniunea Europeană*, din 07.02.1992.
5. [http:// www.dexonline.ro](http://www.dexonline.ro)
6. [http:// www.europa.eu](http://www.europa.eu)
7. [http:// www.justice.md](http://www.justice.md)
8. <http://www.moldova.md>

UNELE REFLECȚII JURIDICE PRIVIND MODALITĂȚILE DE TRANȘARE A CONFLICTELOR COLECTIVE DE MUNCĂ ÎN LEGISLAȚIA REPUBLICII MOLDOVA ȘI ÎN CEA A ROMÂNIEI

Inna PROCA, studentă, Facultatea de Drept,
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Eduard BOIȘTEANU**, dr., conf. univ.

Abstract: *The article is related to the labour law. The objective of the research is streamlined towards the elucidation of collective labour relationships which are shaped in the process of settlement of collective labor disputes and also because the organization of a strike.*

The current article is aimed at conceptually approaching the juridical institution of collective labour disputes and ways of resolving collective labour disputes by means of international tools, national legislation and doctrinaire opinions.

Keywords: *collective labor disputes, strikes, conflicts of interest, conflicts of rights, the trade union, social partnership.*

În comparație cu legislația română, legislația muncii a Republicii Moldova are caracter rigid, nu se bucură de un grad suficient de flexibilitate. În acest caz, ne referim în special la materia tranșării conflictelor colective de muncă. Astfel, dacă legislația română recurge la mai multe modalități (proceduri) de soluționare a conflictelor colective de muncă, cum ar fi: concilierea, medierea și arbitrajul – dintre care numai concilierea este instituită cu caracter obligatoriu, legislația muncii a Republicii Moldova consacră doar procedura de conciliere în calitate de mecanism (modalitate) de soluționare a unor astfel de conflicte.

*Codul muncii al Republicii Moldova (în continuare – CM al RM)*¹⁰ consfințește ca o modalitate de rezervă tranșarea conflictelor colective de muncă nemijlocit în instanța de judecată. Astfel, în conformitate cu prevederile art. 360 alin. (1) din CM al RM, în situația în care părțile conflictului nu au ajuns la o înțelegere sau nu sînt de acord cu decizia comisiei de conciliere, fiecare din ele este în drept să depună, în termen de 10 zile lucrătoare de la data adoptării deciziei cu privire la înțelegere asupra revendicărilor salariaților sau primirii informației din partea președintelui comisiei, o cerere de soluționare a conflictului în instanța de judecată.

Instanța de judecată va convoca părțile conflictului în timp de 10 zile calendaristice de la data înregistrării cererii. În afară de aceasta, examinarea cererii de soluționare a conflictului colectiv de muncă se va desfășura în termen de cel mult 30 de zile lucrătoare de la data înregistrării acesteia.

Părțile, care nu sînt satisfăcute cu hotărîrea pronunțată de către instanța de judecată, o pot contesta în condițiile prevăzute de *Codul de procedură civilă al Republicii Moldova*¹¹.

La elucidarea aspectelor judiciare privind tranșarea conflictelor colective de muncă, nu putem trece cu vederea problema reconceptualizării jurisdicției muncii în sensul constituirii unor tribunale specializate de muncă.

Într-adevăr, legislația diferitor țări, în funcție de tradiții și specificul național al raporturilor dintre sindicate și patronat, a căutat, în mod permanent, să găsească soluții eficiente pentru a asigura rezolvarea litigiilor într-o manieră convenabilă, garantîndu-se totodată continuitatea proceselor de producție și evitarea oricăror implicații nedorite pe planul relațiilor sociale de muncă.

În domeniul jurisdicției muncii se constată o mare diversitate a sistemelor de organizare a jurisdicțiilor. În general, putem identifica următoarele sisteme de jurisdicție a muncii ce funcționează în diferite țări¹².

Jurisdicții specializate constituie formele moderne de reglementare a litigiilor de muncă supunîndu-le spre soluționare unor factori competenți ce dispun de pregătire de specialitate recunoscută și care pot să ofere maximum de acuratețe și eficiență soluțiilor pe care le pronunță. Jurisdicțiile specializate pot îmbrăca următoarele forme:

- organele autonome de jurisdicție a muncii (precum tribunalele de muncă, tribunalele de securitate socială ș.a.), caracterizîndu-se prin profesionalismul soluționării și deplina autonomie și independență. Asemenea organe există în Marea Britanie și Germania;
- organele de jurisdicție a muncii incluse în sistemul organelor judecătorești. Asemenea organe întîlnim în Franța, Polonia etc.;

¹⁰ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 159-162 din 29.07.2003.

¹¹ *Codul de procedură civilă al Republicii Moldova. Nr. 122-XV din 14 martie 2003*. Chișinău: Cartea, 2003.

¹² Studiul comparativ preluat din: Călinoiu C. *Jurisdicția muncii*. București: Lumina Lex, 1998, p. 54-57.

- secții specializate ale instanțelor de drept comun (în Italia).

Sisteme de jurisdicție a muncii în organe convenționale se constituie ca mijloc de soluționare a conflictelor de muncă, specific sistemului de drept american. Spre deosebire de alte sisteme, dreptul american al muncii nu cuprinde decât un număr mic de norme de aplicare generală, iar înfăptuirea relațiilor de jurisdicție a muncii fiind încredințată „Corpusului Național pentru relațiile de muncă” și „Comisiei pentru o egală utilizare a șanselor”. Cu excepția jurisdicțiilor instituite de aceste organisme, întregul conțecios al relațiilor de muncă se desfășoară în cadrul negocierilor colective, care diferă în dependență de relația de muncă concretă.

Sisteme de jurisdicție ordinare, unde litigiile de muncă se judecă la fel, ca și alte litigii, de către instanțele civile de drept comun. Acest sistem de jurisdicție este aplicabil pentru Japonia.

După cum se arată în doctrina română¹³, în dreptul comparat, jurisdicția muncii și asigurărilor sociale are la bază trei coordonate:

- a) concilierea, ca obiectiv central, în vederea armonizării amiabile a intereselor diverse și a stingerii conflictelor;
- b) celeritatea procedurilor spre a se evita menținerea unor situații inechitabile, eliminarea focarelor de tensiune socială și salvagardarea securității raporturilor de muncă și de asigurări sociale;
- c) accesibilitatea, în vederea evitării descurajării exercitării dreptului la acțiune al persoanelor încadrate în muncă și al asiguraților sociali.

În Republica Moldova nu se poate vorbi încă de o specializare reală și efectivă a jurisdicției muncii, întrucât litigiile individuale de muncă și conflictele colective de muncă sînt examinate în cadrul instanțelor de drept comun. Necesitatea constituirii unor instanțe judecătorești, specializate în domeniul conflictelor de muncă, a fost conștientizată de societatea civilă, reprezentată de partenerii sociali. Astfel, Oleg Budza, președintele Confederației Naționale a Sindicatelor din Moldova, a subliniat necesitatea creării tribunalelor de muncă în Republica Moldova, menționînd, totodată, că sindicatele au optat întotdeauna pentru prevenirea și soluționarea conflictelor de muncă pe cale amiabilă¹⁴. „Tribunalul muncii constituie mecanismul juridic competent să asigure în mod civilizată pacea civică și socială în colectivele de muncă sau compromisul dintre salariați și angajatori”. Potrivit lui Oleg Budza, soluționarea situațiilor de conflict prin intermediul tribunalelor muncii ar putea fi mult mai ușoară, mai eficientă și mai rapidă.

Confederația Națională a Sindicatelor din Moldova a accentuat în repetate rînduri că în sistemul judecătoresc al Republicii Moldova lipsește instanța specializată competentă să judece litigiile individuale și conflictele colective de muncă, după experiența mai multor țări europene. Prin urmare, sindicatele au propus de mai multe ori autorităților de resort să revină asupra constituirii tribunalelor de muncă.

Revenind la problematica înființării unor tribunale de muncă, apreciem ca fiind deosebit de utilă instituirea unei proceduri de selecționare a candidaților pentru ocuparea funcției de judecător în cadrul tribunalului de muncă, cu luarea în considerare a următoarelor aspecte: a) consultarea societății civile (reprezentate de partenerii sociali) în vederea unei cât mai largi confirmări a încrederii de care se bucură candidatul pe plan social, sub aspectul bunei reputa-

¹³ Elisei C. *Considerații în legătură cu viitoarea reglementare a jurisdicției muncii și a asigurărilor sociale* // Revista „Dreptul”, nr. 11/2002, p. 38.

¹⁴ În viitorul apropiat în Chișinău ar putea fi creat Tribunalul Muncii // <http://www.azi.md/ro/print-story/16911> (accesat la 20 februarie 2012).

ții și a cunoașterii concrete a realităților din domeniul raporturilor juridice de muncă; b) promovarea de către candidat a examenului susținut în fața unui consiliu de specialitate al Comisiei naționale pentru consultări și negocieri colective, coprezidată de un profesor universitar de dreptul muncii, în scopul verificării pregătirii profesionale și a stăpînirii metodelor de conciliere și promovare a parteneriatului social.

În legislația română, dintre cele trei proceduri reglementate de *Legea nr. 62/2011 a dialogului social*¹⁵ (concilierea, medierea, arbitrajul), așa cum am arătat, numai procedura de conciliere este instituită cu caracter obligatoriu. Medierea și arbitrajul reprezintă modalități facultative de soluționare a conflictului colectiv de muncă, părțile fiind libere să convină asupra recurgerii la ele.

Într-adevăr, potrivit art. 180 din *Legea nr. 62/2011*, medierea sau arbitrajul conflictului colectiv de muncă este obligatorie (obligatoriu) dacă părțile, de comun acord, au decis acest lucru înainte de declanșarea grevei ori pe parcursul acesteia.

În literatura de specialitate¹⁶, *medierea* a fost definită drept o etapă facultativă de rezolvare a unui conflict de interese ce constă în încredințarea unei persoane autorizate, aleasă de comun acord de către părțile conflictului, de a soluționa conflictul cu respectarea procedurii stabilite prin contractul colectiv de muncă, etapă intervenită după eșecul concilierii.

Medierea este o instituție juridică ce a fost reglementată, în domeniul soluționării conflictelor de interese, pentru prima dată prin *Legea română nr. 168/1999 „Privind soluționarea conflictelor de muncă” (abrogată)*¹⁷. Așa cum s-a subliniat în doctrină, rațiunea ei rezidă în interesul legiuitorului ca părțile să nu ajungă la grevă și în respectarea, chiar și în ipoteza unui conflict de interese, a principiului libertății de voință a părților¹⁸.

Spre deosebire de conciliere, medierea, dînd expresie, în situația analizată, principiului libertății contractuale, este o fază posibilă, dar neobligatorie în procesul de soluționare a conflictului de interese¹⁹.

Rolul hotărîtor în domeniul organizării și desfășurării procedurilor de mediere și de arbitraj îl au mediatorii și arbitrii. În consecință, s-a prevăzut înființarea Oficiului de Mediere și Arbitraj al Conflictelor Colective de Muncă de pe lîngă Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale (art. 175 din *Legea nr. 62/2011*).

În cadrul Oficiului de Mediere și Arbitraj al Conflictelor Colective de Muncă vor fi constituite corpul de mediatori și corpul de arbitri ai conflictelor colective de muncă.

În conformitate cu art. 178 alin. (1) din *Legea nr. 62/2011*, în cazul în care conflictul colectiv de muncă nu a fost soluționat ca urmare a concilierii organizate de Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale, respectiv de inspectoratul teritorial de muncă, după caz, părțile pot hotărî, prin consens, inițierea procedurii de mediere.

Așadar, după cum am arătat, medierea este o procedură suplimentară facultativă, prin care se încearcă stingerea conflictului colectiv de muncă, ca urmare a înțelegerii părților, cu ajutorul unor persoane neutre – mediatori.

¹⁵ *Codul muncii. Codul dialogului social și 5 legi uzuale*. București: Hamangiu, 2011.

¹⁶ Alexandru Cornescu, *Drept sindical*, București, Editura Hamangiu, 2010, p. 129-130.

¹⁷ *Monitorul Oficial al României*, Partea I, 29.11.1999, nr. 582.

¹⁸ Ion Traian Ștefănescu, *Tratat de dreptul muncii, vol. II*, București, Editura Wolters Kluwer, 2007, p. 689.

¹⁹ Ion Traian Ștefănescu, *Conflictul de muncă*, București, Editura Lumina Lex, 2000, p. 31; Raluca Dimitriu, *Conflictul de muncă și soluționarea lor*, București, Editura Tribuna Economică, 2006, p. 104.

Pe parcursul înfăptuirii procedurilor de mediere, mediatorul este obligat să întocmească un raport cu privire la situația conflictului, cu precizarea părerii sale cu privire la eventualele revendicări rămase nesoluționate.

Raportul mediatorului poate fi supus analizei salariaților, spre a hotărî dacă încetează sau nu conflictul de interese²⁰. Rolul concret al întocmirii acestui document, neprecizat de către lege, se consideră, interpretîndu-se logic și teleologic reglementarea legală, a fi, în funcție de rezultatul parcurgerii procedurii, următorul²¹:

- în măsura în care prin convocarea părților și dialogul cu ele revendicările s-au soluționat integral, părțile trebuie să constate încheierea conflictului de interese;
- dacă au rămas revendicări nesoluționate, persoanele care îi reprezintă pe salariați pot să îi informeze pe aceștia pentru a hotărî în ce măsură se impune continuarea sau nu a derulării conflictului de interese (conflictului colectiv de muncă).

Concluzionînd asupra acestei etape procedurale, se remarcă deosebirea fundamentală față de conciliere, constînd în caracterul facultativ instituit de legiuitor pentru mediere.

După cum a remarcat Alexandru Cornescu²², în acest cadru, sindicatele reprezentative (sau reprezentanții salariaților), urmare a consultării membrilor lor, sînt libere să propună angajatorului parcurgerea procedurii. În fond, apelul la mediere este o expresie particulară a parteneriatului social, părțile conflictului de interese urmărind ajungerea la un acord și, astfel, încetarea manifestării conflictului. Dacă salariații nu își exprimă acordul pentru a se realiza medierea, sindicatele reprezentative (reprezentanții salariaților) sînt îndrituite (îndrituiți) fie să deducă arbitrajului dezacordul, fie să declanșeze faza finală și cea mai gravă a conflictului de muncă (de interese) – greva.

Dacă, urmare a parcurgerii acestei proceduri se ajunge la un acord legat de negocierea și încheierea contractului (acordului) colectiv, conflictul încetează. În caz contrar, există două posibilități²³:

- să se recurgă la arbitraj pentru stingerea conflictului colectiv de muncă;
- să fie declanșată greva.

Potrivit stipulațiilor art. 179 din Legea nr. 62/2011, pe întreaga durată a unui conflict colectiv de muncă, părțile aflate în conflict pot hotărî prin consens ca revendicările formulate să fie supuse arbitrajului Oficiului de Mediere și Arbitraj al Conflictelor Colective de Muncă de pe lîngă Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale.

Ceea ce deosebește radical arbitrajul de celelalte modalități de soluționare a conflictelor deosebite de muncă este caracterul obligatoriu al rezultatului la care se ajunge urmare a parcurgerii sale, consemnat în hotărîrea arbitrală.

În doctrina română, *arbitrajul* a fost recunoscut drept o modalitate facultativă de soluționare a conflictelor de interese ce poate interveni, prin acordul de voință al părților, oricînd pe parcursul conflictelor de interese și care conduce, invariabil, la încetarea acestora²⁴.

Așadar, părțile conflictului colectiv de muncă pot recurge la arbitraj în următoarele situații: după epuizarea etapei de conciliere, dacă aceasta nu s-ar fi putut finaliza cu definitivarea contractului colectiv de muncă; pe parcursul sau după epuizarea medierii, dacă părțile au

²⁰ Ion Traian Ștefănescu, *Tratat de dreptul muncii*, București, Editura Wolters Kluwer, 2007, p. 290.

²¹ Ion Traian Ștefănescu, *Conflictele de muncă*, București, Editura Lumina Lex, 2000, p. 32.

²² Alexandru Cornescu, *Drept sindical*, București, Editura Hamangiu, 2010, p. 132.

²³ Alexandru Țiclea, *Tratat de dreptul muncii*, București, Editura Universul Juridic, 2011, p. 263.

²⁴ Alexandru Cornescu, *Drept sindical*, București, Editura Hamangiu, 2010, p. 133.

înțeles să parcurgă și această etapă, dar demersul lor nu are (nu a avut) șanse de succes; în sfârșit, în oricare moment al desfășurării grevei²⁵.

Totodată, trebuie să punem în relief faptul că arbitrajul nu face parte din problematica parteneriatului social, întrucât dispune de o natură preponderent juridicțională și, deci, este finalizat cu o hotărâre arbitrală obligatorie pentru părțile conflictului. Însă, în viziunea cercetătorului Alexandru Cornescu²⁶, arbitrajul face parte din sfera dialogului social dintre partenerii sociali, deoarece, și în acest caz, chiar dacă hotărârea arbitrală are caracter obligatoriu, fundamentală este voința părților de a supune tranșarea conflictului lor unui arbitraj.

Hotărârile arbitrale pronunțate de Oficiul de Mediere și Arbitraj al Conflictelor Colective de Muncă sînt obligatorii pentru părți, completează contractele colective de muncă și devin executorii din momentul pronunțării lor.

Luînd în considerare prevederile art. 179 alin. (2) din Legea nr. 62/2011, putem conchide că, în ipoteza în care se recurge la arbitraj, declanșarea grevei nu mai este legal posibilă.

DREPTUL LA VIAȚĂ VERSUS PEDEAPSA CAPITALĂ

Vlada PORCESCU, studentă, Facultatea de Drept,
Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Ina ODINOKAIA**, dr., lect. sup. univ.

Résumé: *Le droit à la vie est un droit humain primordial, ayant une pertinence pour la société. Par conséquent, ce droit fondamental a également une dimension sociale et pour le garantir est nécessaire l'existence des traités et des conventions internationales, mais aussi par le bon fonctionnement du droit interne. Dans certaines circonstances, ce droit peut être légalement violé dans le cas où la loi autorise de causer intentionnellement le mort d'une personne. Les violations du droit à la vie peuvent consister en actions dans lesquelles on met fin à la vie, telles que la peine de mort. La peine capitale est la forme la plus sévère de la répression qui a jamais existé, est une parodie brutale et vindicative de la justice. Elle transforme les erreurs judiciaires dans une tragédie irréversible et nous savons que personne n'est pas assuré contre les erreurs judiciaires. Cet article présente les raisons "pour" et "contre" la peine de mort, mettant en évidence les arguments auxquels un état de droit doit correspondre.*

Mots-clés: *droit à la vie, instruments internationaux, la peine capitale, abolition, arguments.*

Expresia „drepturile omului” ne sugerează despre drepturile ființei umane, căreia îi sunt recunoscute drepturile sale naturale, cum este și *dreptul la viață*, care marchează unul dintre drepturile fundamentale ale omului. Acest drept este dreptul suprem al oricărei persoane și, în consecință, o condiție necesară a exercitării celorlalte drepturi și libertăți ale omului. Referindu-ne la obligația statelor de a proteja dreptul la viață, avem în vedere nu doar abținerea de a provoca intenționat moartea unei persoane, ci și impunerea obligației pozitive de a lua măsuri adecvate pentru a asigura protecția efectivă a vieții oricărei persoane.

Protejarea dreptului la viață prin normele interne și internaționale constituie un imperativ și, în același timp o necesitate, deoarece reprezintă un atribut fundamental al persoanei, a cărei ocrotire este strâns legată și determină ocrotirea celorlalte atribute ale persoanei: integritatea corporală, sănătatea, libertatea, etc. Cele mai cunoscute accepțiuni ale dreptului la viață sunt cele oferite de instrumentele juridice care definesc și apără dreptul la viață. Unul dintre

²⁵ Ion Traian Ștefănescu, *Tratat de dreptul muncii, vol. II*, București, Editura Wolters Kluwer, 2007, p. 690-691.

²⁶ Alexandru Cornescu, *Drept sindical*, București, Editura Hamangiu, 2010, p. 133.

acestea este *Declarația Universală a Drepturilor Omului*²⁷, care în art. 3 stabilește că „orice ființă are dreptul la viață, la libertate și la securitatea sa”.

*Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice*²⁸, în art. 6, la nivel universal și *Convenția Europeană a Drepturilor Omului*²⁹, în art. 2, la nivel regional, cu mici deosebiri în formulare, consfințesc faptul că „dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege”, impunându-se statelor obligația pozitivă de a lua toate măsurile necesare pentru a asigura o protecție efectivă a acestuia.

Pe plan intern, dreptul la viață își găsește consacarea în art. 24 alin. 1 din *Constituția Republicii Moldova*³⁰, unde se menționează faptul că „statul garantează fiecărui om dreptul la viață și la integritate fizică și psihică” și *Codul Penal*³¹, cap. II art. 145-163 „Infrațiuni contra vieții și sănătății persoanei”, prin care sunt incriminate faptele care aduc atingere dreptului la viață.

Discuțiile doctrinare privind dreptul la viață sunt centrate pe următoarele aspecte:

1. Stabilirea momentului de debut din care începe protecția dreptului la viață și
2. Determinarea conținutului acestui drept, în sensul de a stabili dacă el include și dreptul de a muri al unei persoane.

În acest context, I. Moroianu-Zlătescu menționa, abordarea științifică a momentelor de apariție a drepturilor omului și implicite a dreptului la viață, „trebuie să plece de la două premise: una – de la constatarea sociabilității naturale a ființei umane, alta – de la constatarea că puterea este inerentă oricărei formațiuni sociale, indiferent de tipul de organizare.”³²

Pentru determinarea acestor fapte și încadrarea corectă din punct de vedere juridic a lor este necesar a se stabili momentul de la care este protejat dreptul la viață al unei persoane, dar și momentul din care încetează ocrotirea acestui drept, adică momentul morții persoanei.

În legislația Republicii Moldova este incriminată doar fapta de provocare ilegală a avortului³³, faptă prin care sunt ocrotite relațiile sociale referitoare la viața, sănătatea și integritatea corporală a femeii însărcinate, astfel protejându-se dreptul la viață din momentul nașterii persoanei. Respectiv, momentul nașterii unei persoane reprezintă, conform legislației Republicii Moldova, momentul de la care fapta de suprimare a vieții se încadrează în infracțiunea de omor; până în acest moment, mama are dreptul de a renunța la viața fătului prin avort,

²⁷ *Declarația Universală a Drepturilor Omului*, ratificată de Republica Moldova prin Hot. Parl. nr. 217-XII din 28.07.90.

²⁸ *Pactul Internațional privitor la drepturile civile și politice*, ratificat prin Hot. Parl. nr. 217-XII din 28.07.90 și în vigoare pentru Republica Moldova din 26 aprilie 1993.

²⁹ *Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale*, ratificată prin Hot. Parl. nr. 1298-XIII din 24.07.97 și în vigoare pentru Republica Moldova din 12 septembrie 1997.

³⁰ *Constituția Republicii Moldova* din 29.07.1994, publicată la 18.08.1994 în Monitorul Oficial Nr. 1 art. Nr. 1, intrată în vigoare la 27.08.1994.

³¹ *Codul Penal al Republicii Moldova* Nr. 985 din 18.04.2002, Publicat la 14.04.2009 în Monitorul Oficial Nr. 72-74 art. Nr.: 195.

³² Moroianu Zlătescu, Irina. *Din istoria drepturilor omului*/ Irina Moroianu Zăltescu, Radu Demetrescu: București, 2009, pag. 27.

³³ În conformitate cu prevederile articolului 159 din Codul Penal constituie infracțiune de provocare ilegală a avortului „Înteruperea cursului sarcinii, prin orice mijloace, săvârșită: a) în afara instituțiilor medicale sau cabinetelor medicale autorizate în acest scop; b) de către o persoană care nu are studii medicale superioare speciale; c) în cazul sarcinii ce depășește 12 săptămâni, în lipsa indicațiilor medicale, stabilite de Ministerul Sănătății; d) în cazul contraindicațiilor medicale pentru efectuarea unei asemenea operații; e) în condiții antisănătare.”

fără ca această faptă să atragă consecințe penale. Însă, în situația în care avortul nu se săvârșește în condițiile și împrejurările prevăzute de lege, caz în care încadrarea juridică a faptei este aceea de provocare ilegală a avortului, mama poate fi atrasă la răspundere penală.

De altfel, și Comisia Europeană a Drepturilor Omului a apreciat că termenul „orice persoană” folosit în textul Convenției nu poate fi aplicat unui copil care nu s-a născut. Prin prevederile Convenției nu este recunoscut și garantat fătului un drept la viață absolut, deoarece viața acestuia este intim legată de viața femeii care îl poartă și nu ar putea fi avută în vedere separat. Dacă s-ar considera că art. 2 se aplică și fătului și că protecția acordată de acest articol ar trebui, în absența unor limitări exprese să fie considerată ca absolută, ar trebui să se deducă de aici că avortul este interzis, chiar și atunci când sarcina ar pune în pericol viața mamei. Acest lucru ar însemna că viața fătului ar fi considerată ca fiind mai prețioasă decât viața mamei însărcinate.³⁴

Într-o hotărâre recentă a Curții Europene a Drepturilor Omului³⁵ s-a decis că punctul de plecare al dreptului la viață ține de marja de apreciere a statelor, lăsând astfel legislațiilor naționale rolul de a stabili condițiile și limitele în care este permis dreptul la avort.

În opinia doctrinarului R. Chiriță, dreptul personal la viață ia ființă de la apariția persoanei umane, deci ulterior concepției, însă anterior nașterii, iar acest moment îl reprezintă începutul celui de-al treilea trimestru al sarcinii, conform condiției viabilității.³⁶ În cel de-al treilea semestru al sarcinii apare și dreptul personal la viață, drept care se bucură de protecție din partea legiuitorului și a organelor judiciare cu atât mai mult cu cât în acest moment apare activitatea cerebrală la nivelul fătului, fapt care consolidează necesitatea unei protecții științifice.³⁷

Referitor la debutul dreptului la viață, Convenției interamericane a Drepturilor Omului, îi revine pionieratul în reglementare, deoarece indică expres în textul convenției faptul că dreptul la viață este recunoscut din momentul concepției.³⁸

O altă problemă care trebuie analizată referitor la dreptul la viață este momentul în care acesta încetează. Cu referire la acest subiect autorul O. Stoica indică că, momentul final în care încetează viața unei persoane este considerat momentul în care a încetat activitatea cerebrală.³⁹

Din toate cele analizate, consider că punctul de plecare cu privire la dreptul la viață ține aprecierea statelor, în funcție de prevederile legislației naționale statele urmează să stabilească când apare dreptul la viață și când acesta încetează nemijlocit. Astfel, dreptul la viață apare atunci când statul pedepsește pentru fapta de suprimare a vieții.

Deși este dreptul care protejează cea mai importantă valoare umană, bază pe care se grefează celelalte drepturi și libertăți fundamentale, dreptul la viață nu este un drept absolut, existând atingeri licite ale acestuia, în situațiile în care se provoacă intenționat moartea unei persoane, iar legea autorizează aceasta faptă. Atingerile aduse dreptului la viață pot privi acțiuni

³⁴ Comisia Europeană a Drepturilor Omului, cauza nr. 8416/1979, X. c. Marii Britanii, Decizia din 13 mai 1980.

³⁵ Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza nr. 53924/2000, Vo. c. Franței.

³⁶ Chiriță, Radu. *Dreptul constituțional la viață și dreptul penal*/Radu Chiriță// Studia Universitatis Babeș-Bolyai. -2001.- Nr. 1, p. 130.

³⁷ Radu CHIRIȚĂ, op.cit., p. 56.

³⁸ Vlădoiu, Nasty Marian. *Protecția constituțională a vieții, integrității fizice și a integrității psihice*/ Nasy Marian Vlădoiu.: ed. Hamangiu, 2007. - p. 115.

³⁹ Stoica, O. *Drept penal. Partea specială*, Ed. Didactică și Pedagogică/ O. Stoica. - București: Ed. Universul Juridic, 1976. p. 65.

nile prin care se pune capăt vieții, moartea – concepută într-un sens general: pedeapsa cu moartea, întreruperea voluntară a sarcinii, eutanasia, eugenismul, războiul și sinuciderea.

De-a lungul timpului societatea a căutat diferite forme de menținere a ordinii. Astfel, s-a ajuns la adoptarea unor norme de conduită care să facă diferența între ceea ce este sau nu este permis. Ulterior, a apărut pedeapsa ca măsură luată împotriva nerespectării unei reguli de conduită. Pedeapsa capitală este cea mai aspră formă de represiune care a existat vreodată. Pedeapsa cu moartea constituie o încălcare a drepturilor fundamentale ale omului: dreptul la viață și dreptul de a nu fi supus la tratament crud, inuman și degradant. Ea subminează relațiile civile în societate și demnitatea membrilor societății.

Astăzi există *trei tipuri de legislații* în raport cu pedeapsa capitală.⁴⁰ *Prima grupă* o constituie statele care au abolit această pedeapsă pentru toate infracțiunile: Italia (1994), Germania (1987), Noua Zeelandă (1989), Andora (1990), Angola (1992), Australia (1985), Austria (1968), Belgia (1996), Canada (1998), Croația, Cehia, Irlanda și Ungaria (1990), Danemarca (1978), Spania (1995), Finlanda (1972), Franța (1981), Monaco (1962), Moldova (1995), Namibia și Nepal (1990), Norvegia (1979), Polonia (1997), Portugalia (1976), Regatul Unit (1998), Republica Dominicană (1966), Suedia (1972), Elveția (1992), Venezuela (1863), România (1989).

A doua grupă o formează țările în care, cu toate că legea internă continuă să recunoască pedeapsa capitală, practica o consideră ostilă oricărei execuții, aceste state nu au aplicat pedeapsa capitală de un deceniu. Este cazul Greciei și Belgiei, al Marocului, Cote d'Ivoire și al Senegalului. În Belgia, ultima execuție capitală datează cu 1918 și până astăzi regele grațiază toți condamnații la moarte.

În sfârșit, *a treia grupă* o constituie țările care nu au abolit pedeapsa cu moartea: aproape toate țările din Africa, majoritatea țărilor din Asia, un număr oarecare de state din America (jumătate din statele SUA și diverse state latinoamericane) și țările dreptului islamic, ca, de exemplu, Arabia Saudită. Dreptul musulman admite pedeapsa capitală nu numai pentru omor, dar și pentru alte infracțiuni – revoltă împotriva regimului legitim, adulterul, convertirea unui musulman în altă religie.⁴¹ Caracteristic pentru țările care și astăzi mai aplică pedeapsa cu moartea este faptul că, dacă în trecut, pedeapsa capitală se efectua în mod public și solemn, astăzi, caracterul ei public a devenit o mare raritate. De obicei, pedeapsa cu moartea este aplicată în mod secret. Dacă în trecut, ea nu cunoștea nici o excepție, în prezent, multe legislații exclud din acest cerc copiii până la o anumită vârstă, bătrânii după o anumită vârstă, femeile etc.⁴² Dacă în trecut se foloseau metode barbare de punere în practică a pedepsei cu moartea ca de exemplu: decapitarea, lapidarea, ghilotinarea, atunci astăzi țările care nu au abolit pedeapsa cu moartea pun în practică condamnarea la moarte cu ajutorul execuției prin împușcare, injecția letală, dar există și state care permit condamnaților la moarte să aleagă între camera de gazare, plutonul de execuție, scaunul electric și spânzurare.

Tratat s-a cristalizat opinia conform căreia condamnarea la moarte nu servește niciunui scop util în societatea civilizată, bazată pe principiul dominației legii și al respectării drepturilor omului. Dimpotrivă, ea vine în contradicție cu aceste principii. Dorind să reflecte aceste schimbări radicale în domeniul respectiv, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei,

⁴⁰ Dumneanu, Ludmila. *Pedeapsa cu moartea*. /Ludmila Dumneanu/revista științifică a Universității de Stat din Moldova: Rev. șt. -2007. -Nr. 6, -p. 85-88.

⁴¹ Ibidem

⁴² Capcelea, Valeriu. *Etica și conduita umană: Manual pentru instituțiile de învățământ superior*/ Valeriu Capcelea – Ch.: Arc, 2010, - p. 231.

constituită din membrii parlamentelor naționale ale diferitor state membre, a avut inițiativa de a anula în mod juridic pedeapsa capitală în Europa. Drept rezultat, a fost adoptat Protocolul nr. 6 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului, care interzice aplicarea pedepsei cu moartea pe timp de pace, fără nici o condiție prealabilă. Protocolul a fost deschis pentru semnare în anul 1983. Această acțiune avea scopul ca Protocolul să fie pus în aplicare în toate țările europene. Din anul 1994, una din condițiile-cheie ale adoptării unor noi membri în Consiliul Europei a devenit introducerea de către țările pretendente a unui moratoriu privind aplicarea pedepsei capitale, cu angajamentul de a semna și ratifica Protocolul nr. 6 în decurs de 1-3 ani din momentul intrării în Consiliul Europei.⁴³

Toate statele membre ale Consiliului Europei au ratificat Protocolul nr. 6, iar Belarus, care nu este stat membru al Consiliului Europei și este unica țară europeană, care aplică în continuare pedeapsa cu moartea. Șase state – Armenia, Franța, Italia, Polonia, Letonia și Spania – au semnat acest Protocol dar nu l-au ratificat încă. Ca urmare, Consiliul Europei a jucat un rol major în transformarea Europei într-o zonă liberă de pedeapsa cu moartea.

La nivel mondial, pedeapsa capitală rămâne, în ciuda unei opoziții crescânde, o soluție în multe state. Cât privește pedeapsa capitală, ea a fost și va fi un important și disputat aspect al societății.

Adepii pedepsei cu moartea vor aduce numaidecât următoarele argumente:

- Este prea costisitor de a menține un deținut în închisoare o viață întreagă;
- Condamnarea la moarte este o răzbunare echitabilă, deoarece este aplicată în calitate de pedeapsă pentru omor. Acest argument este cel mai răspândit. El pare cel mai puternic și convingător, întrucât echitatea este, de obicei, bazată pe principiul echivalenței;
- Preîntâmpină comiterea unor astfel de infracțiuni prin puterea ei de înspăimântare;
- Pedeapsa cu moartea este benefică pentru societate prin faptul că scapă de cei mai periculoși infractori;
- Pedeapsa cu moartea este o modalitate simplă de a scăpa de criminal. Prin pedeapsa capitală statul scapă de criminal, demonstrându-și forța, de fapt, prin slăbiciunea sa;
- Mulți când discută despre condamnarea la moarte, iau drept exemplu SUA⁴⁴ care, deși este o țară democratică, păstrează această sentință capitală. Într-adevăr, SUA este o țară democratică, dar această democrație nu este perfectă, are unele neajunsuri, caracteristice și altor țări. Continuând să aplice o astfel de pedeapsă, SUA rămâne în urma altor state democratice și încalcă standardele internaționale în domeniul drepturilor omului și prin aceasta demonstrează întregii lumi că nu este un stat democratic autentic.

Prin urmare, argumentele în favoarea pedepsei cu moartea nu rezistă criticii morale. Consider aceste argumente niște clișee, fără oarecare umanism, logică sau rațiune. Concepțiile mele despre pedeapsa capitală mă plasează în tabăra adversă. Motivația ar fi următoarea:

- Pedeapsa cu moartea are o influență negativă asupra societății, realizată nemijlocit prin oamenii care aplică această pedeapsă, cât și numai prin faptul existenței sale în societate. Riscul de a comite erori și de a executa un om nevinovat este o realitate, pentru că greșelile se comit mult mai des decât se consideră în realitate. Trebuie să înțelegem că nu există nici o posibilitate de a întoarce viața unui om care a fost condamnat și executat pe nedrept. Cetățeanul Federației Ruse, Al. Kravcenko, a fost învinuit de o serie de

⁴³ Ibidem

⁴⁴ Chirinciuc, G. *Pedeapsa capitală în Statele Unite ale Americii*/G. Chirinciuc// Revista națională de drept. - 2005. - nr. 10.

omoruri și a fost împușcat. În anul 1994, el a fost achitat după ce ucigașul adevărat, A. Cekatilo, a recunoscut vina sa în comiterea unei serii de omucideri monstruoase și a fost condamnat pentru aceasta.⁴⁵ În afară de aceasta, oamenii nevinovați pot fi executați în mod intenționat. Mai mult ca atât, o persoană inocentă poate fi executată și din motive anumite, pedeapsa corporală fiind utilizată ca o modalitate de a reduce la tăcere oponenții politici.

- Pedeapsa aplicată în drept este tot timpul individualizată, îndreptată împotriva vinovatului. În cazul pedepsei cu moartea, de fapt, sunt pedepsite și rudele criminalului, care pot fi puternic marcate, ajungând până la demență, suicid, nemaivorbind de suferințele morale suportate.
- Pedeapsa cu moartea este un fenomen injust și fals prin faptul că ea încalcă în mod evident limitele competenței omului, deoarece el nu este stăpânul vieții. Dacă vrem să fim creștini ar fi destul să spunem că omul este judecat doar de Dumnezeu și indiferent cât de gravă e fapta sa, nimănui nu-i este îngăduit să omoare pe „aproapele” său.
- Declarația Universală a Drepturilor Omului, Pactul Internațional privind drepturile civile și politice, al doilea protocol facultativ la Pactul Internațional privind drepturile civile și politice vizează abolirea pedepsei cu moartea care generează un alt aspect, și anume pe cel legal. Legile sunt create pentru ca să edifice principiile generale și scopul societății, incluzând recunoașterea și protejarea drepturilor personale cum ar fi: dreptul la viață, securitate și proprietate.
- Pedeapsa cu moartea nu poate fi justificată prin atitudinea umanistă cu privire la criminal, deoarece condamnarea la închisoare pe viață, care presupune detenția într-o celulă de unul singur, poate fi cu mult mai chinuitoare decât moartea fulgerătoare și ar fi o soluție mai bună pentru stabilirea echității.

Pot menționa că argumentele în favoarea pedepsei cu moartea nu posedă o logică, dar, cu toate acestea, ele sunt acceptate de mulți oameni care le consideră destul de convingătoare. Opinia publică din mai multe țări, inclusiv Republica Moldova, susține ideea că trebuie aplicată practica pedepsei cu moartea. Pedeapsa capitală s-a arătat a fi, pe parcursul anilor, ineficientă, deoarece după părerea mea este o practică antisocială și amorală. Nu menține și nu va menține niciodată principiile de bază ale unei țări democratice. Un pas important realizat de Republica Moldova la acest subiect a fost că sintagma „pedeapsa cu moartea” a fost exclusă și înlocuită cu „detențiune pe viață” prin Legea nr. 677 din 08.10.1995 cu privire la modificarea și completarea Codului penal. Pentru țările care și până în prezent practică această pedeapsă aș propune că ar fi mai bine totuși să i se ofere dreptul de a alege criminalului însuși între pedeapsa cu moartea și detenția pe viață, pentru că o acțiune este umană dacă se realizează cu acordul celui pe care ea îl privește.

În ceea ce mă privește, mă văd nevoită să mă opun cu cea mai mare vehemență pedepsei capitale pledând în favoarea celei de detențiune pe viață. Soluția care ar trebui să existe în societățile actuale ar fi una de compromis, în care drepturile și libertățile fundamentale ale omului să fie apărate, să nu fie îngădite în vreun fel, iar în cazul în care un individ le ignoră, să nu se mai bucure de același statut pe care l-ar fi avut dacă nu ar fi comis o crimă. Statul trebuie să fie cel care deține instrumentele prin care poate asigura protecție efectivă

⁴⁵ Hugo Adam Bedou, Michael Radle, *Судебные ошибки в делах, связанных с возможностью вынесения высшей меры наказания*, în “Правовое обозрение Стэнфордского университета”, 40:21-179, 1987.

dreptului la viață, iar obligațiile sale includ nu numai adoptarea unei legislații în materie, dar și luarea măsurilor necesare pentru protejarea vieții.

Bibliografie:

1. *Declarația Universală a Drepturilor Omului*, ratificată de Republica Moldova prin Hot. Parl. nr. 217-XII din 28.07.90.
2. *Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice*, ratificat prin Hot. Parl. nr. 217-XII din 28.07.90 și în vigoare pentru Republica Moldova din 26 aprilie 1993.
3. *Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale*, ratificată prin Hot. Parl. nr. 1298-XIII din 24.07.97 și în vigoare pentru Republica Moldova din 12 septembrie 1997.
4. *Constituția Republicii Moldova* din 29.07.1994, publicată la 18.08.1994 în Monitorul Oficial Nr. 1 art. Nr. 1, intrată în vigoare la 27.08.1994.
5. *Codul Penal al Republicii Moldova* Nr. 985 din 18.04.2002, publicat la 14.04.2009 în Monitorul Oficial Nr. 72-74 art. nr. 195.
6. Moroianu Zlătescu, I. *Din istoria drepturilor omului*/ Irina Moroianu Zăltescu, Radu Demetrescu: București, 2009.
7. Chiriță, R. *Dreptul constituțional la viață și dreptul penal*/ Radu Chiriță// Studia Universitatis Babeș-Bolyai. - 2001. - Nr. 1.
8. Vlădoiu, N. M. *Protecția constituțională a vieții, integrității fizice și a integrității psihice*/ Nasy Marian Vlădoiu: Ed. Hamangiu, 2007.
9. Stoica, O. *Drept penal. Parte specială*, Ed. Didactică și Pedagogică/ O. Stoica. - București: Ed. Universul Juridic, 1976.
10. Dumneanu, L. *Pedeapsa cu moartea*/ Ludmila Dumneanu// Revista științifică a Universității de Stat din Moldova: Rev. șt. - 2007. - Nr. 6.
11. Capcelea, V. *Etica și conduita umană: Manual pentru instituțiile de învățămînt superior*/ Valeriu Capcelea – Ch.: Arc, 2010.
12. Chirinciuc, G. *Pedeapsa capitală în Statele Unite ale Americii*/ G. Chirinciuc// Revista națională de drept. - 2005. - nr. 10.

CLAUZELE ABUZIVE ÎN CONTRACTELE ÎNCHEIATE CU CONSUMATORII

Ana CAZACU, studentă, Facultatea de Drept,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Ion DĂNOI**, dr., lect. sup. univ.

Résumé: *En Moldavie, pendant les dernières deux décennies, les relations socio-économiques ont formé le climat nécessaire pour l'adoption des nouvelles législations pour le règlement des problèmes liés aux clauses abusives.*

Una dintre cele mai importante instituții ale dreptului de consum o conferă însăși instituția clauzelor abuzive.

Ca să conferim o claritate acestei tematici propun, mai întâi de toate, să analizăm însăși noțiunea de clauză abuzivă. Astfel, prin clauză abuzivă vom înțelege acea „clauză contractuală care, nefiind negociată în mod individual cu consumatorul, creează, contrar cerințelor buneii-credințe, prin ea însăși sau împreună cu alte prevederi din contract, în detrimentul consumatorului, un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților ce apar din contract”. Deci, am putea deduce că clauzele abuzive pot apărea numai în baza unui contract.⁴⁶

Se consideră că o clauză nu a fost negociată direct cu consumatorul dacă aceasta a fost stabilită fără a da posibilitatea consumatorului să influențeze natura ei. Faptul că anumite

⁴⁶ Legea cu privire la protecția consumatorului, 2013.

aspecte ale clauzelor contractuale sau numai una dintre clauze s-au negociat direct cu consumatorul nu exclude aplicarea prevederilor legii referitoare la clauzele abuzive la restul contractului, în cazul în care o evaluare globală evidențiază că acesta a fost prestabilit unilateral de comerciant. Dacă un comerciant pretinde că o clauză standard preformulată a fost negociată direct cu consumatorul, este de datoria lui, și nu a consumatorului să prezinte probe în acest sens.

Pornind de la definiția de consumator, putem scoate în evidență câteva elemente principale care definesc, dar totodată și identifică clauzele abuzive. Printre cele mai importante elemente definitorii putem enumera:

1. Lipsa de negociere – dat fiind faptul că cele mai răspândite contracte încheiate cu consumatorii sînt contractele de adeziune, contractele-tip, contractele standard, acestea nu permit negocierea prevederilor sale, întrucît sînt redactate unilateral de partea care-l propune și, de regulă, conferă o poziție dominantă a comerciantului care l-a propus în raporturile sale cu consumatorul. În această situație ne dăm bine seama că consumatorul nu poate influența conținutul unui asemenea tip de contract și are posibilitatea fie să accepte sau nu oferta pre-existentă a comerciantului.

2. Dezechilibrul contractual în defavoarea consumatorului – de îndată ce am l-am inclus ca element definitoriu al clauzei abuzive ne apare întrebarea „care este criteriul după care putem determina un asemenea dezechilibru?”

Așadar, inegalitatea pozițiilor juridice ale celor două părți, în sensul afirmării abuzive a intereselor comerciantului, în defavoarea celor ale consumatorului, este determinantă pentru acest element al definiției clauzelor abuzive. Astfel, într-o soluție mai veche a sa pentru a identifica dezechilibrul juridic, Curtea Supremă Germană (BGB) a reținut că un indiciu al caracterului abuziv al unei clauze standardizate constă în abilitatea acesteia de a îndepărta conținutul contractului în favoarea celui care a impus clauza, față de *ius dispositivum* adică față de dreptul comun al contractului. Acest drept comun trebuie considerat, la rîndul său, ca fiind varianta cea mai corectă de distribuție a riscului contractual și, în consecință, de repartiție a drepturilor și obligațiilor părților, adică varianta cea mai echitabilă de contract.⁴⁷

3. Încălcarea exigenței de bună-credință – Buna-credință în materie de clauze abuzive reprezintă un concept european autonom. Tocmai de aceea, în comentariile pe marginea conceptului de bună-credință, s-a cristalizat ideea interpretării „autonome” a conceptului de bună-credință. Buna-credință reprezintă un instrument de evaluare globală a caracterului abuziv al unei clauze. În această ultimă privință caracterul global al bunei-credințe are rolul de a complini criteriul dezechilibrului semnificativ și de a preîntîmpina o posibilă evaluare mecanică a dezechilibrului între drepturile și obligațiile părților, precum și de a impune ca la evaluarea caracterului abuziv al unei clauze să se aibă în vedere toate circumstanțele relevante ale încheierii contractului.

De asemenea, consider necesar de a aminti că utilizarea teoriei viciilor de consimțămînt pentru înlăturarea clauzelor abuzive, în principal, noua reglementare a leziunii în sfera viciilor de consimțămînt, va da posibilitatea invocării caracterului abuziv al unei clauze contractuale sau a întregii operațiuni contractuale. Iar dolul și eroarea pot fi invocate în condiții speciale pentru înlăturarea unor clauze contractuale cu conținut abuziv.

În Republica Moldova, apariția problemelor privind clauzele abuzive au fost determinate de anumiți factori sociali, precum și economici cum ar fi: răspîndirea contractelor de adeziune, dezvoltarea comerțului electronic, circuitul intens de mărfuri și servicii, dezvoltarea tu-

⁴⁷ <http://legeaz.net/dictionar-juridic/teoria-clauzelor-abuzive>

rismului internațional și a mijloacelor de comunicare etc. Anume în privința acestor factori a apărut necesitatea adoptării unor acte legislative, care ar duce la o reflectare cât mai adecvată și mai eficientă a situației. De aceea, o dată cu adoptarea ultimului Cod Civil, Codului de Procedură civilă, a Legii privind protecția consumatorilor din 2013, a Legii privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii s-a creat o nouă legislație moldovenească.

Dat fiind faptul că clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii pot fi invocate pe motive diferite de către aceștia, consider necesar a face o tipizare a acestora. Totuși, o tipizare a clauzelor abuzive nu poate fi făcută decât prin exemple.

Deci, sînt considerate abuzive clauzele prin care consumatorul este obligat să plătească o sumă disproporțional de mare în cazul neîndeplinirii obligațiilor contractuale de către acesta, comparativ cu pagubele suferite de comerciant sau să-și realizeze îndatoririle contractuale, chiar și-n cazul în care comerciantul nu și le-a îndeplinit pe ale sale, cele care restrîng sau anulează dreptul consumatorului de a cere despăgubiri în cazul în care comerciantul nu își îndeplinește obligațiile contractuale ori cele care impun consumatorului plata unor sume disproporțional de mari în cazul neîndeplinirii obligațiilor contractuale de către acesta comparativ cu pagubele suferite de comerciant.

De asemenea, este considerată clauză abuzivă prevederea care dă dreptul comerciantului de a modifica unilateral clauzele contractului, fără a avea un motiv întemeiat care să fie precizat în contract.

După cum știm, se interzice agenților economici de a include clauze abuzive în contractele încheiate cu consumatorii.⁴⁸ De aceea, la evaluarea caracterului abuziv al clauzelor contractuale se va ține cont de:

- a) *puterea diferită de negociere a părților;*
- b) *natura bunurilor sau a serviciilor;*
- c) *faptul ca consumatorul a fost încurajat să-și dea acordul pentru clauza respectivă prin afirmația ca va obține un beneficiu sau un avantaj din acceptarea clauzei respective;*
- d) *faptul că bunurile sau serviciile au fost vîndute sau furnizate la comanda specială a consumatorului;*
- e) *faptul că comerciantul a acționat în mod corect și echitabil față de cealaltă parte ale cărei interese legitime trebuie să le ia în considerare.*

O dată ce am enumerat cauzele, împrejurările în jurul cărora o clauză contractuală este considerată abuzivă, ar fi necesar să știm și organele abilitate cu funcții de control privind clauzele abuzive.

În primul rînd, trebuie de accentuat că este un control din partea statului. Un prim organ cu o importanță considerabilă este instanța de judecată, pe care consumatorul o poate sesiza în mod direct, precum și prin intermediul Agenției pentru Protecția consumatorilor, în cazul în care s-a adresat mai întîi acesteia. După cum vedem un al doilea organ de bază este Agenția pentru Protecția Consumatorilor, acesta își exercită funcția de control nu doar la sesizarea ei de către consumator, dar și din oficiu. În cazul constatării de clauze abuzive în contractul încheiat cu consumatorul, Agenția întocmește act de constatare și intenționează acțiune în instanța judecătorească în vederea solicitării declarării nulității acestor clauze. Iar în cazul în care constată caracterul abuziv al clauzelor contractuale elaborate pentru a fi utilizate în o multitudine de contracte, instanța de judecată dispune nulitatea acestor clauze, exclude-le lor din contract, impunînd, totodată, comerciantului obligația de a exclude aceste clauze

⁴⁸ Legea cu privire la clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii din 24.05.2012;

din contractele cu același obiect încheiate cu alți consumatori, precum și interdicția de a include astfel de clauze în alte contracte care urmează a fi încheiate cu consumatorii.

Pentru realizarea unei ocrotiri eficiente și reale, un rol esențial îl au autoritățile pentru protecția consumatorilor și asociațiile non profit care au acest obiect de activitate prin implicarea lor, în sensul popularizării drepturilor de care beneficiază această categorie și a informării asupra tipurilor de clauze abuzive ce pot fi strecurate în contractele încheiate cu acestea. De asemenea, și judecătorul este un garant al respectării drepturilor consumatorilor, prin pîrghia pusă la îndemîna sa, și anume posibilitatea de a pune în discuție caracterul abuziv al unei clauze, de a constata nulitatea absolută a acesteia și de a dispune alături de aceasta de clauze din contract. Nu în ultimul rînd, însuși consumatorul trebuie să devină conștient de drepturile sale și să îndrăznească să conteste neregularitățile înserate în contract. Prin cooperarea acestor factori, se poate ajunge la instaurarea unei stări de normalitate și de respectare a legalității în acest domeniu.⁴⁹

Pentru a evita pe cît posibil eventualele clauze abuzive, consumatorii trebuie, și ei la rîndul lor, să întreprindă unele acțiuni: să nu semneze contractul standard înainte de a-l citi cu atenție, să nu se lase atrași de ofertele tentante și să le studieze cu atenție, să se asigure că au înțeles toate clauzele contractului sau condițiile generale de vînzare etc.

DREPTUL DICREȚIONAR ÎN ACTIVITATEA AUTORITĂȚILOR MUNICIPALE

Olesea PCELINA, studentă, Facultatea de Drept,
Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți
Coordonator științific: Vladimir RUSU, lect. univ.

Abstract: *One of the fundamental principles of modern democracy is constituted by the priority of rights and fundamental freedoms. This principle proved its viability in time and space. But, human rights and liberties can be guaranteed only by law, the law that the citizens should know. To know means to build up. The constitution of an analytical route capable to allow the research of the suggested subject is a special scientific contribution to its juridical theoretical interpretation.*

Thus, in this article, we have the purpose to initiate the research of a new field in the legal doctrine in the Republic of Moldova concerning the Discretion Law as a new legal category, which can be arched under theoretical and practical aspect.

Una din cele mai discutate probleme în domeniul dreptului, din toate timpurile este dreptul discreționar. „Dreptul discreționar” utilizat corect la aplicare, la soluționarea cazurilor concrete, vine să completeze neajunsurile actului normativ defectuos sau să contribuie la reglementarea litigiului în lipsa normei exprese.

Este un instrument juridic important în procesul de protejare a drepturilor și libertăților omului pe cale judiciară, atunci când ele sunt încălcate fie în domeniul public, fie în cel privat. Pe de altă parte, îngrădește calea deținătorilor de drepturi subiective de a comite abuzuri de drept în procesul de realizare a acestor drepturi, inclusiv în cazurile când individul pretinde la revendicarea sau satisfacerea unui drept, pe care, de fapt, nu-l are și nici nu-l poate avea.

Deoarece instanțele judecătorești soluționează practic toate problemele de drept (iar cele ce țin de drepturile și libertățile omului – în întregime), ele dispun, pentru justa lor soluționare, de cele mai largi împuterniciri discreționare.

⁴⁹ Olesea Plotnic, Clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii. Aspecte de drept internațional privat. Autoreferatul tezei de doctor, Chișinău, 2012, pag. 3.

Activitatea discreționara constituie luarea unor decizii subiective, ca rezultat final având întreaga libertate de acțiune, săvârșind diferite fapte, operații conform voinței proprii. Ea este caracteristica oricărui domeniu de activitate. În procesul de reglementare legiuitorul se ciocnește de necesitate de a lăsa subiecților de drept o anumită libertate în conduita lor. În știința juridică acest fenomen se numește „discreția”.⁵⁰ Dreptul la discreție este static, fixat în actul normativ, adresat unui număr nelimitat de subiecți, dar se aplică individual, la cazuri concrete, potrivit circumstanțelor cauzei, fiind aleasă cea mai optimă decizie, având la bază principiul oportunității. Dar aceasta nu înseamnă că principiul oportunității intră în confruntare cu principiul legalității, pentru că principiul oportunității se realizează numai în temeiul prevăzut de lege și deci corespunde tuturor condițiilor legalității.

Legiuitorul nu are posibilități și nici nu consideră rațional să cuprindă toată varietatea cazurilor concrete. Conștient oferă organelor statale o anumită marjă de libertate, adică dreptul la discreție.⁵¹

Una din cele mai discutate probleme ale dreptului administrativ, din toate timpurile este „puterea discreționară”. Puterea discreționară nu trebuie confundată cu posibilitatea de a acționa arbitrar sau fără control.

E.D. Tarangul, în perioada interbelică, oferea o definiție foarte amplă a acestui concept „puterea aceasta pe care o are, de atâtea ori, autoritatea administrativă, în baza legii, să hotărască fie necesitatea actului însuși, fie cuprinsul lui, fie momentul alcătuirii lui, în funcție de interesul general pe care trebuie să-l satisfacă continuu și permanent, serviciul public; puterea aceasta, apoi, în lipsa totală sau în lipsa parțială de norme juridice, care să-i țărnuiască domeniul liberei activități formează puterea discreționară a administrației”⁵².

Într-un alt studiu intitulat „Legalitatea oportunității și principiul constituțional al proporționalității”, puterea (identificată cu competența) discreționară a administrației este definită ca reprezentând puterea de a alege între mai multe decizii sau mai multe comportamente la fel de conforme cu legea⁵³.

Legat de exercitarea puterii discreționare în adoptarea de acte administrative, doctrina interbelică distinge două aspecte: de fond și de formă. În timp ce fondul vizează libertatea ce i-a fost conferită de lege organului administrativ pentru a alege o soluție sau alta, forma se referă la obligația impusă administrației de a respecta o procedură bine determinată. Această distincție între aspectele de fond și de formă prezintă un interes practic atunci când se pune problema de a institui o garanție eficientă în favoarea particularilor, împotriva utilizării abuzive a puterii discreționare.

Raționamentul aplicării dreptului presupune libertatea și independența subiecților ei. Legea trebuie să ofere factorilor decizionali, care îl aplică, anumite posibilități în limitele fixate de lege, să caute de sine stătător căile optime de aplicare în corespundere cu sarcinile puse, ținându-se cont de particularitățile fiecărei cauze. O astfel de posibilitate trebuie oferită

⁵⁰ Gheorghe Avornic, Dumitru Postovan, Revista Națională de drept, nr. 1(136) 2012, Reglementarea juridico-procesuala a „dreptului discreționar”, p. 4.

⁵¹ Березин А.А., Пределы правоприменительного усмотрения, дисс. ... канд. юрид. наук, Нижний Новгород, 2007, с. 167.

⁵² Tarangul E.D., Puterea discreționară a administrației, Revista de drept public, 1936, nr. IX, p. 45.

⁵³ Amititeloaie Alexandru, Puterea politică din Romania contemporană și tendințele ei discreționare, Ed. Junimea, Iași, 2009, p. 78.

factorilor de decizie, când realizarea sarcinilor, puse de lege, depinde de circumstanțele concrete, care nu pot fi din timp prevăzute și calificate în lege.⁵⁴

Fondul noțiunii rămâne același pentru toți autorii și el constă în marja de libertate lăsată la libera apreciere a unei autorități astfel că în vederea atingerii scopului indicat de legiuitor să poată recurge la orice mijloc de acțiune în limitele competenței sale. Indiferent de definiția la care ne oprim, ceea ce ne interesează în continuare este tocmai domeniul ei de aplicare, sau mai explicit, sfera de întindere și anume în activitatea autorităților municipale.

Legea nr. 436 din 28.12.2006 privind administrația publică locală definește administrația publică locală în modul următor – totalitatea autorităților publice locale constituite, în condițiile legii, pentru promovarea intereselor generale ale locuitorilor unei unități administrativ-teritorial.

Aș vrea să atrag atenție la puterea discreționară autorităților ale administrației publice locale de nivelul al doilea, nemijlocit la puterea discreționară a municipiilor din Republica Moldova.

Municipiu (din latină municipium) este o unitate administrativ-teritorială a Republicii Moldova care reprezintă prin sine un oraș cu statut special. De un astfel de statut se bucură următoarele orașe: Chișinău, Tiraspol, Bălți, Bender, Comrat.

Legea cu privire la structura teritorial-administrativă a Republicii Moldova care a intrat în vigoare pe 29 ianuarie 2002 formula următoarea semnificație a statutului de municipiu: municipiul este o localitate de tip orașenesc, care joacă un rol deosebit în viața economică, social-culturală, științifică, politică și administrativă a țării, ce posedă o bună bază industrială și comercială, instituții de învățământ superior, centre culturale și de ocrotire a sănătății.

Conform legii, municipiile fac parte din unitățile teritorial-administrative de speța întâi (de nivel inferior), alături de orașe, sate și comune.

Consiliul municipal are puterea discreționară în toate problemele de interes local, dacă nu contravine legislației Republicii Moldova, cu excepția celor care țin de competența altor autorități publice.

Pornind de la domeniile de activitate ale autorităților administrației publice locale de nivelul întâi stabilite la art. 4 al Legii privind descentralizarea administrativă, Consiliul municipal realizează puterea discreționară în următoarele direcții:

- decide punerea în aplicare și modificarea, în limitele competenței sale, a impozitelor și taxelor locale;
- administrează bunurile domeniului public și ale celui privat ale municipiului;
- decide darea în administrare, concesionarea, darea în arendă ori în locațiune a bunurilor domeniului public al municipiului;
- aprobă bugetul local;
- aprobă studii, prognoze și programe de dezvoltare social-economică și de altă natură;
- aprobă limitele admisibile de utilizare a resurselor naturale de interes local;
- aprobă simbolică unității administrativ-teritoriale, atribuie sau schimbă denumirile de străzi, piețe, parcuri și de alte locuri publice în aer liber, stabilește data celebrării hrămului localității respective, conferă cetățenilor Republicii Moldova și celor străini cu merite deosebite titlul de cetățean de onoare al municipiului;
- contribuie la organizarea de activități culturale, artistice, sportive și de agrement de interes local; înființează și organizează târguri, piețe, parcuri și locuri de distracție și agrement, baze sportive și asigură buna funcționare a acestora.

⁵⁴ Гончаров В.Б., Кожевников В.В., Проблемы усмотрения правоприменяющего субъекта в правоохранительной сфере, în Государство и право, №3, 2001, с. 57.

Deciziile Consiliului municipal se semnează în cel mult 5 zile de la data desfășurării ședinței lui de președintele acesteia și se contrasemnează de secretarul Consiliului. Deciziile privind numirea și încetarea raporturilor de serviciu ale secretarului Consiliului nu se contrasemnează. Pentru fiecare ședință, Consiliul desemnează un consilier care va semna decizia consiliului în cazul în care președintele ședinței se va afla în imposibilitatea de a o semna.

În cazul în care secretarul Consiliului consideră că decizia consiliului este ilegală, el este în drept să nu o contrasemneze și să solicite consiliului reexaminarea acestei decizii.

Secretarul Consiliului va remite decizia consiliului local primarului și, în cazurile prevăzute de lege, oficiului teritorial al Cancelariei de Stat în cel mult 5 zile după data semnării.

În cazul în care consideră că decizia consiliului local este ilegală, primarul sesizează oficiul teritorial al Cancelariei de Stat și/sau instanța de contencios administrativ.

Deciziile cu caracter normativ intră în vigoare la data aducerii la cunoștință publică prin publicare sau prin afișare în locuri publice, iar cele cu caracter individual – la data comunicării persoanelor vizate. (Legea adm locala)

Deciziile unde se manifestă puterea discreționară se referă la aspectele care, într-un cadru legal, conferă Consiliului municipal o anumită libertate de decizie, acest lucru nu presupune în nici un caz devierea de la litera legii. Necesitatea puterii discreționare apare datorită faptului că legislația nu poate prevedea orice tip de situație care ar putea interveni în timp. Pentru aceasta, legea, acolo unde se consideră necesar, lasă Consiliului municipal libertatea de inițiativă și de apreciere, mai mare sau mai restrânsă, în funcție de natura reglementării, de importanța acesteia fără a distorsiona activitatea Consiliului municipal și fără a-i diminua gradul de inițiativă, operativitate și reacție la dinamica cerințelor sociale. Consiliul municipal, desfășurând o activitate concretă, neîntreruptă, urmărind să rezolve prompt cerințele sociale are nevoie de libertate, de inițiativă.

Într-un stat democratic, unde separația puterilor reprezintă un comandament real pentru autoritățile publice ale statului, legea trebuie să creeze un echilibru între competența legală a Consiliului și puterea discreționară, asigurând îmbinarea inițiativei administrației publice, în anumite limite, în funcție de domeniile de acțiune, de specificul activității în așa manieră încât să nu prejudicieze drepturile și libertățile particularilor prin acțiune abuzivă sau inacțiune.

Puterea discreționară, libertatea de apreciere trebuie să cunoască limite. Legea poate uneori să nu fie în măsură a cuantifica demersurile Consiliului municipal datorită situațiilor neprevăzute ce pot apărea în activitatea acestuia, lăsând la aprecierea și înțelepciunea consilierilor municipali măsura acțiunii lor. Aceasta se poate realiza cu eficiență prin supunerea controlului judecătoresc al deciziilor consiliului municipal, cu foarte mici excepții, care ar prejudicia interese generale deosebite.

Conform art. 23, alin. (2) din legea nr. 436 din 28.12.2006 privind administrația publică locală fiecare consilier poartă răspundere juridică, conform legislației în vigoare, pentru propria activitate desfășurată în exercitarea mandatului.

O activitate ce nu este supusă controlului judecătoresc poate prejudicia enorm interesele societății. Numai faptul că consilierii municipali știu că activitatea lor poate face obiectul unui control jurisdicțional sau ierarhic este uneori suficient să reprezinte o acțiune rațională, premeditată și cu păstrarea unui echilibru între acțiune și legalitate.

Al doilea organ de conducere al municipiului este Primarul. Primarul este șeful administrației publice locale, autoritate reprezentativă a populației unității administrativ-teritoriale și executivă a consiliului local, aleasă prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat; Primarul participă la ședințele consiliului local și are dreptul să se pronunțe asupra tuturor problemelor supuse dezbaterii. Primarul și viceprimarii cad sub incidența Legii privind statutul alesului local.

Pornind de la domeniile de activitate ale autorităților administrației publice locale de nivelul întâi, stabilite la art. 4 al Legii privind descentralizarea administrativă, primarul realizează puterea discreționară în următoarele direcții:

- asigură executarea deciziilor consiliului local;
- numește, stabilește atribuțiile și încetează raporturile de serviciu sau de muncă cu șefii de subdiviziuni, de servicii, de întreprinderi municipale din subordinea autorității administrației publice locale respective, personalul primăriei, conduce și controlează activitatea acestora, contribuie la formarea și reciclarea profesională;
- asigură elaborarea proiectului de buget local al unității administrativ-teritoriale pe următorul an bugetar;
- răspunde de inventarierea și administrarea bunurilor domeniului public și celui privat al municipiului, în limitele competenței sale;
- exercită, în condițiile legii, supravegherea activităților din târguri, piețe, oboare, parcuri, spații verzi, locuri de distracție și agrement și ia măsuri operative pentru buna lor funcționare;
- conduce, coordonează și controlează activitatea serviciilor publice locale;
- reprezintă colectivitatea locală în relațiile cu alte autorități publice;
- prezintă consiliului local, anual și ori de câte ori este necesar, rapoarte cu privire la situația social-economică a municipiului;
- coordonează activitatea de asistență socială privind copiii, persoanele în etate, invalizii, familiile cu mulți copii, familiile afectate de violență intrafamilială, alte categorii de persoane socialmente vulnerabile, sprijină activitatea asociațiilor obștești de utilitate publică din teritoriul municipiului;
- constată încălcările legislației în vigoare comise de persoane fizice și juridice în teritoriul administrat, ia măsuri pentru înlăturarea sau curmarea acestora.

În exercitarea atribuțiilor sale, primarul emite dispoziții cu caracter normativ și individual.

Proiectele de dispoziții ale primarului în problemele de interes local care pot avea impact economic, de mediu, social (asupra modului de viață și drepturilor omului, asupra culturii, sănătății și protecției sociale, asupra colectivităților locale, serviciilor publice) se consultă public, în conformitate cu legea, cu respectarea procedurilor stabilite de către fiecare autoritate reprezentativă și deliberativă a populației unității administrativ-teritoriale de nivelul întâi.

Primarul are putere discreționară numai asupra conținutului actelor care îi sunt date în competență, hotărând dacă, când și cum să emită actul și numai dacă legea nu a dispus ceva în această privință. De cele mai multe ori, legiuitorul nu prevede în mod expres când și cum poate Primarul să exercite puterea sa de a aprecia oportunitatea obiectului actului pe care urmează să îl emită.

Alegerea pe care primarul o poate face între diferitele soluții posibile în interiorul cadrului de activitate prevăzut de lege, nu ridică propriu-zis o chestiune de drept, ci mai degrabă o problemă de oportunitate administrativă sau aptitudine profesională.

Delimitarea între fondul și forma actului administrativ este apreciată ca fiind insuficientă în cercetarea puterii discreționare. Competența și scopul actului privesc fondul acestuia, dar asupra acestora Primarul nu are putere discreționară.

Primarul are putere discreționară numai asupra conținutului actelor care îi sunt date în competență, hotărând dacă, când și cum să emită actul și numai dacă legea nu a dispus ceva în această privință. De cele mai multe ori, legiuitorul nu prevede în mod expres când și cum

poate administrația să exercite puterea sa de a aprecia oportunitatea obiectului actului pe care urmează să îl emită.

La realizarea dreptului prin intermediul „dreptului discreționar”, în unele cazuri, Primarul se conduce de principiul oportunității, care este secund în raport cu principiul legalității. Acest principiu limitează marja de libertate în pronunțarea deciziei pe cale discreționară, deoarece în actul normativ este indicat în ce condiții este oportun să se facă o abatere de la regula generală, de ce criterii trebuie să se țină cont la luarea deciziei și că ea trebuie să rezulte în scopul urmărit.

Utilizarea principiului oportunității în procesul de realizare a dreptului este conformă acestor cerințe, indicate în lege și deci și „dreptul discreționar” aplicat nu poate depăși aceste cerințe, nu părăsește câmpul juridic.⁵⁵

Primarul exercitând facultatea de a aprecia oportunitatea actului emis, este obligat să respecte dispozițiile legale cu privire la aceste elemente de oportunitate ale actului, astfel că domeniul liberei aprecieri a Primarului are limitele sale legale, obiective, determinate de lege. În consecință, dacă puterea discreționară a Primarului are limite legale, ori de câte ori Primarul va depăși aceste limite va comite o eroare de drept, o ilegalitate. În limitele fixate de lege, Primarul nu poate să comită o eroare de drept ci doar să greșească în aprecierea motivelor, adică a circumstanțelor ce au provocat actul, comițând eventual o eroare de fapt, ce nu privește legalitatea ci oportunitatea.

Actele administrative ale Primarului trebuie să fie emise (adoptate) în cel mai propice moment al eficacității lor, făcându-se cu cele mai potrivite mijloace și cele mai reduse cheltuieli, dar să vizeze obiectivele și rezultate de interes, să conducă la rezolvarea eficientă a problemelor din domeniu.

Nerespectarea condițiilor de oportunitate conduce la nulitatea actului administrativ în cauză, fără a se confunda însă cu legalitatea. Problema oportunității actelor administrative este strâns legată de dreptul de apreciere al organelor administrației publice și de alegere a soluțiilor celor mai adecvate pentru organizarea executării legii și executarea în concret a acesteia. Posibilitatea de apreciere acordată organelor administrației publice trebuie să se realizeze în limitele legalității, refuzul nejustificat și excesul de putere antrenând răspunderea organelor administrației publice în condițiile Legii contenciosului administrativ.

În esență, atunci când se analizează puterea discreționară se face distincție între chestiunile de oportunitate și chestiunile de legalitate. În cazul activității Consiliului municipal și Primarului, executivul avea puterea discreționară de a exprima oportunitatea (care era mai mare sau mai mică, după natura actului), dar nu și legalitatea actelor sale.

Niciodată însă puterea discreționară nu a fost considerată în afara sferei de manifestare a contenciosului administrativ, urmând ca instanța de contencios administrativ să aducă mai multe motive de drept pentru a declara nulitatea unei măsuri administrative când ea nu menține o justă proporție între interesul public și interesul privat (principiul proporționalității). Consiliul municipal și Primarul nu are dreptul de a comite, în numele puterii discreționare, erori manifestate și nici de a face lucruri absurde, iar dacă aceasta se întâmplă, atunci există motive ce îndreptățesc un recurs pentru exces de putere. Se consideră așadar ca limite ale puterii discreționare: regulile pozitive scrise, principiile generale de drept, principiul egalității, principiul neretroactivității actelor administrative, dreptul la apărare, principiul contradictorialității și principiul proporționalității.

⁵⁵ Мелехин А.В. Теория государства и право: Учебник для вузов. Москва, 1997, с. 389.

Bibliografie:

1. Amititeloaie Alexandru, Puterea politică din Romania contemporană și tendințele ei discreționare, Ed. Junimea, Iași, 2009.
2. Gheorghe Avornic, Dumitru Postovan, Revista Națională de drept, nr. 1(136) 2012, Reglementarea juridico-procesuală a „dreptului discreționar”, p. 2-7.
3. Constituția Republicii Moldova. Chișinău, 1994, cu modificările și completările până la 15 iulie 2004.
4. Legea privind administrația publică locală nr. 436-XVI din 28.12.2006 Monitorul Oficial nr. 32-35/116 din 09.03.2007.
5. Legea privind descentralizarea administrativă nr. 435-XVI din 28.12.2006//Monitorul Oficial 29-31/91, 02.03.2007.
6. Legea privind statutul alesului local nr. 768-XIV din 02.02.2000 //Monitorul Oficial 34/231, 24.03.2000.
7. Tarangul E.D., Puterea discreționara a administrației, Revista de drept public, 1936, nr. IX.
8. Гончаров В.Б., Кожевников В.В., Проблемы усмотрения правоприменяющего субъекта в правоохранительной сфере, в Государство и право, №3, 2001.
- a. Березин А.А., Пределы правоприменительного усмотрения, дисс. канд. юрид. наук, Нижний Новгород, 2007.
9. Мелехин А.В. Теория государства и право: Учебник для вузов. Москва, 1997.

CONTROLUL POLITIC ÎN ACTIVITATEA AUTORITĂȚILOR PUBLICE CENTRALE

Natalia SPĂTARU, studentă, Facultatea de Drept,
Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Vladimir RUSU**, lect. univ.

Abstract: *A central problem of representative democracy is how to ensure that policy is responsive to the interest or preferences of citizens. The constitution of the Republic of Moldova deals with the electoral side of this problem by constructing institutional safeguards and incentive structures designed to make elective representatives responsive to the citizens. This paper explores the principles of the political control of bureaucratic decisions. Also elected officials seek ways to monitor and control how bureaucrats exercise this authority. Their aim is to ensure that administrative decisions remain as close as possible to those that they would otherwise make themselves.*

Termenul „control” îl datorăm expresiei *contra rolus*, care înseamnă verificarea actului original după duplicatul care se încredințează în acest scop unei alte persoane⁵⁶. În calitate de concept⁵⁷, controlul constă în verificarea programelor stabilite, a erorilor, abaterilor, lipsurilor, deficiențelor dintr-un anumit domeniu de activitate. Controlul este acțiunea de stabilire a exactității operațiunilor materiale care se efectuează anticipat executării acestora, concomitent sau la scurt timp de la desfășurarea lor⁵⁸.

Apariția statului a fost începutul avântului activității de control; în evoluția sa istorică, controlul și-a îmbunătățit panoplia de metode, tehnici, scopuri, sfere de activitate la care se aplică și obiective. El s-a impus ca o activitate umană cerută de celelalte activități umane și niciodată nu i-a scăzut rolul și importanța. Perfecționarea și aprofundarea lui au avut urmări benefice în special la dezvoltarea responsabilității organelor administrației publice.

⁵⁶ Șaguna, D. D. Drept financiar și fiscal, vol. I. București: Editura Oscar Print, 1997, p. 301.

⁵⁷ Mihăescu, S. *Control financiar*. Iași: Editura A-92, 1996, p. 9

⁵⁸ Șaguna, D. D. *Drept financiar și fiscal*. București: Editura ALL BECK, 2003, p. 204.

Instituția responsabilității politice a autorităților publice centrale își are originea în evoluția parlamentară britanică. Izvorul său este procedura cu caracter penal denumită impeachment, apărută în secolul al XVI-lea. Procedul, existent și în prezent în regimul britanic și american, constă în acuzarea penală a unui membru al Guvernului de către una din Camere, urmată de judecarea lui de către cealaltă Camera. Inițial, procedura se folosea doar cu privire la delictele de drept comun ale miniștrilor. În timp, procedul este folosit pentru a emite o judecată politică asupra acțiunii Guvernului.

Ideea responsabilității miniștrilor a trecut din Anglia pe continent, fiind împrumutată de constituțiile revoluționare ale Franței și apoi imitată de celelalte constituții care și-au avut izvorul de inspirație în această revoluție franceză (Teodorescu 1938: 228).

Cercetătorul rus Izmozik⁵⁹ a demonstrat în mod convingător că controlul politic se naște odată cu apariția statului și se dezvoltă paralel cu complexitatea vieții sociale. Timp de multe secole, controlul politic a fost realizat în principal sub formă de anchete politice, cel puțin, a fost asociat cu ancheta politică, folosind reprimarea grupurilor extremiste anti-guvernamentale. Treptat, însă, funcțiile sale au devenit mult mai diversificate. În secolul XX participarea reală la viața politică de zi cu zi a milioane de oameni din mai multe țări, dependența tot mai mare a regimurilor politice de starea de spirit a maselor, manifestată fie prin mecanismul de alegeri sau metodele de opoziție non-parlamentare, au prezentat cerințe noi față de controlul politic. Din acest punct de vedere, controlul politic ar trebui să reprezinte nu numai informații privind grupările teroriste și alți factori de acest gen, dar, de asemenea, și informații despre simpatiile și antipatiile politice a populației, reacția acesteia la anumite acțiuni ale autorităților, creând astfel posibilitatea de ajustare guvernării dorințele poporului.

În procesul consolidării sistemului administrației publice centrale al Republicii Moldova, realizată după zeci de ani de guvernare dictatorială, era necesar de soluționat un șir de probleme printre care se înscrie și eficientizarea și consolidarea controlului politic în administrația publică centrală. Un pas real pe calea creării cadrului legislativ al statului nostru a fost adoptarea la 29 iulie a Constituției Republicii Moldova. Legea Fundamentală conține norme și principii care legitimează controlul administrației publice centrale.

Noțiunea clasică a controlului politic este formularea de către cercetătorul rus Izmozik, care la definit ca „sistem de instituții cu atribuții de colectarea și analiza a informațiilor din diferite ramuri de activitate a autorităților centrale de stat, cu scopul de a identifica în comportamentul și intențiile acestora cu politica guvernamentală a statului”⁶⁰. În conformitate cu această definiție controlul politic cuprinde următoarele elemente-cheie: colectarea de informații, evaluarea acestora, spionajul și represiunea politică.

Cu toate acestea, activitățile statului de control politic nu se limitează la aceste elemente. Controlul politic este o categorie a relațiilor dintre societate și stat. În primul rând, controlul politic subînțelege activitatea regulată și legală a autorităților politice. Aceasta este condiționată de necesitatea obiectivă de a obține și evalua informațiile despre starea de spirit a cetățenilor, percepția lor a problemelor curente ale vieții politice și economice. Activitatea oricărui stat, indiferent de forma de guvernare sau orientarea sa politică, nu se dezvoltă într-un vid social, dimpotrivă, ea este în concordanță cu interesele unor grupuri sociale, orientată spre apărarea lor.

⁵⁹ Измолик В.С. Политический контроль в советской России. 1918 - 1928 гг.: Автореф. дис. ... д-ра. ист. наук. М., 1995. С. 13.

⁶⁰ Измолик В.С. Глаза и уши режима. Государственный политический контроль за населением советской России в 1918-1928 годах. СПб.: СПб. ун-т экономики и финансов, 1995.

Bairamov și Abbasov remarcă faptul că scopul existenței statului este îndreptățit de funcții- le sale, care răspund unei necesități obiective de a efectua munca în folosul comunității, acești cercetători dau următoarea definiție a funcțiilor publice: „Acestea sunt principalele direcții ale activităților interne și externe ale statului care exprimă și a specifică scopul socio-economic și politic”⁶¹. În conformitate cu această poziție, recunoaștem că controlul politic, în acest caz, acționează ca un canal de comunicare între cetățeni și guvern, permite autorităților să adapteze cursul politicii lor, să ia o decizie în conformitate cu sentimentele manifestate de societate sau o parte a acesteia. Cu atât mai mult că afișa opiniei publice este extrem de importanta în țările cu tradiții democratice ce încorporează mecanismul alegerilor guvernanților de către popor.

Doctrina nu este unitară în a califica controlul politic drept o problemă ce aparține sau nu juridicului. Este sau nu controlul politic o formă a controlului juridic?

Se arată astfel că „Idea de control politic al activității Guvernului „....., nu este străină ideii de control juridic. Acest lucru rezultă din răspunderea politică, când ne raportăm la autoritățile publice, care, nu reprezintă altceva decât o formă a răspunderii juridice, instituție a dreptului public, evocând prin această sintagmă Dreptul constituțional și Dreptul administrativ”⁶². Un alt autor⁶³ arată că Parlamentul exercită asupra Executivului un control esențialmente și exclusiv politic, instrumentele și procedurile de control parlamentar, ca și sancțiunile ce urmează să se aplice, având la rândul lor caracter exclusiv politic. Cum una din procedurile de control este tocmai cea legată de punerea în discuție a responsabilității politice, după cum arată autorul, este evidentă excluderea din câmpul răspunderii juridice a răspunderii politice a Guvernului și membrilor săi, în opinia acestuia.

În expunerea de motive la un anteproiect al legii responsabilității ministeriale⁶⁴, se arată că o asemenea lege trebuie să reglementeze ambele forme ale răspunderii juridice prevăzute de Constituție, adică atât cea penală cât și cea politică, mai exact „constituțional – politică”, cum o denumește autorul.

Raporturile dintre Parlament și Guvern sunt raporturi de natură politică și juridică, de unde ideea că controlul activității Guvernului are o natură dublă, politică și juridică⁶⁵. Astfel, deși se recunosc anumite consecințe juridice ale controlului politic, se arată că atunci când este pusă în discuție răspunderea juridică a Guvernului și a membrilor săi, se are în vedere răspunderea civilă, administrativă sau penală, adică răspunderea juridică *stricto sensu*.

Alți autori disting modalitățile de control în: *controlul politic*, *controlul administrativ și controlul judecătoresc*. Pentru ca controlul să-și atingă scopul, iar aceste forme de control să fie eficient utilizate, este necesar un element important care constituie punctul de pornire a oricărui control – transparența în activitatea administrației.

Controlul politic asupra administrației publice este efectuat de acele organe sau persoane, care alcătuiesc direct sau indirect puterea supremă în stat. Aceste organe pot fi:

- Parlamentul și organele reprezentative locale,
- poporul sau
- un partid politic.

⁶¹ Байрамов Ф.Д., Аббасов Ф.Н. К вопросу о понятии "функции государства" // История государства и права. 2003. N 5. С. 9.

⁶² Iorgovan, A. Tratat de drept administrative. Vol. I, București: Editura Allbeck, 2001, p. 501.

⁶³ Ionescu Cristian Instituții politice și drept constituțional, Ed. Fundației „România de mâine”, București, 1999, p. 285.

⁶⁴ Popescu C.L.– op. cit, p. 62.

⁶⁵ Preda, M. Drept administrative. Partea specială, București: Editura Economica, 2000, p. 134.

Controlul parlamentar vizează întreaga activitate statală a tuturor autorităților publice, realizându-se prin căi și mijloace adecvate, fără a se substitui controlului exercitat de diferite autorități ale administrației publice, cu atât mai mult celui exercitat de puterea judecătorească, constituind un control reciproc al puterilor.

După cum menționează prof. T. Drăganu, controlul parlamentului asupra puterii executive este sortit să aibă un caracter politic sub două aspecte principale.⁶⁶

În primul rând, nota politică dominantă a activității parlamentului este determinată de modul de formare. Fiind ales din sânul poporului electoral fără nici o deosebire de pregătire sau profesiune, membrii lui nu au o calificare specială pentru a verifica legalitatea actelor administrative, ceea ce face ca aprecierile acestui organ să fie inevitabil inspirate, mai mult sau mai puțin de motivațiile politice și în orice caz să nu ofere garanția unor hotărâri bazate exclusiv pe considerente de ordin juridic.

În al doilea rând, ca organ politic, parlamentul poate să verifice atât legalitatea, cât și oportunitatea actelor administrative, în limitele în care constituția îi recunoaște această competență. Tot pentru că este un organ politic, parlamentul nu poate sancționa ilegalitatea unui act administrativ decât tot prin mijloace politice.

Parlamentul exercită controlul asupra activității Președintelui Republicii Moldova, a Guvernului, a unor servicii publice care nu fac parte din structura Guvernului și asupra activității administrației publice locale.

Controlul parlamentar, în mod practic este exercitat sub următoarele aspecte: Controlul exercitat de Parlament asupra activității Președintelui Republicii, care se realizează în baza prevederilor constituționale, cu respectarea principiului separației și colaborării puterilor în stat.

Controlul parlamentar asupra activității Guvernului. După cum menționează prof. Ilie Iovănaș, acest control este esențialmente posterior.

Astfel, conform prevederilor din art. 104 al Constituției RM, Guvernul este responsabil în fața Parlamentului și prezintă informațiile și documentele cerute de acesta, de comisiile lui și de deputați.

Fiecare membru al Guvernului răspunde politic solidar cu ceilalți membri pentru activitatea și actele Guvernului. În cazul demisiei Prim-ministrului, demisionează întregul Guvern. Această răspundere se poate stabili fie la inițiativa Guvernului care declară că-și angajează răspunderea politică în fața Parlamentului (în condițiile art. 106/1 din Constituția RM), fie la inițiativa organului legiuitor. În cel de-al doilea caz, Parlamentul, la propunerea a cel puțin o pătrime din deputați, își poate exprima neîncrederea în Guvern, cu votul majorității deputaților (în condițiile art. 106 al. (1) din Constituția RM).

Principalele procedee de control parlamentar asupra Guvernului sunt: întrebarea, interpelarea, moțiunea și ancheta parlamentară.

Întrebarea vizează un aspect concret sau orientarea Guvernului într-o problemă determinată a politicii sale. Guvernul și fiecare dintre membrii săi sunt obligați să răspundă la întrebările sau la interpelările formulate de deputați (art. 105, al. 1 din Constituție). Întrebarea se formulează verbal, iar cel chestionat poate să răspundă pe loc sau poate indica ziua când va comunica răspunsul. Întrebări nu sunt urmate de dezbateri. Fiecare deputat poate adresa întrebări membrilor Guvernului sau conducătorilor altor autorități ale administrației publice. Deputații nu pot formula întrebări Președintelui Republicii Moldova, reprezentanților puterii judecătorești, autorităților administrației publice locale.

⁶⁶ Tudor Drăganu, *Introduce în teoria și practica statului de drept*, Cluj, 1992, p. 170.

Interpelarea conține cererea adresată Guvernului ca acesta să dea explicații. Interpelările se fac în scris, arătându-se obiectul acestora, fără nici o dezvoltare, concretizându-se forma răspunsului solicitat. Interpelarea deputatului constă dintr-o cerere adresată Guvernului, prin care se solicită explicații asupra unor aspecte ale politicii Guvernului ce țin de activitatea sa internă sau externă. În cazul solicitării răspunsului în scris la interpellare, Guvernul va răspunde în cel mult 15 zile. Prezența membrilor Guvernului, cărora le sunt adresate interpellări, la ședința Parlamentului consacrată interpellărilor, este obligatorie. Asupra răspunsului dat la interpellare au loc dezbateri finalizate printr-o moțiune parlamentară.

Moțiunea este modalitatea parlamentară de a reacționa la răspunsurile date interpellărilor. Astfel, Parlamentul poate adopta o moțiune prin care să-și exprime poziția față de obiectul interpellării (art. 105, al. (2) din Constituție), precum și o moțiune de cenzură în cazul angajării răspunderii Guvernului în fața Parlamentului asupra unui program, unei declarații de politică generală sau unui proiect de lege (art. 106/1 din Constituția RM).

Ancheta parlamentară: exercitarea controlului parlamentar asupra Guvernului și a administrației publice, se realizează de către Parlament prin intermediul comisiilor permanente sau prin intermediul unor comisii de anchetă. Esența anchetelor parlamentare rezidă în însărcinarea unui grup de parlamentari cu exercitarea unei activități de control al unui segment determinat, fie al executivului, fie al legislativului, activitate care se finalizează cu informarea Parlamentului cuprinsă într-un raport, care permite acestuia să decidă cu privire la problematica investigată.

Statutul juridic al celor audiați este similar cu cel al martorilor. Comisia de anchetă nu se substituie unui organ de jurisdicție nici Procuraturii. Raportul prezentat de comisia de anchetă este dezbătut în Parlament.

Constituția Republicii Moldova reglementează atât controlul parlamentar tradițional sub forma informărilor prezentate de Guvern și celelalte organe ale administrației publice, a întrebărilor prezentate de Guvern și celelalte organe ale administrației publice, a întrebărilor și interpellărilor, a dezbaterilor rapoartelor și declarațiilor Primului-ministru, a dezbaterii rapoartelor unor orfane centrale autonome, a analizelor în comisiile permanente sau în comisiile de anchetă, cât și un control parlamentar modern prin intermediul unor autorități autonome, instituite în mod special pentru înfăptuirea controlului, după cum este Curtea de Conturi, care conform art. 133 din Constituție „exercită controlul asupra modului de formare, de administrare și de întreținere a resurselor financiare publice.”

În concluzie, putem spune controlul politic al Guvernului este juridic doar prin procedură, din punct de vedere substanțial situațiile în care este pusă în discuție neavând în mod necesar un fundament juridic, iar răspunderea politică, ca rezultat al controlului, deși se întemeiază pe același principiu ca responsabilitatea civilă sau penală, adică pe faptul că puterea politică este ținută să dea socoteală de actele sale și să-și asume consecințele acestora⁶⁷, această formă de răspundere are o natură aparte, distinctă de cea „pur politică sau politică și morală”⁶⁸ angajată în fața poporului sau partidelor și bazată, așa cum se arată⁶⁹, pe ideea de culpă a celui care răspunde.

⁶⁷ Dan Claudiu Danișor – Drept constituțional și instituții politice, vol. 1, Ed. Științifică, București, 1997, p. 385.

⁶⁸ Vrabie Geneveva, Organizarea politico-etatică a României, Ed. Cugetarea, Iași, 1993, p. 302.

⁶⁹ Antonie Iorgovan, op. cit., p. 503.

Bibliografie:

1. Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 1 din 12.08.1994.
2. Danișor Dan Claudiu. Drept constituțional și instituții politice, vol. 1, Ed. Științifică, București, 1997.
3. Drăganu Tudor, Introduce în teoria și practica statului de drept, Cluj, 1992.
4. Ionescu Cristian Instituții politice și drept constituțional, Ed. Fundației „România de mâine”, București, 1999.
5. Iorgovan, A. Tratat de drept administrative. Vol. I, București: Editura Allbeck, 2001.
6. Legea Republicii Moldova cu privire la Guvern nr. 64 - XII din 31.05.1990 // Veștile R.S.S.M. nr. 8/191 din 30.08.1990.
7. Mihăescu, S. Control financiar. Iași: Editura A-92, 1996.
8. Preda, M. Drept administrative. Partea specială, București: Editura Economica, 2000.
9. Teodorescu Anibal. Organizarea executivului în regimul constituțional din 28 februarie 1938, București, Lito, 1938.
10. Vrabie Genoveva, Organizarea politico-etatică a României, Ed. Cugetarea, Iași, 1993.
11. Șaguna D. D. Drept financiar și fiscal, vol. I. București: Editura Oscar Print, 1997.
12. Șaguna, D. D. Drept financiar și fiscal. București: Editura ALL BECK, 2003.
13. Байрамов Ф.Д., Аббасов Ф.Н. К вопросу о понятии "функции государства" // История государства и права. 2003. N 5.
14. Измозик В.С. Политический контроль в советской России. 1918-1928 гг.: Автореф. дис. ... д-ра. ист. наук. М., 1995.
15. Измозик В.С. Глаза и уши режима. Государственный политический контроль за населением советской России в 1918-1928 годах. СПб.: СПб. ун-т экономики и финансов, 1995.

PREVEDERILE CONSTITUȚIEI REPUBLICII MOLDOVA PRIVIND RELAȚIA DINTRE REGLEMENTĂRILE INTERNAȚIONALE ȘI CELE INTERNE DIN DOMENIILE DREPTURILOR OMULUI

Carolina CUMPĂȚĂ, studentă, Facultatea de Drept,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Ion DĂNOI**, dr., lect. sup. univ.

Abstract: *Over the centuries, human rights were the subject of fighting, mass claims, not easily recognized in all cases. Their political nature should be mentioned as well, but in a very broad sense. So human rights formed an object of claim for some large movements, a series of progressive forces in the true sense of the word, meaning the forces that perceived the direction of human progress, assuming them. In addition to these specifications, human rights have also a crucial feature: to be recognized in a special way. And the safest way for the consecration and their recognition is the State Constitution. There is no state in the world that claims to be democratic and does not have a department dedicated to the Constitution of fundamental human rights and freedoms.*

S-au împlinit 63 de ani de la data adoptării Declarației Universale a Drepturilor Omului (1948), primul document internațional de ansamblu și cu vocație de universalitate în acest domeniu, document care a marcat începutul unei noi etape în domeniul drepturilor omului. Se pare că, în sfârșit, omenirea a receptat deplin mesajul Declarației Universale a Drepturilor Omului în virtutea căreia „ignorarea și disprețuirea drepturilor omului au dus la acte de barbarie, care revoltă conștiința oamenilor” și că „recunoașterea demnității inerente tuturor membrilor familiei umane și drepturilor lor egale inalienabile constituie fundamentul libertății, dreptății și păcii în lume”.

De-a lungul secolelor, drepturile omului au fost obiect de luptă, de revindecări în masă, nefiind recunoscute în toate cazurile cu ușurință. De menționat și caracterul lor politic, înțeles într-un sens foarte larg. Drepturile Omului au format astfel obiectul revindecărilor unor

mişcări largi, o serie de forțe progresiste în adevăratul sens al cuvîntului, adică forțe care au înțeles direcția progresului umanității, și le-au asumat. Alături de aceste specificări, drepturile omului mai dispun de o trăsătură esențială: aceea de a fi recunoscute într-un chip special, iar cea mai sigură cale pentru consacrarea și recunoașterea lor o constituie Constituția statului. Nu există în lume state care să pretindă că sînt democratice și care să nu aibă în Constituție un compartiment dedicat drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Existența acestora, numărul lor și garanțiile care le înconjoară contribuie hotărîtor la aprecierea gradului de democratism al constituției respective, fiind, indiscutabil, și o temelie a statului de drept.

E cunoscut faptul că ultimele constituții sovietice, inclusiv Constituția R.S.S. Moldovenești din 15 aprilie 1978, care, deși cu modificări, a funcționat pînă la intrarea în vigoare a actualei Constituții (din 29 iulie 1994), au apărut atunci cînd problema privind drepturile și libertățile omului a ocupat un rol dominant între relațiile dintre Orient și Occident. În comparație cu constituțiile sovietice anterioare ele, indiscutabil, au avut anumite realizări în acest domeniu.

Și totuși, despre o constituție se judecă rezultînd nu numai din ceea ce ea prevede, ci, reieșind din faptul, cum cele prevăzute sînt realizate în practică.

Problema drepturilor și libertăților omului, dreptul umanitar, în general, capătă o semnificație deosebită în condițiile în care Republica Moldova și-a propus ca scop constituirea unui stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic prezintă valori supreme și sînt garantate.

Acest lucru, reflectat în alin.3 al art.1 al Constituției Republicii Moldova capătă o semnificație deosebită prin prisma programului național de integrare Europeană.

O problemă teoretică importantă este problema raportului dreptului național cu dreptul internațional. În funcție de răspunsul dat la această întrebare, s-au conturat două poziții principale: dualismul și monismul.

Concepția dualistă pornește de la prisma că aceste două subramuri de drept (național și internațional) sînt egale, independente și, ca urmare, normele dreptului internațional nu au forță obligatorie pentru dreptul intern. Pentru ca o normă de drept internațional să intre în vigoare pe teritoriul unui stat, ea trebuie transformată într-o normă de drept intern.

Concepția monistă pornește de la premisa conform căreia dreptul național și cel internațional activează pe baza unei ierarhii.

În viziunea lui Hegel, dreptul internațional ar fi un drept extern al statului și este subordonat dreptului intern. Această viziune este împărțită tot mai puțin la etapa actuală.

O altă soartă o are varianta monismului cu primatul dreptului internațional față de dreptul național. Anume acestei variante i se dă preferință, în ultimul timp, într-o bună parte din state, printre care putem enumera și Republica Moldova.

Astfel, art. 4 al Constituției Republicii Moldova proclamă principiul priorității reglementărilor internaționale la care Republica Moldova este parte, față de cele naționale în materia ce se referă la drepturile și libertățile omului:

„(1) Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte.

(2) Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și legile ei interne, prioritate au reglementările internaționale.”

Merită atenție și prevederile art. 8 al Constituției Republicii Moldova: „Respectarea dreptului internațional și a tratatelor internaționale”. Denumirea normei respective a fost formulată ca **pacta sunt servanda**(tratatele trebuie respectate).

Aceste prevederi constituționale sînt chemate să asigure corelarea dreptului național cu sistemul legislației și strategia statului nostru de integrare în Uniunea Europeană.

Prevederi cu același conținut găsim și în alte acte normative ce țin de diferite ramuri de drept.

Astfel, art. 7 din Codul Civil al Republicii Moldova prevede următoarele: „Dacă prin tratatul internațional la care Republica Moldova este parte sînt stabilite alte dispoziții decît cele prevăzute de legislația civilă, se vor aplica dispozițiile tratatului internațional”.

Al. 3 al art. 1 al Codului Penal al Republicii Moldova stipulează: „Prezentul cod se aplică în conformitate cu prevederile Constituției Republicii Moldova și ale actelor internaționale la care Republica Moldova este parte. Dacă există neconcordanțe cu actele internaționale privind drepturile fundamentale ale omului, au prioritate și se aplică direct reglementările internaționale”.

Printr-o astfel de formulare constituțională a corelației reglementărilor naționale și internaționale privind drepturile și libertățile omului, Republica Moldova exprimă atît atașamentul față de standardele internaționale, cît și obligațiunea de a recepționa în perspectivă toate schimbările posibile și inevitabile din acest domeniu.

Este semnificativ și faptul că Constituția Republicii Moldova se abate de la doctrina perimată ce a guvernat pe parcursul anilor de dictatură comunistă, cînd statul era privit ca „donator” și nu ca „ocrotitor” al drepturilor și libertăților omului.

O Constituție, cît ar fi ea de desăvîrșită, poate rămîne doar o „declarație de bune intenții”, dacă nu va fi completată, concretizată și realizată de un mecanism juridic efectiv și de o atmosferă socială constructivă.

În această ordine de idei, adoptarea Constituției Republicii Moldova impune necesitatea unei reforme umanitare în statul nostru. Reforma umanitară pune la bază anumite principii unanim recunoscute. Astfel de principii, fie că au fost reflectate direct în Constituție, fie că se subînțeleg. La ele se referă:

- a) universalitatea drepturilor, libertăților și îndatoririlor fundamentale;
- b) neretroactivitatea legii;
- c) egalitatea în drepturi a cetățenilor;
- d) ocuparea funcțiilor și demnităților publice numai la persoanele care au cetățenia Republicii Moldova;
- e) protecția cetățenilor Republicii Moldova în străinătate;
- f) protecția juridică a cetățenilor străini și apatrizilor;
- g) cetățenii Republicii Moldova nu pot fi extrădați sau expulzați din țară;
- h) prioritatea reglementărilor internaționale față de cele naționale;
- i) accesul liber la justiție;
- j) caracterul de excepție al restrîngerii exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți.

Îndiscutabil, o reformă poate fi apreciată la justa sa valoare nu doar din punct de vedere al legii supreme, ci și în perspectiva legilor. Din aceste considerente cred că nu voi exagera afirmînd că de felul cum vor fi abordate problemele la concret depinde soarta reformei umanitare. Propriu-zis, fiecare drept, fiecare libertate consfințită constituțional ne obligă la adoptarea unor legi speciale ce ar prevedea mecanismul ce ne-ar permite traducerea practică, în viața de toate zilele, a acestor prevederi.

În lipsa unor mecanisme de realizare practică, aceste drepturi și libertăți vor fi doar un decor.

Bibliografie:

1. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994, cu modificări și completări până la 1 septembrie 2008, Chișinău 2008.
2. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la New York, la 10 decembrie 1948.
3. Pactul Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, adoptat la 16 decembrie 1966 la New York.
4. Convenția Europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950.
5. Codul Civil al Republicii Moldova din 18 aprilie 2002.
6. Codul Penal al Republicii Moldova din 18 aprilie 2002.
7. „Drepturile Omului în Republica Moldova”, Chișinău, Garuda-Art, 1998.
8. Boris Negru, Alina Negru „Teoria Generală a Dreptului și Statului”, Bons Offices, Chișinău, 2006.

CARACTERUL APLICATIV AL CUNOȘTIȘTELOR DESPRE PROFILUL ASIMETRIC ȘI MOTRICO-SENZORIAL AL ELEVULUI

Ana ZATUȘEVSCI, studentă, Facultatea de Psihologie și Asistență Socială,
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Veaceslav PULBERE**, dr., conf., univ.

Abstract: *This paper presents a study of the functional asymmetry of the brain. This study is dedicated to the research of motor asymmetry and asymmetrical sensory (visual) profile for the 5th form pupils in the High School "Mihai Eminescu", Balti. It lays emphasis on investigational insufficiency in this area by national pre-university institutions.*

Keywords: *pupils, asymmetry, brain, motor asymmetry, asymmetrical sensory (visual) profile.*

Domeniile de utilizare a cunoștințelor acumulate despre asimetriile funcționale la om sînt variate. Prin profilul individual al asimetriei creierului se subînțelege îmbinarea asimetriei motore, senzoriale și psihice, specifice subiectului concret. Logic, se deosebesc trei profile: drept, stîng și combinat. Primul profil este îmbinarea numai a asimetriilor drepte. Al doilea profil este îmbinarea asimetriilor drepte, stîngi și simetriilor (ambidextriile). Al treilea profil este îmbinarea numai a asimetriilor stîngi, tipice organelor motore și senzoriale.

În condițiile progresului tehnico-științific, al programatizării și informatizării este necesară aplicarea acestor cunoștințe în scopul optimizării, organizării învățămîntului și orientării profesionale a elevilor (Pulbere 2004:21). Însă, realizările progresului tehnico-științific nu numai ușurează, dar și complică activitatea omului, înaintîndu-i anumite cerințe. Progresul a determinat, printre altele, condiții noi: omul muncește într-un mediu cu factori naturali, slăbiți sau amplificați, care au condiționat evoluția creierului (gravitația, regimul termic, cîmpul electromagnetic etc.). La mulți oameni s-au schimbat activitățile în condițiile producerii contemporane. Automatizarea, informatizarea atrage după sine reducerea pînă la un minim a funcțiilor motore ale omului, în schimb, se lărgesc funcțiile lui senzoriale. Crește numărul de obiecte și procese, pe care omul trebuie să le controleze simultan. Spre exemplu, numărul aparatelor de pe panoul de comandă în cabina unui avion a crescut de 15 ori, în timp ce durata exercitării operațiilor a scăzut de aproape 10 ori (Lomov 1990:200).

Zburînd cu viteze mari, în avioanele supersonice, omul trebuie să perceapă și să prelucreză informațiile, să decidă și să execute acțiunile sale într-un interval scurt de timp. Astfel, pierderea orientării spațiale se termină fatal.

Asimetriile senzoriale în organizarea distribuției, plasării indicatoarelor în diferite puncte de pe panoul de comandă sînt utilizate destul de modest. Asimetria vizuală și auditivă poate contribui la utilizarea optimală a cîmpului senzorial. Folosirea optimală a cîmpului motor al omului este de mare folos în timpul dirijării, conducerii aparatelor de zbor etc.

Cercetările subliniază că omul care lucrează cu tehnica contemporană nu are posibilități de a observa direct procesele de conducere. Între om și mașină există o sistemă de dispozitive tehnice destul de complexe: omul percepe nu procesul de conducere ca atare, dar modelul lui informațional. Important devine faptul cum am putea argumenta psihofiziologic modelul de transmitere a informației de la aceste aparate. Aici ne vin în ajutor cunoștințele contemporane despre asimetria organelor perechi, și, în special, a celor senzoriale. Codificarea informației, utilizînd principiul vizualității, adică corespunderea tipului de stimul cu schema închipuirilor mintale despre realitate, ridică precizia interpretării de două-trei ori pe fonul mișcărilor tensiunilor emoționale (Rudnev 1992:1171).

Nivelul de actualitate a relațiilor optime dintre om și mașină este argumentat prin următoarele: din cauza greșelilor om-mașină, în SUA au loc peste 70% de accidente, mai mult de 50%

de blocări în funcționarea dispozitivelor, 60% de avarii în flota maritimă etc. Greșelile apar din cauza că omul-operator nu reușește la timp să reacționeze la semnalele urgent, greșit percepe și apreciază informația, nu reușește la timp să transfere atenția de la un aparat la altul.

Specialiștii forțelor aeriene din Norvegia au descoperit că printre piloții care au admis diferite greșeli în pilotaj, 31% de erau stângaci.

Numărul relativ de stângaci, în timpul studiilor de așezăminte pregătirii piloților, este mai mic decât numărul doritorilor de a fi piloți.

Danilova N.N. (2008:101) a cercetat mecanismul selectării piloților, unde calitatea activității profesionale nu numai cu fenomenul „stângaci-dreptaci”, dar și cu profil asimetric, determinat pe baza asimetriei funcționale a mâinilor, picioarelor, văzului și auzului. Autorul conchide că în pregătirea piloților sînt importante nu numai trăsăturile mâinilor, dar și a celor senzoriale și psihice.

În așa fel, calitatea activității operatorului se determină și prin parametrii: profilul asimetriei funcționale, expresivitatea și mobilitatea acesteia.

Rezultate similare au fost obținute și prin cercetarea șoferilor transportului auto. P.U. Tu-rașvili (1999:27) a observat scăderea calității profesionale a șoferilor cu asimetria stîngă sau cu simetria mîinilor, vederii, auzului. La ei numărul accidentelor rutiere este mai mare. Există informații potrivit cărora adaptarea în unele state a traficului rutier pe partea dreaptă (în caz de accidente) cel mai frecvent suferă partea stîngă a automobilului. De aceea, cunoscuta firmă de automobile „Daimler-Benz” își fortifică și consolidează autovehiculele sale anume în jumătatea lor stîngă.

Anterior s-a vorbit despre acele tipuri de activitate, care necesită reacții rapide la schimbarea bruscă a situațiilor. Or, în condițiile actuale de producere există tipuri de muncă, care se desfășoară destul de lent. Și atunci, în rezultatul activității monotone, mai activă devine emisfera dreaptă, care inhibă activitatea psihică și diminuează productivitatea de muncă (Kolodinschi 1990: 65).

În condițiile progresului tehnico-științific foarte avansat și în legătură cu însușirea noilor teritorii, fundurilor oceanice, spațiului cosmic, actuală devine problema adaptării omului în condițiile noi create. Iată de ce valoarea cunoștințelor despre asimetria funcțională a creierului crește considerabil (Arșavschi 1998:112; Kolodinschi 1990: 67).

În descrierea asimetriei motore și senzoriale, s-au prezentat date concrete despre particularitățile profilului asimetriei sportivilor și cum trebuie utilizate aceste cunoștințe în procesul antrenamentelor și competițiilor sportive. Sub acest aspect apar probleme, deși asimetriile funcționale ale organelor-perechi sînt prevăzute în regulamentele pregătirii sportivilor. Totuși pînă astăzi nu sînt păreri unice în ceea ce privește folosirea acestor cunoștințe de către pedagogi, antrenori în numele obținerii unor rezultate performante în sport.

Predispunerea naturală spre dreptaci și stîngaci, însoțirea fiecărei din ele cu asimetriile senzoriale se realizează în condiții concrete. Ar fi ideală organizarea și aranjarea vieții în așa mod, încît să contribuie la o descoperire maximală a predispușerilor naturale ale fiecărui om. Însă, condițiile vitale, în societatea omenească, sînt adaptate mai mult pentru dreptaci. Stîngacii sînt nevoiți să îndure o mulțime de incomodități, viețuind în lumea dreptacilor.

Tehnica de uz casnic, amplasarea aparatelor-indicatoare pe panourile de comandă, dispozitivele de comandă la șantierele de producere etc., sînt gîndite pentru dreptaci. La aceste incomodități, stîngacii se pot adapta relativ ușor, dacă ei vor fi reînvățați. Totuși persoanele stîngace, reînvățate în familie sau la școală, scriind cu mîna dreaptă continuă să manifeste coordonări mai fine cu mîna stîngă. Ei, de obicei, scriu cu mîna dreaptă, dar desenează cu cea stîngă [Rudnev 1992: 1110].

Niște informații de conținut clinic mărturisesc despre faptul că stîngaciul reînvățat, adoptat la un comportament motor de tip „dreapta”, păstrează trăsăturile distincte de dreptaci în sfera senzorială. Iată de ce apare întrebarea: „Se merită ca copiii stîngaci să fie reînvățați sau să le păstrăm calitățile cu însușirile sale naturale?”

Problema este mult mai complicată decît se pare. În primul rînd, prin faptul că sănătatea psihică la elevii reînvățați deseori se dereglează. Pe de altă parte, informațiile despre profilul individual asimetric ne permit să afirmăm despre necesitatea atitudinii diferențiate în timpul reînvățării. Așa, copilul poate fi stîngaci, dar el se testează ca fiind cu asimetrie dreaptă în ascultarea dihotomică a cuvintelor sau în capacitatea țintirii cu ochii, și viceversa. Copilul dreptaci poate fi stîngaci în auz sau vîz.

Instruirea copilului la orice activitate poate fi efectuată, se ia în seamă fiecare profil. În particularitățile antropometrice ale aparatului locomotor se constată că mișcările mîinii drepte se produc mai rapid de la stînga spre dreapta, dar și mai rapid de sus în jos.

Mari posibilități au utilizarea informațiilor despre asimetriile funcționale ale creierului în ocrotirea practică a sănătății, și, mai cu seamă, la reabilitarea bolnavilor cu diferite maladii neuro-psihice.

Discutarea aspectelor aplicative în cercetarea asimetriei funcționale la om se orientează în direcția utilizării acestor cunoștințe pentru implementarea curriculei modernizate, bazate pe competențe, fiind ca motiv și argument al investigațiilor noastre din această lucrare. Reieșind din aceste considerente, scopul cercetărilor noastre constă în determinarea profilurilor asimetric și simetric, precum și a ambidextrilor ale elevilor din clasa a V-a, din cadrul Liceului Teoretic „Mihai Eminescu”, din municipiul Bălți. Cercetările au fost promovate pe un eșantion de 113 elevi din cele 4 clase de a V-a. Pentru determinarea tipurilor de profil asimetric, simetric și ambidextr, am aplicat metodele clasice de investigație, alcătuint un chestionar adaptat micuților din clasa a V-a. Prezentăm în continuare, chestionarele-modele, pentru determinarea tipului de asimetrie motorie a mîinilor:

1. Te consideri stîngaci sau dreptaci? *a. Dreptaci b. Stîngaci*
2. Cu care mînă scrii? *a. Dreapta b. Stînga c. Ambele*
3. Cu care mînă puneți ața în ac? *a. Dreapta b. Stînga c. Ambele*
4. Cu care mînă tăieți hîrtia cu foarfecele? *a. Dreapta b. Stînga c. Ambele*
5. Cu care mînă arunci mingea la educația fizică? *a. Dreapta b. Stînga c. Ambele*

- și profilul senzorial al ochilor:
1. Cu care ochi clipiți mai ușor? *a. Drept b. Stîng c. Ambii*
 2. Cu care ochi priviți la microscop, telescop, lupă etc.? *a. Drept b. Stîng c. Ambii*
 3. Care ochi obosește mai repede după ce citiți mult? *a. Drept b. Stîng c. Ambii*
 4. Care ochi vă supără mai mult după ce stați la televizor? *a. Drept b. Stîng c. Ambii*
 5. La care ochi ai pune arma pentru a ținti? *a. Drept b. Stîng c. Ambii*

Rezultatele obținute de pe urma aplicării acestui chestionar, sînt reflectate în tabelele 1 și 2.

Tab. 1: Raportul procentual al elevilor dreptaci, stîngaci și ambidextri din Liceul teoretic „Mihai Eminescu” din mun. Bălți

Nr. total de elevi	Numărul elevilor dreptaci	Numărul elevilor stîngaci	Numărul de elevi ambidecștri
113	81	28	4
%	71,6	24,7	3,5

După cum vedem în tab. 1, din numărul total de elevi participanți la investigare, care constituie 113 liceeni, 81 din ei sînt dreptaci, 28 stîngaci și 4 ambidextri, constituind următorul procentaj: 71,6% dreptaci; 24,7% stîngaci și 3,5% ambidextri. Acestea sînt datele profilului asimetric motor.

Tab. 2: Raportul procentual al elevilor cu profil senzorial-vizual drept, stîng și simetric (ambidextr) din cadrul Liceului teoretic „Mihai Eminescu”, mun. Bălți

Nr. total de elevi	Numărul de elevi cu profil vizual drept	Numărul de elevi cu profil vizual stîng	Numărul de elevi cu profil vizual simetric (ambidextr)
113	76	20	15
%	67,2	17,6	13,2

În tab. 2 sînt prezentate rezultatele ce reflectă raportul procentual al elevilor cu profilul individual asimetric/simetric senzorial vizual. După cum vedem în acest tabel, din 113 elevi, 76 (67,2%) din ei au profilul individual vizual drept, 20 (17,6%) de elevi au profil individual vizual stîng și 15 (13,2%) sînt cu profil individual vizual simetric.

Dacă comparăm datele din tabelele 1 și 2, putem afirma că între conținuturile procentuale ale elevilor cu simetrie motoră stîngă și a elevilor cu profil asimetric vizual stîng, vizați de elevii cu simetrie motoră dreaptă și profil individual vizual drept, există un paralelism, fapt ce denotă că între aceste asimetrii există anumite legități.

Ceea ce ține de elevii ambidextrii, după cum ne arată rezultatele noastre, nu am reușit să stabilim anumite corelații cauzale. Putem afirma însă că elevii clasei a V-a nu pe deplin pot conștientiza propria asimetrie motoră sau profilul asimetric senzorial. De aceea, sarcina instituțiilor preuniversitare de învățămînt constă în investigarea elevilor cu trăsături asimetricale motore și profiluri senzoriale (vizual, auditiv etc.), în vederea organizării procesului didactic adecvat caracteristicilor individuale ale profilurilor respective.

Reieșind din cele menționate anterior, concluzionăm că literatura referativă, științifico-metodică și chiar medicală, mai cu seamă cea autohtonă, reflectă insuficient problemele legate de asimetria funcțională a creierului și legătura ei cu implementarea curriculumului școlar. La fel, putem menționa că, în rezultatul investigațiilor noastre, relativ pe un eșantion mic (113 elevi), am stabilit unele corelații dintre asimetria motoră și profilul individual vizual la elevii clasei a V-a, care credem că nu sînt suficiente, pentru care fapt, sînt necesare noi investigații.

Bibliografie:

1. Pulbere, V.P., Zatușevski, A.; *Activitatea de gîndire și asimetria funcțională a emisferelor creierului*: conf. șt. rep., Ch., 2004, p. 21-25.
2. Аршавский, В.В.; *Межполушарная симметрия в системе поисковой активности*. Владивосток, 1998, стр. 112-118.
3. Данилова, Н.Н.; *Психофизиология*. Учебник для вузов. М, АСПЕКТ ПРЕСС, 2008, стр. 101-104.
4. Колодинский, А.Д.; *Роль межполушарных отношений в процессе взаимодействия организма с окружающей средой* // Методологические проблемы исслед функций мозга – Рига, 1990, с. 65-69.
5. Ломов, Б.Ф.; *Антиципация в структуре деятельности* – М. Наука, 1990, с. 200.
6. Руднев, В.А. Боброва, Л. В. *Об организации произвольных движений человека в аспекте право- и леворукости* // Журн. невропатол и психиатр, 1992, № 8, с. 1171.

NIVELUL DE INFORMARE A TINERILOR PRIVIND EXISTENȚA SERVICIILOR SOCIALE

Gabriela CEBAN, studentă, Facultatea de Psihologie și Asistență Socială,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Nicoletta CANȚER**, lect. univ.

Abstract: *The aim of this piece of work is to identify the knowledge's level of social services of the younger generation. This topic will be up-to-date because there are a lot of changes in our society. Our needs, our goals, our possibilities are changing. This fact leads to the changes in social services system.*

Keywords: *social services, level of knowledge, reasons, the importance, young people.*

Necesitatea serviciilor sociale a devenit tot mai evidentă odată cu apariția și dezvoltarea omenirii, cu identificarea decalajului, discrepanței dintre cei bogați și cei săraci. Astfel a apărut ideea de a întreprinde careva măsuri pentru a susține pe cei care se află într-o poziție dezavantajoasă, dificilă.

Prin intermediul serviciilor sociale statul are drept scop crearea, menținerea, chiar și garantarea bunăstării populației. Astfel, au început să fie experimentate sisteme bazate pe cotizațiile lunare plătite de angajați și angajatori care au avut în vedere acordarea de servicii de asistență socială și prestații în bani, în funcție de nevoile beneficiarilor, adică ale persoanelor care se confruntă temporar cu situațiile critice.[1, p. 122]

Dacă vom analiza conceptul de servicii sociale mai în detalii, atunci vom menționa că serviciile sociale sînt ansamblul complex de măsuri și acțiuni realizate pentru a răspunde nevoilor sociale individuale, familiale sau de grup, în vederea prevenirii și depășirii unor situații de dificultate, vulnerabilitate sau dependență pentru prezervarea autonomiei și protecției persoanei, pentru prevenirea marginalizării și excluderii sociale, pentru promovarea incluziunii sociale și în scopul creșterii calității vieții. [2]

Tinerii sînt priviți ca forța universului, dar, mai întîi de toate, trebuie să menționăm că sînt persoane care pot fi vulnerabile la multe fenomene sociale, ceea ce implică dreptul lor de a beneficia de anumite servicii sociale, însă există cazuri cînd acestea persoane, tinerii nu cunosc unde și cum să se adreseze.

Actualitatea acestei teme se evidențiază prin importanța serviciilor, prin faptul că astăzi tot mai mulți tineri doresc să beneficieze de serviciile sociale care totodată e și dreptul lor de a beneficia de asemenea servicii, care de cele mai multe ori sînt gratuite, accesibile și confidențiale. Tot mai mulți sociologi, pedagogi cercetează care sînt serviciile sociale, importanța lor pentru tineri, dar și pentru întreaga societate.

De asemenea, putem să menționăm că, studiind serviciile pe care le cunosc tinerii, putem presupune care este nivelul lor de cunoaștere, care sînt necesități și prioritățile acestora. Studiarea existenței și importanța serviciilor sociale a parcurs un lung drum, astfel începînd cu a II-a jumătate a secolului al XIX-lea toate țările din Europa au recunoscut necesitatea intervenției statului pentru bunăstarea populației. Acest studiu trebuie să fie începutul unei tendințe de a observa și studia schimbările ce au loc în societate cu scopul de a schimba, de a corecta, de a îmbunătăți calitatea serviciilor sociale.

Scopul cercetării este identificarea nivelului de informare a tinerilor privind existența sistemului de servicii sociale din Republica Moldova.

În urma acestui scop, am stabilit mai multe **obiective**, pe care le dorim să le atingem:

1. Stabilirea nivelului de importanță pe care tinerii îl acordă existenței serviciilor sociale;
2. Identificarea diferențelor în nivelul de cunoaștere în dependență de mediul de proveniență;
3. Stabilirea motivelor din care nu beneficiază de serviciile sociale;
4. Identificarea tipurilor de servicii de care beneficiază cel mai mult tinerii;
5. Depistarea principalelor surse de informație privind existența și accesibilitatea serviciilor sociale;
6. Elaborarea unei liste de propuneri, recomandări privind îmbunătățirea calității serviciilor sociale.

Presupunem că cu cît nivelul de informare a tinerilor privind existența serviciilor sociale este mai mare, cu atît nivelul de utilizare a lor este mai mare.

De asemenea, presupunem că nivelul de informare în domeniul cercetat se diferențiază în funcție de mediul de proveniență, de genul persoanei și de facultatea la care studiază.

Studierea nivelului de cunoaștere a serviciilor sociale prezintă atât valoare practică, cât și teoretică. **Importanța sa teoretică** rezidă în faptul că prezintă o sistematizare a cunoștințelor referitor la nivelul de cunoaștere a tinerilor despre serviciile sociale, o aprofundare în definirea și tipurile de servicii sociale.

Valoarea practică a acestei cercetări nu este mai mică decât cea teoretică. Astfel, putem să menționăm că această cercetare reflectă opiniile tinerilor referitor la serviciile sociale, la necesitatea lor. Scoate în evidență diferențele de percepere a tuturor indicatorilor în dependență de mediul de proveniență, de facultate, de gen. Această cercetare prezintă un tablou amplu al nivelului de percepere a serviciilor sociale.

Cuvinte-cheie: servicii sociale, tineri, motive, nivelul cunoașterii, importanței.

Deseori nu conștientizăm importanța serviciilor sociale pe care o reprezintă acestea pentru tineri, sîntem fixați pe ideea că dacă sînt tineri, atunci ei nu au nevoie de asemenea servicii, care este o părere greșită, deoarece sînt diferite tipuri de servicii de care pot beneficia și ei, ba mai mult ca atât datorită beneficiilor lor de aceste servicii, societate va avea și mai mult de cîștigat.

Astfel, am considerat important și necesar de a efectua o cercetare, prin care să scoatem în evidență nivelul de informare pe care îl au tinerii referitor la serviciile sociale, despre necesitatea, calitatea și importanța lor pentru ei și pentru întreaga societate. În acest scop, am elaborat un chestionar, alcătuit din 9 întrebări. Acest chestionar l-am aplicat pe un eșantion de 160 de persoane, incluzînd reprezentanții celor 8 facultăți ale Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți.

Mai jos prezentăm rezultatele cercetării în funcție de variabilele incluse în chestionar.

Prima întrebare a fost una de ordin general: *Ce servicii sociale destinate tinerilor cunoașteți?*

La această întrebare erau prezentate mai multe exemple de servicii, avînd posibilitatea să aleagă mai multe opțiuni, dar și menționînd și alte servicii pe care le cunosc. Dorind să evaluăm și să prezentăm rezultatele în dependență de mai multe variabile, am reprezentat datele în următoarele figuri.

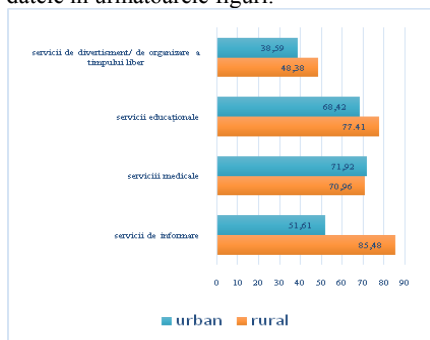

Fig. 1. Fete, în dependență de mediul de proveniență

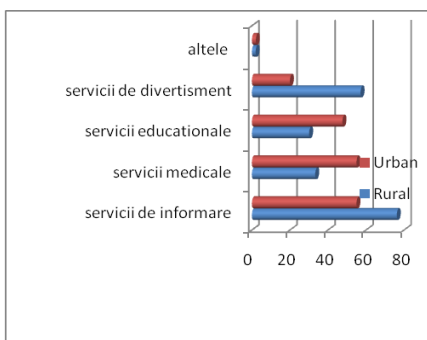

Fig. 2. Băieți, în dependență de mediul de proveniență

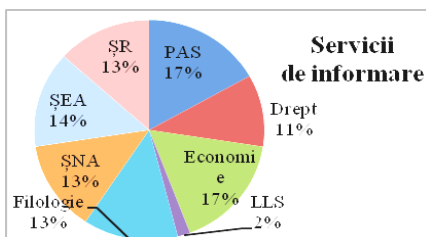

Fig. 3.

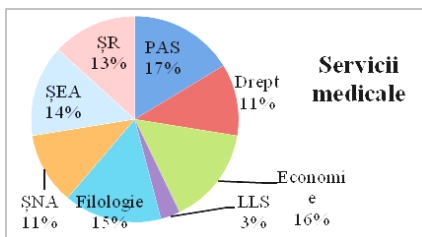

Fig. 4.

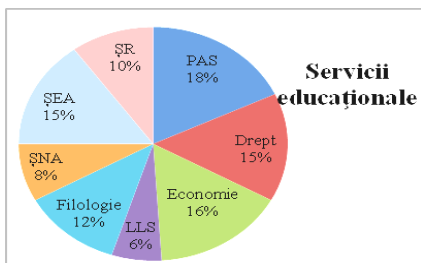

Fig. 5.

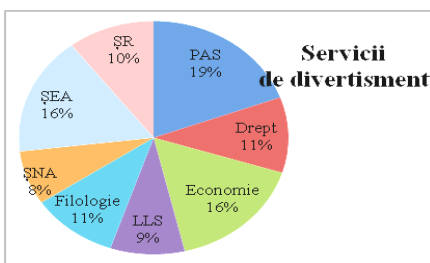

Fig. 6.

Fig. 3, 4, 5, 6. Rezultatele în dependență de facultate

Ca o mică concluzie la această întrebare trebuie să menționez că tinerii de genul masculin din mediul rural cunosc mai puțin despre serviciul de informare decât cei din mediul urban, iar despre serviciile medicale cunosc mai mult tinerii din mediul rural decât cei din mediul urban.

Persoanele care provin din mediul rural cunosc mai puțin despre serviciile educaționale decât cei din mediul urban, aceeași situație o identificăm și la celălalt tip de serviciu, cel de divertisment. Nu au fost menționate și alte exemple de servicii pe care le cunosc tinerii.

De asemenea, după cum se observă, se înregistrează și diferențe de cunoaștere și în rândul fetelor (detalii le găsiți în fig. 2).

O deosebire esențială dintre nivelul de cunoaștere a serviciilor sociale la băieți și la fete îl constituie nivelul de cunoaștere a altor servicii, astfel fetele din mediul rural au menționat că cunosc serviciul juridic și cel psihologic, iar din mediul urban au menționat doar pe cel psihologic, pe când băieții atât dintr-un mediu, cât și din altul nu au menționat nici unul.

Un procentaj diferențiat am stabilit după nivelul de cunoaștere a serviciilor sociale în dependență de facultate (mai multe detalii găsiți în fig. 3, 4, 5, 6).

A 2 întrebare din chestionarul repartizat a fost: *De care servicii beneficiați?* La această întrebare se evidențiază următoarele răspunsuri.

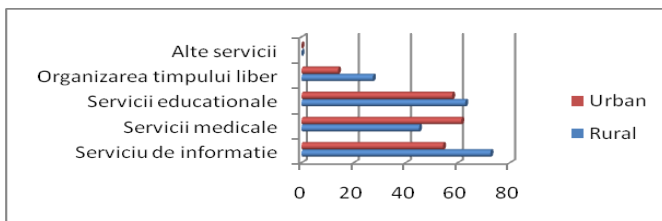

Fig. 7. Fete în dependență de mediul de proveniență

Tinerile din mediul rural beneficiază mai mult de serviciile sociale cum ar fi: serviciul de informare, și cele educaționale, pe cînd cei din mediul urban beneficiază mai mult de serviciul medical și cel de organizare a timpului liber.

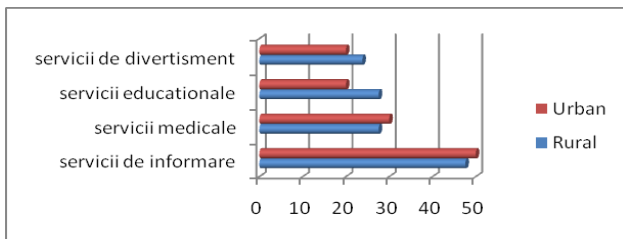

Fig. 8. Băieți în dependență de mediul de proveniență

În concluzie la această întrebare trebuie să menționăm că tinerii din mediul rural sînt acei care beneficiază mai mult de serviciul de informare decît colegii lor din mediul urban, aceeași situație este și la serviciul medical. La celelalte tipuri de servicii (educațional și de divertisment) raportul este invers, persoanele din mediul urban beneficiază mai mult decît cei din mediul rural.

De asemenea, s-a stabilit și procentajul total al serviciilor sociale de care beneficiază tinerii, rezultatele fiind plasate în următoarele diagrame:

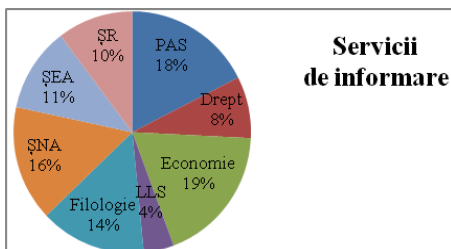

Fig. 9.

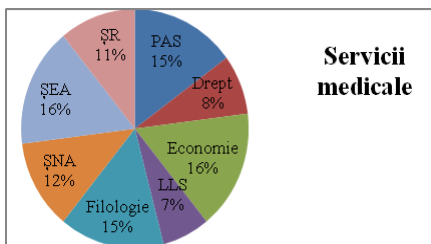

Fig. 10.

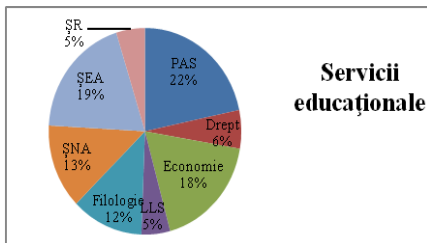

Fig. 11.

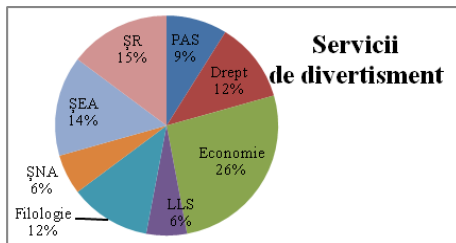

Fig. 12.

Un alt aspect ce a fost cercetat a fost *timpul de cînd beneficiază de serviciile date*, astfel aceasta fiind a 3 întrebare din chestionar.

La această întrebare erau prezentate mai multe opțiuni, mai multe durate, dar tinerii trebuiau să aleagă doar o singură opțiune. De asemenea, s-a realizat calcularea datelor în dependență de facultatea la care studiază, de mediul de proveniență și genul persoanei.

Datele pot fi găsite în diagramele de mai jos:

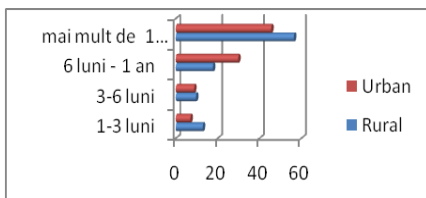

Fig. 13. Tinerete

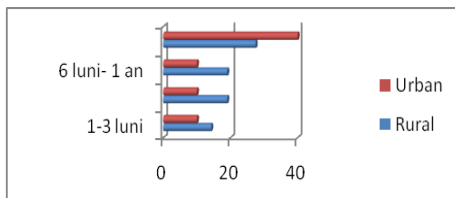

Fig. 14. Tinerii

Referitor la timpul de cînd beneficiază, tinerii din mediul urban au menționat că beneficiază nu așa de mult timp cum acei din mediul rural.

Avînd drept scop cercetarea mai amplă a timpului de cînd tinerii sînt beneficiari ai serviciilor sociale, am realizat studiu pe facultăți, astfel obținînd următoarele rezultate:

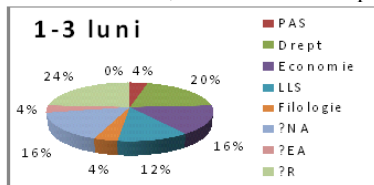

Fig. 15.

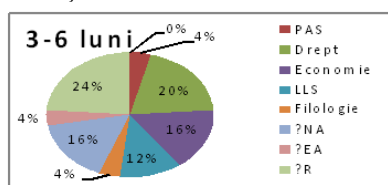

Fig. 16.

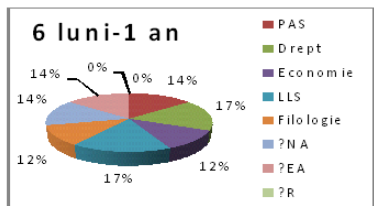

Fig. 17.

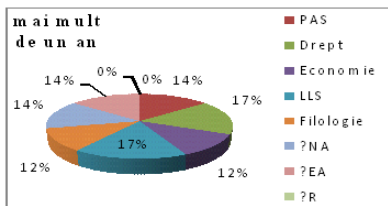

Fig. 18.

A 4 întrebare inclusă în chestionarul respectiv suna în felul următor: *De la cine ați aflat despre serviciile sociale?* Tinerilor li s-au propus mai multe variante de răspuns, dintre care puteau alege acei informatori de la care au aflat despre serviciile de care pot beneficia, unde pot să se adreseze, însă ca și la alte întrebări tinerii au avut posibilitatea să enumere și alte surse de informație.

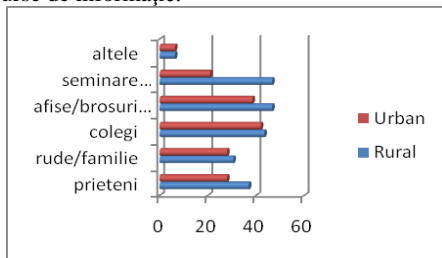

Fig. 19. Răspunsul tinerelor

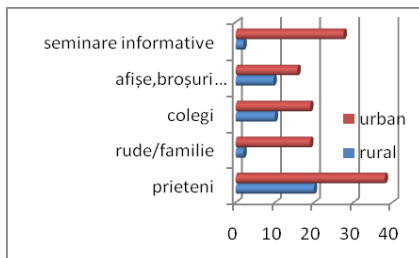
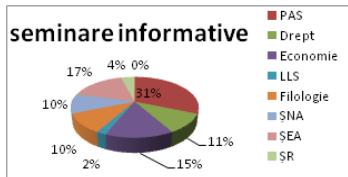
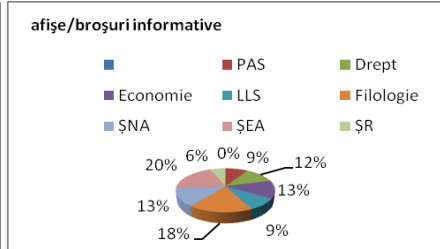
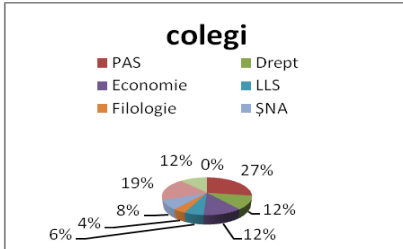
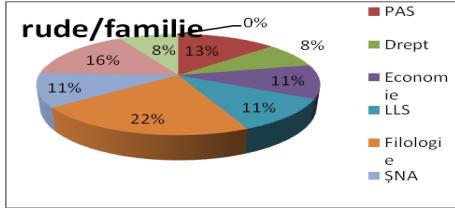
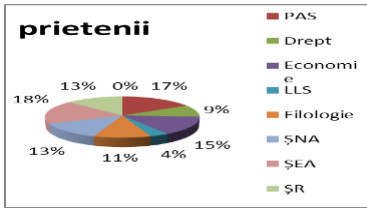

Fig. 20. Răspunsul tinerilor

La capitolul surselor de unde se informează despre existența serviciilor sociale, atât cei din mediul rural, cât și cei din mediul urban au menționat că prima sursă sînt prietenii.

Întrebarea cu o importanță deosebită era: *Cum apreciați calitatea serviciilor sociale primare?*

La această întrebare erau oferite mai multe opțiuni dar respondenții trebuia să aleagă doar una din cele 4 stipulate în întrebare.

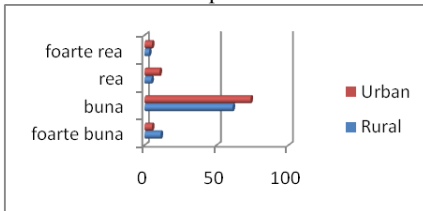

Fig. 21. Tinerete

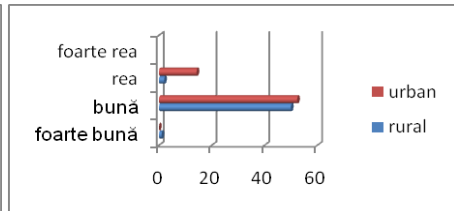
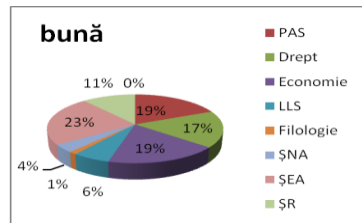
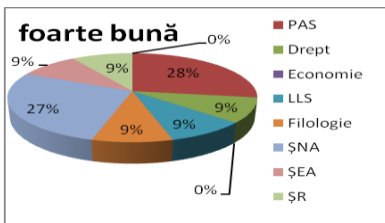
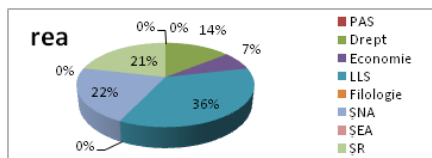

Fig. 22. Tinerii

Doar facultatea de Limbi și Literaturi Străine a indicat că calitatea serviciilor sociale oferite este foarte rea, în raport de 20 la sută, ceea ce este mult în comparație cu faptul că nici un tînăr din altă facultate nu a indicat asemenea calitate.

Pentru a realiza unul din obiectivele propuse și în special de a elabora o listă de recomandări pentru a îmbunătăți calitatea serviciilor sociale oferite tinerilor, dar și celorlalte pături social-vulnerabile, am inclus în chestionar următoarea întrebare: *ce recomandări ați menționat în vederea îmbunătățirii calității serviciilor sociale?*

La această întrebare din păcate foarte mulți tineri nu au dorit să se împărtășească cu ideile, părerile lor, dar din partea unor tineri au fost menționate următoarele propuneri.

Tinerii din mediul urban au menționat că este nevoie de:

1. Specialist mai buni
2. Serviciile sociale să fie mai bine cunoscute
3. Condițiile de prestare să fie mai bune
4. Să fie gratuite, reale
5. Să existe săli de internet gratuite.

Tinerii din mediul rural au fost total rezervați în exprimarea opiniilor și ca rezultat nu au menționat nimic, ceea ce duce la formularea următoarei concluzii: sînt mulțumiți de calitatea serviciilor, și nu au găsit nimic care să fie îmbunătățit sau sînt indiferenți.

Tinerele din mediul rural au menționat:

1. Informarea să fie mai amplă
2. Mai multe seminare, broșuri
3. Încurajarea de către stat
4. Îmbunătățirea calității serviciilor
5. Calitatea serviciilor să fie pentru toate categoriile de persoane.

Tinerele din mediul nu au dorit să propună careva măsuri ca calitatea serviciilor de care beneficiază să fie una mai bună, astfel refuzînd să propună careva măsuri.

A 7 întrebare din chestionar era următoarea: *de care servicii nu beneficiați da ați dori să beneficiați?*

La această întrebare atît tinerii, cît și tinerele aveau posibilitatea să indice serviciile care lipsesc, dar totodată care doresc să fie accesibile pentru ei.

Atît tinerii, cît și tinerele și dint-un mediu și din altul nu au indicat ceea ce le lipsește, posibil din 2 motive, că nu au nevoie de alte servicii sau că nu cunosc altele, limitîndu-se doar la cele enumerate la 1 întrebare. Dar totuși careva răspunsuri au fost indicate, atît de cei din mediul rural, cît și din mediul urban, atît de partea masculină, cît și de partea feminină.

Dacă am realiza un calcul general, atunci trebuie să menționăm că serviciile cele mai des enumerate au fost: serviciile de divertisment, medicale, educaționale, juridice, psihologice, informaționale IT, de formare și orientare profesională, studierea unei limbi străine gratuite, planificarea familială.

Următoarea întrebare prezentă în chestionar a fost: *motivul din care nu beneficiați?*

Răspunsurile la întrebarea dată ne au permis să identificăm că tinerii nu beneficiază din cîteva motive, fie că nu le cunosc, fie că nu cunosc unde să se adreseze, sau nu-i interesează, au fost indicate multe alte motive acestea fiind: nu doresc, nu au timp, indiferența, și altele.

Analizînd rîspunsul pe facultăți este necesar să menționăm facultatea de Limbi și Literaturi Străine este facultatea care nu beneficiază din motiv că nu cunosc despre existența asemenea servicii, facultatea de Drept și cea anterioară menționată au indicat că nu beneficiază din motiv că nu cunosc unde să se adreseze, iar din motiv că nu îi interesează cei care nu beneficiază de serviciile sociale sînt practice studenților a celor 8 facultăți, dar într-un procentaj foarte mic.

Ultima întrebare din chestionar a fost: *Cît de importantă este pentru Dvs existența asemenea servicii?*

Rîspunsurile nu foarte mult diferă în dependență de variabilele stabilitate la etapa de elaborare a chestionarului. Astfel cei mai mulți tineri acordă o importanță medie sau mare serviciilor sociale, cele mai puține procente au obținut lipsa totală de importanță, dar și importanța totală, altfel spus extremele au fost evitate.

În concluzie, aș dori să menționez că în urma acestui studiu ipoteza s-a confirmat, adică cu cît nivelul de informare despre serviciile sociale este mai mare cu atît tinerii beneficiază mai mult de ele. A II-a ipoteză, de asemenea, s-a confirmat, astfel rîspunsurile diferă în dependență de variabilele înaintate.

Cu regret, trebuie să menționez că tinerii nu își cunosc drepturile, posibilitățile de a beneficia de serviciile sociale, iar cei ce le cunosc și beneficiază de ei de multe ori nu sînt mulțumiți de calitatea serviciilor primare. Deși trăim în secolul al XXI-lea, secolul tehnologiilor informaționale tinerii nu sînt bine informați la acest capitol, ceea ce are drept consecință lipsa beneficierei, iar acest fapt îi face mai vulnerabili la situații dificile, deoarece nu vor cunoaște unde și la cine să se adreseze. Astfel, am propune ca serviciile sociale să fie mai mediatizate, mai accesibile și dacă e posibil chiar gratuit.

Bibliografie:

1. M. Bulgaru, N. Sali, T. Gribincea, ...; V. Prican (coord.), S. Rîjicov, N. Canțer, L. Ciobanu *Asistența socială în contextul transformărilor din Republica Moldova* / consultant șt. M. Bulgaru - Ch.: Ed. "Cu drag", 2008. - 439 p. - ISBN 978-9975-80-146-1.
2. http://serviciisociale.md/ro/1/ce_sunt_ss.php, vizualizat pe data de 7 aprilie 2013.

MANIFESTAREA SENTIMENTULUI DE GELOZIE LA STUDENȚII CONTEMPORANI

Natalia BOSÎL, studentă, Facultatea de Psihologie și Asistență Socială, Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Lilia NACAI**, lect. univ.

Abstract: *This research is focused on the manifestation of jealousy to show students how contemporary namely men and women and who recognize most of them feeling the presence of jealousy. Jealousy has been a debatable topic since ancient times, and today remains a chapter discussed very little current psychology. This feeling is manifested in the lives of each of us, even if some do not recognize it still persists.*

Keywords: *jealousy, emotion, feeling, gender differences in the expression of jealousy.*

Gelozia este o emoție stîrnită de percepția unei amenințări față de o relație foarte prețioasă pentru un individ. Amenințarea nu trebuie să fie neapărat una reală, ci poate fi o fantezie obsesională, bazată pe niște aparente deformat interpretate. Gelozia începe o dată cu supraevaluarea posibilei amenințări. Unii indivizi sînt mai înclinați decît alții să exagereze în această privință. Cei care se simt nesiguri și inechitabil tratați de către partener sînt cei mai

volatili – îndeosebi atunci când relația este de dată recentă, reprezentînd pentru cel gelos o mare investiție afectivă.⁷⁰

Gelozia la fel ca și dragostea, este dificil de definit și aceasta datorită, în primul rînd, marii diversități a manifestărilor comportamentale ale celor care „sufără” de gelozie. Knox (1984) o definește ca fiind „un set de emoții care apar cînd o persoană privește relația erotică cu persoana iubită ca fiind amenințată”. În acest caz, sentimentele specifice sînt: teama de pierdere sau de abandon, anxietate, durere, apărare, vulnerabilitate și lipsa de speranță. Gelozia poate apărea în orice tip de relație, inclusiv cea de prietenie și este dificil de evitat.⁷¹

Buunk și Bringle în 1987 îi atribuie definiție geloziei ca fiind „o stare emoțională aver-sivă, provocată de relația pe care o întreține un actual sau fost partener cu o terță persoană”.

De asemenea, Friedmann în anul 1911 definește gelozia ca fiind „un sentiment ce apare într-o concurență sau implicarea altcuiva într-un domeniu de activitate foarte intens marcat sentimental și se percepe ca avînd un sentiment penibil de iritare asociată cu dorința de a-l alunga pe concurent.

Fiecare individ poate consemna o serie de realizări pe care el le consideră ale sale, deoarece el reflectă stilul său, respectiv personalitatea sa. Aceste semne, pe de o parte, îi conferă un anumit statut în contextul social, iar pe de altă parte, se constituie într-o imagine de sine, ca sinteză a diferențelor ce le prezintă față de ceilalți.⁷²

Similar cu dragostea, gelozia este tratată și exprimată diferit de bărbați și de femei. Bărbații tind să nege sentimentele lor de gelozie dar o exprimă deseori prin furie și violență, în timp ce femeile admit mult mai repede sentimentele lor de gelozie, și reacționează manifestînd, depresie. Bărbații mult mai frecvent tind să acuze partenerul și să intre în cu rivalii. Pe de altă parte, femeile geloase, tind să se autoacuze și să mențină relații strînse cu partenerii lor.⁷³

Demersul științific al cercetării în cauză a avut ca scop investigația manifestării sentimentului de gelozie la studenții contemporani.

Eșantionul experimental a fost constituit din 100 de studenți (50 de fete și 50 de băieți) ai Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți, de la facultățile de Științe ale Educației și Arte, Științe Reale, Drept, anul I și III de studii.

Am administrat metode și tehnici de cercetare științifică cum ar fi: metoda testelor, chestionarul.

Testul „Sînteți o persoană geloasă”⁷⁴ este destinat cercetării gradului de gelozie. Este alcătuit din 10 întrebări provocatoare cu 5 variante de răspuns care se punctează. Pentru a evalua gradul de gelozie sau absența acestui sentiment se însumează punctele. Cu cît scorul e mai mare, cu atît predomină sentimentul de gelozie. Rezultatele obținute în urma administrării testului nominalizat le prezentăm în figurile ce urmează (vezi Diagrama N-1).

⁷⁰ Crăciun, D. *Psihologie socială*. – București, Editura: ASE. 2005. pag. 334-335.

⁷¹ Mitrofan, Iolanda. Elemente de psihologia cuplului//Iolanda Mitrofan, N. Mitrofan. – București: Editura Șansa SRL. 1994. -190 p.

⁷² Gonța, V., Godoroja, O. *Impactul imaginii de sine în manifestarea sentimentului de gelozie la tineri*. //Psihologie: Rev. șt-practică, Nr. 3, 2010. pag. 21-30.

⁷³ Mitrofan, Iolanda. *Elemente de psihologia cuplului*//Iolanda Mitrofan, N. Mitrofan. – București: Editura Șansa SRL. 1994. -190 p.

⁷⁴ Chelcea, Adina. Gelozia. // Psihologia. Număr special, Nr. 5a, 1994. Pag. 24-27.

Indicii cantitativi vizînd gradul de gelozie la studenții contemporani

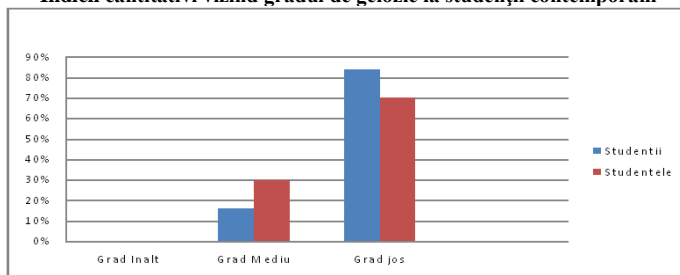

Diagrama N-1

Inițial, în promovarea investigației experimentale ne-a interesat gradul de manifestare a geloziei la studenții contemporani și diferențele de gen în legătură cu gelozia și anume capacitatea de a recunoaște, a mărturisi sentimentul de gelozie. Constatăm că studenții contemporani se consideră relativ geloși, studentele respondente se consideră mai geloase în comparație cu studenții respondenți, moment argumentat de indicii cantitativi obținuți de respondenți.

Chestionarul elaborat și administrat de noi, ne-a permis să identificăm și să profilăm cele mai frecvent invocate diferențe de gen în legătură cu gelozia la studenții contemporani.

Pentru a confirma sau a infirma rezultatele obținute de respondenți în urma administrării testului „Sînteți o persoană geloasă”, în chestionarul elaborat am adresat următoarea întrebare: „Sînteți o persoană geloasă?”. Rezultatele obținute de studenții contemporani la această întrebare denotă faptul ca studentele se consideră mai geloase și recunosc, mărturisesc mai ușor acest sentiment, spre deosebire de studenți care, de cele mai dese ori, tind să nege gelozia, după cum sînt tentați sa-și nege majoritatea sentimentelor. (vezi Diagrama N-2)

Indicii cantitativi vizînd gradul de recunoaștere a geloziei de către studenții contemporani

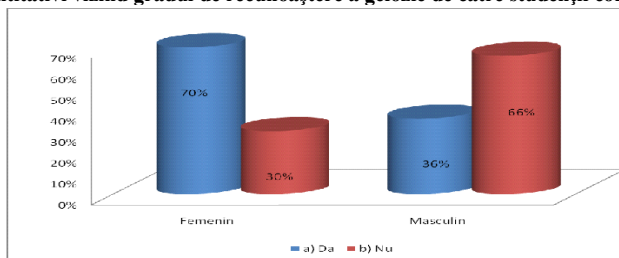

Diagrama N-2

Indicii cantitativi vizînd trăirile în cazul geloziei a studenților contemporani

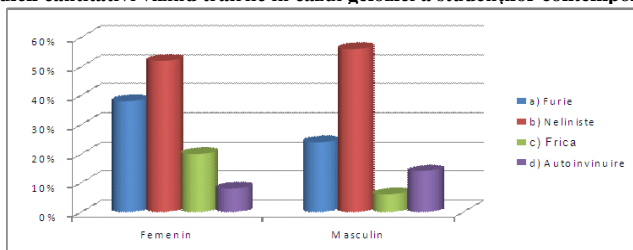

Diagrama N-3

Intenționând să identificăm trăirile pe care induce gelozia în cazul studenților și a studențelor, am adresat întrebarea: „Cînd o persoană este interesată sau chiar flirtează cu partenerul/partenera Dvs., Dvs. prin ce reacționați?”. Trăirile studenților contemporani în cazul geloziei sînt destul de intense fiind caracterizate de neliniște, furie, frică, totuși ne permitem să afirmăm ca intensitatea acestor trăiri este mai sporită în cazul studențelor, aceste trăiri fiind marcate în special de neliniște, frică. (vezi Diagrama N-3)

O altă dimensiune pe care am considerat-o relevantă pentru acest studiu vizează identificarea comportamentelor care induce respondenților sentimentul de gelozie.

Intenționând să identificăm comportamentele care induce gelozia în cazul studenților și a studențelor, am adresat întrebarea privind acțiunile lor în astfel de situații. Deși femeile resimt mai intens efectele dureroase ale geloziei, sentimentele lor neplăcute nu se traduc proporțional în comportamente, acte sau acțiuni, momente reflectate în datele cantitative obținute de către respondenți la întrebarea: „Cînd o persoană este interesată sau chiar flirtează cu partenerul/partenera Dvs., Dvs. cum vă comportați?”. Răspunsurile respondenților s-au repartizat în felul următor: nu întreprindeți nimic, lăsați lucrurile să decurgă de la sine (38% – din studente, 22% – studenți); tindeți să luptați pentru partener/ parteneră (26% – studente, 54% – studenți); încercați să deveniți mult mai bun/bună decît cea persoană (36% – studente, 30% – studenți); (vezi Diagrama N-4)

Indicii cantitativi vizînd comportamentul în cazul geloziei a studenților contemporani

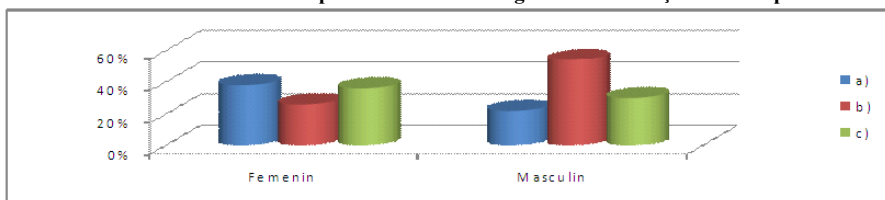

Diagrama N-4

Investigația manifestării sentimentului de gelozie impune analiza faptului cine este considerat responsabil prind crearea situațiilor ce provoacă gelozia. Constatăm că studenții sînt tentați să considere responsabil de crearea acestei situații partenera, pe cînd studențele respondente transferă responsabilitatea asupra celei de-a treia persoană. (vezi Diagrama N-5)

Indicii cantitativi vizînd responsabilitatea în cazul geloziei la studenților contemporani

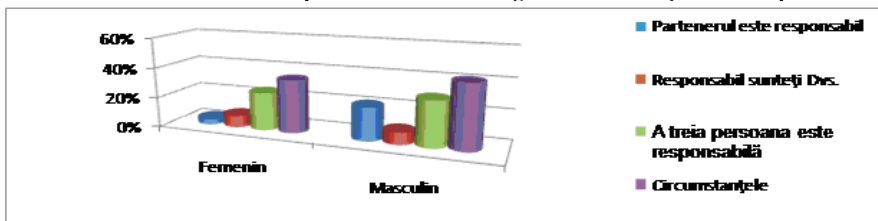

Diagrama N-5

Literatura de specialitate menționează faptul că femeile, conformîndu-se modelelor culturale, se decid mult mai rar decît bărbații să rupă legătura cu persoanele care le-au înșelat încrederea. În cazul studenților contemporani constatăm faptul că 35% din studențele respondente și 44 % din studenții respondenți menționează ar ierta partenerul care i-a înșelat. (vezi Diagrama N-6)

Dacă ai afla că partenerul/partenera Dvs. nu a fost fidel, l-ai ierta?

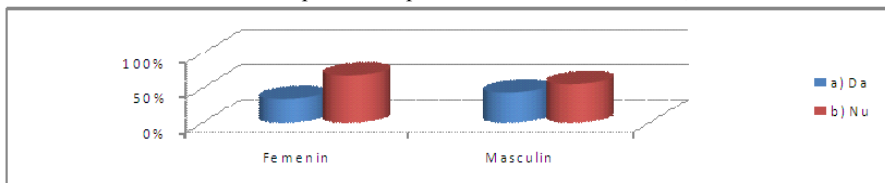

Diagrama N-6

Rezultatele cercetării ne-au permis să conchidem că:

- Constatăm că studenții contemporani sînt relativ geloși, studentele respondente sînt mai geloase în comparație cu studenții respondenți.
- Studentele se consideră mai geloase și recunosc, mărturisesc mai ușor acest sentiment, spre deosebire de studenți care, de cele mai dese ori, tind să nege gelozia.
- Trăirile studenților contemporani în cazul geloziei sînt destul de intense fiind caracterizate de neliniște, furie, frică, totuși ne permitem să afirmăm ca intensitatea acestor trăiri este mai sporită în cazul studentelor, aceste trăiri fiind marcate, în special, de neliniște, frică.
- Comportamentele specifice studenților în cazul geloziei sînt lupta pentru parteneră, pentru studente – competiție cu rivala.
- Studentele respondente transferă responsabilitatea în cazul gelozie asupra celei de-a treia persoană, studenții consideră responsabil de această situație partenera.

Bibliografie:

1. Chelcea, Adina. Gelozia. // Psihologia. Număr special, Nr. 5a, 1994. Pag. 24-27.
2. Crăciun, D. *Psihologie socială*. - București, Editura: ASE. 2005. pag. 334-335.
3. Gonța, V., Godoroja, O. *Impactul imaginii de sine în manifestarea sentimentului de gelozie la tineri*. //Psihologie: Rev. șt-practică, Nr. 3, 2010. pag. 21-30.
4. Mitrofan, Iolanda. *Elemente de psihologia cuplului*//Iolanda Mitrofan, N. Mitrofan. – București: Editura Șansa SRL. 1994. -190 p.

COPIATUL CA UNA DIN FORMELE DEVIANȚEI ȘCOLARE

Natalia ICHIM, studentă, Facultatea de Psihologie și Asistență Socială,
Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți,
Coordonator științific: **Natalia GUȚU**, lect. univ.

Abstract: *The school deviation includes the totality of the conducts that are deviating from the rules and values that rule the status role of the pupil. One of the forms of school deviation is the cribbing. The cribbing is a specific form of fraud through which a particular pupil shows the result of its learning through a certain amount of knowledge, and these knowledge in fact weren't assimilated by him. The forms of the cribbing are: individual cribbing, solitaire cribbing, collective cribbing.*

Keywords: *deviation, school, deviation school, cribbing, pre-adolescents.*

„Copiem azi, vom copia mîine, neglijîndu-ne propriile posibilități. Dar cum rămîne cu originalitatea?”
Cocerbaș Tatiana

Devianța desemnează ansamblul comportamentelor ce încalcă normele existente într-o cultură dată, norme care corespund unor roluri și statusuri bine definite, și, prin aceasta, pot amenința echilibrul sistemului. Sensul cel mai larg al noțiunii de „devianță” este cel de încălcare a normelor de orice natură, iar deviantul este cel care rezolvă o situație de problemă sau un conflict contrar expectanțelor morale, sociale, culturale, religioase etc. ale comunității sau

grupului de care aparține. T. Sellin caracterizează devianța ca fiind ansamblul comportamentelor îndreptate împotriva normelor de conduită sau a ordinii instituționale. Comportamentul deviant se abate de la normele de acreditare în cadrul unui sistem social mergând pînă la conflictul cu valorile culturale fiind o conduită, care violează așteptările instituționalizate.

Devianța școlară include totalitatea conduitelor, care se abat de la normele și valorile stipulate în regulamentele școlare și în cele de ordine interioară, care au ca scop reglementarea rolului, statusului de școlar. Principalele forme de manifestare a devianței școlare mai frecvent întîlnite în instituțiile sistemului de învățămînt sînt: copiatul, fuga de la școală, absentismul, abandonul școlar, vandalismul, conduitele violente și taxomania, suicidul. [4] Cunoașterea cauzelor, formelor de manifestare a devianței școlare, de la o vîrstă la alta, este foarte important în planificarea și promovarea activității de psihoprofilaxie, care este una din principalele direcții de activitate a psihologului școlar, obiectivul principal fiind crearea unui mediu școlar sănătos ca condiție de bază pentru o dezvoltare armonioasă a elevului.

Copiatul este o formă specifică de înșelăciune, prin care un anumit elev prezintă drept rezultatul propriului efort de învățare o serie de cunoștințe pe care nu le-a asimilat, împrumutîndu-le ad hoc de la diverse surse. Această formă a devianței școlare este foarte frecvent întîlnită în școală. Copiatul, ca comportament deviant, se poate manifesta sub următoarele forme:

1. Copiatul individual;
2. Copiatul solitar;
3. Copiatul colectiv;

1. Copiatul individual – elevul recurge la această acțiune pe cont propriu și își asumă riscul. Mai mult, el premeditează actul (face fițuici, folosește telefonul, cartea sau caietul), dar poate acționa și brusc, adaptîndu-se la situație.

2. Copiatul individual – elevul recurge la această acțiune pe cont propriu și își asumă riscul. Copiatul solitar – presupune angajarea a doi sau mai mulți elevi, care cooperează în tentativa de înșelăciune și își împart responsabilitățile. Astfel, acești elevi tind să ocupe poziții strategice în clasă, pentru a putea comunica mai ușor sau de a transmite fițuicile.

3. Copiatul colectiv – întreaga clasă este antrenată în această tentativă de înșelăciune pentru că ei conștientizează gravele deficiențe de supraveghere din partea profesorului [1, 2, 4].

Copiatul a devenit un fenomen absolut firesc în unele instituții de învățămînt de la noi. Cel mai mult se copie începînd cu clasele a cincea și a șasea, probabil atunci cînd copiii, trecînd de etapa entuziasmului de a învăța, conștientizează că n-ar fi sîrșitul lumii dacă ar mai trece unele lucruri cu vederea și ar mai trișa. Mulți dintre elevi manifestă un comportament deviant prin folosirea copierii în cadrul lecțiilor. Aceste comportamente nedorite reprezintă o consecință în realizarea procesului instructiv-educativ. Dacă s-ar lucra asupra acestui fenomen, elevii nu ar mai manifesta un astfel de comportament deviant, ci s-ar diminua treptat. Astfel, nu se va mai pune accentul pe nota primită, ci pe cunoștințele dobîndite pe parcursul lecțiilor. [3]

Copiatul, ca fenomen fiind puțin studiat în literatura de specialitate, ne-a determinat să realizăm o cercetare experimentală cu scopul de a constata formele, cauzele, metodele mai frecvent utilizate și atitudinea elevilor față de această formă de comportament deviant.

Ipoteză a cercetării: Noi presupunem că copiatul, ca formă a devianței școlare, este foarte frecvent întîlnită în școala contemporană, dar se deosebește după formă, cauză, atitudine și metode utilizate de la o vîrstă la alta.

Ca baza experimentală a cercetării ne-a servit un eșantion de 74 subiecți – elevi din clasele a V, VI, VIII, IX din Gimnaziul „Grigore Vieru”, satul Heciul Nou, raionul Sîngerei.

Pentru realizarea cercetării s-a elaborat și s-a aplicat un chestionar, care a cuprins următoarele întrebări:

1. Ați copiat vreodată?
2. Care a fost forma de copiere ?
3. Ce va determinat să copiați?
4. Care credeți că este atitudinea colegilor dvs. față de voi, știind că copiați?
5. Care este atitudinea dvs. față de cei care copie?
6. Ce metode folosiți pentru a copia?

Analiza răspunsurilor elevilor ne-a permis să constatăm cât de des copie, care sînt formele folosite, cauzele și atitudinea elevilor față de manifestarea acestui fenomen în cadrul instituției de învățămînt. Toți elevii, 100% indiferent de gen, clasă manifestă această formă de devianță școlară.

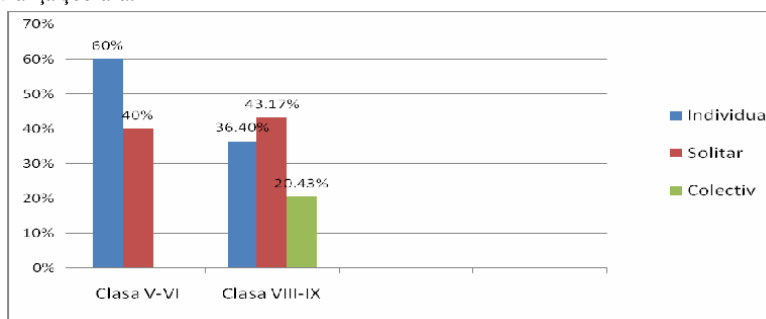

Fig. 1. Formelor de copiere

Rezultatele reflectate în fig. 1 ne indică formele și frecvența de copiere folosite de preadolescenții din gimnaziul respectiv. Elevii din clasele a V-VI aplică forma individuală de copiere (60%) și forma solitară de copiere în echipă câte doi (40%). Preadolescenții claselor a VIII-IX indică că folosesc toate formele copiatului: în mod individual copie 36,4%, forma solitară este aplicată de marea majoritate a elevilor 43,17%, și numai 20,43% afirmă că copie în colectiv. Comparînd răspunsurile elevilor, putem constata că în clasa VIII și IX, spre deosebire de clasele a V-VI apare formă copiatului colectiv.

Răspunsurile la întrebarea „Ce va determinat să copiați?” sînt prezentate în fig. 1 și fig. 2.

Fig. 2. Cauzele copierii în clasele a V-VI

Analizînd rezultatele prezentate în fig. 1, putem constata că elevii din clasa V-VI copie din cauza că:

- A. Nu sînt siguri de ceea ce cunosc (83,3%).
- B. Nu au învățat (10%).
- C. Notarea se face în funcție de fidelitatea reproducerii cunoștințelor (6,7%).

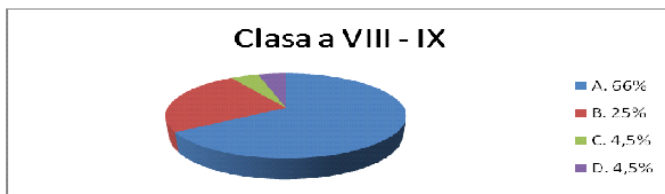

Fig. 3. Cauzele copierii in clasele a VIII-IX

În clasa a VIII-IX se evidențiază următoarele motive, care îi îndeamnă pe elevi să copie (fig. 3):

- A. Nu sînt siguri de ceea ce cunosc (66%).
- B. Nu au învățat (26,6%).
- C. Profesorul nu-i supraveghează (4,5%).
- D. Notarea se face în funcție de fidelitatea reproducerii cunoștințelor (4,5%).

La această vîrstă apare o nouă cauză ca neatenția, indiferența profesorilor față de acest comportament deviant al elevilor.

Prezintă un viu interes răspunsurile elevilor, care ne demonstrează atitudinea lor față de prezența acestui fenomen printre colegii din clasă, școală prezentat în fig. 4.

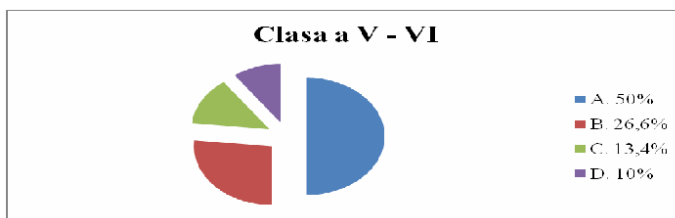

Fig. 4. Atitudinea presupusă a elevilor claselor a V-VI față de cei ce copie

Elevii claselor a V-VI presupun următoarea atitudine a colegilor față de cei ce copie:

- a) 50% sînt indiferenți;
- b) 26,6% manifestă invidie;
- c) 13,4% îi susțin pe cei ce copie;
- d) 10% sînt mulțumiți.

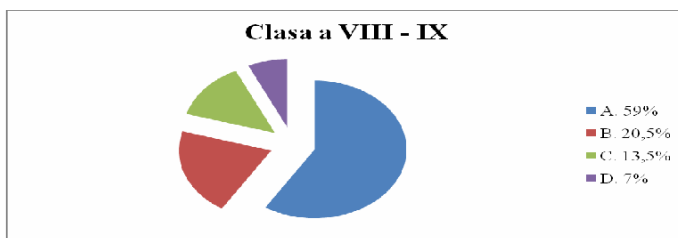

Fig. 5. Atitudinea presupusă a elevilor claselor VIII - IX față de cei ce copie

În fig. 5 sînt reprezentate datele referitor părerea elevilor despre atitudinea presupusă a colegilor lor față de cei ce manifestă această formă de devianță școlară. Astfel:

- a) 59% dintre elevi sînt indiferenți;
- b) 20,5% exprimă invidie;

- c) 13,5% arată mulțumire;
- d) 7% îi încurajează pe colegii lor.

Comparând rezultatele reflectate în fig. 4 și fig. 5, observăm că mai mult din jumătate din respondenți manifestă indiferență față de acest fenomen. O bună parte (26,6% și 20,5%) ne relatează că îi invidiază, le pare rău că ei nu sînt așa de buni în ale copiatului, sînt mulțumiți de cei ce copie și, la nevoie, îi încurajează și îi susțin în toate.

Analizînd răspunsurile la întrebarea „*Care este atitudinea dvs. personală față de cei care copie?*”, am constatat că sînt indiferenți 70% în clasa a V-VI și 50% în clasele a VIII-IX. Nivelul de susținere și invidie este mai mare în clasele VIII-IX în comparație cu clasele a V-VI. Deci preadolescenții mici manifestă o indiferență mai mare față de cei ce copie la lecție în comparație cu elevii din clasele a VIII-IX, iar nivelul de susținere a elevilor care copie este mai mare la preadolescenții mari.

Elevii au menționat care sînt cele mai solicitate metode de copiat, prezentîndu-le într-o anumită succesiune. În urma analizei răspunsurilor obținute s-au cristalizat următoarele metode prezentate într-o ordine descrescătoare:

- a) Caietul;
- b) Cartea;
- c) Fișuica;
- d) De la coleg;
- e) Telefonul;
- f) În funcție de posibilități.

În urma cercetării literaturii de specialitate și realizării cercetării experimentale, am constatat că copiatul, ca o formă a devianței școlare, este frecvent întîlnită la preadolescenți. Astfel, subiecții cercetați au răspuns unanim la întrebarea „Ați copiat vreodată?” indiferent de gen, vîrstă.

Ceea ce-i determină pe elevi să recurgă la copiere este faptul că aceștia nu sînt siguri de cunoștințele pe care le posedă, simt nesiguranță, lipsa încrederii în forțele proprii, teama de a greși, subaprecierea cunoștințelor ce le posedă.

Față de fenomenul copiatului în școală majoritatea elevilor manifestă o atitudine de indiferență. Un număr mare de elevi manifestă invidie față de colegii care copie. Însă se întîlnește și încurajarea din partea colegilor sau mulțumire pentru faptul că pot copia și pot ajuta și pe alții.

Metodele cele mai frecvente utilizate în procesul copierii de către elevii – preadolescenți sînt copiatul din carte și caiet, este întrebare colegul. Mai puțin se folosesc de fișuici și telefonul. Fiecare elev se folosește de metodele de care dispune la moment, care sînt mai comode sau posibile în dependență de situație.

Fenomenul copierii poate fi diminuat la preadolescenți, dacă elevii vor fi ajutați să se simtă siguri în cunoștințele pe care le posedă, profesorii nu vor tolera acest fenomen în clasă sub nici o formă, și notare să nu se facă în funcție de fidelitatea reproducerii cunoștințelor, activitatea de învățare să devină una motivantă și atractivă pentru școlari.

Bibliografie:

1. Bancu, Ștefan, *Copiatul la examen, ca devianță tolerată*. În: A. Neculau, Cîmpul universitar și actorii săi. Editura Polirom, Iași, 1997, p. 275.
2. Bancu, Ștefan, *Devianța tolerată*. Editura Universității Al. I. Cuza, Iași, 2000.
3. Cocerbaș, Tatiana, *Art. Copiatul – dibăcie sau viciu?*, Revista Noi pentru copii și adolescenți, Chișinău, Tipografia Editurii Universul, 2006, Nr. 4, p. 21.
4. Neamțu, Cristina, *Devianța școlară, Ghid de intervenție în cazul problemelor de comportament ale elevilor*, Iași, Editura Polirom, 2003.

STRESUL ÎN MEDIUL ORGANIZAȚIONAL: DIFERENȚE DE GEN

Tatiana LUNGU, studentă, Facultatea de Psihologie și Asistență Socială,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Coordonator științific: **Silvia BRICEAG**, dr., conf. univ.

Abstract: *The stress in organizational environment is a characteristic phenomenon of contemporary society and in our days it is researched more completely. This piece of work investigates the gender difference and assumes that women and men get over stress in different ways.*

Keywords: *the stress, organizational stress, stress factors, vulnerability to stress, stress resistance, behavioral strategies under stressful conditions.*

Dicționarul explicativ al limbii române definește stresul ca: „nume dat oricărui factor (sau ansamblu de factori) de mediu care provoacă organismului uman o reacție anormală; efect nefavorabil produs asupra organismului uman de factorul de mediu”. (Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”: 2009)

În anul 1928, fiziologul american Walter Brandford Cannon, dă termenului de stres sensul psihologic, menționând rolul factorului emoțional în evoluția bolii. (Briceag, S.; Garbut, V.; Canțer, N., 2008:18)

Termenul de stres a fost lansat în anul 1936, în limbajul medical, de către savantul canadian Hans Selye. El definind stresul ca fiind o reacție nespecifică a organismului la acțiunea externă a unor factori (agenți stresori) de natură variată (fizică, biologică, chimică și psihică). (Briceag, 2007:5)

Stresul organizațional poate fi definit ca fiind răspunsuri fizice și emoționale, vătămătoare, ce apar atunci când solicitările locului de muncă nu corespund capacităților, resurselor, trebuințelor persoanei, putând conduce la deteriorarea sau chiar vătămarea stării de sănătate.

R. Hurduzeu prezintă trei componente din interacțiunea și confruntarea căror rezultă starea subiectivă de stres, inerentă în orice situație pentru care o persoană nu deține controlul:

- ✓ *factorii generatori de stres* – probleme/dificultăți legate de instituția sau relațiile din cadrul instituției în care își desfășoară activitatea individul;
- ✓ *resursele persoanei de a face față factorilor stresori* – capacități și abilități ale persoanei de natură cognitivă, emoțională, comportamentală de a reduce, diminua ori tolera acțiunea factorilor stresori; de maniera în care persoana percepe situația, își evaluează corespunzător resursele poate fi protejată de acțiunea distructivă a factorilor de stres (factori psihologici individuali ce pot folosi: stima de sine pozitivă, optimism, perseverență);
- ✓ *reacții specifice ale persoanei* – răspunsurile la acțiunea factorilor stresori, care pot fi de natură fiziologică, cognitivă emoțională, comportamentală, iar la nivel organizațional se pot manifesta în forma absenteismului, productivității/randamentului scăzut, izolării, insatisfacției în muncă, reducerii responsabilității, reducerii loialității față de organizație, demisiei. (Capotescu, 2006)

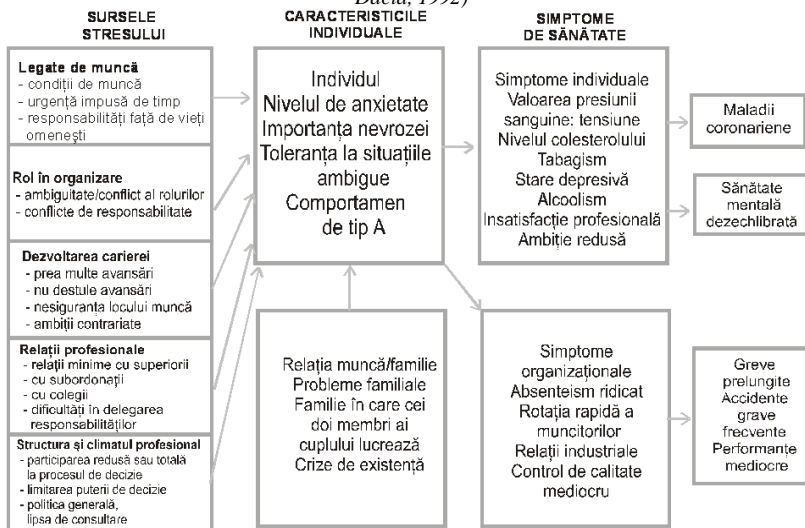
Stresul organizațional este fenomen frecvent cercetat la nivel empiric în ultimii ani dar și trăit intens sub aspect practic. Ganster și Schaubroeck (1991) au remarcat că numai în ultimii zece ani au fost publicate aproape 300 de articole cu privire la relația dintre muncă și stres. Consecințele stresului muncii asupra personalului au fost studiate cu atenție, reușindu-se obținerea unor informații precise" (Bogathy, 2007: 236). Drept exemplu putem evidenția rezultatele studiului Predicting the workplace of 2010, Robertson-Cooper Ltd prestigioasă companie de consultanță în psihologia sănătății la locul de muncă, care a arătat că doar 12% din angajatori consideră că nivelul de stres al angajaților lor va scădea pînă la sfîrșitul acestui deceniu, pe cînd 65% consideră că acesta va crește mult sau foarte mult. Sau datele prezentate în sondajul anual al *Industrial Society*, realizat în întreaga Uniune Europeană în care 76%

din angajații Europei consideră că stresul ocupațional este cea mai mare problemă de sănătate și siguranță cu care se confruntă și cu care se vor confruntă pentru următorii cel puțin 2 ani, vin să accentueze actualitatea și importanța temei respective.

Mai puțin studiat este aspectul diferențelor de gen în trăirea stresului profesional. Investigatii efectuate pînă la moment privind diferențele de gen în trăirea stresului organizațional au studiat mai mult impactul acestuia asupra sănătății fizice și mai puțin studiat este impactul asupra sferei psihice. Efectul mai mare este vizibil în cazul femeilor, bărbații fiind însă caracterizați printr-o „robustețe mentală” nativă și o abordare mult mai pragmatică a situațiilor stresante. Astfel, se face importantă studiarea acestor aspect și elaborarea unor recomandări pentru psihologi, consilierii psihologi care lucrează în instituții, organizații, manageri etc. „Parker și Spring (1999) arată că paradoxul organizațiilor moderne este că oamenii au oportunități de dezvoltare personală, dezvoltare a deprinderilor și interacțiune cu alte persoane, dar se confruntă de asemenea cu lipsa securității locului de muncă, ambiguitatea muncii și presiune generată de surse exterioare muncii.” (Capotescu, 2006: 39).

Cooper (1990) identifică șase surse majore ale stresului ocupațional: factori intrinseci muncii, rolul în organizație, dezvoltarea carierei (promovarea, retrogradarea, lipsa securității postului, ambiția de autorealizare), relațiile interpersonale la locul de muncă, structura și climatul organizațional, relația muncă-familie.

Table 1. (după Devereenco, P. Anghel, I., Baban, A., "Stresul în sănătate și boală", Cluj-Napoca, Edit. Dacia, 1992)

Relația dintre stresul ocupațional și consecințele asupra sănătății angajaților este un fapt demonstrat de numeroase studii.

Literatura de specialitate prezintă trei categorii de consecințe ale stresului cronic:

1. **Consecințele comportamentale:** absenteismul; accidentele; abuzul de alcool și medica-mente; performanțele scăzute; comportamentele contra productive, incluzînd aici violența la locul de muncă.

Bineînțeles, stresul cronic, în mod obișnuit, are efecte negative asupra performanței în muncă.

2. *Consecințele psihologice*: anxietatea; depresia; izbucnirea nervoasă (burnout); oboseala; tensiunea activității de muncă; insatisfacția cu propria muncă și viață.

Izbucnirea nervoasă este o particularitate importantă și, în același timp, o consecință a stresului.

3. *Consecințele fiziologice*: efecte cardiovasculare incluzând tensiunea arterială, tahicardie și colesterol; efecte gastrointestinale care includ probleme digestive de diferite tipuri; efecte biochimice care includ creșterea cortizolului și catecolaminelor (hormoni ai stresului). (Suciu, 12-13)

Vorbind despre diferențele de gen în trăirea stresului organizațional, trebuie să prezentăm câteva precizări cu privire la diferențele dintre conceptele de gen și sex: conceptul de gen se referă la diferențele psihologice, sociale și culturale dintre bărbați și femei, se referă la rolurile care sînt și pot fi asumate de către indivizi, în timp ce conceptul de sex se referă la diferențele biologice și anatomice dintre aceștia.

Una din diferențele referitoare la gen este felul în care fiecare reacționează la situații de stres. Bărbații devin din ce în ce mai concentrați și închiși, simțindu-se bine în timp ce sînt dedicați total rezolvării problemei, pe cînd femeile sînt tot mai copleșite și implicate emoțional în discutarea aprofundată a problemei, a situației de stres.

Rezultatele studiilor efectuate în acest domeniu demonstrează frecvent că femeile au un risc crescut pentru boli cardiovasculare, dereglări ale sistemului imunitar și tulburări endocrine determinate de nivelul de stres.

Scop: Cercetarea stresului organizațional sub aspectul diferențelor de gen. Lucrarea își propune să urmărească existența sau nonexistența stresului la locul de muncă și modul în care acesta este trăit de femei și de bărbați.

Obiective:

- ✓ studierea literaturii de specialitate cu privire la tema cercetării;
- ✓ selectarea unei baterii de instrumente de studiere a: prezenței factorilor de stres în mediul organizațional, a nivelului de rezistență la stres și a conduitelor comportamentale în situații de stres la femei și bărbați;
- ✓ aplicarea metodelor de investigație pe eșantionul de cercetare;
- ✓ analiza datelor colectate conform metodologiei;
- ✓ interpretarea cantitativă și calitativă a rezultatelor obținute în urma investigației;
- ✓ elaborarea concluziilor și recomandărilor pentru psihologi, psihologi-consilieri care lucrează în instituții, organizații, manageri etc.

Ipoteza generală:

Presupunem că:

- a) există diferențe de gen la nivelul trăirii stresului organizațional;
- b) stresul organizațional apare atunci cînd solicitările locului de muncă nu corespund nivelului de adaptabilitate, nivelului de rezistență la stres, tipului comportamental relaționat cu stresul.

Ipoteze de lucru:

- ✓ există factori de stres în mediul organizațional, specifici relațiilor cu superiorii, prezenței stărilor psihice stresante, suprasolicitărilor privind volumul de muncă;
- ✓ bărbații și femeile reacționează diferit la aceeași factori de stres din mediul organizațional;
- ✓ în situații de stres organizațional, dacă bărbații sînt axați mai mult pe rezolvarea problemelor, atunci femeile sînt axate pe implicarea emoțională și trăirea problemei.

Metode: Observația; Conversația; Chestionarele: „Expres-diagnosticul factorilor stresori în organizații”, „Evaluare percepției rezistenței la stres” și „Diagnosticul strategiilor comportamentale în condiții de stres”.

Eșantionul:

În calitate de eșantion am selectat populația alcătuită din: 10 bărbați cu vârsta cuprinsă între 24-35 ani și 10 femei cu vârsta cuprinsă între 23-43 ani; limba de comunicare: româna – 15; rusă – 5; de respondenți, angajați ai Inspectoratului de Poliție din mun. Bălți.

Analizând datele obținute de pe urma aplicării chestionarelor: „Expres-diagnosticul factorilor stresori în organizații”, „Evaluare percepției rezistenței la stres” și „Diagnosticul strategiilor comportamentale în condiții de stres”, prezentăm următoarele rezultate.

Astfel, chestionarul „Expres-diagnosticul factorilor stresori în organizații” a fost aplicat cu scopul de a determina în baza factorilor stresanți care este nivelul de adaptabilitate și cum se manifestă aptitudinile respondenților în situații concrete, am identificat trei nivele pentru cele patru scale: Conflictualitate în relațiile cu superiorii; Suprasolicitare din partea superiorilor; În sfera activității de muncă persistă probleme; Prezența stării psihologice stresante în relație cu superiorii.

Analiza datelor obținute ne demonstrează că femeile într-un procent de 50% manifestă nivel înalt, adică jumătate din ele întâmpină în mediul organizațional acest factor stresant respectiv manifestă și inadaptabilitate la el, pe când bărbații percep conflictele cu superiorii ca ceva amenințător în procent de doar 20%.

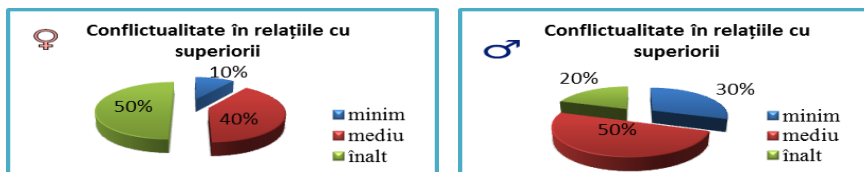

Fig. 1. Indicatorul conflictualității în relații cu superiorii ca factor stresant în mediul organizațional.

60% din bărbații afirmă că în activitatea de muncă simt suprasolicitări din partea superiorilor la un nivel înalt și 30% la nivel mediu, într-un procent diferit de femei, fiindcă și alte cercetări efectuate demonstrează că bărbații mai frecvent rămân să lucreze peste program sau îndeplinesc un volum mai mare și mai greu de lucru decât femeile, respectiv ei simt mai mult suprasolicitările din partea superiorilor.

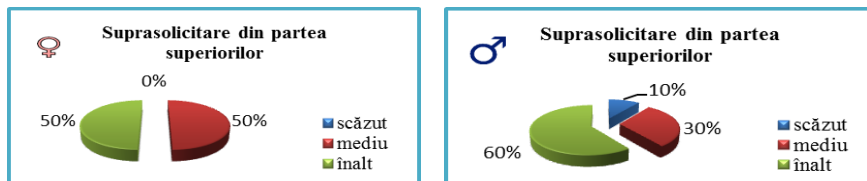

Fig. 2. Suprasolicitarea din partea superiorilor ca factor de stres în mediul de lucru.

Atât femeile, cât și bărbații afirmă că în mediul organizațional în care activează persistă probleme, fiind percepute de ambele sexe la un grad mediu și înalt cu mici diferențe. Însuși specificul profesiei respondenților ne vorbește despre un grad mai înalt de responsabilitate, dar și de probleme sau pericol. Întrebările de la această scală și procentul mare indică asupra neconcordanței dintre posibilitățile reale ale respondenților și cerințele/exigențele din mediul organizațional.

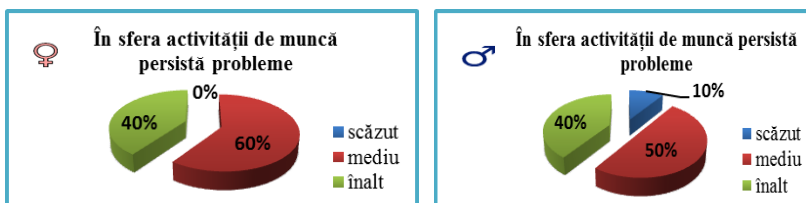

Fig. 3. În sfera activității de muncă persistă probleme.

Rezultatele obținute la scala „Prezența stării psihologice stresante în relație cu superiorii.” demonstrează că ambele sexe indică existența stărilor psihologice stresante în raport cu superiorii, însă din nou femeile resimt acest lucru la nivel înalt într-un raport de 80% / 60% față de bărbați. Datele demonstrează că femeile trăiesc mai profund și mai emoțional situațiile de problemă cu care se confruntă la serviciu.

Fig. 4. Prezența stării psihologice stresante în relație cu superiorii

Pe motiv că la cele patru scale atât femeile, cât și bărbații au acumulat un procent mai mare pentru nivelul mediu și înalt, este un indicator al faptului că în mediul organizațional în care activează respondenții sînt prezenți factorii stresori, conform scalelor și că bărbații și femeile manifestă diferențe la nivelul de adaptabilitate la acești agenți stresori.

Prin aplicarea chestionarului „Diagnosticul strategiei comportamentale în situații de stres” am determinat tipul comportamental, vulnerabilitatea în situații de stres a respondenților ce își desfășoară activitatea în Inspectoratul de Poliție din mun. Bălți. În general, putem afirma că aproximativ 70% din respondenți manifestă în timpul situațiilor stresante tipul comportamental AB. La nivelul diferențelor de gen observăm că într-un procent mai mare acest tip comportamental a fost înregistrat în cazul bărbaților putînd fi caracterizați prin stabilitate emoțională și previzibilitate a comportamentului, o rezistență relativă la factorii de stres și un nivel înalt de adaptabilitate în situațiile de stres. În cazul femeilor respondente, deosebit de bărbații din aceeași sferă de activitate este specific și tipul comportamental B1, un procent mai mare la tipul A1. Diferențele pot fi observate și în diagrame, în cazul femeilor însă putem evidenția și caracteristici precum iritabilitate emoțională și comportamentală în situații de stres, sensibilitate la laude și critici, viață emoțională bogată, în situații în care apar obstacole în realizarea scopului, ușor apare frustrarea, scade nivelul de autocontrol însă poate fi depășit prin control volitiv, acestea nu depășesc însă mai mult de 30%.

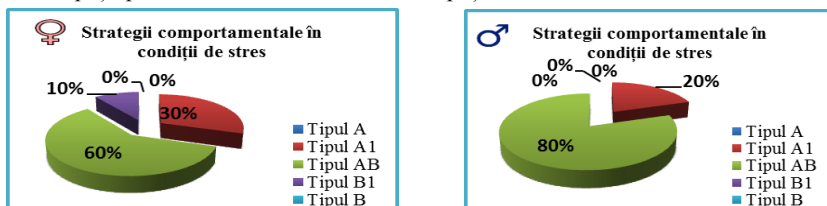

Fig. 5. Strategii comportamentale în condiții de stres

Chestionarul „Evaluarea percepției rezistenței la stres” ne-a permis să determinăm tipul de rezistență la stres. Astfel, putem evidenția diferențe majore la nivel de gen, bărbaților chestionați fiindu-le specific tipul A în procent de 60%, pe cînd femeilor acest tip a fost înregistrat în 10%. Respectiv bărbații se caracterizează într-un grad mai mare prin tendință de concurență, atingerea scopurilor, de obicei, nu sînt satisfăcuți de sine și de circumstanțe și de fiecare dată se orientează spre scop nou. Manifestă frecvent agresivitate, nerăbdare și hiperactivism. În cazul femeilor procentele se împart într-un mod echilibrat de 40% între tipul B moderat ce denotă rezistență la stres, dar nu tot timpul și tipul A slab pronunțat ce semnifică nerezistență la stres. Spre deosebire de bărbați în cazul femeilor avem prezent și tipul B ce indică că 10% din acestea sînt rezistente la stres.

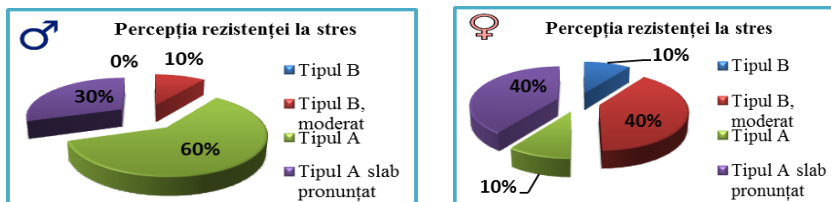

Fig. 6. Percepția rezistenței la stres.

Concluzii

Stresul în mediul organizațional este un fenomen prezent și foarte specific pentru societatea contemporană. Tot mai frecvent se realizează studii pentru a dovedi că există factori de stres în diferite sfere ale muncii și că acestea au impact nu doar asupra angajatului ci și asupra instituției, organizației sau întreprinderii. Managementul stresului devine tot mai des temă abordată de oamenii de știință dar și de angajatori. Într-adevăr se elaborează cărți întregi privind psihoprofilaxia stresului la locul de muncă, modalități de gestionare a acestuia, însă scapă din vedere un element mai puțin semnificativ la prima vedere cum este genul angajaților. Prezenta lucrare și altele efectuate în aceeași direcție demonstrează de fapt că femeile și bărbații reacționează, trăiesc și au mecanisme de coping diferite în ceea ce privește stresul la locul de muncă. Respectiv dacă luăm și aplicăm acele recomandări generale privind managementul stresului ele ar putea fi eficiente în cazul femeilor și mai puțin eficiente în cazul bărbaților sau invers. Este necesar ca managerii să cunoască si sa aplice metode de gestionare a stresului organizațional pornind de la diferențele de gen, astfel ei vor putea diminua îmbolnăvirile frecvente, absentismul și randamentul scăzut al muncii sau chiar un eventual faliment pentru organizație, întreprindere.

Recomandări

- ✓ Plasarea accentului în alegerea strategiilor de prevenire și reducere a stresului în mediul organizațional pe diferențele de gen în trăirea acestuia.
- ✓ Adaptarea metodelor de gestionare a stresului la particularitățile specifice bărbaților (control și diminuare a agresivității, dozare a volumului de lucru, dezvoltarea abilităților de comunicare ș. a.) și femeilor (control și autocontrol emoțional, planificarea și gestionarea timpului și a activității de muncă, dezvoltarea spiritului autocritic ș. a.)
- ✓ Respectarea condițiilor generale pentru crearea unui climat de lucru favorabil: conținutul muncii, condițiile locului de muncă, condițiile contractului de muncă, relații de muncă.

Bibliografie:

1. Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Alexandru Rosetti” *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Univers Enciclopedic, 2009.

2. Bogathy, Z. *Manual de tehnici si metode în psihologia muncii și organizațională*, Iași Editura Polirom, 2007.
3. Briceag, S.; Garbuz, V.; Canțer, N., *Managementul stresului ocupațional în mediul educațional*, Bălți, 2008.
4. Briceag, S. *Stresul în mediul didactic (remedii de profilaxie, gestionare și control)*, Chișinău, 2007.
5. Briceag, S (coord.). *Stresul ocupațional: perspective teoretico-praxiologice: (Materialele Conf. șt. int. "Managementul stresului ocupațional în mediul educațional")*, Bălți, 19 dec. 2008. Bălți, Presa univ. bălțeană, 2009.
6. Capotescu, R., *Stresul ocupațional. Teorii, modele, aplicații*, Iași, Editura Lumen, 2006.
7. Derevenco, P., Anghel, I., & Baban, A. *Stresul în sănătate și boală. De la teorie la practică*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1992.
8. Robertson, Cooper, *Predicting the workplace of 2010* în <http://www.cubiks.com/aspx/document.aspx?documentid=294>
9. Suciul I., *Criza economică și stresul la locul de muncă - noi provocări în armonia familiei* în <http://ru.scribd.com/doc/121602976/Paper-Ioana-Suciu-Ro> (25.11.12)
<http://naturaly.ro/cum-actiunea-la-stres-barbatii-si-femeile-partea-i/> (20.02.2013)
<http://medlive.hotnews.ro/barbatii-si-femeile-reactioneaza-diferit-la-stres.html> (20.02.2013)

ORIENTĂRILE VALORICE ALE TINERILOR

Alexandru BALAN, Arina CORBU, Ana CIORNEA,
Facultatea de Psihologie și Asistență Socială,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Nicoletta CANȚER**, lect. univ.

Abstract: *In this research we try to identify the hierarchy of value orientations of students at the Faculty of Psychology and Social Assistance. 126 students between 18 and 26 year participated in the survey. In this way in this piece of work the hierarchy of values by years of study, specialty and age of respondents have been analyzed.*

Keyword: *students, values, value orientations, hierarchy of values, orientations, personality.*

Actualitatea temei: De-a lungul timpului personalitatea umană se formează în baza mai multor factori: trăirile, scopuri, valori, etc. Unul dintre cele mai importante aspecte în dezvoltarea personalității sînt valorile general umane. Acestea vin a fi transmise prin mai multe mecanisme, cum ar fi: educația, socializarea individului cu normele și regulile societății, fiind dobîndite și interiorizate de persoană. Valorile sînt asimilate căpătînd astfel, un caracter normativ, intrînd în structura mentalității individului, aceste acționînd ca niște criterii și repere de orientare a conduitei și acțiunilor.

Discuțînd recent cu o gașcă de tineri, am identificat că valorile pe care se axează ei sînt îndreptate spre propria satisfacție, spre întreținerea trupului. Pentru ei viața personală capătă un rol primordial. Relațiile sexuale, consumul de tutun, alcool ... sînt percepute ca valori. Aceasta ne-a influențat spre a cerceta ierarhia orientărilor valorice ale tinerilor contemporani.

Tema actualei lucrări vine ca o necesitate în fluxul de evenimente și preocupări vizavi de orientările valorice ale studenților.

Scopul studiului respectiv urmărește să descopere ierarhia valorilor tinerii contemporani.

Obiective

Pentru realizarea nemijlocită a scopului am stabilit următoarele obiective:

- studierea literaturii de specialitate ce vizează subiectul orientărilor valorice;
- promovarea chestionarului cu referința la ierarhia valorilor în rîndul tinerilor;
- interpretarea rezultatelor calitative, dar și cantitative a chestionarului;
- emiterea concluziilor și recomandărilor cu referire la subiect.

Ipooteza

Analiza literaturii de specialitate ne-a permis să determinăm un șir de indicatori care influențează orientările valorice ale studenților de la Facultatea de psihologie și asistență socială, de aceea ipotezele de lucru propuse sînt următoarele:

Presupunem că valorile primordiale ale studenților de la Facultatea de psihologie și asistență socială sînt: dragostea, frumusețe, sănătatea.

Presupunem că există o diferență majoră între orientările valorice în funcție de anii de studiu, de genul respondenților și de specialitățile la care studiază.

Etapele cercetării:

1. Analiza literaturii de specialitate (am început cercetarea în luna noiembrie-decembrie 2012, cercetînd literatura de specialitate și datele cu privire la alte cercetări realizate în domeniul ierarhizării orientărilor valorice la tineri.)
2. Selectarea instrumentului de cercetare pentru ierarhizarea orientărilor valorice ale studenții Facultății de psihologie și asistență socială. La începutul lunii februarie 2013 am identificat „Inventarul de reflecții valorice (IRV) realizat de Mihai Șleahțișchi.
3. În luna martie am aplicat chestionarul la 126 de respondenți, studenții Facultății de psihologie și asistență socială.
4. Interpretarea calitativă și cantitativă a rezultatelor obținute. Elaborarea concluziilor și recomandărilor vizavi de acestea.

Metodele de cercetare:

Metodele de cercetare utilizate sînt:

- analiza surselor științifice;
- chestionarul;
- observația.

Eșantionul supus studiului respectiv a fost constituit din 126 de tineri, cu vîrsta cuprinsă între 18 și 26 de ani. La eșantionul au participat studenții de la Facultatea de psihologie și asistență socială. Primul eșantion a fost format din 100 de fete, grupul doi de studiu a constituit din 26 de băieți. Studiul respectiv este structurat în trei părți, prima parte o constituie aspectul teoretic, partea a doua reprezentînd cercetarea practică și în cea treia parte au fost realizate de concluziile și recomandările.

Aspectul teoretic: Modificarea valorilor umane înfățișează un proces permanent, dar de durată. Multitudinea de valori se pierde după o perioadă de timp, pentru ca în locul acestora să apară altele noi, așa cum valorile dispărute odată, pot fi reactualizate. La reactualizarea valorilor dispărute odată, pot contribui membrii unei societăți, comunități care vin să transmită integritatea valorilor generațiilor următoare. Literatura de specialitate definește valoarea și orientările ca:

• „o concepție, explicită sau implicită, distinctivă pentru un individ sau caracteristică pentru un grup, cu privire la ceea ce este dezirabil, care influențează selecția modurilor, mijloacelor și scopurilor disponibile ale acțiunii” (Kluckhohn, 1951: 395).

• „concepție organizată și generalizată, influențînd comportamentul, cu privire la natură, la locul omului în ea, la relațiile omului cu ceilalți și cu privire la dezirabil și indezirabil, așa cum pot fi acestea legate de mediu și de relațiile inter-umane” (Kluckhohn, 1951: 411).

Literatura evidențiază o serie de valori importante în dezvoltarea unei personalități acestea fiind: frumusețea, protecția, dragostea, autorealizarea, asigurarea, aprecierea, cultura etc., însă realitatea vine în contradicție cu aceasta. Oamenii nu mai apreciază frumosul ca o

artă, ci apreciază frumosul ca pe o realizare personală a unui om. Invidia este „cancerul” tinerilor de azi. Răzbușnarea este o valoare promovată cu mult entuziasm de tineri basarabeni. Dacă tu ai, atunci eu o să fac în așa fel încît să nu mai ai, în așa mod este promovată această valoare. O altă categorie de valori sînt cele culturale: respectul, cunoștințele, etc. Cît de frumos este atunci cînd vezi că tinerii respectă oamenii mai ales pe cei vîrșnici, am fost învățați că de aici pornește adevărata personalitate a omului. Însă, realitatea strigă tare: respectul este pe sfîrșite, nu mai are potențial, se stinge. Astfel, am fost motivați și cointeresați să studiem ierarhia orientărilor valorice ale studenții Facultății de psihologie și asistență socială.

Avînd o bază teoretică și practică sînt mult mai convingătoare, prin prezentarea unor fapte și dovezi concrete, am realizat un studiu vizînd ierarhia valorilor la tineretul studios. În continuare vom prezenta rezultatele Inventarului de reflecții valorice, care este constituit din 35 de indicatori, acestea fiind clasificate în 13 valori de bază. Chestionarea s-a desfășurat în cadrul Facultății de psihologie și asistență socială, unde respondenții au acordat pentru fiecare enunț note cuprinse între 1-7, fiecare notă avînd următoarele semnificații:

- 1=lipsă totală de importanță;
- 2=importanță foarte mică;
- 3=importanță mică;
- 4=importanță medie;
- 5=importanță mare;
- 6=importanță foarte mare;
- 7=importanță totală.

În luna martie 2013 am aplicat Inventarul de reflecții valorice pe un eșantion 126 de studenți ai Facultății de psihologie și asistență socială a Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți. Putem ierarhiza respondenții chestionați în funcție de:

- Specialitatea la care își fac studiile: Psihologie – 57 st. și Asistență socială – 69 st.;
- Anul de studii: anul I – 42, anul II – 55 , anul III – 29;
- Vîrstă: 18-26 ani;
- Sex: masculin – 26, feminin – 100;
- Limba de instruire: româna – 106, rusa – 20.

În continuare, vom prezenta analiza cantitativă și calitativă a rezultatelor cercetării, fiind realizată în prima jumătate a lunii aprilie 2013, conform scalelor: cunoaștere, protecție, odihnă, dragoste, sex, apartenență/ acceptare, asigurarea materială, apreciere, adăpost, cultură, sănătate, frumusețe, autorealizare.

Conform rezultatelor obținute, diagrama de mai jos ne prezintă ierarhia orientărilor valorice ale studenților de la Facultatea de psihologie și asistență socială în baza indicatorului de importanță totală (7). Respectiv s-au acumulat: 8% din numărul total de valori incluse în inventar a fost acumulat de scala cunoaștere, 9% revenindu-i protecției, cu un număr de 8% a fost cotate odihna, 15% din numărul total de valori a fost acordat pentru dragoste, scala sex acumulînd 4%, 8% i-a revenit scalei de apartenență/acceptare, 5% – asigurarea materială, 7% – apreciere, 6% – adăpost, 5% – cultură, scala sănătate a fost cotate cu 9%, scala frumusețe acumulînd 9% și 7% din numărul total de valori indicate în inventar revenindu-i autorealizării.

Deci observăm că un loc de frunte din cele 13 scale îl ocupă scala dragoste cu 15 %, locul II revenindu-le scalelor protecției, sănătate și frumusețe acumulînd un număr egal de procente (9%), iar pe locul III fiind situate scalele: cunoaștere, odihnă, apartenenței și acceptării (8%). Este evident faptul că și celelalte scale au o importanță majoră în ierarhia orientărilor valorice, însă în urma analizei acestea au acumulat un punctaj mai mic.

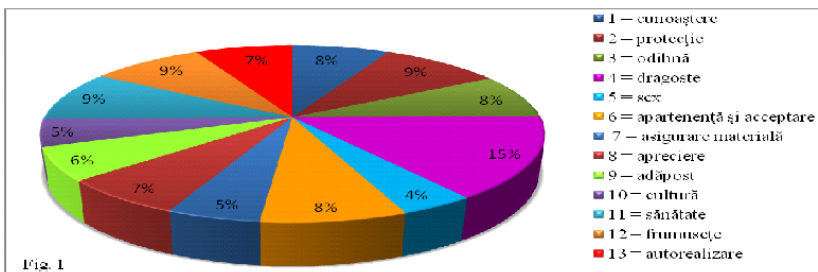

Fig. 1

Fig. 1. Date generale privind scalele orientărilor valorice în baza indicatorului de importanță totală=7.

În următoarele momente vom prezenta rezultatele cercetării în funcție de:

- ✓ Anul de studii;
- ✓ Specialitate;
- ✓ În funcție de sex.

Examinând rezultatele în baza anilor de studii, am observat că există o diferență majoră în ierarhizarea orientărilor valorice astfel încât anul I de studiu conform indicatorului "7 = importanță totală", ierarhizează 4 scale ca fiind cele mai importante. Respectiv scala dragoste, protecție, autorealizare, apartenență / acceptare au acumulat câte 10% din numărul total (Fig. 2). De aici observăm că acestea sînt valorile primordiale pe care se axează majoritatea studenților de la anul I al Facultății de psihologie și asistență socială.

O deosebire mai evidentă am remarcat-o la scala sex, căreia studenții anului II i-au dat o mai mare valoare – 10%, în comparație cu anul I și III (Fig. 3).

Spre deosebire de anul I și II de studiu, anul absolvent a dat o notă de valoare maximă scalei frumusețe, aceasta acumulînd 14% din numărul total (Fig. 4).

Cel mai mic punctaj acumulat în ierarhia celor 13 valori, corespunzătoare inventarului de reprezentări valorice îi revine scalei sex 9% atît pentru anul I, cît și pentru anul III. În cazul anului II ultimul loc în ierarhia orientărilor valorice îi revine scalei frumusețe.

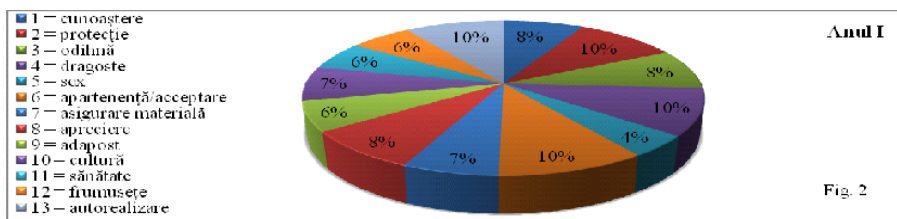

Fig. 2

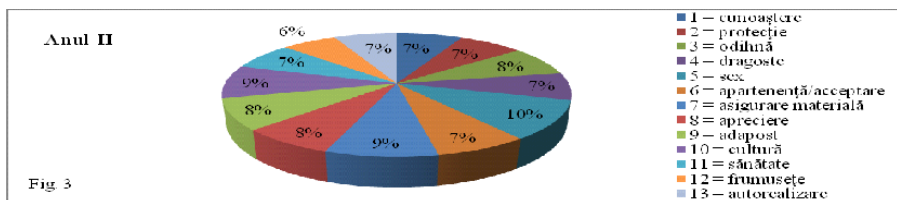
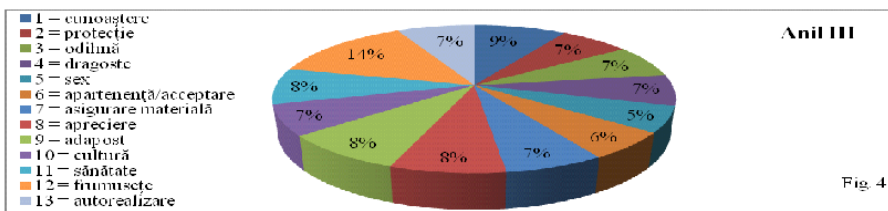
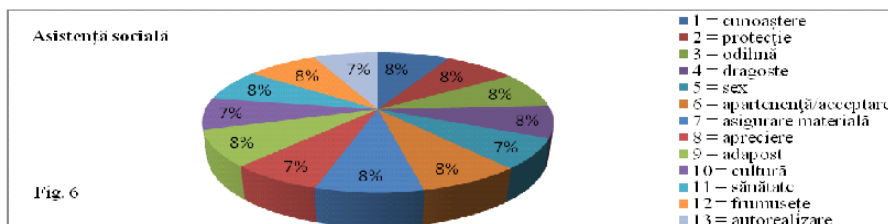
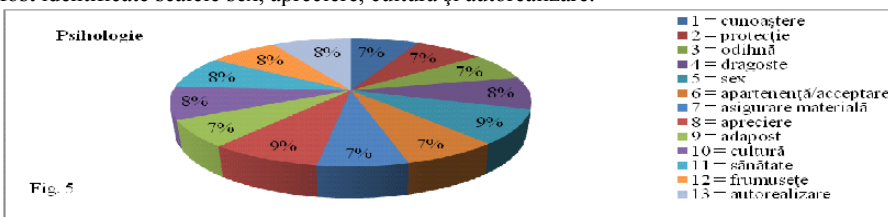

Fig. 3

Ne-a fost destul de interesant să identificăm cum sînt ierarhizate valorile în funcție și de specialitate: Psihologie și Asistență socială. Astfel, am obținut următoarele rezultate: dacă la specialitatea psihologie scala apreciere și sex au acumulat procentaj maxim (9%), atunci la asistență socială în prim plan sînt situate scalele cunoașterea, dragostea, sănătatea etc. cu un punctaj de 8% pentru fiecare.

Cel mai mic punctaj au acumulat scalele cunoaștere, protecție, odihnă, apartenență/acceptare, asigurare materială și adăpost pe care îl putem identifica în figura 5, la specialitatea psihologie. În comparație cu acestea la specialitatea asistență socială cu punctaj minim au fost identificate scalele sex, apreciere, cultură și autorealizare.

Nu trebuie să negăm faptul că atât pentru o specialitate, cât și pentru alta toate valorile sînt absolut importante și necesare în formarea unei personalități, a profesiei, căreia îi sînt indispensabile evantaiul de valori propuse mai sus.

În funcție de numărul de băieți și de fete, conform celor 13 scale, nu s-au identificate deosebiri pronunțate, poziția principală ocupînd-o scala dragostei, apartenenței /acceptării, sănătate.

Concluzii

În baza rezultatelor obținute în cadrul cercetării, putem emite următoarele concluzii:

În urma observărilor efectuate pe marginea „Inventarului de reprezentări valorice” ne-am propus să vedem care sînt totuși acele valori primordiale în viața tinerilor. La baza ierarhizării orientărilor valorice de către studenții Facultății de psihologie și asistență socială se identifică cîteva aspecte: dezvoltarea personală, educația, relaționarea cu membrii societății, ai comunității.

În cadrul studiului, cele 13 valori: cunoaștere, protecție, odihnă, dragoste, sex, apartenență/ acceptare, asigurarea materială, apreciere, adăpost, cultură, sănătate, frumusețe, auto-

realizare, au fost ierarhizate conform indicatorului "7 = Importanță totală", care a permis să clasificăm cele 13 valori în procente și să le ierarhizăm în funcție de gradul lor de importanță pentru subiecții care au participat la studiu. Astfel, ipoteza în care am presupus că valorile primordiale ale studenților de la Facultatea de psihologie și asistență socială sînt: dragostea, frumusețe, sănătatea, a fost confirmată, astfel încît scala dragoste, sănătate și frumusețe a acumulat punctaj maxim dintre cele 13 valori indicate în inventar. Respectiv observăm că un accent deosebit în dezvoltarea tinerilor ca personalități este axat pe valorile ce țin de dragoste, sănătate și frumusețe, cu un grad mai mic de importanță venind cele de ordin material.

Mai putem menționa și faptul că valorile diferă de la un an de studiu la altul. Respectiv din cele 13 valori de bază se observă o diferență majoră în ierarhizarea valorilor. Ipoteza fiind și de această dată confirmată. Dacă atragem atenția la clasificarea valorilor în dependență de specialități, atunci s-a observat că și aici au fost identificate cîteva valori care diferă după gradul de importanță. Probabil aceste diferențe au fost marcate nu numai de specialitatea, anul de învățămînt la care-și fac studiile tinerii ci și de gradul dezvoltare personale a acestora.

Dacă la început menționam faptul că pentru tinerii contemporani o amploare au luat-o valorile ce țin de întreținerea raporturilor sexuale, atunci observăm că în baza studiului efectuat o mare parte din respondenți situează scala sex ca fiind una dintre cele mai importante.

Sistematizînd, valorile sînt percepute ca trăirile lăuntrice ale indivizilor, însă fiind determinate social și de timpul, acestea venind să direcționeze activitatea tinerilor, atitudinile, comportamentele și opiniile pe care le au aceștia vizavi de anumite tematici. Acest sistem de valori este destul de consistent, legătura puternică dintre acestea determină alegerile pe care le pot face tinerii în orice moment al vieții. De asemenea, ele vin să structureze o societate, modul în care se formează și funcționează o familie, modul în care acționează o instituție, o comunitate. Într-o societate valorile sînt destul de flexibile, acestea avînd proprietatea să fie oriicînd înlocuite cu alte valori, fiind caracteristice unor alte timpuri, unor altor generații care au alte viziuni despre viață.

Modalitatea de schimbare a valorilor și dezvoltare a acestora este influențată de dezvoltarea societății din care face parte individul, schimbul permanent al valorilor într-o societate influențează destul de mult și dezvoltarea culturii. De aceea, este foarte important să atragem atenția la fluxul de valori care vin în contact cu membrii unei colectivități și cum determină acestea un comportament sau altul.

Recomandări

- Creșterea și activizarea interesului pentru cunoaștere al tinerilor.
- Studiarea legăturii dintre sistemul de valori și formarea tinerilor ca personalitate a unei societăți echilibrate.
- Emiterea unor recomandări cu privire la gradul de studiere al valorilor ca prioritate a unui individ.
- Realizarea unor activități de promovare a valorilor general umane.
- Informarea tinerilor despre fluxul de valori și influența acestora în dezvoltarea acestora pe întreg parcursul vieții.

Bibliografie:

1. Șleahțiuțchi, Mihai, *Liderii*, Chișinău, Editura Știința, 1998.
2. Voicu, Bogdan, *Valorile și sociologia valorilor*, Ediția 2008 <http://www.iccv.ro/valori/texte/valori-cvb.%20v4.pdf> [26 decembrie 2012]
3. Kluckhohn, Clyde, *Values and value-orientations in the theory of action: An exploration in defini-tion and classification*, in *Parsons, Talcott, Edward Shils, eds., Toward a general theory of action*. Cambridge, 1951, p. 388-433.

SERVICIILE SOCIALE DESTINATE COPIILOR CU DIZABILITĂȚI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Anna COLIBABA, studentă, Facultatea de Psihologie și Asistență Socială
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți,
Coordonator științific: **Cristina CRUDU**, lect. univ.

Abstract: *Lately the problem of quality social services for disabled children becomes in top most principal problem arises in the spectrum of the social Protection system. The following article deals with the social services for disabled children from the Republic of Moldova and the principal problems of accessibility of these services for disabled children. The sociological survey was done in two cities: Bălți and Rîșcani. It show principal gaps of prosperity of families with disabled children that must be covered by using social services and specialized social service, specify importance of rehabilitation and social inclusion of disabled children from the Republic of Moldova.*

Key-words: *Disabled children, social services, social problems, the needs of children with disabilities, social inclusion.*

Copii cu dizabilități este una dintre cele mai vulnerabile categorii de copii din Republica Moldova, care au o nevoie sporită de servicii sociale. Printre cele mai acute probleme cu care se confruntă ei sînt: izolarea socială, sărăcia extremă și accesul limitat la servicii de reabilitare medicală și socială. Bineînțeles că necesitățile copiilor cu dizabilități se deosebesc de cele ale copiilor sănătoși, de aceea statul trebuie să acorde mai multă atenție față de servicii acordate pentru satisfacerea nevoilor speciale ale acestei categorii de copii.

Conform statisticilor oferite de Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova la finele anului 2010 au fost 15321 de copii cu dizabilități, ceea ce înseamnă că la o mie de copii cade 20,5 cazuri de invaliditate și prezintă circa 2% din numărul total al copiilor Republicii Moldova. (Copii Moldovei, 2012, p. 62). La momentul actual, în Republica Moldova copiii cu dizabilități sînt în centrul atenției principalilor instituții publice – Sănătate, Educație și Protecție socială. Însă există mult de lucru în ceea ce privește acoperirea tuturor necesităților categoriei date de copii prin toate căile posibile, mai ales prin acordarea unui spectru larg de servicii destinate îmbunătățirii situației copiilor cu dizabilități și promovării incluziunii lor în viața cotidiană.

Serviciile sociale prezintă totalitatea serviciilor existente în comunitate de care pot beneficia toți membrii ei sau numai un segment particular care are nevoie sporită de astfel de servicii, cum, de exemplu, poate fi copiii cu dizabilități și familia acestora.

În **Legea Nr. 123-XVIII din 18.06.2010 cu privire la serviciile sociale** „servicii sociale” sînt prezentate ca un „ansamblu de măsuri și activități realizate pentru a satisface necesitățile sociale ale persoanei/familiei în vederea depășirii unor situații de dificultate, de prevenire a marginalizării și excluziunii sociale”. Conform acestui act legislativ serviciile sociale pot fi clasificate în trei categorii:

- I. servicii sociale primare** – cele care se acordă la nivel de comunitate tuturor beneficiarilor, inclusiv și la categoria copiilor cu dizabilități și au drept scop prevenirea/limitarea unor situații de dificultate care pot cauza excluziunea socială;
- II. servicii sociale specializate** – cele care implică mai mulți specialiști și au drept scop menținerea, reabilitarea și dezvoltarea capacităților individuale pentru depășirea unei situații de dificultate în care se află beneficiarul sau familia acestuia, care pot fi copilul cu dizabilitate și familia lui;
- III. servicii sociale cu specializare înaltă** – cele prestate într-o instituție rezidențială sau într-o instituție specializată de plasament temporar care impun un șir de intervenții complexe ce pot include orice combinație de servicii sociale specializate, acordate beneficiarilor (de exemplu, copilului cu dizabilitate) cu dependență sporită și care nece-

sită supraveghere continuă (24/24 ore) (LEGE Nr. 123-XVIII din 18.06.2010 cu privire la serviciile sociale).

Reieșind din clasificarea dată, putem prezenta câteva tipuri de servicii la fiecare categorie menționată mai sus, care sînt prezente în Republica Moldova.

În lista **Serviciilor sociale primare** de care poate beneficia copilul cu nevoi speciale și familia lui putem includem:

- A. Asistența socială comunitară, care se prestează familiilor și grupurilor sociale, la nivel de comunitate, cu scopul de a preveni, eliminare sau diminuare unor situații de dificultate;
- B. Cantina de ajutor social, prezentate de servicii gratuite adresate persoanelor socialmente vulnerabile, de asistență pentru persoane/familii, care din cauza lipsei de independență/lipsei de venit nu pot sa-și asigure alimentarea la domiciliu;
- C. Centru comunitar de asistență socială (multifuncțional) prezintă o instituție publică creată la nivelul comunitar/municipiului în cadrul căreia se prestează o gamă largă de servicii sociale pentru persoanele/familii aflate în dificultate (Nomenclatorul serviciilor sociale nr. 353 din 15 decembrie 2011, p. 1-2).

Serviciile sociale specializate pot fi prestate pentru categorii de copii cu dizabilități, precum și familiei acestora prin următoarele tipuri de servicii:

- A. Centrul de asistență socială a copilului și familiei prezintă un serviciu public, pe lângă structura teritorială de asistență socială, care este destinat să acorde asistență metodologică și practică în procesul implementării a politicilor la nivel local și prestării serviciilor în domeniul asistenței sociale a copiilor în situații de dificultate și familiilor cu copii;
- B. Centrul de zi pentru copii cu dizabilități este o instituție publică sau privată de asistență socială care prestează servicii în regim de zi pentru recuperarea/ reabilitarea copiilor cu nevoi speciale în vederea (re)integrării sociale, precum și în scopul prevenirii separării copiilor de mediul familial și excluziunii sociale;
- C. Centrul de plasament temporar pentru copii cu dizabilități reprezintă o instituție publică sau privată de asistență socială care prestează servicii în regim de plasament temporar copiilor în scopul recuperării/reabilitării și (re)integrării sociale și familiale a acestora;
- D. Centru maternal este o instituție publică sau privată de protecție a cuplului mamă-copil în scopul prevenirii abandonului copilului și asigurării formării, menținerii și consolidării legăturilor familiale;
- E. Serviciul de răgaz pentru copii cu dizabilități este un serviciu social care are drept scop acordarea suportului familiei copiilor cu dizabilități prin plasamentul temporar periodic de scurtă durată a copiilor;
- F. Echipa mobilă prezintă serviciu specializat destinat persoanelor cu dizabilități care oferă asistență socială și suport la domiciliul beneficiarilor, în baza nevoilor identificate ale acestora, precum și consiliere și suport persoanelor implicate în procesul de incluziune a acestora;
- G. Asistență personală constă în acordarea serviciilor individualizate de asistență care este necesară pentru mobilitate și satisfacere necesităților copilului/adultului cu dizabilități severe în procesul de integrare în societate (în domeniile: protecție socială, asistență medicală, instructiv-educativ, accesibilitate la infrastructură, ș.a.);
- H. Sprijin familial este un serviciu de asistență socială care constă în acordare suportului complex familiilor și copiilor în procesul de prevenire a separării copiilor de mediul familial și/sau (re)integrării copiilor în mediul familial (Nomenclatorul serviciilor sociale nr. 353 din 15 decembrie 2011, p. 3-14).

La **Serviciile sociale de specializare înaltă** se referă acele serviciile, precum sînt:

- A. *Casa-internat pentru copii cu deficiențe mintale* este o instituție publică de asistență socială care prestează servicii în regim de plasament copiilor cu dizabilități mintale în scopul recuperării/reabilitării și (re)integrării sociale și familiale a acestora;
- B. *Centru Republican Experimental Protezare, Ortopedie și Reabilitare* reprezintă o instituție care asigură cetățenilor cu mijloace ajutătoare tehnice, precum și acordarea serviciilor de consultare, tratament și reabilitare a persoanelor cu dizabilități în vederea menținerii sănătății și incluziunii lor în societate;
- C. *Centru de recuperare/reabilitare a pensionarilor și invalizilor* este o instituție medico-socială specializată care asigură beneficiarilor săi recuperare în dependență de specificul maladiilor (sistemului cardiovascular și al aparatului locomotor) (Nomenclatorul serviciilor sociale nr. 353 din 15 decembrie 2011, p. 17-19).

Existența serviciilor date au o importanță majoră în viața copiilor cu dizabilități și familiilor lor. Cu regret, localizarea geografică, suprasolicitarea și accesul limitat la unele servicii sociale uneori, reprezintă o problema majoră pentru copii cu dizabilități în ceea ce privește disponibilitatea serviciilor necesare. La momentul actual în țară există doar câteva instituții cu serviciile sociale de specializare înaltă precum: Centrele de Reabilitare funcționale în municipiile Chișinău și Bălți, cât și în centrul raional Criuleni (Raportul „Evaluare și Recomandări privind Sistemul de Prevenire și Îngrijire a Dizabilităților la Copii din Moldova”, p. 16). De asemenea, în țară funcționează 30 de Centre de Îngrijire de Zi pentru copii cu dizabilități și trebuie să menționăm faptul că în șapte centre raionale ale Republicii, astfel de servicii nu sînt disponibile deloc (în raioane respective numărul de copii cu dizabilități se ridică la 1800) (Raportul „Evaluare și Recomandări privind Sistemul de Prevenire și Îngrijire a Dizabilităților la Copii din Moldova”, p. 28). Putem sublinia faptul că în majoritate raioanelor au fost dezvoltate numai serviciile comunitare.

Un fapt destul de îngrijorător îl prezintă numărul de copii cu dizabilități instituționalizați în cele 40 de instituții rezidențiale – 9 școli speciale, 3 școli sanatoriale și 28 de școli auxiliare pentru copii cu dizabilități – care este de 5452 de copii (Raportul „Evaluare și Recomandări privind Sistemul de Prevenire și Îngrijire a Dizabilităților la Copii din Moldova”, p. 5). În cadrul acestor instituții sînt parțial soluționate problemele legate de încadrarea copilului cu nevoi speciale în procesul educativ. Dar datorită lor sînt create bariere, în primul rînd, între familia și copiii lor și, în doilea rînd, între societate și copiii cu dizabilități. Mediul natural este cel mai potrivit pentru dezvoltarea copilului și pentru incluziunea lor în viața socială. De o importanță majoră pentru bunăstarea copilului cu dizabilități este diminuarea serviciilor rezidențiale și dezvoltarea serviciilor comunitare.

Pentru a modifica situația în Republica Moldova care este la moment, trebuie să acumulăm informații suficiente despre situația familiilor copilului cu dizabilități, problemele lor, serviciile de care ei beneficiază și de care doresc să beneficieze.

Conform studiului pe care l-am efectuat în care au participat 7 familii din or. Rîșcani și 3 familii din or. Bălți printr-un interviu semi-structurat, au fost evidențiate principalele nevoi și probleme ale familiilor care au în grijă copiii cu dizabilități.

Printre datele obținute putem evidenția faptul că, pe prim plan în ceea ce privește problemele cele mai acute ale familiilor copiilor cu nevoi speciale din ambele orașe sînt: problemele financiare, problemele de îngrijire copilului și de încadrare a lui în sistemul educațional. Membru familiei **A** din Bălți au menționat ca în familia lor sînt 4 persoane care au un grad de invaliditate și unice sursele de venit ale familiei sînt „*pensia de invaliditate a copilului, și ale celor trei maturi... Nouă nu ne ajung acești banuți*”. Mama din familia **B** din Bălți spune: „*E foarte greu să trăiești numai din salariul soțului și din pensia de invaliditate*

a copilului... pentru a cumpăra medicamentele costisitoare avem nevoie de mulți bani”. De asemenea, ea evidențiază că „copilul meu deja are 7 ani și noi am început să căutăm un profesor pentru a se ocupa cu copilul contra plată... au fost câțiva... toți au refuzat”. Membru familiei **D** din Rîșcani: „Noi am fost la 3 grădinițe... ne-au refuzat”. Tată din familie **A** din Rîșcani menționează: „Îmi este greu să îngrijesc fetița mea... nu am cunoștințe suficiente”.

Printre toate părerile care au fost exprimate de către membrii familiilor copiilor cu dizabilități putem înțelege că problema primordială a familiilor date rămâne insuficiența veniturilor, din motivul căreia ei nu pot satisface uneori chiar strictul necesar. A avea în grijă copilul cu nevoi speciale este un lucru greu, costisitor și stresant. Unii părinți nu au suficiente cunoștințe și capacități în ceea ce privește îngrijirea copilului cu dizabilități. Încadrarea copilului în procesul educativ este problematică din cauza gravității problemelor de sănătate a copilului sau din cauza inexistenței instituțiilor care promovează educația inclusivă a copiilor cu dizabilități.

Pe locul doi se plasează problemele de încadrare în câmpul muncii și obținerea serviciilor de reabilitare medicală. Majoritatea părinților din or. Rîșcani evidențiază o necesitate acută de reabilitare în plan profesional. Tată din familie **F** din Rîșcani menționează: „Eu sînt bărbat... îmi este greu să înțeleg cum pot lăsa copilul meu singur și să pot lucra... soția mea nu dorește să se schimbe cu rolurile...este copilul meu”.

Despre serviciile de reabilitare medicală, membru familiei **C** din Bălți a menționat: „Ei (medicii de familie) propun bilete gratuite de tratament balnear la Sanatoriu numai iarna... iar iarna eu pot și în apartament să stau... pentru copilul meu trebuie să stea măcar puțin la natură, să respire cu aer curat”. „De câte ori eu am rugat ca medicul de familie să ne de-a îndreptare la orice sanatoriu... ei (medici) spun că noi nu sîntem recuperabili... pentru alții este mai necesar decît pentru noi” – spune membrul familiei **G** din or. Rîșcani. Imposibilitatea de a se încadra în câmpul muncii din cauza dizabilității copilului și a membrilor familiei care devin tutore de bază a copilului cu nevoi speciale este o problemă destul de acută. Mai ales problema dată se referă la bărbați, adică pentru tați, ceea ce este legat de schimbarea rolului de întreținător tradițional – bărbatul – și adaugă sentimentele de neîncredere în sine și în masculinitatea sa. Indiferența și atitudinea discriminatoriu între personalul medical îngrijorează destul de mult familiile copiilor cu dizabilități în timp cînd reabilitarea medicală este una dintre cele mai acute necesități a acestor.

Mai puțin acute sînt problemele de ordin psihologic și legate de conflictele familiale. Motivul plasării pe ultimul rînd în lista problemelor mai acute, constă în faptul că situația lor deja este „o obișnuință... noi ne-am adaptat la deficiența copilului”. Conflicte familiale nu a fost menționate des, posibil și datorită că temele date sînt destul de intime, mai ales pentru discutarea lor cu o persoană străină.

La problemele sociale familiilor provenite din or. Rîșcani, unde servicii sociale sînt limitate la cele primare se adaugă o problemă majoră care constă în absența serviciilor specializate pentru copii cu dizabilități, care trebuie să fie ca „un sprijin pentru familiile copiilor cu nevoi speciale, serviciu care dă speranța de a schimba situația copilului... și permite de a nu-i descuraja total în viitor”, după cum menționează membru familiei **B** din or. Rîșcani. Majoritatea familiilor din or. Rîșcani nu știu despre existența unor servicii specializate, precum sînt: Centru de zi pentru copii cu dizabilități, echipa mobilă, serviciu de răgaz pentru copii cu dizabilități și altele. La întrebarea despre cunoașterea unor servicii sociale specializate mama din familie **E** din Rîșcani răspunde: „Cu regret, noi beneficiem numai de ajutoare sociale... va fi bine dacă vor exista asemenea servicii și la noi în oraș”. Servicii sociale pe care le primesc familiile date constă în asistența socială comunitară, ceea ce nu acoperă un

spectru larg de necesități și probleme ale beneficiarilor din categoria dată. Speranțele pe care le au familiile copiilor cu dizabilități tin, în primul rând, de reabilitarea copilului, ceea ce nu poate fi obținută în lipsa serviciilor specializate pentru copii cu nevoi speciale.

În schimb, serviciile sociale specializate cum este centru de zi pentru copii cu dizabilități, de care au beneficiat familiile intervievate din or. Bălți sînt evaluate ca „foarte importante, aici sînt familii asemeni nouă... aici noi primim servicii care ne dezvoltă”, și „Datorită Centrului noi obținem succese și rezultate mari... poate pentru alții ele sînt mici, dar pentru noi sînt imense”, „este atît de important că există asemenea servicii... sînt alți copii, sînt specialiști care într-adevăr lucrează cu copiii noștri”, „Noi putem să ne ducem la serviciu și să aducem copilul nostru aici la Centru ca la o grădiniță obișnuită... sîntem liniștiți că copilul este sub supravegherea personalului centrului... aceasta înseamnă mult pentru părinții care lucrează”.

Famiiliile date sînt mulțumite de serviciile de care beneficiază copilul lor și menționează avantajele unui asemenea serviciu în dezvoltarea copilului lor și în viața întregii familii. Serviciile sociale specializate oferă o posibilitate a încadrării în cîmpul muncii, ceea ce este un plus în completarea veniturilor familiei pentru satisfacerea nevoilor ei, inclusiv și a copilului cu nevoi speciale. În plus datorită diverselor servicii acordate, precum sînt consultațiile psihoterapeutului, psihoterapiile individuale și de grup, terapiile ocupaționale, ședințele de masaj, de kinetoterapie, de logopedie, de fizioterapie și altele, în cadrul asemenea centre copilul obține rezultate relativ bune în individuala dezvoltare și autonomie.

Din famiiliile eșantionate marea majoritate nu sînt mulțumiți de serviciile medicale pe care le primește copilul lor, mai ales deranjează atitudinea personalului medical și calitatea serviciilor primite. O problema destul de majoră constă și în inadptarea clădirilor, locurilor publice, mijloacelor de transport pentru deplasarea copilului. „Este greu de a deplasa copilul la spital, la Centru... Numai în taxi poți transporta copilul, autobuzele nu sînt adaptate” – menționează membrul familiei A din or. Bălți.

Există o necesitate majoră de schimbarea situației îngrijorătoare, începînd de la elaborarea unor politici unice pentru copii cu dizabilități și familii acestora, de la promovarea mai multor programe cu scopul de a facilita și sensibiliza publicului în ceea ce privește problemele copiilor cu nevoi speciale, precum și de la îmbunătățirea calității serviciilor medicale și sociale.

Serviciile sociale destinate copiilor cu dizabilități reprezintă pilonii de bază în recuperare, modificînd situația spre bine a copiilor și familiile acestora. Ca o susținere și ca ajutor real ei promovează reabilitarea și incluziunea socială copiilor cu nevoi speciale, ca niște membri demni ai societății noastre.

În Republica Moldova serviciile sociale destinate acestei categorii de beneficiari sînt oferite practic numai unei părți de copiilor care au nevoie de ele, și uneori nu acoperă toate necesitățile copilului și familiei lui. Majoritatea din ei nu au accesul la serviciile sociale specializate, dar cele primare nu pot soluționa pe deplin problemele sociale ale famiiliilor care au în grijă copilul cu dizabilități. De aceea, doar o activitate complexă în comun a tuturor părților societății noastre (statul – specialiștii – comunitatea – familia copilului cu dizabilități) va putea asigura îmbunătățirea vieții copiilor cu nevoi speciale, aceștia la fel trebuie să fie acceptați ca cetățenii egali ai societății noastre.

Bibliografie:

1. Lege Nr. 123-XVIII din 18.06.2010 cu privire la serviciile sociale, publicată 03.09.2010 în Monitorul Oficial Nr. 155-158.
2. Nomenclatorul serviciilor sociale aprobat prin Ordinul Ministrului Muncii, Protecției Sociale și Familiei nr. 353 din 15 decembrie 2011.
3. Copiii Moldovei = Дети Молдовы = Children of Moldova/Biroul Naț. De Statistică al Republicii Moldova. – Ch.: S. n., 2012(Tipogr. „Nova-Imprim”). – 278 p. – (Statistica Moldovei).

4. Identificarea necesităților pentru dezvoltarea unui sistem național de intervenție timpurie pentru copiii cu dizabilități. /coord. Diana Cheianu-Andrei, Centrul de Investigații și Consultanța „SocioPolis” Chișinău, 2008 – 61 p.
5. Raportul „Evaluare și Recomandări privind Sistemul de Prevenire și Îngrijire a Dizabilităților la Copii din Moldova” La solicitarea UNICEF Moldova, Alfredas Zabieta, Chișinău, 2009 – 38 p.
6. Studiul comparativ privind situația copiilor cu dizabilități în raioanele Ungheni, Șoldănești și mun. Comrat din Republica Moldova. /coord. Diana Cheianu-Andrei, Centrul de Investigații și Consultanța „SocioPolis” Chișinău, 2009 – 42 p.

CONCUBINAJUL - VIZIUNI ALE STUDENTULUI CONTEMPORAN

Vera GANCEARUC, studentă, Facultatea de Psihologie și Asistență Socială,
Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți
Coordonator științific: Lilia NACAL, lect. univ.

Résumé: *L'article relève les visions des étudiants contemporains en ce qui concerne la cohabitation et le mariage. Ce qui éveille l'intérêt c'est le fait que les étudiants contemporains ont une attitude positive envers la cohabitation, mais ils préfèrent encore le mariage.*

Mots-clés: *cohabitation, famille, restructuration de la famille contemporaine, avantages de cohabitation, inconvénients de cohabitation.*

Concubinajul este relația de fidelitate dintre două persoane de sex opus, adulte care-și manifestă dragostea reciprocă și angajamentul individual pentru atingerea unor scopuri de viață comune, prin aceea că, locuind împreună și folosind împreună bunurile pe care le dețin, ei se comportă în societate ca soț și soție. Cristian Ciupercă și Iolanda Mitrofan au evidențiat un fapt paradoxal anume că uniunile consensuale propagă regula fidelității liber consimțite chiar cu mai multă tărie decât mariajul. La o privire simplă, coabitarea copiază structural și funcțional familia clasică, dar apreciată în profunzime, ea prezintă anumite particularități de manifestare structurală și funcțională care o fac diferită. Optica generală este că fiecare partener este responsabil să se susțină financiar, deci responsabilitatea pentru partener este redusă, pot dezvolta activități independente de partener sau interesele acestuia își asumă un nivel crescut de independență și acțiune, iar toate demersurile sînt particulare în vederea satisfacerii nevoilor individuale și a atingerii unui nivel crescut de confort și satisfacții.

În ultimul timp, în societatea contemporană familia tradițională treptat își pierde atractivitatea pentru o mare parte a populației. Se răspîndește practica cînd cuplurile recurg la relații neoficializate – concubinaj. În prezent, prin așa tip de relații nu uimești pe nimeni, mai mult decît atît, mulți justifică existența lor. În același timp, discuțiile, cercetările vizavi de concubinaj sînt controversate, ambigue. Deși numărul cercetărilor asupra fenomenului este mare problema se află încă departe de a fi pe deplin elucidată, în special vizavi de aspectele sociale ale concubinajului în societatea modernă. În acest context, se înscrie și cercetarea respectivă.

Pentru fundamentarea și argumentarea cercetării noastre prezintă interes opiniile științifice vizînd restructurările familiei contemporane, tendințele și mutațiile în familia modernă enunțate de I. Mitrofan, C. Ciupercă, opiniile științifice vizînd formele alternative căsătoriei, concubinajul – ca rezultat a „crizei familiei”, cauzele, avantajele și dezavantajele concubinajului generate de I.V. Bestujev-Lada, I.S. Kon, Ă.G. Āidimiler, V.V. Iustițchii.

Demersul științific al cercetării în cauză a avut ca scop investigația viziunilor studentului contemporan privind concubinajul.

Eșantionul experimental a fost constituit din 100 de studenți ai Universității de Stat „Alecru Russo” din Bălți, de la facultățile de Științe ale Educației și Arte, Științe Reale, Drept, anul I și III de studii.

Demersul aplicativ s-a realizat utilizând metoda de cercetare științifică – chestionarul, elaborat pentru realizarea scopului propus.

Rezultatele obținute în urma administrării chestionarului nominalizat le prezentăm în diagramele ce urmează. Pentru realizarea scopului cercetării, am identificat motivele stabilirii/nestabilirii relațiilor de concubinaj, atitudinea față de concubinaj, atitudinea ca părinte față de relațiile de concubinaj ale copiilor proprii, atitudinea față de persoanele ce sînt în relații de concubinaj, identificarea avantajelor și dezavantajelor concubinajului.

Analizînd răspunsurile chestionarului administrat, am pus în evidență viziunile respondenților față de concubinaj, opiniile despre concubinaj, atitudinea ca părinte față de relațiile de concubinaj ale copiilor proprii, atitudinea față de persoanele ce sînt în relații de concubinaj, avantajele și dezavantajele concubinajului, motivele stabilirii/nestabilirii relațiilor de concubinaj. În continuare, vom prezenta analiza rezultatelor obținute pentru fiecare întrebare în parte.

Inițial, în promovarea investigației experimentale ne-a interesat din punctul de vedere al subiecților experimentali, semnificația concubinajului pentru ei și determinarea diferențelor în opinia lor dintre concubinaj și căsătorie. Respondenții menționează că conviețuirea unui bărbat și a unei femei nefiind căsătoriți legal, avînd gospodărie comună (28%), conviețuirea unui bărbat și a unei femei nefiind căsătoriți legal (65%) ca fiind reprezentările lor despre acest fenomen. (Vezi Diagrama N-1).

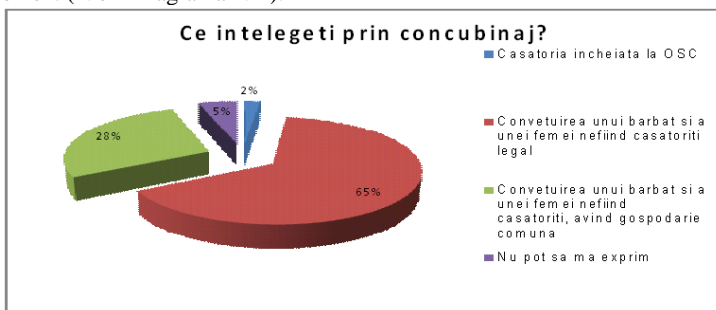

Diagrama N-1

Situațiile ce determină deosebirea dintre concubinaj și căsătorie, în opinia studenților contemporani, sînt faptul că căsătoria presupune relații mult mai durabile și stabile (22%), căsătoria se deosebește prin ștampila în pașaport (59%), concubinajul presupune numai relații intime, concubinajul nu presupune responsabilitate pentru partener (14%). (Vezi Diagrama N-2).

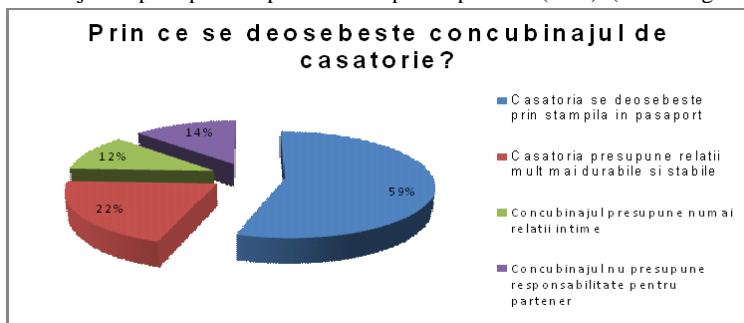

Diagrama N-2

Un obiectiv al investigației a constat în edificarea motivelor neoficializării relațiilor de către cupluri, motivelor concubinajului. Rezultatele obținute denotă faptul că concubinajul este tratat de majoritatea ca o modalitate de testare a relației, ca o căsnicie de probă sau o relație temporară (43%), în același timp manifestînd o atitudine pozitivă față de acest fenomen studenții preferă căsătoria, relația oficializată. (Vezi Diagrama N-3, N-4, N-5).

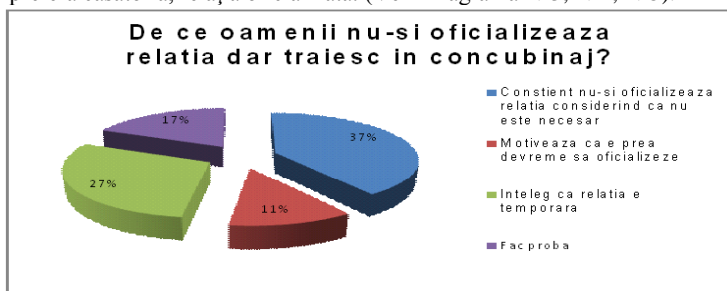

Diagrama N-3

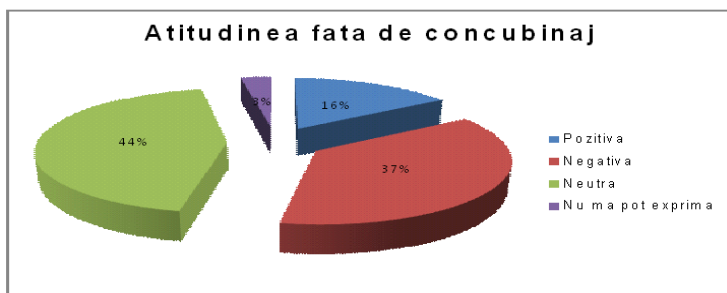

Diagrama N-4

Familia tradițională, care de-a lungul anilor nu recunoștea relațiile neoficializate dintre un bărbat și o femeie, cedează în față familiei moderne, care are o atitudine mai tolerantă față de concubinaj.

Dacă societatea tradițională era relativ rigidă în materie de stabilitate a valorilor, tip de familie sau stil de viață, societatea modernă modifică fundamentul solid al familiei, conferindu-i noi roluri și destinații. Societatea modernă favorizează declinul familiei, oferind în loc o largă varietate de alternative, inclusiv concubinajul.

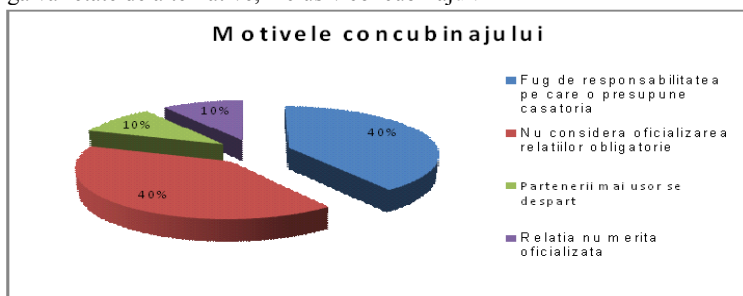

Diagrama N-5

Cu toate că majoritatea respondenților, studenții contemporani, optează pentru căsătorie, o parte reprezentativă a respondenților consideră că concubinajul este o formă de relații acceptabilă pentru ei și chiar identifică avantajele lui. În reprezentarea respondenților despre concubinaj, se menționează faptul că el presupune mai puțină responsabilitate pentru partener nu numai în timpul coabitării, dar și după despărțire. Motivul primordial în stabilirea acestor relații este dorința oamenilor de a-și satisface necesitățile, dar în același timp a nu-și asuma responsabilitățile și obligațiunile respective, lăsînd după sine dreptul la libertate și independență.

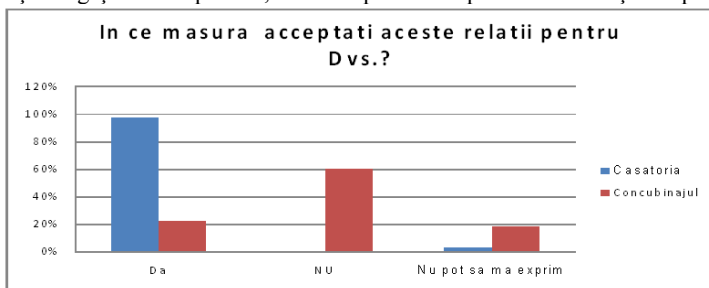

Diagrama N-6

Un alt aspect menționat de respondenți ține de durabilitatea și confortul în raport cu aceste relații, majoritatea evidențiază că se simt mai bine, mai confortabil mai încrezuți în relația de căsătorie.

Ce tip de relații le considerați mai confortabile?

- Căsătoria – 95%;
- Concubinajul – 5%.

Care tip de relații le considerați mai durabile?

- Concubinajul – 2%;
- Căsătoria – 87%;
- Nu pot să mă exprim – 28%.

După părerea majorității respondenților relația de concubinaj trebuie oficializată la apariția copilului. (Vezi Diagrama N-7)

Indicii cantitativi vizînd necesitatea oficializării relațiilor

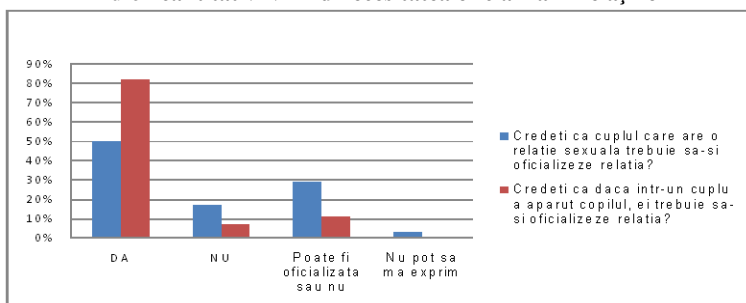

Diagrama N-7

Puteți să considerați concubinul/a rudei Dvs. – membru al familiei?

- Da, dacă merită o atitudine pozitivă – 46%;
- Da – 14%,

- c. Da, dacă sînt în relație de concubinaj o perioadă îndelungată de timp – 30%;
- d. Nu, nu sînt căsătoriți – 15 %;
- e. Nu pot să mă exprim – 9%.

Îi vei considera copiii rudei Dvs. născuți în concubinaj membrii familiei Dvs.?

- a. Da – 84%;
- b. Nu – 9%;
- c. Nu pot să mă exprim – 7%.

În ciuda faptului că, în prezent, s-a format opinia generală a societății precum că concubinajul ar fi legiferat totuși se cunoaște o atitudine diferită, neuniformă față de acest fenomen. Concubinajul fiind recunoscut de societate ca fenomen care are dreptul la viață, atunci cînd acest fenomen se referă la propria persoană, la rudele, persoanele apropiate recunoașterea este ambiguă.

Rezultatele cercetării ne-au permis să conchidem că:

- Respondenții investigați tratează concubinajul ca conviețuirea unui bărbat și a unei femei nefiind căsătoriți legal, avînd gospodărie comună. Deosebirile dintre concubinaj și căsătorie, în opinia respondenților, sînt faptul că căsătoria presupune relații mult mai durabile și stabile;
- O parte reprezentativă a respondenților, studenții contemporani, consideră că concubinajul este o formă de relații acceptabilă pentru ei și menționează faptul că el presupune mai puțină responsabilitate pentru partener nu numai în timpul coabitării, dar și după despărțire. Motivul primordial în stabilirea acestor relații este dorința oamenilor de a-și satisface necesitățile, dar în același timp a nu-și asuma responsabilitățile și obligațiunile respective, lăsînd după sine dreptul la libertate și independență;
- În ciuda faptului că, în prezent, s-a format opinia generală a societății precum că concubinajul ar fi legiferat totuși se cunoaște o atitudine diferită, neuniformă față de acest fenomen. Concubinajul fiind recunoscut de studenții contemporani ca fenomen care are dreptul la viață, atunci cînd acest fenomen se referă la propria persoană, la rudele, persoanele apropiate recunoașterea este ambiguă;
- Rezultatele cercetării ne permit să afirmăm că nu s-a pierdut nicio clipă respectul pentru instituția căsătoriei.

Bibliografie:

1. Mitrofan, Iolanda. *Elemente de psihologia cuplului*//Iolanda Mitrofan, N. Mitrofan. – București: Editura Șansa SRL. 1994. -190 p.
2. Mitrofan, Iolanda. *Incursiune în psihosociologia și psihosexologia familiei*//Iolanda Mitrofan, Cristian Ciupercă – București: Editura Press Mihaela SRL. 1998. – 347 p.
3. Mitrofan, Iolanda. *Psihologia relațiilor dintre sexe. Mutații și alternative*//Iolanda Mitrofan, Cristian Ciupercă – București: Editura Alternative. 1997. – 367 p.
4. Эйдемиллер, Э.Г., Юстицкий, В. В. *Психология и психотерапия семьи*// Э.Г. Эйдемиллер, В. В. Юстицкий – М., СПб., 1999.

MODALITĂȚI DE PROMOVARE A TIMPULUI LIBER AL TINERILOR STUDIOȘI

Jastina SCUTARI, Tatiana REZNICOV, studente,
 Facultatea de Psihologie și Asistență Socială
 Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
 Coordonator științific: **Nicoletta CANTER**, lect. univ.

Abstract: *This article represents one research about the spending of student's free time. The students of psychology and social assistance faculties have been submitted and a practical research about their ways of spending free time.*

Keywords: *young people, free-time, student's preferences, the possibilities of spending the free time.*

Actualitatea temei: Timpul liber în rîndul studenților are o valoare foarte mare, însă uneori ocupă prea mult timp deoarece nu este gestionat corect sau e prea puțin și nu le oferă tinerilor posibilitatea să-și valorifice propriile capacități de autodezvoltare, autocunoaștere etc. În ambele cazuri se poate observa fațeta negativă a folosirii iraționale și incorecte a timpului liber de către tinerii studenți.

Timpul liber al tinerilor și modalitățile de promovare a acestuia reprezintă o problemă actuală printre tinerii din toate timpurile, dar mai ales a tinerilor din generația de astăzi fiindcă, fie aceștia nu au posibilitatea să-l petreacă cum și unde își doresc sau nu sînt informați de felul cum și-l pot folosi corect.

Obiectul cercetării: Timpului liber al tinerilor studenți de la Facultatea de psihologie și asistență socială.

Scopul cercetării: Îl reprezintă cercetarea modalităților de promovare a timpului liber de către studenții de la facultatea de psihologie și asistență socială.

Obiectivele cercetării:

- Analiza literaturii de specialitate din domeniul timpului liber;
- Elaborarea chestionarului la tema propusă;
- Aplicarea chestionarului;
- Elaborarea concluziilor și a recomandărilor conform datelor obținute.

Ipoteza: Presupunem că tinerii nu gestionează corect timpul lor liber și nu acordă prioritar timpul activităților de autodezvoltare în favoarea activităților distractive.

Baza experimentală: eșantionul de 117 studenți, cu vârsta între 19-23 de ani, anul I, II și III de studiu la facultatea de psihologie și asistență socială.

Etapale investigației:

- **Octombrie-noiembrie** – analiza literaturii de specialitate;
- **Decembrie** – elaborarea chestionarului;
- **Februarie-martie** – aplicarea chestionarului;
- **Aprilie** – interpretarea datelor și elaborarea concluziilor.

Metode și tehnici aplicate: studiul surselor bibliografice; chestionarul.

Cuvinte-cheie: timp liber; tineri; studenți; preferințe; posibilități de promovare a timpului liber.

Conceptul și funcțiile timpului liber

Un element foarte important al vieții civilizației umane contemporane este timpul liber, care are o valoare și o pondere deosebită pentru generația de astăzi.

Vasile Pandeia menționează: *că studentul este cel care învață mereu, aspirînd să însușească noi cunoștințe și experiențe de viață.*

Sintagma de timp liber are o mare încărcătură de artificial, cel puțin din două considerente:

a. Timpul liber este rupt frecvent de timp în general, prin localizarea lui la sfîrșitul programului de muncă din zi, săptămîină etc.

b. Prin conținut i se rezervă timpului liber altceva decît a munci, de regulă, a te recrea. (Badea 1991:48)

Înțelesul complex a lui loisir (răgaz – ocupație plăcută – pe îndelete) ne apropie de esența timpului liber:

1. ca „răgaz”, timpul liber este răstimp, adică timpul dintre timpi, prin aceasta el aparține timpului în genere, veșniciei și nu poate fi strict localizat. El ființează permanent, în orice

fapt al zilei (dimineața, seara, noaptea etc.). Pentru toți timpul are diverse dimensiuni „berechet”; „potrivit”; „regăsit”.

2. ca ocupație plăcută, timpul liber nu este în opoziție cu a munci, ci cu munca rutinară. În acest sens, timpul liber nu exclude munca, ci poate conține diverse tipuri de a munci, unele chiar cu scop utilitar material, spre exemplu „să-mi prepar prăjitura preferată”. De aici se observă și sensul larg a lui „recrea” este re-crea și nu „de-conecta”. (Badea 1991:48)

Totuși, în literatura de specialitate noțiunea de timp liber deseori se asociază cu noțiunea de odihnă. Sînt noțiuni apropiate, dar cea de timp liber este mult mai amplă.

J. Dumasadier evidențiază trei funcții de bază ale timpului liber:

1. **Odihna:** restabilește forțele fizice și psihice, înlătură stresul și încordarea;
2. **Distracția:** Realitatea cotidiană provoacă deseori sentimentul singurătății și dorința de a se debarasa de acest sentiment. Această dorință poate fi exprimată prin nesupunerea normelor juridice și morale și invers, poate deveni factor al echilibrului spiritual, mijloc de depășire a conflictelor sociale. Totul depinde de mediu, timp, stilul de viață (călătorii, jocuri, sport, teatru, discotecă).
3. **Autodezvoltarea personalității:** Această funcție îl eliberează pe om de automatism în modul de a gândi și de a acționa, presupune dezvoltarea unor posibilități noi, participarea în activitatea organizațiilor non-guvernamentale și colectivele de creație. (Petcu, 2005:6)

Tot J. Dumasadier divizează conținutul timpului liber în 5 tipuri de activități:

- a) Activități cu caracter fizic;
- b) Activități cu caracter practic;
- c) Activități cultural-artistice;
- d) Activități cu caracter intelectual;
- e) Activități legate de relațiile sociale. (Petcu, 2005:7)

Calitatea sau valoarea timpului liber, ca și calitatea vieții în general, are două aspecte: obiectiv și subiectiv.

Indicatorii obiectivi ai calității timpului liber, pot fi:

- Varietatea activităților în timpul liber;
- Nivelul de răspîndire a hobby-urilor;
- Lectura;
- Deprinderile de a-și organiza timpul liber.

Aspectul subiectiv al timpului liber se studiază în cadrul analizei satisfacției tînărului/studentului de calitate timpul liber. (Petcu, 2005:7)

V. Pimenova evidențiază trei tipuri de petrecere a timpului liber:

- A) Cultural creativ – crearea și producerea valorilor spirituale, creația tehnică, artistică, vizionarea emisiunilor televizate, diverse forme de autodeservire.
- B) Cultural-consumator – consumarea valorilor spirituale, citirea revistelor, ziarelor, literaturii artistice, teatru, concerte.
- C) Recreativ – diferite tipuri de odihnă și distracții, odihna în companii, discotecă, cafenea. (Voloșenco, 2012)

Timpul liber și problemele utilizării lui, în ultimele decenii s-a bucurat mult de atenția politicienilor, cercetătorilor, savanților, fapt condiționat nu numai de dimensiunile și însemnătatea lui, dar și de activitatea umană în timpul răgazului, care a suferit atît modificări de ordin cantitativ, cît și calitativ.

Astfel, rezultatele investigației realizate în rîndul studenților din Rusia demonstrează următoarele:

- 42% – fac parte din tipul cultural-consumator

35% – recreativ;

23% – cultural-creativ.

Iar comportamentele de timp liber ale tinerilor din Republica Moldova (studiu sociologic realizat de V. Flocosu) pot fi grupate astfel:

1 – tipul distractiv – frecventarea cafenelelor, barurilor și discotecilor;

2 – tipul cultural-consumator: teatru, concerte, lectura;

3 – timpul orientat spre odihnă activă – orientări sportive.

Studiul a demonstrat că modul de petrecere a timpului liber e determinat de situația concretă din țară și diferă în funcție de vîrstă, sex, situația familială, nivelul de instruire, mediul de trai etc.

În realizarea cercetării respective am folosit atît cei trei indici de petrecere a timpului liber, determinați după V. Pimenova, cultural-consumator; recreativ și cultural-creativ, cît și trei indici de comportament al tinerilor: tipul distractiv; tipul cultural și tipul consumator, grupat astfel de V. Flocosu. De acești indicatori ne-am folosit și la elaborarea chestionarului. Chestionarul a fost elaborat în funcție de criteriile timpului liber, luînd în considerație, în mare parte, doleanțele și preferințele de a petrece acest timp liber, de către tinerii studioși, care, pe lîngă ore și studii, mai preferă și alte activități.

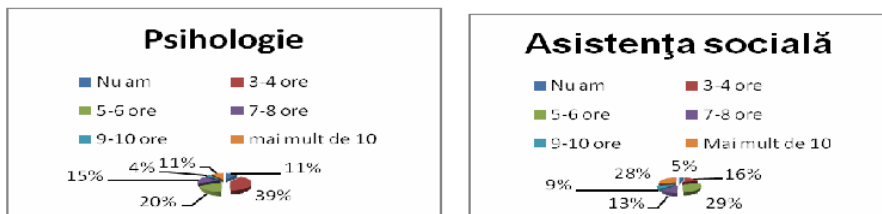
Astfel, pentru început chestionarul a fost prestatat pe două grupe aleatorii din cadrul facultății de psihologie și asistență socială, după care s-au realizat modificările de rigoare în chestionar. În final, chestionarul a inclus 12 itemi, care urmează să identifice modalitățile specifice și preferințele de promovare a timpului liber la tineri.

Chestionarul a fost aplicat în lunile martie-aprilie în cadrul facultății de psihologie și asistență socială. La chestionare au participat 117 de studenți ai anilor I, II și III de studiu dintre care 71 de studenți de la specialitatea asistență socială și 46 de studenți de la specialitatea psihologie. Dintre aceștia 17 persoane de gen masculin și 100 de gen feminin, toți respondenții avînd vârste cuprinse între 19 și 23 de ani.

Mai jos prezentăm analiza cantitativă și calitativă a rezultatelor obținute în urma cercetării, conform itemilor din chestionar. Pentru o mai bună vizualizare a datelor cantitative sînt folosite diagramele.

1. La întrebarea: Cît timp liber ai în medie pe săptămînă, răspunsurile au fost împărțite în felul următor: (rezultatele sînt prezentate pe specialități)

Diagrama nr. 1. Media săptămînală a timpului liber

De aici, se poate observa că studenții de la psihologie au mai puține ore libere decît cei de la asistență socială. Majoritatea studenților de la psihologie au în mediu 3-4 ore (39%) și 5-6 ore (20%). Spre deosebire de studenții de la asistență socială care au 5-6 ore (29%) și mai mult de 10 ore (28%).

2. La următoarea întrebare: Consideri că ai timp liber suficient, studenții au răspuns astfel:

Diagrama nr. 2. Timp liber suficient al tinerilor

De aici, se observă iarăși insuficiența de timp liber la studenții de la psihologie (62%), comparativ cu cei de la asistență socială care au răspuns ca au timp liber suficient (57%).

3. În timpul liber studenții se ocupă cu diferite activități, astfel la întrebarea *Cu ce îți ocupi timpul liber și ce înseamnă pentru tine următoarele activități*, studenții au răspuns în felul următor: cei de la asistență socială dau prioritate petrecerii timpului liber la calculator, ieșirilor în oraș, muzicii, televizorului și prietenilor, însă acordă mai puțină atenție activităților culturale și celor de voluntariat. Studenții de la psihologie au aceleași preferințe ca și colegii lor de la asistență socială, unica diferență însă este că aceștia dau prioritate activităților de voluntariat.

Tabelul 1. Activități de petrecere a timpului liber

Ierarhizarea activităților												
Activități	Computer	Televizor	Muzică	Lectură	Act. cult.	Ieșiri în oraș	Alături de prieteni	Plimbări	Sport	Act. de voluntariat	Shopping	Saloane de frumusețe
PS	4	6	5	6	7	5	5	6	5	5	4	4
AS	2	5	4	7	8	4	4	6	9	9	8	10

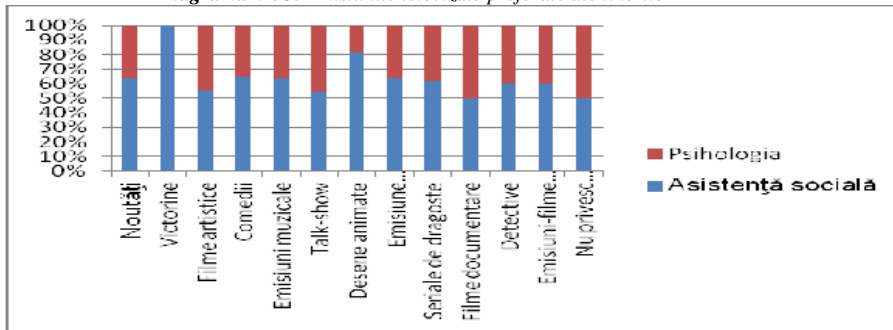
După timpul acordat de către studenți pentru următoarele activități, studenții de la asistență socială folosesc cel mai mult timp pentru: computer, plimbări, prieteni, muzică și sport și un timp mai redus acordă shoppingului și saloanelor de frumusețe. Ca și colegii lor, studenții de la psihologie acordă mai mult timp pentru: computer, muzică, ieșiri în oraș și sport, deosebindu-se de colegii lor prin implicarea în activități de voluntariat și prin lecturare, și acordă mai puțin timp plimbărilor și activităților culturale.

Referitor la activitățile din tabelul 1, acestea au o anumită semnificație. Astfel, pentru marea majoritate din studenții de la asistență socială, distracția semnifică: muzică, ieșiri în oraș, prietenii și sportul; socializarea semnifică: computerul, lectura și activități de voluntariat; buna dispoziție semnifică: televizorul, ieșirile în oraș, prietenii, plimbările, sportul și shoppingul; iar odihna semnifică: computerul, televizorul, muzica, prietenii și lectura.

În ceea ce privește răspunsurile psihologilor, acestea nu prea diferă de cele ale colegilor lor, ba chiar sînt aceleași.

4. La următoarea întrebare: *Ce emisiuni televizate preferați*, respondenții au demonstrat următoarele rezultate: studenții de la asistență socială s-au diferențiat de colegii lor de la psihologie prin faptul că primii privesc mai mult televizorul și anume: noutățile, victorinele, comedii, desene animate, emisiuni științifice și detectiv; iar cei de la psihologie acordă atenție emisiunilor televizate mai puțin timp, totuși cei mai mulți preferă emisiunile muzicale, emisiunile umoristice și talk-show-uri și nici un student de la psihologie nu preferă victorinele. De remarcă că atît cei de la asistență socială, cît și cei de la psihologie au aceleași preferințe față de filmele artistice și cele documentare. La egalitate se află și respondenții care nu au timp sau posibilitatea de a privi televizorul.

Diagrama nr. 3. Emisiunile televizate preferate ale tinerilor

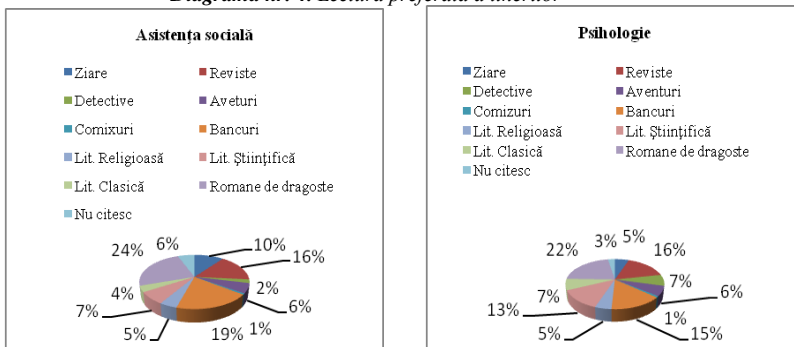
5. La întrebarea: *Ce sport preferați?* studenții de la asistență socială au răspuns că 22% nu preferă nici un tip de sport, iar cele 78% din cei cu preferințe sportive s-au împărțit astfel: 22% preferă fotbalul; 22% preferă voleiul; 12% preferă baschetul; 10% preferă dansul; restul 10% au împărțit ciclismul, tenisul de câmp, fitnessul, înotul, boxul și handbalul.

Studenții de la specialitatea de psihologie au răspuns că 34% nu îi interesează nici un tip de sport, iar cei 66% cu preferințe sportive, se împart în: 33% preferă baschetul; 23% preferă gimnastica; 16% preferă voleiul; 13% preferă fotbalul. Aici se observă că ambele specialități dau preferință mai mult fotbalului, voleiului și baschetului.

6. La întrebarea: *Ce sport practicați?* cei de la asistență socială 73% din studenți nu practică nici un tip de sport, iar la cele 27%, care practică sportul, răspunsurile au coincis cu tipul de sport care-l preferă, și anume: pe primul loc baschetul, urmat de volei și fotbal. Iar cei de la psihologie au răspuns cu 47% că nu practică nici un tip de sport, iar cele 53% care practică, dau preferință baschetului, gimnasticii, voleiului și atleticii ușoare. Îmbucurător este faptul că deși internetul ne-a monopolizat, totuși studenții noștri mai fac parte din generația care mai dă o oarecare prioritate sportului.

7. Deși tinerii, în general, nu acordă o mare prioritate lecturii, totuși studenții de la facultatea noastră își fac puțin timp pentru a citi, iar la întrebarea: *Ce preferați să citiți?* printre preferințele studenților de la asistență socială se remarcă lecturarea următoarelor tipuri de literatură, precum:

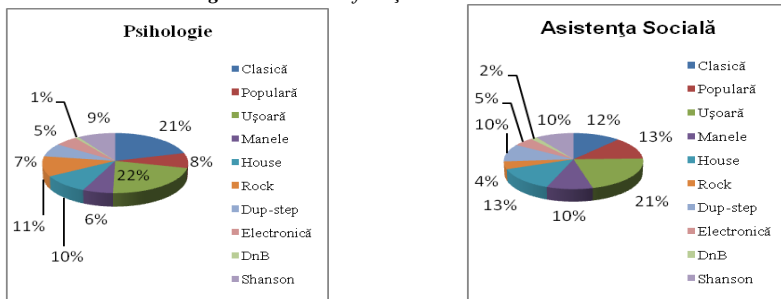
Diagrama nr. 4. Lectura preferată a tinerilor

La ambele specialități cele mai citite se remarcă: romanele de dragoste, revistele și bancurile, cel mai puțin se citește comixul, literatura clasică și detectivle la studenții de la asistență socială, iar la psihologi literatura religioasă și aventurile.

8. O altă modalitate de petrecere a timpului liber preferată de marea majoritate a tinerilor este audierea muzicii. Astfel, la întrebarea următoare preferințele studenților de la facultatea de psihologie și asistență socială, se împart în felul următor: studenții de la psihologie preferă să asculte mai mult muzica clasică, ușoară, rock și house.

Diagrama nr. 5. Preferințele muzicale ale tinerilor

Studenții de la asistență socială dau preferință mai mult muzicii populare, ușoare, clasică și house.

9. Un alt indicator al timpului liber și o modalitate preferată de petrecere a timpului liber de către tineri îl mai reprezintă întâlnirile și compania prietenilor, astfel la întrebarea *Cît de des sînteți în compania prietenilor*, studenții de la psihologie au răspuns conform indicilor respectivi:

Da, deseori – 43%;

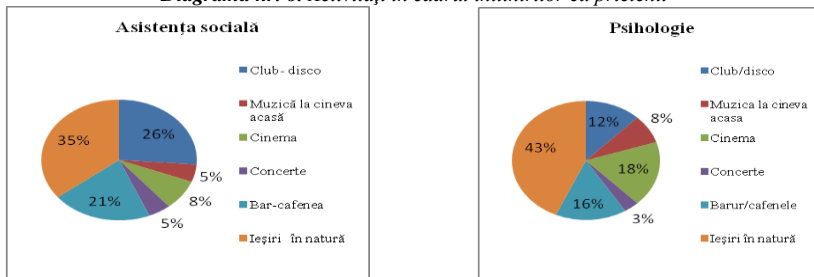
Uneori – 52%;

Aproape deloc – 5%.

Cei de la asistență socială au răspuns în felul următor: Da, deseori – 50 %; Uneori – 38%; Aproape deloc – 12%. Singuri – nu petrec timpul liber nici un student, de la ambele specialități.

10. Reieșind din faptul cît de frecvent studenții de la psihologie și asistență socială ies în compania prietenilor, un indice de descriere a timpului liber a fost ce activități realizează ei, în cadrul acestor întâlniri cu prietenii, astfel la această întrebare, studenții de la asistență socială au răspuns că preferă mai mult să meargă la cluburi-discoteci; ieșiri în natură, precum și petrecerea timpului în cafenele și baruri. La indicatorul despre alte ocupații, studenții au fost mai secretoși fără a indica vre-o anumită activitate.

Diagrama nr. 6. Activități în cadrul întâlnirilor cu prietenii

Studentii de la psihologie împart aceleași modalități de petrecere a timpului liber în compania prietenilor și anume: ieșiri în natură, baruri și cafenele. Totuși cei de la psihologie dau preferință timpului petrecut la cinema, în comparație cu cei de la asistență socială care preferă mai mult cluburile și discotecile. O deosebire între specialități mai apare și la indicatorul ce alte activități mai realizează în cadrul întâlnirilor cu prietenii, la care studenții de la psihologie au remarcat ca se ocupă cu diferite jocuri și pregătirea de ore.

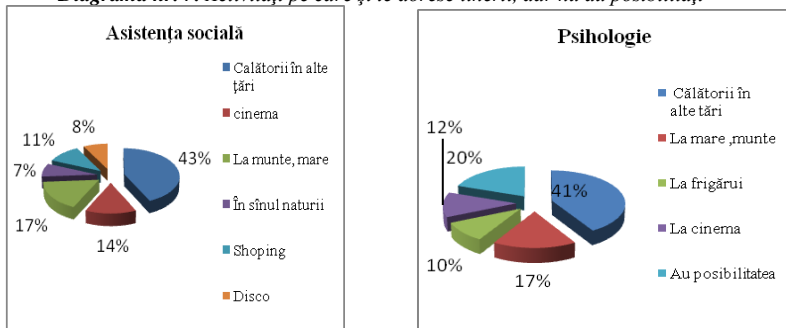
11. Distracția este o altă modalitate de petrecere a timpului liber, și este asociată cu alte activități. Astfel la întrebarea: *Ce activități îți vin în minte atunci când te gândești la distracție?* Studenții au dat răspunsuri cât mai variate și interesante. Studenții de la asistența socială au asociat distracția cu următoarele activități: plimbări, frigărui, disco, ieșiri cu prietenii, dansuri, jocuri, veselie.

Însă foarte puțini tineri au asociat distracția cu așa tipuri de activități ca: lectura, teatrul, sport, voluntariat, libertate.

Luând în calcul răspunsurile pe care le-au oferit studenții de la psihologie, de menționat că acestea nu prea diferă de cele ale asistenților sociali, ba chiar sînt aceleași. Unica diferență este că psihologii asociază distracția cu vizita cafenelelor, ascultarea muzicii și flashmoburi.

12. Deși toți tinerii avem timp liber destul, totuși nu avem toate posibilitățile de a petrece așa cum ne dorim. Aceasta ne-a făcut să ajungem la concluzia adresării următoarei întrebări: *Cum ți-ai dori să-ți petreci timpul liber, dar nu ai posibilitatea?* De la care am primit următoarele opțiuni: Asistenții sociali și-ar dori să facă călătorii în țări străine, să meargă la munte și la mare, la cinema și disco. Un număr nesemnificativ a indicat ca ar dori sa se plimbe cu mașina, să meargă la saloane de frumusețe și să meargă la o pizza cu prietenii. (datele nu sînt prezente în diagramă, dar au fost enunțate în chestionar).

Diagrama nr. 7. Activități pe care și le doresc tinerii, dar nu au posibilități

La fel ca și la asistenții sociali, psihologii ar dori să-și petreacă timpul lor liber călătorind în țări străine, la munte și la mare și distracție la disco. Un procent nesemnificativ și-ar dori sa-și petreacă timpul liber sărind cu parașuta, să facă sport, să meargă la diferite concerte și, la fel ca asistenții sociali, să facă vizite la saloanele de frumusețe. De remarcat că 20% din cei chestionați, de la specialitatea de psihologie au răspuns că au posibilitatea să-și petreacă timpul liber, cum și unde doresc.

Acestea sînt datele obținute în urma analizei cantitative și calitative a datelor obținute în urma aplicării chestionarului.

În concluzie, am obținut următoarele: că studenții de la psihologie au mai puțin timp liber (62%), decît cei de la asistență socială (36%). Prioritar pentru timpul liber sînt următoarea-

rele activități, pentru psihologi: computerul, ieșiri în oraș, muzică, televizorul și prietenii și acordă mai puțin timp shoppingului și saloanelor de frumusețe. Cei de la asistență socială împart aceleași doleanțe, însă acordă mai puțină atenție activităților culturale și voluntariatului, în comparație cu psihologii care plasează pe locul 5 voluntariatul. Pentru marea majoritate din studenți, aceste activități au anumite semnificații, astfel pentru cei de la asistență socială, distracția semnifică: muzică, ieșiri în oraș, prietenii și sportul; socializarea semnifică: computerul, lectura și activități de voluntariat; buna dispoziție semnifică: televizorul, ieșirile în oraș, prietenii, plimbările, sportul și shoppingul; iar odihna semnifică: computerul, televizorul, muzica, prietenii și lectura.

În ceea ce privește răspunsurile psihologilor acestea nu prea diferă de cele ale colegilor lor, ba chiar sînt aceleași.

În ceea ce privește televizorul, psihologii preferă emisiunile muzicale, umoristice, talk-show-urile, diferit de asistența socială care preferă: noutățile, comedii, desenele animate, emisiunile științifice și detectivale. La egalitate sînt respondenții care nu au timp sau posibilitatea de a privi televizorul. Conform chestionarului tinerii au avut de ales sportul preferat și cel practicat, astfel 78% din studenții de la asistență socială au preferințe sportive, în comparație cu doar 27% care-l practică, iar cei de la psihologie doar 66% au preferințe sportive și 53% îl practică. Preferințele sînt aceleași la ambele specialități. Deși studenții nu prea acordă prioritate lecturii, totuși se remarcă anumite preferințe, și anume: romanele de dragoste, revistele și bancurile. La asistenții sociali se citește mai puțin comixurile, literatura clasică și detectivale, iar la psihologi literatura religioasă și aventurile. Una dintre cele mai preferate activități de promovare a timpului liber este muzica, astfel, preferințele de la Facultatea de psihologie și asistență socială se împart în felul următor: psihologii ascultă mai multă muzică clasică, ușoară, rock și house; iar cei de la asistență socială preferă muzica populară, ușoară, clasică și house.

Întîlnirile cu prietenii este o altă modalitate de petrecere a timpului liber, astfel cei de la asistență socială petrec mai mult timp cu prietenii, iar cei de la psihologie doar uneori petrec timpul liber cu prietenii. Modalitățile de promovare a timpului liber cu prietenii sînt aceleași, și anume: ieșiri în natură, baruri și cafenele. O diferențiere este că cei de la psihologie dau preferință timpului petrecut la cinema, în comparație cu cei de la asistență socială care preferă mai mult cluburile și discotecile.

Distracția este o altă modalitate de petrecere a timpului liber și este asociată cu alte activități. Astfel, studenții asociază distracția cu diferite activități și au dat răspunsuri cît mai variate și interesante. Studenții de la asistență socială au asociat distracția cu următoarele activități: plimbări, frigărui, disco, ieșiri cu prietenii, dansuri, jocuri, veselie, la fel asociază și studenții de la psihologie. Însă foarte puțini tineri au asociat distracția cu așa tipuri de activități ca: lectura, teatru, sport, voluntariat, libertate. Unica diferență este că psihologii asociază distracția cu vizita cafeanelor, ascultarea muzicii și flashmoburi. Analizînd felul în care studenții și-ar dori să-și petreacă timpul liber, dar nu au posibilitatea, am obținut următoarele: asistenții sociali și-ar dori să facă călătorii în țări străine, să meargă la munte și la mare, la cinema și disco. Un număr nesemnificativ a indicat ca ar dori sa se plimbe cu mașina, să meargă la saloane de frumusețe și să meargă la o pizza cu prietenii, iar cei de la psihologie și-ar dori să-și petreacă timpul lor liber călătorind în țări străine, la munte și la mare și distracție la disco. Un procent nesemnificativ și-ar dori sa-și petreacă timpul liber sărind cu parașuta, să facă sport, să meargă la diferite concerte și la fel ca asistenții sociali să facă vizite la saloanele de frumusețe. De remarcat că 20% din cei chestionați, de la specialitatea de psihologie au răspuns că au posibilitatea să-și petreacă timpul liber, cum și unde doresc.

În urma acestor date propunem următoarele recomandări de promovare a timpului liber de către tinerii studenții de la facultatea de psihologie și asistență socială:

Proiectarea și organizarea timpului liber ne determină să înțelegem că orice acțiune de destindere și divertisment a tinerilor are următoarele etape:

1. Pregătirea activităților extracurriculare potrivit capacităților intelectuale și motivaționale;
2. Desfășurarea activităților personale și timpul liber prin cultivarea inițiativei, inventivității și comportamentului civilizat; (scribd.ro)

De aici, propunem studenților noștri următoarele activități pentru promovarea eficiență a timpului liber:

- a) Implicarea în activități de voluntariat, care le permite atât dezvoltare personală, cât și profesională.
- b) Participare la diferite seminare informative, training-uri, pe teme care îi interesează, dar mai ales pe tema organizării și gestionării corecte a timpului.
- c) Stabilirea unui hobby.
- d) Acordarea unei cantități mai semnificative lecturii pentru autodezvoltare.

Depinde de tine ce alegi, important este să ai un plan. În rest micile abateri nu vor face decât să-ți înfrumusețeze zilele!!

Bibliografie:

1. Badea, Elena. Motivație și timp liber, în: Revista de pedagogie. Vol. nr.: 1991, Nr. 7-8, p. 48-50.
2. Petcu, Galina. Organizarea activităților distractive. Note de curs; Bălți: Presa universitară bălțeană. 2005. p. 152.
3. Voloșenco, Ana. Opiniile tinerilor din familiile defavorizate despre activitățile de timp liber. Teză de licență. Bălți 2012. p. 48.
4. (scribd.ro)

DEZVOLTAREA ABILITĂȚILOR DE COMUNICARE LA DEȚINUȚI

Diana DOSCHINESCU, studentă, Facultatea de Psihologie și Asistență Socială,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Nicoletta CANȚER**, lect. univ.

Abstract: *This study has the purpose to determine the level of communicative skills to inmates; it was shown that about 60% of subjects showed a low level of development of communicative skills. It was developed an correctional program which requires that prisoners group can be more effective by developing self-control, verbal means of fair and non-violent, constructive interpersonal communication development and developing assertive communication in conflict situations, constructive interpersonal communication. Combining cognitive-behavioral techniques, art therapy and melo therapy was proven to be effective on working with prisoners. The effectiveness of the program was appreciated with the pre and post-test differences.*

Keywords: *prisoners group; correctional program self-control; verbal means of fair and non-violent, constructive interpersonal communication, constructive interpersonal communication.*

„Omul lipsit de educație nu știe să se servească de libertatea sa.”
Immanuel Kant

Până a începe această temă „Dezvoltarea abilităților comunicative la deținuți” n-am întreat de unde ar trebui să pornim ca procesul de reeducare și resocializare a deținuților să fie cu succes. La o întâlnire cu deținuții în cadrul unui training unde încercam să identificăm care sînt nevoile și așteptările lor vizavi de un program psihocorecțional i-am întreat: „Ce teme își dorește să le discutăm pe parcursul întâlnirilor noastre?”. Majoritatea au optat că și-ar dori să cunoască cum trebuie să se comporte într-o situație de conflict și ce trebuie să facă

pentru a-și îmbunătăți relațiile lor interpersonale. Deci în acel moment noi am presupus că nevoile deținuților se referă la însușirea noilor tehnici de comunicare eficientă.

Numeroase constatări au demonstrat că comunicarea eficientă a constituit „cheia fermecată” care rezolvă, de obicei, toate problemele ce țin de relațiile interpersonale. Deținuții au nevoie de însușirea acestor tehnici, fiindcă relațiile interumane, care se stabilesc între ei, sînt influențate de agresiune verbală, zvonuri absurde, vorbărie interminabilă, opinii divergente – acestea adîncesc o dată în plus sentimentul singurătății. (Florian 1996: 13)

În cea mai mare parte conținutul comunicării și al orientărilor valorice sînt determinate de clică din care face parte deținutul. S-a constatat ca anume tipul de clică determină strict regulile nescrise de conduită în cadrul grupului de deținuți. (Bulgaru 2005: 41)

Astăzi este o tendință accentuată spre reeducarea și resocializarea deținuților prin formarea abilităților prosoziale. În penitenciar se petrec o serie de programe cu scopul formării abilităților prosoziale care vizează nemijlocit și *dezvoltarea abilităților comunicative*, fiindcă o comunicare eficientă și lipsită de argou face ca un deținut să fie resocializat cu succes. Se poate considera că un deținut este cu atît mai recuperabil din punct de vedere social cu cît folosește mai puțin limbajul argotic. (Florea 1996 : 44).

Scopul cercetării constă în dezvoltarea abilităților comunicative la deținuți, deoarece doar așa deținuții vor fi capabili să stabilească relații interpersonale constructive și să prevină sau să rezolve situațiile de conflict.

Pornind de la ipoteza în care presupunem că comunicarea în cadrul grupului de deținuți poate fi eficientizată prin dezvoltarea autocontrolului, mijloacelor de exprimare verbală corectă și nonviolentă, dezvoltarea comunicării interpersonale constructive și dezvoltarea comunicării asertive în situații de conflict.

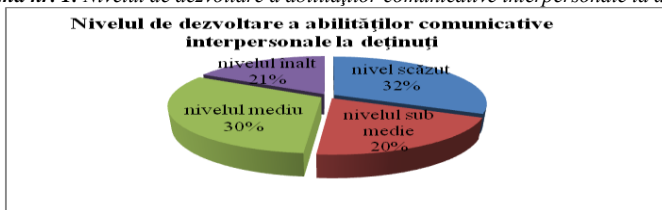
Metodele cu care s-a lucrat au fost: testul psihologic COS-1 (Sineavski V.V. Fedarovșinva), test pentru determinarea nivelului de autocontrol în comunicare (Marion Snaider) și, nu în ultimul rînd, observarea și convorbirea. Primul test l-am aplicat pentru a determina nivelul de dezvoltare a abilităților de comunicare interpersonale și a relațiilor sociale pe care le formează deținuții. Al doilea test are scopul de a determina dacă deținuții își pot autocontrola comportamentul în timpul comunicării. Subiecții care au fost testați și observați încă de doi psihologi care le urmăreau comportamentul lor nonverbal în timpul testării, iar cu unii deținuți s-a petrecut și convorbiri individuale.

Studiul efectuat pentru a determina nivelul de dezvoltare a abilităților comunicative la deținuți a fost promovat în penitenciarul Nr. 11, Bălți, pe un eșantion de 35 de deținuți cu vîrsta cuprinsă între 16-30 ani. Deținuții au fost selectați în funcție de istoria infracțională și anume cei care sînt recidiviști și care, prin urmare, nu au fost resocializați cu succes. Datele obținute în urma cercetării au fost prezentate la Departamentul Instituțiilor Penitenciare în cadrul unui seminar metodic.

În urma interpretării datelor cantitative a răspunsurilor date de deținuți la testul COS-1, s-a demonstrat că circa 30% din deținuții testați posedă un nivel scăzut de dezvoltare a abilităților comunicative interpersonale. Persoanele date foarte greu stabilesc un contact psihologic cu cei din jur, ei preferă singurătatea și nicidecum nu pot avea o opinie și chiar dacă o au, ezită s-o spună cuiva vreodată. Trăsăturile de personalitate cum ar fi: timiditatea, sugestibilitatea, nesiguranta în propria persoană face ca persoanele date să evite comunicarea și nu sînt capabile să formeze relații sociale prietenoase. Aproximativ 20% din subiecți au demonstrat că au un nivel sub mediu de dezvoltare a abilităților de comunicare. Deținuții dați niciodată nu caută să comunice, sînt timizi și foarte greu stabilesc contacte cu oamenii. Ei preferă să fie singuri și evită companiile noi. Foarte ușor sînt influențați de persoanele autoritare, fiindcă ei nu au

păreră lor proprie. Un nivel mediu posedă circa 30% din persoanele testate. Acești deținuți se caracterizează printr-un nivel mediu de manifestare a tendințelor comunicative. Ei se străduie să intre în contact cu oamenii și să nu limiteze cerul de cunoscuți. În unele momente pot argumenta punctele lor de vedere. Dacă cu aceste persoane nu se va lucra este posibil degradarea personalității. De aceea, este nevoie să fie incluși în lucrul individual educativ, care se petrece în penitenciar. Din întregul eșantion de deținuți doar 21% au demonstrat un nivel înalt de dezvoltare a abilităților comunicative și cu inițiativă de a comunica permanent cu oamenii. Acest grup de persoane nu se pierde într-un grup sau mediu nou. Ei își fac rapid noi prieteni și mereu persistă dorința de a lărgi numărul de cunoscuți. Le place să se implice în activități sociale în mediul în care se află și să fie familiei de ajutor. Din observările îndelungate asupra acestor categorii de deținuți s-a observat că aceștia sînt liderii neformali în cadrul grupului de deținuți. Ar fi bine dacă această categorie de deținuți vor participa la activitățile educative din cadrul penitenciarului pentru a-și menține nivelul dat. Ei au nevoie de contact cu oamenii și să se ocupe de activități care sînt importante pentru penitenciar. Nici un deținut n-a demonstrat un nivel foarte înalt de dezvoltare a abilităților comunicative.

Diagrama nr. 1. Nivelul de dezvoltare a abilităților comunicative interpersonale la deținuți

Am realizat o comparație dintre nivelele de dezvoltare a abilităților comunicative la deținuții minori și tineri și putem spune cu siguranță că minorii au un nivel mai scăzut de dezvoltare a abilităților comunicative. Pentru o mai bună vizualizare datele sînt prezentate un tabel.

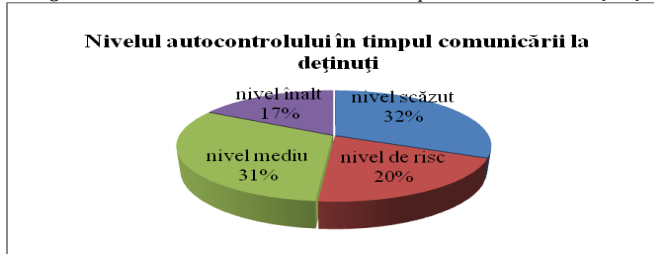
Tabelul nr. 1. Diferențele nivelului de dezvoltare a abilităților comunicative interpersonale dintre deținuții minori și tineri

Nr. ord.	Nivelul	Minori (%)	Tineri(%)
1.	nivel scăzut	38	28
2.	nivel sub mediu	25	18
3.	nivel mediu	25	32
4.	nivel înalt	12	22
5.	nivel foarte înalt	0	0

Multe conflicte pot apărea atunci cînd persoanele nu se pot autocontrola. De obicei, conflictele se pot rezolva prin mai multe căi și pot avea și diferite rezultate. Pentru unii deținuți rezultatul conflictului poate fi chiar privarea sa de libertate. Noi am testat nivelul autocontrolului la deținuți în timpul comunicării, cu ajutorul testului propus de M. Snaider. În urma aplicării acestei metode, am obținut următoarele rezultate. S-a demonstrat că circa 32% dintre deținuții testați au un nivel jos al autocontrolului în timpul comunicării. Persoanele date sînt foarte principiale și cred că nu este nevoie să-și schimbe comportamentul în dependență de situația creată. Ei permanent sînt tentați să-și spună punctul de vedere și zic direct în față tot ce cred despre oameni, chiar și în cazul cînd nimeni nu le cere sfatul. În timpul comunicării nu-și pot controla emoțiile în situații tensionate și de multe ori exprimările verbale sînt agresive. Aceasta constituie un factor esențial care conduce la apariția conflictelor și perturbă comunicarea interpersonală eficientă și constructivă. În 20% din cazuri deținuții se află

la prag de limită dintre nivelul jos și mediu. În 31% din cazuri au un nivel mediu de autocontrol în timpul comunicării. Persoanele date cu greu își pot controla emoțiile în timpul comunicării, iar în situații conflictuale de multe ori se comportă agresiv și nu pot rezolva conflictele, apelând la o comunicare nonviolentă. Sînt nesigure în ceea ce vor să spună și, de multe ori, pot să formuleze mesaje neclare. Și doar 17 % dintre deținuți au un nivel înalt a autocontrolului în timpul comunicării. Ei intră cu ușurință în roluri diferite, se simt bine în orice situație și pot face bună impresie. Din observările și convorbirile efectuate asupra acestor deținuți, putem menționa că ei sînt persoanele care mereu încearcă să prevină un conflict cedînd de la sine, dar, în același timp, exprimările verbale sînt neclare și puțin inteligibile. Le lipsește asertivitatea, iar agresivitatea este orientată spre interiorul lor.

Diagrama nr. 2. Nivelul autocontrolului în timpul comunicării la deținuți

Spre deosebire de adulți minorii foarte greu își pot controla comportamentul în timpul comunicării. Aceasta se poate confirma prin următoarele date din tabel.

Tabelul nr. 2. Diferențele nivelului de dezvoltare a autocontrolului în timpul comunicării dintre deținuții minori și tineri

Nr. ord.	Nivelul	Maturi, %	Minori, %
1.	Înalt	0	21
2.	Mediu	37	31
3.	De risc	25	27
4.	Scăzut	38	31

Din constatările efectuate asupra diferențelor de vîrstă în care se observă, evident, că deținuții minori posedă un nivel mai scăzut de dezvoltare a abilităților comunicative în comparație cu cei adulți. Prin intermediul acestei constatări, se evidențiază încă o dată impactul închisorii asupra personalității minorului care n-a reușit să se maturizeze psihosocial și, ca consecință, influențează adaptarea socială a acestuia. De multe ori, comunicarea între deținuții minori se produce doar de *dragul comunicării* și poartă un flux informațional redus, ce se limitează la povestiri despre filmele vizionate, fapte eroice, relații sexuale, distracții și bătaii. Un spațiu deosebit în fluxul comunicațional aparține subiectelor cu conținut eroic și crește brusc importanța și semnificația comunicării criminale: argon, clică, tatuaje, etichete, porecle etc. (Bulgaru 2005: 41).

În urma concluziilor făcute în baza rezultatelor psihodiagnosticului efectuat asupra nivelului de dezvoltare a abilităților comunicative la deținuți, în care s-a demonstrat că minorii necesită o „intervenție specială” și foarte intensă, deoarece profilul psihosocial și specificul vârstei dictează ca tehnicile de intervenție să pătrundă adînc în substraturile personalității minorului delincent, depășind aspectele pur formal al procedurilor terapeutice. În baza acestor rezultate, s-a elaborat un program cu scopul dezvoltării abilităților comunicative care cuprinde tehnici bazate pe terapiile cognitiv-comportamentale cît și tehnici împrumutate

din meloterapie, art terapie și aromoterapie. Combinarea acestor tehnici au scopul de a determina și dezvolta resursele individuale a deținuților la maxim.

Justificarea programului

Terapia cognitiv-comportamentală reprezintă un ansamblu de tehnici bazate pe teoriile învățării și pe descoperirile psihopatologiei cognitive (Chihai 2010: 91). În acest caz, psihologul va prelua rolul de învățător care, prin propriul comportament, va demonstra un nivel înalt al abilităților comunicative și va motiva deținuții spre schimbare. Deprinderile de comunicare esențiale ale unui psiholog implicat în lucru cu deținuții sînt: recepționarea, interpretarea și transmiterea mesajelor. Exemplificînd deprinderile date, un psiholog trebuie să asculte cu atenție și înțelege, să se autoanalizeze, este conștient de perturbațiile în comunicare și le reduce, este interactiv cu clientul, oferă feedbackul, conștientizează limbajul corporal propriu și al celorlalți, manifestă empatie, transmite căldură umană, analizează și sintetizează informația, explică cu răbdare și claritate și poate formula corect un mesaj (Zaharia 2010: 21).

Tehnicile specifice terapiei cognitiv-comportamentale care vor fi implementate în cadrul programului psihocorecțional vor fi: antrenamentul asertiv, joc de rol, discuții cu un anumit subiect, relaxarea și rezolvarea de probleme.

Meloterapia presupune o metodă psihoterapeutică, care folosește muzica ca metodă de tratament (Chihai 2010: 164). Dintre cele patru direcții principale de acțiune lecuitoare se menționează: activitatea emoțională pe parcursul terapiei verbale cît și dezvoltarea activităților de comunicare verbală.

Terapia prin artă se bazează pe efectele terapeutice ale artei – exprimarea imaginativă, autentică și spontană, poate duce la sentimentul de împlinire personală și vindecare emoțională. Totodată, la baza art terapiei stă ideea conform căreia arta este o formă de comunicare simbolică.

I. Scopul:

Programul are ca principal scop dezvoltarea abilităților comunicative la deținuți.

II. Beneficiari

Beneficiarii acestui program au fost deținuții cu vîrsta 17-20 ani, care posedă un nivel de dezvoltare scăzut al abilităților comunicative. Important este ca beneficiarii să conștientizeze care este utilitatea programului și să fie cît mai implicați în actul terapeutic. Ședințele de lucru se vor desfășura în grup. Activitatea de grup va cuprinde 10 -12 persoane.

Intervenția are următoarele obiective:

- Dezvoltarea autocontrolului în timpul comunicării la deținuți;
- Deținuții vor însuși mijloace de exprimare corectă și nonviolente;
- Dezvoltarea abilităților de comunicare interpersonală eficientă și constructivă;
- Dezvoltarea comunicării asertivă în situații de conflict.

III. Durata

Programul psihocorecțional trebuie să dureze 6-8 săptămîni cu o frecvență de 2 ori pe săptămîină, ședința va dura 60 min.

IV. Desfășurarea programului

Programul psihocorecțional se va desfășura în trei etape. În prima etapă care va cuprinde primele 5 ședințe se vor urmări următoarele obiective:

- Informarea deținuților despre obiectivele programului, motivarea lor de a participa la activități și stabilirea dinamicii de grup;
- Formarea deprinderilor generale de comunicare interpersonală eficientă și constructivă;
- Formarea deprinderilor de a face cunoștință într-un mod adecvat, de a se saluta, de a menține o discuție;

- Învățarea deținuților de a aduce un mesaj de mulțumire, o felicitare și un compliment în mod corect;
- Învățarea deținuților de a menține o discuție, un interviu de angajare, o convorbire telefonică. Tehnicile folosite la această etapă sînt centrate pe terapia cognitiv-comportamentale spre exemplu: rezolvarea problemelor, discuții (interviu), joc pe rol, dezbateri etc. O mare importanță are prezentarea informațiilor vizavi de comunicarea eficientă care este prezentată de psiholog.

În etapă a doua a programului se va lucra nemijlocit cu exteriorizarea emoțiilor într-o manieră social acceptată. Această etapă va fi cea mai tensionată și va constitui o pîrghie de trecere în cealaltă etapă. Anume aici vor fi aplicate o diversitate de metode din diferite tipuri de terapii pentru a facilita activarea discuțiilor în grup, spre exemplu ascultarea și discuțiile în baza melodiilor, exprimarea emoțională cu ajutorul desenului etc. În această perioadă a programului se vor realiza următoarele obiective:

- Dezvoltarea la deținuți a autocontrolului în timpul comunicării;
- Deținuții vor însuși mijloace de exprimare corectă și nonviolentă;
- Deținuții vor învăța să-și exprime emoțiile într-o formă social acceptată;
- Delincvenții își vor forma deprinderi de relaxare în timpul comunicării.

A treia etapă a programului vă constitui la fel 5 ședințe, unde membrii grupului vor putea să aplice cunoștințele acumulate din primele etape plus vor învăța cum să comunice asertiv. În ultima secvență a programului se va urmări următoarele obiective:

- Dezvoltarea comunicării asertive în situații de conflict;
- Totalizarea și stabilirea eficacității programului.

Tehnicile preponderent utilizate sînt: rezolvarea de probleme, antrenamentul asertiv, joc de rol.

V. Resurse implicate:

Resurse materiale – sală de instruire sau cabinetul psihologului și materiale care vin în sprijinul activităților (fișe de lucru, creioane, caiet, foi, acuarela, SD cu muzică, DVD sau computer etc.) Resurse umane: psiholog.

VI. Monitorizarea și evaluarea programului

Monitorizarea și evaluarea s-au efectuat pe tot parcursul programului atît în baza testării pre și post intervenție, cît și analiza fișelor de lucru.

În baza rezultatelor obținute, în urma analizei fișelor de lucru și a diferențelor dintre testarea pre și post intervenție s-a demonstrat că tehnicile implementate sînt utile și eficiente în lucrul cu deținuții cu scopul dezvoltării abilităților de comunicare. Din observațiile și analiza rezultatelor obținute la fișele de lucru, am constatat că motivarea pentru participare creștea de la o ședință la alta. Dorințele față de intervenție se amplificau și concluziile referitoare la activități erau apreciate pozitiv de către deținuți. În baza interviului, care a derulat de la început pînă la final, care prevedea care sînt nevoile participanților și cît de bine sînt satisfăcute, la fel, au fost apreciate de către deținuți pozitiv intervențiile care au fost aplicate. Prin intermediul observației, s-a constatat că deținuții deveneau mai liberi în comunicare, nu erau atît de inhibați în ceea ce privește comunicarea în grup. Pe parcursul ședințelor își spuneau punctul de vedere, iar unii erau capabili sa-l argumenteze. Spre final, prin intermediul comportamentului nonverbal, în timpul discursurilor nu se observa stări de tensiune, deținuții erau pregătiți sa ascute criticile colegilor și să răspundă în mod adecvat la ele.

În baza diferențelor utilizate între testarea pre și post intervenție, se observă o îmbunătățire a abilităților de comunicare interpersonală constructivă. Majoritatea deținuților și-au îmbunătățit rezultatele trecînd de la un nivel la altul.

**Tabelul nr. 3. Diferențele dintre pre și post testare
a nivelului de dezvoltare a abilităților comunicative interpersonale**

Nr. ord.	Nivelul	Pretestare, %	Post testare, %
1.	nivel scăzut	38	12
2.	nivel sub mediu	25	15
3.	nivel mediu	25	43
4.	nivel înalt	12	22
5.	nivel foarte înalt	0	10

Din observațiile făcute asupra autocontrolului, s-a constatat că deținuții vorbeau deschis despre emoțiile lor și atunci când își exprimau trăirile emoționale nu erau agresivi, dar, din contra, se observa comunicarea asertivă. Deci tehnicile utilizate pentru învățarea deținuților de a se relaxa în timpul comunicării au fost eficiente nu numai pentru dezvoltarea abilităților comunicative, dar și pentru a reduce stresul și tensiunea impusă de sistemul carceral. Aceste constatări pot fi demonstrate prin diferențele testării pre și post intervenție.

Tabelul nr. 4. Diferențele dintre pre și post testarea nivelului autocontrolului în timpul comunicării

Nr. ord.	Nivelul	Pretestare, %	Post testare, %
1.	Înalt	0	23
2.	Mediu	37	51
3.	De risc	25	12
4.	Scăzut	38	14

Este greu să apreciezi eficacitatea programului, deoarece fluctuația în penitenciar este mare și, de multe ori, se întâmpla ca membrii grupului să se schimbe.

Concluzii

- Prin intermediul metodelor de psihodiagnostic, s-a constatat că abilitățile de comunicare interpersonală și autocontrolul sînt nesatisfăcătoare, la circa pentru 60% din deținuții testați.
- S-a adevărit ipoteza că comunicarea în cadrul grupului de deținuți poate fi eficientizată prin dezvoltarea autocontrolului, mijloacelor de exprimare verbală corectă și nonviolentă, dezvoltarea comunicării interpersonale constructive și dezvoltarea comunicării asertive în situații de conflict.
- S-a demonstrat că combinarea tehnicilor dintre terapia cognitiv-comportamentală, meloterapie și art terapia sînt eficiente pentru activarea resurselor individuale și dezvoltarea abilităților comunicative.

Bibliografia:

1. Bulgaru, M. et. al., *Asistența socială și justiția juvenilă modalități de integrare și cooperare*, Chișinău, Editura CEP USM, 2005.
2. Cojocari, Vladimir, Canțer, Nicoletta et. al., *Ghid practic: Pregătirea pentru eliberare*, Chișinău, Editura Cartier, 2007.
3. Florean, Gheorghe, *Psihologia penitenciară, Studii și cercetări*, București, Editura Oscar Print, 1996.
4. Chihai, Jana, Nacu, Anatol, Iucubovschi, Cornelia, *Suport de curs, Psihoterapia*, Chișinău, 2010.
5. Rîjicova, S., *Curs de Psihoproflactică, Partea II*, Bălți, 2000.
6. Zaharia, Victor, Pistriciuc Vadim, Tarasova Alexandru, *Ghid juridic și de bune practici pentru personalul care lucrează cu copiii aflați în detenție*, Chișinău, Editura „Bons Offices” SRL, 2010.

AUTOGUVERNAREA STUDENȚEASCĂ CA FORMĂ DE IMPLICARE A STUDENȚILOR ÎN CONDUCEREA UNIVERSITĂȚII

Julia ZAHARCO, studentă, Facultatea de Științe ale Educației și Arte,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
Coordonator științific: Veronica RUSOV, lect. univ.

Abstract: *Students' self-government is a good way to develop collaboration between students and university leaders. This article stresses that students' self-government has a great role in professional development of students. Students' self-government organisations have different functions, but the most important are: to realise collaboration between students, to plan activities, to represent students' interest. Through this paper, we aim to offer certain information, which in our opinion would lead students to contribute active to their own professional development and to understand that students' self-government is a possibility to do their university the best.*

Keywords: *students' self-government, activity, experience, professional development, students' self-government organizations.*

Autogovernarea studențească a început să fie pe larg cercetată în secolul al XIX-lea, însă primele manifestări ale acesteia se atestă încă de la începutul funcționării primelor instituții de învățământ superior. În urma apariției fenomenului de autogovernare, au fost create diferite organizații studențești de autoadministrare.

Actualitatea dezvoltării autoconducerii este motivată de faptul că a crescut necesitatea implicării active a studenților în soluționarea problemelor legate de perfecționarea procesului instructiv, educativ și de cercetare științifică în cadrul universităților. [6, p. 72] Tratată de pe poziție axiologică, autogovernarea studențească este o formă de implicare a studenților în conducerea universității, favorizând o corelație dintre interesele personale și cele de autorealizare personală, destinate formarea unei personalități competente, prin implicarea acestuia în viața socială. [6, p. 72]

Deesei se confundă autogovernarea universitară cu autogovernarea universității, care sînt lucruri complet diferite, deoarece guvernarea instituției este o parte componentă a sistemului administrativ statal, pe cînd guvernarea studențească este o acțiune socială. [5, 32] Autogovernarea studențească nu este altceva decît dreptul și capacitatea studenților de a constitui organe reprezentative care să le apere interesele, să aibă putere de decizie și influență asupra administrației facultății și a universității.

Cercetătorul S. Vostroknutov demonstrează că la etapa actuală activismul studenților a crescut considerabil. [7, 54] Acest lucru este provocat de dorința studenților de a-și apăra interesele proprii, de a fi membri ai diferitor organizații studențești. În acest context, se conturează tot mai clar necesitatea implicării studenților în procesul de autoconducere a universității.

N. Bajenova afirmă că este important să creăm condiții optime ca studenții să poată participa la autoconducere, să-și rezolve problemele, să se implice în viața socială a universității. [6, 72]

În contextul aderării la Procesul de la Bologna, autogovernarea studențească devine un criteriu primar de eligibilitate. Unul din principiile Procesului de la Bologna exprimă necesitatea participării studenților în guvernarea învățămîntului superior. Miniștrii europeni responsabili de învățămîntul superior, în comunicatul de la Praga, au afirmat că studenții trebuie să participe activ și să contribuie atît în viața universitară, cît și în stabilirea conținutului educației. [2]

În Comunicatul de la Berlin miniștrii subliniază necesitatea de includere continuă a studenților, încă din faza incipientă, în noi activități. Studenții sînt parteneri deplin în conduce-

rea învățămîntului superior. Miniștrii denotă că măsurile naționale, legale de asigurare a participării studenților sînt larg răspîndite în politica educațională a învățămîntului superior. Ei, de asemenea, cheamă instituțiile și organizațiile studențești să caute căi de implicare a studenților în conducerea învățămîntului superior." [1]

Reiesind din recomandările miniștrilor, în cadrul universităților din Republica Moldova au fost create organizații studențești care se implică în autogovernarea studențească. Principalele organizații din cadrul universităților sînt: senatul universitar studențesc, decanatul studențesc, sindicatul studențesc, consiliul științific studențesc. Deosebim, în acest context, mai multe modele de organizare metodică, informațională și socio-culturală care asigură favorizează autogovernarea studențească. Cele mai importante dintre ele realizează: administrarea, co-gestiunea și autoadministrarea. Toate aceste modele se folosesc practic în același timp, dar depind de tipul de activitate și corespund diferitor necesități. Administrarea universității este caracteristică pentru organele care iau decizii în cadrul universității (rector, prorector, decan, prodecan etc.); co-gestiunea este specifică pedagogilor, studenților în cazul în care este necesară de a consulta opinia majorității, iar autoadministrarea este utilizată pentru a transmite unele funcții în mâinile pedagogilor, studenților și organizațiilor acestora. [7, p. 56]

Funcțiile prioritare ale organizațiilor studențești sînt:

- a) Colaborarea cu administrația universității în vederea creării condițiilor favorabile implicării studenților în toate sferile de activitate a universității și sporirea activismului ei;
- b) Planificarea activităților-cheie ale studenților în perioada unui an de studiu;
- c) Informarea studenților despre diverse aspecte ale activității universitare;
- d) Colaborarea organelor de autoconducere ale diferitor universități;
- e) Reprezentarea intereselor studenților la diverse niveluri, activități, ședințe;
- f) Participarea la repartizarea burselor, a locurilor în cămin. [7, p. 56-59]

Pe lângă funcțiile enumerate mai sus, este important să menționăm că o bună funcționare a unei organizații este jalonată de anumite principii:

- 1) Principiul integrității – fiecare activitate trebuie să aibă un coordonator, fiecare organ de conducere trebuie să aibă un coordonator și să dețină o ierarhie a funcțiilor în interiorul acestora.
- 2) Principiul influenței – membrii organizației trebuie să posede calități de lider, să aibă putere de influență, iar cel mai influent dintre aceștia trebuie să devină liderul organizației.
- 3) Principiul consecutivității și adaptării – existența unei succesiuni logice între membrii organizației, prezența standardelor, a planurilor de activitate de lungă și scurtă durată, instruire permanentă și continuă.
- 4) Principiul fezabilității și optimizării – toate activitățile organizației trebuie să fie îndreptate spre realizarea și atingerea scopului suprem al acesteia. [8, p. 134]

E important însă să menționăm că o veritabilă autogovernare studențească va fi în cazul în care studenții vor conștientiza importanța și necesitatea ei și îi vor acorda suportul necesar.

În contextul determinării gradului de implicare a studenților în autogovernarea studențească, cît și al motivării acestora pentru a se implica în acest proces, am considerat important efectuarea unui studiu. Am aplicat un chestionarul la un eșantion de 101 studenți ai facultății de Științe ale Educației și Arte a Universității de Stat „Alec Russo” din municipiul Bălți.

Prima întrebare la care au răspuns studenții a fost *Care sînt cele mai mari probleme cu care se confruntă studenții?* Studenții au ales din șirul de probleme propuse pe acelea cu care se confruntă. Rezultatele obținute sînt sintetizate în figura 1:

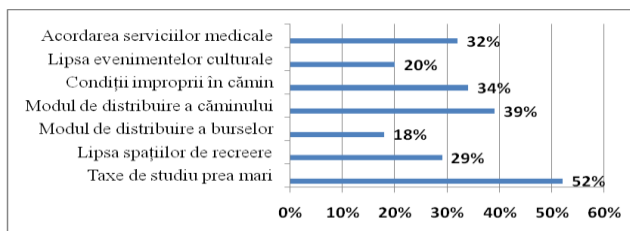

Fig. 1. Problemele cu care se confruntă studenții

În urma interpretării rezultatelor am depistat că *Taxe de studiu* prea mari reprezintă o problemă mare pentru aproximativ 52% din studenții chestionați. Modul de distribuire al căminelor este o problemă pentru circa 39%. Studenții s-ar putea implica în diferite organizații studențești și ar putea să contribuie la soluționarea acestei probleme. Astfel, s-ar respecta principiul implicării studenților în conducerea universității.

O altă întrebare a chestionarului a fost: *Cui te adresezi cel mai de în cazul unei probleme?* Studenții au răspuns, în raport de 53% că prima persoană la care apelează este șeful de grupă, după care este prodecanul -35%. (fig. nr 2.) Este important să menționăm că unii studenți apelează la organizațiile studențești din cadrul facultății sau universității, precum este decanatul studențesc, sindicatele studențești care vin să reprezinte interesele studenților. Deși, numărul studenților care se adresează acestor organizații este de 9% și respectiv, 2% totuși este o confirmare a necesității funcționării acestor organizații și a implicării studenților la guvernarea facultății.

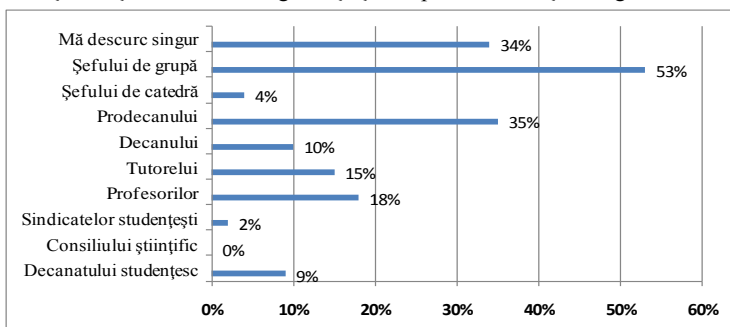

Fig. 2. Persoanele de încredere

Întrebarea-cheie a chestionarului a fost: *Ți-ai dori să participi la rezolvarea problemelor altor studenți?* și a vizat anume pregătirea și disponibilitatea studenților de a se implica într-o activitate socială care să reflecte interesele studenților. Răspunsurile au fost sintetizate și organizate în figura 3:

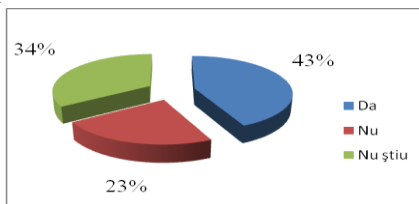

Fig. 3. Gradul de implicare

Interpretând rezultatele, observăm că mai mult de 43% de studenți doresc să se implice în activități cu caracter social, alții 34% nu s-au determinat, din anumite motive, fie nu cunosc cum ar putea să se implice, fie nu au destulă experiență de realizare a acestui lucru, fie că nu au fost motivați pentru aceasta. Considerăm că îndrumarea celor 34% din studenți, care încă nu s-au decis să se implice în activitatea de autogovernare, ar fi unul din obiectivele principale ale acestor organizații. De asemenea, e important să valorificăm dorința celor 43% de studenți și să le oferim posibilitatea de a se implica în activități de autoconducere.

Implicarea studenților în activități de autogovernare studențească contribuie la dezvoltarea calităților personale și profesionale, acumularea unei experiențe, obținerea unei satisfacții personale. Acestea au fost cele mai frecvente răspunsuri ale studenților la întrebarea care ar fi avantajele participării la autogovernarea studențească.

Pentru a realiza o concluzie la chestionarul aplicat, e important să menționăm că pentru a realiza o autogovernare eficientă este nevoie de prezența unor condiții:

- a) Prezența obiectivelor comune și a intereselor lor;
- b) Realizarea unei activități comune în scopul realizării obiectivelor propuse;
- c) Existența organelor de autogovernare și coordonarea activității cu ceilalți studenți.

Realizarea autogovernării studențești are un rol substanțial în formarea personalității tî-nărului specialist. Este un proces propriu studenților, deoarece apare la inițiativa studentului și, ca consecință, tot de student este realizat. Poziția activă a studentului, capacitatea lui de a crea o rețea între administrația universității și colaborarea eficientă cu aceasta, competența de a coordona cu activitatea altor organizații studențești, capacitatea de a planifica activități care să permită și celorlalți studenți să se implice activ, organizarea activității culturale în cadrul universității reprezintă acțiunile-cheie ale autodezvoltării personalității studenților. Astfel, prin intermediul autogovernării studențești se creează condiții optime realizarea acestor acțiuni și deci, autodezvoltarea personalității studenților.

Bibliografie:

1. *Comunicatul Conferinței Miniștrilor responsabili pentru învățămîntul superior*. Berlin, 19 septembrie 2003 http://bologna.ro/a/upfolders/comunicatul_de_la_berlin_19.09.03.pdf
2. *Comunicatul întîlnirii miniștrilor europeni responsabili cu învățămîntul superior*. Praga, 19 mai 2001 http://bologna.ro/a/upfolders/comunicatul_de_la_praga_19.05.01.pdf
3. *Declarație comună a Miniștrilor Educației din Europa Convenită la Bologna*, 19 iunie 1999 <http://bologna.ro/a/upfolders/bologna99.pdf>
4. *Declarație comună privind armonizarea structurii sistemului european de învățămînt superior a celor patru miniștri în funcțiune pentru învățămînt superior din Germania, Franța, Italia și Marea Britanie*. Paris, la Sorbona, 25 mai 1998 <http://bologna.ro/a/upfolders/sorbonne.pdf>
5. Kanter R. M. *Dilemmas of managing participation* - N.Y., 1982.
6. Баженова, Н. *Критерии оценки качества деятельности органов студенческого самоуправления*. В: Педагогическое образование и наука: науч.-метод. журн.. 2010, nr. 3, p. 72-77.
7. Вострокнутов, С. *Особенности организации самоуправления и общественной деятельности студентов в высшем учебном заведении*. В: Высшем образовании сегодня. Ежемес. журн. 2008, nr. 7, p. 54-61.
8. Мехонцева, Д. *Научные основание организации школьного и студенческого самоуправления*. В: Школьные технологии: науч.-практ. журн. 2002, nr. 6, p. 132-135.
9. Мехонцева, Д. *Структура органов школьного и студенческого самоуправления и управления*. В: Школьные технологии: науч.-практ. журн. 2003, nr. 2, p. 133-136.

PARTENERIATUL DIDACTIC CU STUDENȚII – SUBIECȚI AI EDUCAȚIEI

Angela ZAHARCO, studentă, Facultatea de Științe ale Educației și Arte,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
Coordonator științific: Veronica RUSOV, lect. univ.

Abstract: *From the perspective of student-centred education, the student gets a new role, the role to be the subject of education. This conversion gives the student new functions and he actively contributes to his development and achieving of knowledge. This article shows that the student is the most important person in educational process and he becomes independent.*

Keywords: *student, student-centred education, subject, self-development activities.*

Societatea cunoașterii, informatizarea educației, intensificarea procesului de globalizare și construirea a Uniunii Europene, multiplicarea furnizorilor de educație superioară și creșterea competiției dintre universități au dus la schimbări profunde în mediul universitar, fapt ce a impus un nou mod de gândire și concepere a întregului sistem de învățământ superior. Pornind de la acest gând, menționăm că sistemul de învățământ trebuie să ofere posibilități de învățare continue și să co-existe împreună cu cerințele societății. Acest lucru favorizează realizarea unei corelații dintre societate și universitate și contribuie la formarea unei personalități competente să facă față cerințelor societății. Din această perspectivă se evidențiază tot mai pregnant necesitatea realizării unei învățări centrate pe student și dezvoltarea calității de subiect la acesta.

Astfel, se impune astăzi studenților cerința de a deveni subiecți ai învățării ceea ce implică nu o participare pasivă în cadrul procesului instructiv-educativ, ci o participare activă, o implicare în activități, expunerea opiniilor proprii.

Spre deosebire de practica de pînă acum, din învățămîntul universitar, în care profesorul punea accent deosebit pe procesul de predare a cunoștințelor, urmat de cel de evaluare a acestora, acordînd o însemnătate minoră procesului de învățare a studentului, din perspectiva învățămîntului centrat pe student, predarea și învățarea sînt două procese care se intercondiționează, se presupun unul pe celălalt. Predarea nu se limitează la simpla transmitere a cunoștințelor. Ea înbină instruirea cu formarea și învățarea cu evaluarea în concordanță cu finalitățile stabilite. [7]

Profesorul, renunță la livrarea cunoașterii ca produs și se axează pe modelul „cunoașterea ca proces”, acordînd atenție mai mare nevoilor de învățare, de motivare, de consiliere și de orientare a studentului. Dacă în învățămîntul tradițional profesorii ofereau studenților produse cognitive finite, prefabricate, ca un bilanț de adevăruri exprimate prin cunoștințe oferite de-a gata educabililor și stimulau preponderent exercițiile și capacitățile memorative și reproductive ale acestora, în învățămîntul centrat pe student, prin abordarea cunoașterii ca proces, profesorii urmăresc să pună accent pe gîndirea studenților, pe implicarea lor în realizarea de proiecte, pe rezolvarea de probleme care au tangență cu viața practică, pe investigația științifică și învățarea unor noi tehnici de cercetare, stimulînd gîndirea, imaginația, creativitatea și originalitatea educabilului și înlăturînd astfel lipsa de motivare și formalismul ambilor agenți educativi.

Din perspectiva învățămîntului centrat pe student, acesta participă prin acțiune, la propria dezvoltare. Prin învățămîntul centrat pe student, se renunță la oferirea de-a gata a cunoștințelor de către cadrul didactic și la memorarea lor de către student în vederea reproducerii ulterioare a acestora, studentul nemaifiind tratat ca obiect al instruirii, ci ca subiect al acesteia, ca participant activ.

În dicționarul pedagogic conceptul de educație centrată pe cel ce învață este definit ca „o cerință didactică de a pune studentul și nu materia de învățămînt, în centrul procesului instructiv” [1, p. 44]. În condițiile învățămîntului centrat pe student, studentul, viitorul expert,

nu mai este perceput ca un subiect pasiv în procesul de educare și instruire, ci este considerat partener al cadrului didactic în construirea cunoașterii și este parte activă în realizarea activităților instructiv-educative, în evaluarea calitativă și în conturarea propriului traseu academic.

G. Gibbs remarcă că „învățarea centrată pe elev le oferă elevilor o autonomie și un control mai mare în privința alegerii subiectului, a metodelor de învățare și a ritmului de studiu.” [4, p. 46]. Astfel, utilizarea metodelor interactive dezvoltă la elev spiritul de inițiativă și independență, gândirea critică și imaginația. Această perspectivă subliniază caracteristicile fundamentale ale învățării centrate pe elev, promovind ideea că elevilor trebuie să li se ofere un control sporit asupra învățării prin asumarea responsabilității cu privire la: ceea ce se învață; modul cum se învață și de ce; momentul când se învață.

Potrivit lui C. Rogers centrarea pe elev reprezintă „o abordare a educației care se focusează pe nevoile elevilor și nu pe ale celorlalți actori a procesului educațional, cum ar fi profesorul ori administrația instituției.” [4, p. 46] Dacă mult timp studentul a trebuit să se adapteze la cerințele universității, astăzi este din ce în ce mai evident că universitatea este cea care trebuie să se adapteze nevoilor studenților.

Așa cum ne arată cercetătorii Chicu V., Dandara O., Solcan A. „subiectul instruirii – studentul reprezintă un individ, sau un grup de indivizi care posedă și dă dovadă de proactivitate conștientă și creativă, de libertate în cunoașterea de sine și autoedificare în schimbarea realității înconjurătoare. Calitatea de subiect implică capacitatea individului ori a grupului de a se manifesta ca individualitate, dă dovadă de proactivitate și libertate în alegere și realizarea activității și suportă cu demnitate consecințele pentru propriile decizii.” [3, p. 15] Prin urmare, actantul principal al propriei deveniri profesionale este studentul și acesta trebuie să se implice activ în acest proces.

Mai mult decât atât, „calitatea de subiect oferă persoanei o viziune aparte despre sine și lumea înconjurătoare, care determină perceperea rostului, rolului și locului său în viață. [3, p. 15] În aceste circumstanțe, studentul reflectează asupra acțiunilor sale, asupra gândurilor sale și realizează unele concluzii care-i atribuie un alt statut, devenind autonom și responsabil de propria sa dezvoltare.

Activitatea studenților în învățarea centrată pe elev constă în:

- a) „alegerea subiectului;
- b) plănuierea învățării;
- c) alegerea metodelor de învățare;
- d) manipulatori activi de cunoștințe;
- e) interacțiunea cu profesorii;
- f) interacțiunea cu alți studenți;
- g) munca atât în grup, cât și individual;
- h) cercetarea;
- i) explorarea problemelor;
- j) învățarea într-un ritm propriu;
- k) evaluarea învățării.” [8]

În această ordine de idei, ne întrebăm: Sîntem oare noi, studenții, gata să le facem pe toate? Pentru ca să răspundem la această întrebare, ne-am propus să aplicăm un chestionar la un eșantion de 53 de studenți de la Facultatea de Științe ale Educației și Arte a Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți.

Prima întrebarea *Ești liber în luarea deciziilor?* a obținut 84,90 % de afirmații pozitive. Ceea ce arată că, de fapt, majoritatea studenților se consideră liberi în luarea deciziilor ce țin de propria lor formare profesională. Mai mult, aceasta evidențiază și activitatea profesorilor care axează procesul instruirii pe student.

La a doua întrebare *Prin ce te manifesti ca individualitate în cadrul activităților academice?* nu au răspuns 30,18 % din studenți. Această cifră este un semnal ce anunță că studenții se implică pasiv sau chiar deloc în activitatea instructivă. Deși vorbim despre centrarea activității pe student, realitatea arată că lipsește motivarea și interesul acestora. 69,82 % au indicat răspunsuri de tipul „îmi pot exprima opiniile”, „dispun de tehnici de autoreglare și învățare independentă”, „pot să particip la diferite activități”, „mă pregătesc mereu de seminare”, „promovez ora”, „dau întrebări profesorului”, „ajut colegii în luarea deciziilor”, „sînt curioasă”, „vin cu informații noi”.

Prioritatea strategiilor interactive de învățare este demonstrată concludent prin cercetările actuale care arată că atunci cînd studentul este pus în situația de participant activ la procesul de instruire-învățare, performanțele academice devin evidente.

La întrebarea *Dispui de strategii de învățare independentă?* 75,47% din numărul total de studenți au răspuns că posedă strategii de învățare independentă. Principalele dintre acestea sînt: învățarea prin scheme, realizarea conspectului, învățarea prin Diagrama Venn, povestirea temei altor persoane, marcarea informației importante, completarea portofoliului. Unii studenți sînt deschiși pentru aplicarea metodelor moderne de învățare care „presupun activism, curiozitate intrinsecă, dorința de a observa, a explica, a explora, a descoperi. Sînt considerate activ-participative acele metode care mobilizează energiile elevului, care îl ajută să își concentreze atenția, să-i stîrnească curiozitatea.” [5, p. 87] Aceste metode avantajează învățarea centrată pe student și contribuie la atingerea unor performanțe benefice devenirii profesionale. Nu trebuie să uităm că studenții chestionați sînt viitoarele cadre didactice. În acest context, menționăm că alegerea metodelor de studiu aplicate în anii de studenție vor servi ca model pentru desfășurarea activității didactice ulterioare.

Cît privește resursele disponibile pentru învățare, 77,35% dintre studenți au menționat că le folosesc eficient. Recunoaștem că „în calitate de instrumente de acțiune sau purtătoare de informație, aceste mijloace intervin direct în procesul de instruire, sprijinind și amplificînd eforturile de predare ale profesorului și cele de învățare ale elevilor” [2, p. 79] Rolul resurselor învățării nu este discutabil. Dar putem medita asupra sincerității studenților avînd în vedere rezultatele contradictorii ale unor întrebări. Bunăoară, deși recunosc că folosesc eficient resursele disponibile pentru învățare, cei mai mulți dintre ei spun că se bazează doar pe ceea ce predă profesorul. Această contradicție arată că studenții nu sînt consecvenți în evaluarea propriei activități de formare profesională.

Studenții chestionați au dat dovadă de capacitatea de a se autoevalua enumerînd cu sinceritate punctele tari: „sînt atent”, „memorez ușor”, „gîndesc critic”, „sînt curios”, „sînt creativ”, „pot colabora”, „realizez mereu temele” și punctele slabe: „uit repede dacă nu am înțeles”, „îmi vine greu să reproduc”, „sînt prea timidă”, „nu-mi ajunge timp”.

Predarea diferitelor discipline de învățămînt este puternic influențată de tendința apăsării la experiențele de descoperire a noilor cunoștințe, pe care elevii urmează să le incorporeze în structura lor cognitivă. „Profesorul nu prezintă conținutul care trebuie însușit de către elevi într-o formă finală, elaborată, ci elevii trebuie să descopere acest conținut, printr-o angajare intelectuală efectivă. O astfel de abordare a statutului descoperirii în actul instruirii, în care definiția învățării prin descoperire este în opoziție cu învățarea prin receptare, este identificată la D. Ausubel și Fl. Robinson”. [6]

Te bazezi doar pe ceea ce se predă? 77,35 % de studenți au răspuns DA și doar 22,65 au ales NU. Date care denotă dependența studenților de profesor și lipsa unei dorințe de a cerceta independent, de a afla din prima sursă informațiile necesare.

În urma interpretării rezultatelor la întrebarea *Îți planifici învățarea?* am constatat că 83,01 % din numărul studenților își planifică activitatea de învățare.

Datele obținute în urma interpretării chestionarului au fost sintetizate într-o diagramă pentru a facilita percepția despre dezvoltarea calității de subiect la studenți, cât și a realizării instruirii centrate pe student:

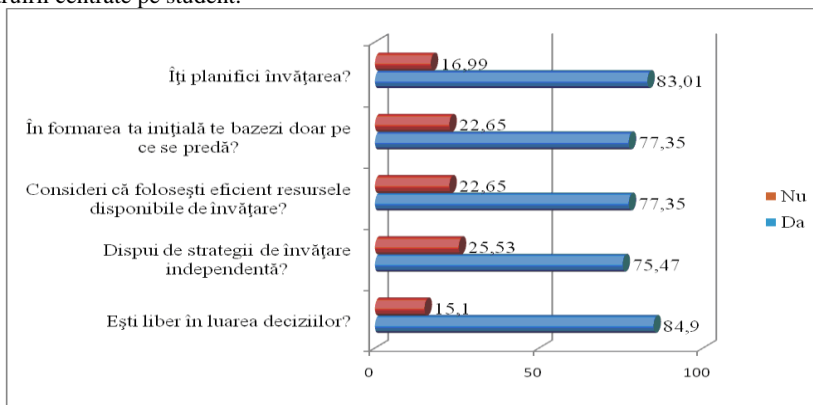

Fig. 1. Rezultatele chestionarului aplicat

În urma aplicării chestionarului, am observat că studenții chestionați:

- au o gamă largă de strategii de învățare și știu când să le utilizeze;
- știu care îi sînt punctele forte și punctele slabe;
- înțeleg procesul de învățare;
- își asumă responsabilitatea pentru procesul lor de învățare.

Cu toate acestea, există și aspecte care ar mai putea fi îmbunătățite. Deși vorbim intens despre centrare pe student, trebuie să recunoaștem că aceasta nu este realizată.

Procesul învățării centrate pe student ne oferă o mai mare autonomie și un control sporit cu privire la disciplinele de studiu, la metodele de învățare și la ritmul de studiu. Astfel, învățarea centrată pe student ne oferă oportunități de monitorizare a propriei învățări, în consecință, accentuîndu-se necesitatea ca să ne asumăm un înalt grad de responsabilitate, să ne alegem în mod activ scopurile, precum și să ne administrăm învățarea. [3, p. 25]

Bibliografie:

1. CALLO, Tatiana, PANIȘ, Aliona, ANDRIȚCHI, Viorica, AFANAS, Aliona, VRABII, Violeta. Educația centrată pe elev. Ghid metodologic. Chișinău: Ed. Print-Caro, 2010. 170 p. ISBN 978-9975-4152-9-3.
2. CERGHIT, I., Radu I. T., POPESCU, E., VLĂSCLEANU, L. Didactica. Manual pentru clasa a X-a școlii normale. București: Ed. Didactică și Pedagogică, R. A., 1993. 148 p. ISBN973-30-2634-9.
3. CHICU, Valentina, DANDARA, Otilia, SOLCAN, Angela, SOLOVEI, Rodica. Psihopedagogia centrată pe copil. Chișinău: Ed. CEP USM, 2008. 175 p. ISBN 978-9975-70-810-4.
4. GUȚU, Vladimir, Formarea continuă a cadrelor didactice în contextul educației centrate pe cel ce învață. Chișinău: Ed. CEP USM, 2010. 78 p. ISBN 978-9975-71-058-9.
5. <http://ru.scribd.com/doc/72076090/Support-Curs-Metode-Interactive-de-Predare>
6. http://doctorat.ubbcluj.ro/sustinerea_publica/rezumatate/2012/stiinte_ale_educatiei/dragos_vioel_ro.pdf
7. www.agir.ro/buletine/489.pdf
8. <http://www.tvet.ro/Anexe/x/Student%20centred%20learning%20guide%20Rom%20final.pdf>

MODALITĂȚI DE ORGANIZARE ȘI PETRECERE A TIMPULUI LIBER CU ȘCOLARII MICI

Silvia JITARI, Adela CEBAN, Facultatea Științe ale Educației și Arte,
Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți
Coordonator științific: Angela BEJAN, lect. univ.

Abstract: *This article approaches the problem of leisure in primary school. This topic is timely and shows interest both from teachers and from parents. In this context it presents a certain value as we propose methodological investigation.*

Keywords: *leisure, specific feature leisure to pupils, method*

Problema de a ști cu precizie ce înseamnă timp liber și corelativul său „timp neliber” nu este pur academică. Ea reprezintă o necesitate practică. Una din aspirațiile care au explodat se referă la zona timpului liber.

Timpul liber a existat în viața oamenilor din totdeauna. E și firesc ca în afara timpului rezervat muncii să existe un anumit volum de timp „extramuncă”.

Prin timp liber înțelegem acel segment de timp ce rămâne după ce fiecare individ și-a îndeplinit obligațiile profesionale, familiale și sociale și în care își desfășoară diverse activități benevole, pentru a se odihni sau pentru a-și realiza pe deplin aptitudinile, pentru a se dezvolta ca personalitate. Cu alte cuvinte, esența de bază a timpului liber constă în recrearea și refacerea organismului, formarea și dezvoltarea personalității sub toate aspectele.

Astăzi, când așa-numita perioadă de tranziție la economia de piață cu consecințele ei nefaste s-a extins în timp, când tensionările psihologice s-au agravat din cauza luptei îndelungate cu sărăcia, șomajul, criminalitatea etc., dorința de repaos, de relaxare, de recreere, de distracție, într-un cuvânt de timp liber, a crescut.

Timpul liber se găsește în mod diferențiat la toți membrii societății. Tineretul, însă, este categoria demografică pentru care timpul liber are o importanță mai mare decât pentru celelalte categorii demografice – caracteristică ce decurge din specificul vârstei. Pentru tineretul de astăzi vârsta copilăriei, intrarea în adolescență și apoi trecerea la maturitate se produce într-un context socio-economic și cultural în care valorile și cultura timpului liber sînt insuficient formate și dezvoltate. Iar rețeaua de servicii, dotări și facilități specifice timpului liber este redusă și puțin diversificată.

Tranziția la economia de piață a adus cu sine mari modificări în defavoarea timpului liber, cu excepția mării acestuia. Sărăcia și scăderea nivelului de trai a contribuit la reducerea frecvenței unor activități de timp liber, desfășurarea cărora presupuneau anumite cheltuieli. Nivelul de trai scăzut afectează atât funcția de divertisment a timpului liber, cât și funcția de dezvoltare a personalității. Prin reducerea locurilor de muncă s-a ajuns la mărirea timpului neocupat pentru tineret, fapt care generează pericolul lipsei de preocupări. În acest sens, modul de petrecere a timpului liber poate avea efecte negative, cei mai expuși fiind tinerii și, în special preadolescenții, deoarece aceștia sînt mai ușor atrași în diverse distracții fără conținut, care ulterior pot conduce la fapte antisociale.

Timpul liber ar trebui să fie folosit rațional, în multe scopuri constructive, atât pentru dezvoltarea integrală și multidimensională a personalității, cât și pentru sentimentul împlinirii sinelui. Timpul liber în exces poate duce la efecte negative, cum ar fi: frecventarea unei gaște, grup antisocial, viziunea prea insistentă a televizorului, accesarea siturilor interzise din internet etc.

Indiferent cum este exprimat conceptul de „timp liber”, acesta cuprinde:

- odihna;

- educația;
- urmărirea mass-media (radioul, televizorul, presa, internetul);
- viața socială (prin participarea sub diferite forme);
- conversația;
- sportul etc.

Au elevii claselor primare timp liber? Sau au prea mult? Cum și-l organizează? Cine îi ajută în organizarea timpului liber? Ce contribuție și funcție are învățătorul în acest sens?

Cele expuse mai sus denotă importanța și actualitatea temei propuse spre cercetare.

Obiectul investigației îl reprezintă abilitatea de a-și organiza timpul liber elevii claselor primare.

Scopul lucrării constă în elaborarea unui program de activități extradidactice și extracurriculare, care va fi utilizat în scopul promovării timpului liber cu elevii claselor primare.

Ipoteza cercetării:

Elevii claselor primare vor petrece timpul liber mai productiv și mai eficient dacă:

- conținutul activităților propuse vor avea caracter de informare și formare de abilități;
- se va ține cont de dorințele elevilor în ceea ce privește organizarea timpului lor liber;
- se vor folosi activități cu caracter educativ.

Verificarea ipotezei se va desfășura în conformitate cu următoarele **obiective**:

1. analiza reperelor teoretice din domeniul pedagogiei;
2. elaborarea unui program de activități extracurriculare pentru elevii claselor primare;
3. utilizarea acestei programe în una din clasele primare din mun. Bălți.

Aspectul practic al lucrării l-am realizat la liceul „A. I. Cuza”, în clasele a III-„A” și a III „B”. Prima fiind clasă experimentală cu 24 elevi, urmează să realizez conținutul experimentului formativ. Iar clasa a III-„B” cu 25 elevi, fiind de control, total 49 elevi.

Scopul experimentului de constatare: de a determina caracteristica timpului liber la elevii claselor primare.

Întrebările chestionarului au fost date ambelor clase și cuprindea următoarele întrebări:

1. Ce este timp liber, după părerea ta?
2. De cât timp liber dispui în fiecare zi?
3. Cu ce te ocupi în acest interval de timp pe care îl ai liber?
4. Cu ce ai dori să te ocupi în timpul liber?
5. Ce ai dori să faci după ore:
 - să te plimbi;
 - să citești o carte interesantă;
 - să frecventezi un cerc pe interese;
 - să pleci la Internet-salon.
6. Ce fel de cerc ai dori să frecventezi:
 - cerc sportiv;
 - cerc dramatic „Tînărul poet”;
 - cerc teatralizat „Tînărul actor”;
 - cercul „Mîni dibace”;
 - cercul „Pensula fermecată”.

Vom analiza răspunsurile elevilor la fiecare întrebare.

La prima întrebare „**Ce este timp liber, după părerea ta?**” elevii au răspuns în felul următor:

Nr. d/r	Conținutul răspunsurilor	Clasa experimentală	Clasa de control	Total
1.	Atunci, când nu am nimic de făcut	5 el. - 20,8%	8 el.-32%	13 el.
2.	Timpul în care mă ocup cu ce doresc	7 el.- 29,1%	4 el.-16%	11 el.
3.	Când vin de la școală	4 el.-16,6%	7 el.-28%	11 el.
4.	Când am finisat deși nu mai am ce face	7 el.-29,1%	- -0%	7 el.
5.	Când sînt liber	2 el.-8,33%	4 el.-16%	6 el.
6.	Cînd pot să fac ce vreau	4 el.-16,6%	2 el.-8%	6 el.

Analizînd răspunsurile elevilor la prima întrebare, am ajuns la concluzia că ei cunosc în majoritate ce înseamnă timp liber. Dar, totuși am venit cu noțiunea, mai apoi.

La întrebarea a doua „*De cît timp liber dispui în fiecare zi?*”, elevii iarăși au răspuns diferit. Iată unele răspunsuri:

- nu prea am timp liber, deoarece nu reușesc cu temele pentru acasă și mă duc la dansuri de 3 ori pe săptămînă;
 - cel mai liber sînt sîmbăta și duminica;
 - după lecții fac temele, apoi sînt liber;
 - 2-2,5 ore pe zi am timp liber;
 - nu am timp liber, deoarece trebuie să am grijă de surioara mai mică;
 - 4 ore pe zi;
 - 3 ore pe zi;
 - cînd ies la plimbare;
 - cînd privesc televizorul;
 - o oră pe zi;
 - cînd părinții nu-s acasă;
- alte răspunsuri.

Analizînd răspunsurile elevilor la această întrebare, am primit următoarele date:

Nr. d/r	conținutul	cl. experim.	cl. de control	total
1.	Nu au deloc timp liber	3 el.-12,5%	6 el.-24%	9 el.
2.	Dispon de o oră timp liber pe zi	9 el.-37,5%	7 el.-28%	16 el.
3.	Dispon de 3-4 ore pe zi	8 el.-33,3%	7 el.-28%	15 el.
4.	Dispon de 5 ore libere pe zi și mai mult	4 el.-16,6%	2 el.-8%	6 el.

Majoritatea elevilor au menționat faptul că timpul lor liber este după ore sau seara, după ce-și fac temele pentru acasă. În concluzie, putem spune că elevii dispun de foarte puțin timp liber comparativ cu regimul zilei, care trebuie de-l respectat la elevii clasei a III.

La următoarea întrebare: „Cu ce te ocupi în acest interval de timp?”, analiza o vom prezenta prin următorul tabel:

Nr./rînd	ocupația	cl. experim.	cl. de control	total
1.	Mă plimb	9 el.-37,5%	7 el.-28%	15 el.-30,6%
2.	Privesc televizorul	7 el.-29,1%	10 el.-40%	17 el.-34,6%
3.	Citesc ceva	2 el.-8,33%	1 el.-4%	3 el.-6,12%
4.	Mă joc	3 el.-12,5%	2 el.-8%	5 el.-10,2%
5.	Nimic	1 el.-4,16%	0 el.- 0%	1 el.- 2,04%
6.	Altă ocupație	2 el.-8,55%	5 el.-20%	7 el.-14,2%

Observăm că elevii nu au menționat ocupația sa preferată cum ar fi la fete: brodatul, croșetatul, gătitul, deridicatul odăilor ș.a., iar la băieți: fotbalul sau orice gen de sport. Ocupația lor în timpul liber nu este diversă și nu are caracter educativ. Adică, elevii nu au ce alege, nu au variante și oportunități de a petrece timpul său liber.

Întrebarea a patra „**Cu ce ai dori să te ocupi în timpul liber?**” la fel o vom analiza în dependență de răspunsurile date de către elevi. Răspunsuri sînt diverse, iată cele mai frecvente: să ascult muzică; să fac ceva foarte interesant; să mă joc în soni; să cînt; să fug de acasă să nu am responsabilități; să ajut părinții; să învăț cîte ceva; să merg la discotecă; să privesc într-o carte; să fac lecții de pian; să fac ceva la bucatărie; să stau cu frații, surorile; să stau la aer liber; să mă ocup cu învățatul; să învăț o limbă străină și alte răspunsuri.

Observăm că ocupațiile în timpul liber pe care elevii doresc să le realizeze sînt foarte diferite. De aceea, prin întrebarea următoare am încercat să determinăm preferințele comune de petrecere a timpului liber de către elevii clasei a III imediat după ore.

Întrebarea care urmează este „**Ce ai dori să faci în timpul liber după ore?**”

La care elevii au răspuns în felul următor:

Nr. d/r	conținutul	cl. experim.	cl. de control	total
1.	să se plimbe, au răspuns	5el-20,8%	9el-36%	14el-28,5%
2.	să citească o carte, au răspuns	3el-12,5%	1el-4%	4el-8,16%
3.	să frecventeze un cerc pe interese	14el-53,8%	9el-36%	23el-46,9%
4.	să consulte Internetul	1el-4,16%	7el-28%	8el-16,3%

Ultima întrebare a fost „**Ce fel de cerc ai dori să frecventezi?**”:

Nr. d/r	conținutul	Clasa experimentală	Clasa de control	Total
1.	cerc sportiv;	6el – 25%	9el-36%	15el-30,6%
2.	cerc dramatic „Tînărul poet”;	7el-29,1%	7el-28%	14el-28,5%
3.	cerc teatralizat „Tînărul actor”;	7el-29,1%	4el-16%	11el-22,4%
4.	cercul „Mîni dibace”;	1el-14,6%	3el-12%	4el-8,16%
5.	cercul „Pensula fermecată”	3el-12,5%	1el-4%	4el-8,16%

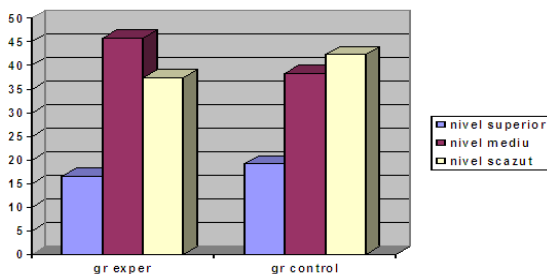
Observăm că elevii din clasa experimentală au ales din cele propuse să frecventeze cercul dramatic și cel teatralizat, iar din clasa de control cel sportiv și cel dramatic: Foarte puțini au ales cercul „Mîni dibace” și „Pensula fermecată”.

Rezultatele cantitative, obținute la realizarea probelor la etapa incipientă în clasa experimentală și cea de control, sînt reflectate în tabele de mai jos:

Tabela 1. Rezultatele obținute la experimentul de constatare.

grupa	Nivel înalt	Nivel mediu	Nivel scăzut
Experimentală (22 elevi)	4 elevi – 16,6%	11 elevi – 45,8%	7 elevi – 37,6%
de control (26 elevi)	5 elevi – 19,2%	10 elevi – 38,4%	11 elevi – 42,4%

Diagrama 1. Rezultatele în urma experimentului de constatare

Concluzii

Analizînd datele primite la experimentul de constatare prin rîspunsurile elevilor, putem menționa cî elevii înteleg noțiunea de timp liber.

Majoritatea elevilor au menționat cî timpul lor liber este imediat dupî lecții sau seara, dupî ce-și fac temele pentru acasî. În rîspunsurile elevilor nu am determinat ocupațiile preferate ale lor cum ar fi: brodatul, croșetatul, deridicatul – la fete, iar la bîieți – fotbalul, tenisul, voleiul sau alt gen de sport sau lucru preferat. Deși ocupațiile elevilor sînt destul de diverse, nu au caracter educativ și foarte puțin sînt incluși adulții. Cu alte cuvinte, ei nu au variante și oportunități de a petrece timpul sîu liber.

Bibliografie:

1. Irimie E. *Organizarea timpului elevului: Ghid pentru pîrinți* București: Editura Didactică și Pedagogică, 1981.
2. Petcu, Galina, *Organizarea activităților distractive* (Note de curs), Cu titlu de manuscris, Bălți, 2004.
3. Zamfir E. *Timp liber. Cultura libertății* Editura Politică, București 1992.

REALIZAREA PRINCIPILOR PIANISTICE ALE LUI FERENC LISZT ÎN PEDAGOGIA PIANISTICĂ CONTEMPORANĂ

Marina PAPENIUC, masterandă, Facultatea de Științe ale Educației și Arte,
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Margarita TETELEA**, dr., conf. univ.

Abstract: *The article addresses interpretative principles of F. Liszt from methodological perspective and demonstrates their artistic and educational effectiveness in contemporary piano pedagogy. The article describes the principle of sound expression, fingering, pedaling, piano posture etc.*

Keywords: *the art of piano, interpretative principles of F. Liszt, sound expression, technical exercises etc.*

Pedagogia pianistică contemporană a valorificat principiile și metodele de interpretare pianistică a marilor pianiști și pedagogi F. Chopin, F. Liszt, A. Rubinstein și alții. Dar activitatea artistică (atît cea interpretativă, cît și cea componistică) a lui F. Liszt a dominat cel mai mult metodologia pianistică. Compozitorul a contribuit la reînnoirea instrumentului și a vieții concertistice, punînd bazele tehnicii pianistice, a literaturii moderne pentru pian și a pedagogiei moderne a studiului pianului. El studia diferențele acustice dintre timbrurilor sonore, nuanțarea dinamică, modurile de atac al sunetului, frazarea articulată, polifonia diferențiată. F. Liszt a revoluționat cîntul la pian în scurt timp, atît din punct de vedere al expresiei, cît și al tehnicii. Sub mîinile lui Liszt, care stîpînea cu ușurință întreaga claviatură a acestui instrument universal, posibilitățile expresive ale pianului s-au lîrgit, devenind nemîrginite. El a putut să realizeze la pian toată forța, consistența, culorile și efectele unei orchestre. Scopul compozitorului era „descîtușarea” de tradiții, „diluarea” tonalității, a metrului și a structurii simetrice formale. Prin principiile sale artistice marele pianist a pregătît apariția mai multor curente componistice din secolul al XX-lea.

La muzicienii de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, care trăiseră *fenomenul pianistic Liszt*, a existat o tendință constantă de a teoretiza și de a cuprinde într-un sistem ceea ce F. Liszt crease spontan. Arta sa instrumentală a izbucnit ca dintr-un izvor viu și desigur cî F. Liszt și-a pus o serie de probleme, le-a soluționat în felul sîu, dar explicarea și generalizarea lor au făcut-o cei care l-au urmat. El a creat fîrî să explice, iar teoreticienii au explicat ceea ce el a creat.

Intențiile de muzică „delicată”, de ornamentică filigrană aveau nevoie de degete agere, ușoare, de un tușeu delicat și de brațe liniștite. Tehnica muzicii clasice, fundamentată mai mult

pe game și pe arpegii și mai puțin pe sonorități ample, factură acordică și utilizarea registrelor îndepărtate ale pianului, ducea la formarea unui pianist „de tip clasic”. Odată cu apariția lui F. Liszt, cu pianele de șapte octave și jumătate, cu sonorități mari, cu o mecanică ce se lăsa învinsă mai greu, tocmai pentru a putea determina sonorități mai mari, cu alte cuvinte, tehnica „pianistului clasic” nu mai putea fi satisfăcătoare. Muzica lui F. Liszt cerea participarea greutății întregului braț și totodată mobilitatea brațelor (care trebuiau să se miște dintr-o parte într-alta a pianului cu o mare iscusință), o forță considerabilă a aparatului pianistic și foarte multe funcții noi, mișcări pe care pianistica veche nu le cunoscuse. Putem spune că tot ceea ce era interzis până la F. Liszt a fost permis de arta pianistică după apariția acestui compozitor. Din mărturiile ce ne-au rămas de la contemporani, din unele scrieri putem trasa o serie de particularități cu privire la bazele tehnicii sale instrumentale.

Ținuta sa la pian era oarecum neobișnuită: Liszt ședea drept, mândru, cu capul dat pe spate, uneori cu o ușoară înclinație a bustului spre pian. Corpul său, prin fermitatea poziției, reprezenta o masă echilibrată, un sprijin pentru jocul avîntat al mîinilor. Întregul corp era într-o stare de relaxare, toate mișcărilor îi erau libere și păreau perfect naturale.

F. Liszt, ca și F. Chopin, a fost adversarul unei ținute rigide a degetelor. F. Chopin a mizat pentru ideea ca fiecărui deget să i se dea posibilitatea de a-și afirma însușirile sale proprii. La F. Liszt s-a observat că fiecare deget avea o independență desăvîrșită, fapt ce-l uimea chiar pe K. Czerny (profesorul lui F. Liszt) care afirmase că „la Liszt fiecare deget are un sufl al său, oricît de viu ar fi tempoul”.

F. Liszt recomanda exercițiile pentru degete în scopul dezvoltării forței fiecărui deget în parte. El cerea de la elevi o egalitate ireproșabilă, îndemnîndu-i să se asculte continuu. Tehnica nu se poate crea decît dacă se studiază în tempo rar și în toate nuanțele dinamice. Sonoritatea mai amplă pe care o urmărea profesorul în sublinierea unor voci nu s-ar fi putut obține în compozițiile sale, dacă fiecare deget în parte n-ar îndeplini sarcina sa pianistică și n-ar contribui la conducerea firului melodic ce trebuia reliefat.

Vorbînd despre *digitație*, F. Liszt menționa: „Nu se practică ceea ce este comod, ci ceea ce determină un rezultat artistic. Minima rezistență nu are ce căuta nici în tehnica pianistică și nici în artă” (Bălan Th., 1963, pag. 103). Ce ar însemna afirmația lui F. Liszt precum că interpretul nu trebuie să practice doar ceea ce este comod? Probabil că între mai multe formule de digitație trebuie aleasă cea menită să corespundă nu facturii mîinii și nu facilității de realizare a textului muzical, ci ideii artistice pe care o urmărește compozitorul. Din toate acestea se desprinde ideea că, pe cînd pedagogia clasică a pianului considera digitația un punct de plecare ce condiționează însușirea materialului tehnic, Liszt face din digitație un factor subordonat, pe care îl determină elementele muzicale ale operei: dinamica, frazarea, timbrul etc. În concepția lui F. Liszt, în problema digitației nu trebuie să existe nici cea mai palidă umbră de dogmatism. Compozitorul nu admitea o digitație apriorică, formule stereotipe bune pentru toți și aplicabile tuturor. Chiar îndrumările sale le considera eficiente numai în raport cu construcția mîinii sale și cu factura sa psihică. Nu-și făcea iluzii în ce privește universalitatea indicațiilor sale.

Pedala joacă în pianistica lisztiană un rol de cea mai mare importanță. La pianiștii clasici pedala nu era decît un mijloc de înfrumusețare. Abia L. v. Beethoven intuește funcția majoră a pedalei la pian. Beethoven se folosea de pedală mult mai mult decît indica în textele sale muzicale. La Liszt, care distribuie țesătura muzicală în mod egal între ambele mîini (care aveau de data aceasta un rol egal), nu o putea realiza decît cu ajutorul pedalei. Tot pedala i-a permis separarea vocii principale și umbrirea acompaniamentului, creînd astfel două

planuri sonore. Ea i-a îngăduit să creeze un fundal sonor și totodată să contopească vocea care cîntă cu restul masei sonore pe care se sprijină.

Pedala stînga nu o întrebuița niciodată pentru nuanțe fine de *pianissimo*: în concepția compozitorului, acestea trebuiau să fie realizate numai cu ajutorul degetelor. Pedala stîngă era folosită pentru obținerea unor diferențieri de timbru și niciodată pentru nuanțe dinamice. Cu ambele pedale reușea să facă pianul să cînte, fie ca un țambal, fie ca instrumentele de suflat, fie ca vocea omenească.

Există unele observații care demonstrează că F. Liszt avea o concepție foarte „modernă” despre tehnica instrumentală. Spunea, de exemplu: „Nu de exerciții depinde tehnica, ci de tehnică depind exercițiile” (Bălan Th, 1963, pag. 119); adică pentru cei ce își făuriseră deja un mod de a consolida deprinderile instrumentale, pentru acei ce concep tehnica instrumentală nu ca pe ceva mecanic, exercițiile reprezentau un material eficient. În aceeași ordine de idei, F. Liszt spunea: „Prima sarcină a interpretului este aceea de a ști să auzi”. Aceste îndrumări anulează sfatul unor pedagogi de a citi în timpul gamelor, pentru că dacă subordonăm totul auzului, înseamnă că implicit atragem mișcările, efectuate la studiul tehnic, în cercul preocupărilor majore ale unei conștiințe mereu treze. Din acest nucleu pedagogia pianului a extras consecințe extrem de importante.

F. Liszt împărțea toate dificultățile de ordin tehnic în patru categorii mari ierarhizate astfel:

1. *octave și acorduri*;
2. *tremolo*;
3. *note duble*;
4. *game și arpegii*,

considerînd drept cea mai ușoară pe prima, iar cele ce urmează din ce în ce mai grele.

Exercițiile se practica în toate tonalitățile. Întotdeauna F. Liszt cerea nuanțe dinamice dozate cu exactitate: de la cel mai fin *pianissimo* pînă la cel mai intens *fortissimo*. El era exigent în exercițiile tehnice referitor la sonorități pentru a nu fi lăsate în voia întâmplării, ci dictate de sensibilitatea pianistului, pentru că cele mai simple exerciții să aibă un anumit sens. Aici F. Liszt insistă și asupra ideii reluate de numeroși metodologi: economia mișcărilor. Oricît de dificile ar fi fost exercițiile – nici o mișcare de prisos!

Liszt susținea că orice pianist are nevoie de o gîndire bine organizată, fiindcă numai așa va putea ajunge la anumite principii în studiu. Asemenea unei limbi care, pentru a fi însușită rațional, are nevoie de o gramatică predată sistematic, tot astfel și studiul pianului trebuie privit în funcție de o serie de chei, de un șir de formule fundamentale, asupra cărora munca muzicianului trebuie organizată în mod inteligent.

Însușirea formulelor fundamentale îi îngăduia lui F. Liszt să stabilească și o altă regulă: ceea ce a memorizării prin folosirea reprezentărilor sonore fără ajutorul instrumentului. Ideea a fost reluată cu cîteva decenii mai tîrziu și dezvoltată de către K. Leimer, W. Giesecking, S. Rahmaninov, S. Rihter și alții.

Pe timpul lui F. Liszt, memorizarea la pian era considerată ca o automatizare, mai întîi de ordin mecanic, ca o consecință a repetării la instrument a acelorași pasaje.

Drept consecință directă a îndrumărilor pe care le dădea Liszt, trebuie înțeleasă și importanța excepțională pe care o atribuia compozitorul citirii la prima vedere. Dacă formulele fundamentale ale pianisticii sînt însușite, atunci interpretul trebuie să poată cînta indiferent de dificultățile tehnice, pe care le-a învins o dată pentru totdeauna. De aceea, F. Liszt recomanda cu insistență să se dea elevilor să parcurgă *a prima vista* cît mai multe lucrări ca să-și poată valorifica, în acest fel, ceea ce dobîndiseră în materie de cunoștințe instrumentale. Din

felul în care un pianist era în stare să citească un text muzical, pianistul își forma părerea asupra gradului lui de pregătire.

Tendința spre măreție și spre planuri largi, pe care Liszt o avea în materie de interpretare, a trasat două caracteristici: *unitatea și expresivitatea*. Unitatea decurge din faptul că la redarea, fie a propriilor compoziții, fie a unor lucrări străine, interpretările sale erau întotdeauna bine gândite, pornind de la concepția generală și pînă la detalii. El trata opera ca pe un organism viu și integru.

Expresivitatea era cel de-al doilea principiu din care reieșea o serie de consecințe. *Programatismul* său este tot de natură expresivă – rezultatul unei necesități pe care o considera firească de a dezvălui imaginea ascunsă a operei. *Expresivitatea* implică pătrunderea sensului emoțional pe care-l conferise compozitorul lucrării muzicale.

La F. Liszt exista *echilibrul între elementul rațional și cel emoțional*. Era o armonie care-i îngăduia să-și concentreze atenția și să-și stăpînească propria sa afectivitate. Imaginația, sensibilitatea, dar și rațiunea se contopeau pentru ca să ducă la interpretări unice, în cadrul cărora scopul final, imaginea de bază a creației nu era niciodată neglijată. Există în concepția compozitorului un plan al interpretării de la care nu se abătea niciodată.

În interpretările sale avîntate, metrica juca un rol foarte modest. F. Liszt a căutat în domeniul interpretării să „elibereze”, pe cît posibil, discursul muzical de barele de măsură. Ritmurile sale nu erau cele clasice, pentru că-l interesa evidențierea perioadei muzicale. Faimoasele cuvinte rămase de la F. Liszt: „Eu nu păstrez ritmul” trebuie înțelese în sensul că nu-l interesau accentele metrice, ci desfășurările pe fraze și perioade. Prin *tempo rubato*, F. Liszt înțelegea „un tempo evaziv, intermitent, o măsură elastică, sacadată și în același timp lîncedă, care se leagănă ca o flacăra în suflarea vîntului, ca spicele holdelor sub un vînt cald, ca vîrfurile pomilor... Vedeți ramurile cum se leagănă, frunzele cum freamătă și se agită. Trunchiul și ramurile stau nemîșcate: acesta e *tempo rubato*” – spunea Liszt. (Алексеев, А.Д., 1974, p. 219).

În concepția interpretativă a lui F. Liszt, pauzele și fermatele aveau o semnificație deosebită și erau tratate în raport cu mesajul artistic al muzicii. Nici pauzele și nici dinamica nu trebuie să aibă un caracter mecanic. Utiliza pentru marcarea gradațiilor dinamice o diferențiere foarte fină.

Dozările de intensitate, diferitele atacuri ale tastei, menite să conducă la tot atît de multe sonorități, au făcut arta pianistică mai complexă, conferindu-i un aspect mai științific, care să completeze pe cel artistic. În îndrumările sale, F. Liszt respecta întotdeauna un principiu extrem de important: necesitatea de a grada dificultățile pianistice în procesul de însușire a acestei arte. Răbdarea trebuia să fie una din calitățile pedagogului și totodată ale elevului. „Fiți răbdători, spunea el; și natura lucrează încet; imitați-o”. Sau, cu altă ocazie: „Puneți piciorul liniștit pe fiecare treaptă ca să ajungeți în mod sigur pînă la culme; dacă veți merge prea repede, veți strica totul”. (Алексеев, А.Д., 1974, pag. 234).

Bibliografie:

1. Bălan, Th., *F. Liszt*, Editura muzicală, București, 1963.
2. Balan, Th., *Principii de pianistică*, București, 1966.
3. Diaconu, I.F., *Comunicarea mesajului muzical în interpretarea pianistică – argumente psihologice, implicații artistice*. Ed. Artes, Iași, 2005.
4. Răducanu, M.D., *Pedala – sufletul pianului*, Ed. PIM, Iași, 2006.
5. Алексеев, А.Д., *Из истории фортепианной педагогики*, Киев, 1974.
6. Голубовская, Н.И., *Искусство педализации (о музыкальном исполнительстве)*, Ленинград, Музыка, 1985.

MANAGEMENTUL FORMĂRII CULTURII INTERPRETATIVE A ELEVULUI PIANIST

Galina SAVASTIN, masterandă, Facultatea de Științe ale Educației și Arte,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Lilia GRANETKAIA**, dr., lect. sup. univ.

Abstract: *The article describes the pedagogical model aiming to develop the performance culture of the student in piano and implementing specific methodology based on the latest methods and technologies used worldwide. The article also develops and proposes main descriptors of performance culture of the student in piano.*

Keywords: *performance culture of the student in piano, pedagogical technology of music, components of performance culture.*

Management-ul formării culturii interpretative a elevului pianist este conceput drept sistem educațional complex cu o teleologie bine structurată. Formarea competențelor interpretative ale elevilor începe de la interrelația, comunicarea interpersonală profesor-elev, deoarece lucrul individual al instruirii pianistice este formativ în esența sa. Conclucând împreună, profesorul și elevul parcurg o cale comună de însușire, studiere a creației muzicale. Fiind ghidat de profesor, elevul pianist parcurge traseul de studiere, abordează textul muzical al pieselor fiind încifrat de către compozitor în simboluri grafice. Relevarea concepției artistice a compozitorului devine pentru elev și profesor un obiectiv major pe parcursul studiului.

Materialul sonor organizat în reprezentările auditive ale compozitorului nu poate fi transmis publicului decât prin intermediul *interpretului* care ia cunoștință de el în baza *codului* pe care îl reprezintă semnele grafice ale *textului muzical*. Textul muzical nu corespunde totalmente „alfabetului” său, nu se conține integral (sub aspectul calităților sunetelor muzicale) în sistemul său de semne. Cu alte cuvinte, textul nu poate consemna cu precizie toate calitățile fiecărui sunet, așa cum apar ele în reprezentările auditive, ci conține doar însemnele orientative în ce privește dinamica, timbrul și expresia la general. (M.D. Răducanu 1994, p. 85)

Pentru a recrea imaginea muzicală concepută de autor, interpretul trebuie să studieze în profunzime lucrarea, ceea ce presupune din partea sa o abordare multilaterală a textului. Apelând la diferite tipuri de analize, elevul-interpret se va apropia de ideea artistică primară, va crea propria variantă interpretativă și va găsi mijloace adecvate de realizare a ei. În studiul pianistic întru realizarea imaginii muzicale sînt prevăzute diferite metode, tehnici, strategii. În experimentul pedagogic în cauză vom apela la o strategie specifică de studiu lansată de L. Granețkaia, în care sînt valorificate cele mai eficiente metode ale pedagogiei muzicale și cele pianistice, fiind bazată pe metodele marilor pianiști, astfel ca F. Liszt H. Neuhaus, K. Igumnov și alții. Strategia lansată de L. Granețkaia (2008) se întemeiază pe *Analiza interpretativă a imaginii muzicale și include în sine trei tehnologii didactice specifice:*

- *Valorificarea planului analizei interpretativ-pedagogice a imaginii muzicale;*
- *Elaborarea proiectului de interpretare a lucrării muzicale;*
- *Transferul didactic al metodologiei specifice a educației muzicale în studiul pianistic.*

Prin urmare, aplicînd aceste tehnologii specifice, putem forma la elevi competențe interpretative, care se manifestă în diferite situații didactico-artistice astfel ca:

- Studiul lucrării muzicale cu profesorul;
- Studiul independent al elevului asupra lucrării muzicale;
- Exame, evoluări publice.

Studiul lucrării muzicale efectuat sub supravegherea profesorului presupune lucrul în clasă, cînd profesorul dă indicații vizavi de conținutul artistic și tehnic al piesei, explică, de-

monstrează căile de însușire a dificultăților tehnice, pune în lumină unele momente de tratare stilistică, verifică și corectează digitația, pedalizarea etc. În activitatea comună a profesorului și a elevului este important ca toate indicațiile metodice să fie propuse în mod euristic, creativ, într-asa fel ca să conducă spre descoperiri proprii, și să orienteze elevul spre soluționarea independentă a problemelor tehnice și artistice.

Următoarea situație în care se manifestă competența interpretativă este *lucrul independent al elevului asupra creației muzicale*. Eficiența acestui segment în activitatea artistică se datorează lucrului creativ lansat în clasă. Copilul trebuie să plece de la lecție cu un program de lucru bine structurat, toate problemele tehnice, artistice să fie însoțite de un set de metode, procedee, mijloace de realizare. Conștientizarea de către elev a metodelor de lucru, viziunea clară a scopului bine determinat contribuie în mod direct la găsirea mijloacelor de realizare a ideii/imaginii artistice (Г. Heйраы, 1988 p. 56) .

Evaluările și examenele publice constituie în mijloc de demonstrare a lucrului efectuat. În cadrul acestor evoluări elevul demonstrează capacitatea de acumulare a tuturor forțelor psihofizice și are drept scop realizarea lucrului tehnico-artistice. La această etapă elevul se manifestă drept artist, personalitate creatoare, relevând ideile artistice ale compozitorului și transmise prin prisma concepției interpretative personale. Așadar, evoluările publice ne oferă posibilitatea să evaluăm gradul de cultură interpretativă a elevului și a componentelor indispensabile ale acesteia – *componenta cognitivă, aplicativă și atitudinală*. Elaborând Modelul pedagogic de formare a culturii interpretative la elevul-pianist (figura 1), am parcurs experimentul de formare conform metodologiei specifice.

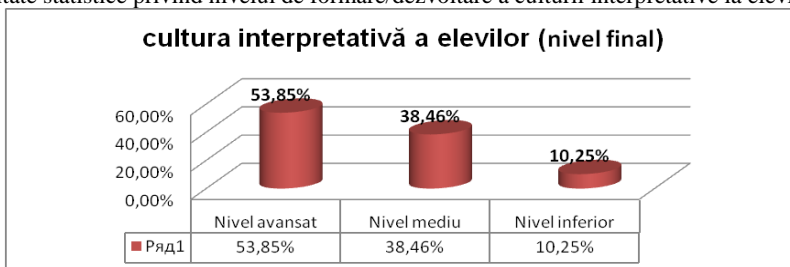
Figura 1. Modelul pedagogic de formare a culturii interpretative la elevul-pianist

Întru realizarea experimentului pedagogic am elaborat criteriile/indiciile culturii interpretative ale elevilor urmînd analiza principalilor componente – *cognitivă, aplicativă și atitudinală* (a se vedea Tabelul 1).

Tabelul 1. Criteriile de evaluare a culturii interpretative la elevii pianişti

CULTURA INTERPRETATIVĂ A ELEVULUI PIANIST				
	componenta	Nivel avansat	Nivel mediu	Nivel inferior
COGNITIVĂ	Compozitor, Epocă, Curent Forma, Gen, Metru <i>Text, Stil, Tradiție de interpretare</i> Sintaxa muzicală Rolul expresiv-imagistic al limbajului muzical. Proiect interpretativ	Cunoaște la perfecție, se folosește de material metodic suplimentar demonstrează capacitatea de analiză/sinteză Are opinie personală	Cunoaște relativ bine Demonstrează capacitate de analiză, dar nu poate sintetiza și generaliza materialul studiat. Nu este ferm încrezut în concepția personală	Nivel slab de cunoaștere. Nu are capacitatea de analiză și sinteză. Nu are opinie personală. Nu se folosește de material muzicologic suplimentar
APLICATIVĂ	Determinarea caracterului general Determinarea tempoului Executarea în schiță a textului Intonare pe motive, fraze, perioade Calitatea sunetului (dimensiunea dinamică, timbrală) Perfecționarea tehnică Alegerea metodelor, procedeele de lucru. Schițarea planului interpretativ	Demonstrează nivel înalt de executare tehnică. Posedă deprinderi interpretative formate Lucrează de sine stătător Elaborează concepții interpretative proprii.	Demonstrează parțial deprinderi tehnice formate nu întotdeauna realizează lucrul pe acasă. Nu poate fără ajutorul profesorului să elaboreze concepții de interpretare.	Nu posedă deprinderi de interpretare Nu demonstrează capacități de lucru independent Nu are concepții interpretative proprii
ATTUDINALĂ	Interes. Sensibilitate emoțională Voința de studiu Reflecții estetice personale Aproprieria la nivel de „eu-l” personal al imaginii muzicale Motivația <i>expresivă, sugestivă, comunicativă</i>	Demonstrează interes sporit în realizarea imaginii muzicale, are opinie personală vizavi de aspectul estetic al creației. Demonstrează toate tipurile de motivație necesare în studiul pianistic	Demonstrează interes parțial, fiind emoțional pasionat numai în cazuri excepționale, Tipul de motivație expresivă – demonstrând dorința de a se prezenta afectuos în scenă.	Interes scăzut, nu demonstrează interes și voință de studiu. Nu constituie ideea artistică a creației muzicale și nu manifestă nici un tip de motivație

Parcurgând probele experimentale, în cadrul cărora s-au studiat creații muzicale de diferite genuri, forme, stiluri muzicale și valorificând metodologia elaborată, am obținut următoarele rezultate statistice privind nivelul de formare/dezvoltare a culturii interpretative la elevi.

Concluzie. Modelul pedagogic elaborat ne-a permis să parcurgem un traseu formativ, în cadrul căruia am implementat o metodologie specifică de formare a culturii interpretative a elevilor-pianişti. Rezultatele au demonstrat că la elevi a crescut considerabil componenta

aplicativă și cea atitudinală, semnificând că metodologia aleasă a fost eficientă, confirmând prin urmare ipoteza înaintată.

Bibliografie:

1. Granețkaia, L., *Tehnologii didactice de analiză interpretativă a imaginii muzicale în procesul formării pianistice a profesorului de muzică*, teză de doctor în pedagogie, cu titlu de manuscris, Bălți, 2008.
2. Răducanu, M.D., *Metodica studiului și predării pianului*, Iași: Editura muzicală, 1982, 206 p.
3. Solomon, G., *Metodica predării pianului*, București, 1966, 204 p.
4. Нейрауз, Г.Г., *Об искусстве фортепианной игры*, Изд. 5, Москва: Музыка, 1988, 240 p.

IMPACTUL METODELOR ALTERNATIVE DE EVALUARE LA DISCIPLINA EDUCAȚIA MORAL-SPIRITUALĂ ÎN CICLUL PRIMAR

Natalia DEMENCIUC, studentă, Facultatea Științe ale Educației și Arte,
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Cristina FUSA**, lect. univ.

Abstract: *The present article tries to outline the impact of alternative methods of evaluation used at Moral and Spiritual Education. The specificity of these methods is that these methods emphasize the evaluation of the competences (knowledge, capacity and attitudes) they provoke and motivate pupils to participate more actively and to realize the educational process with much pleasure, these methods contribute at the formation and development of self evaluation capacities and reciprocal evaluation.*

Keywords: *evaluation, the method of evaluation, the alternative method of evaluation, Moral and Spiritual Education, competence, performance.*

*„Eu nu vreau ca elevul să ajungă numai să știe,
aș vrea ca acesta să știe să facă ceea ce a învățat”. (Spiru Haret)*

Problema evaluării rezultatelor școlare este una de maximă actualitate și necesitate pedagogică. Este greu de conceput un sistem educațional și un act educațional fără evaluare. Valorizarea activităților umane și a rezultatelor acestora este procesul prin care instruiem ierarhizări, facem aprecieri care conduc la certificarea abilităților și competențelor elevilor, la stabilirea nivelului acestora și care determină încredere în forțele proprii, sentimentul autoeficacității și o stare psihologică de bine.

Problematica evaluării școlare s-a diversificat și s-a complicat, înregistrând o schimbare semnificativă trecerea de la valorizarea și certificarea „a ceea ce știe elevul” la „ceea ce știe el să facă”. Această schimbare a determinat adoptarea unor noi metode de evaluare care să aprecieze și să valorizeze competențele elevilor.⁷⁵ Este și motivul pentru care pedagogii sînt din ce în ce mai preocupați pentru găsirea unor metode *alternative, moderne, complementare* celor clasice, care să determine un plus de obiectivitate în valorizarea competențelor elevilor și să evalueze, cît mai just, performanțele acestora.

Spre deosebire de metodele tradiționale (*probele: orale, scrise, practice*), care realizează evaluarea rezultatelor școlare obținute pe un timp limitat și, de regulă, cu o arie mai mare sau mai mică de conținut, dar oricum definită – *metodele alternative de evaluare prezintă cel puțin două caracteristici:*

⁷⁵ **Metoda de evaluare** este o cale prin care evaluatorul oferă elevilor posibilitatea de a demonstra nivelul de stăpînire a cunoștințelor, de formare a diferitelor capacități testate prin utilizarea unei diversități de instrumente adecvate scopului urmărit.

- a) realizează evaluarea rezultatelor în strânsă legătură cu predarea/învățarea, de multe ori concomitent cu acestea;
- b) privesc rezultatele școlare obținute pe o perioadă mai îndelungată, care vizează formarea unor capacități, dobândirea de competențe și mai ales schimbări în planul intereselor, atitudinilor, corelate cu activitatea de învățare (Radu 2000).

În baza literaturii studiate (Ețco 2007, Pâslaru 2002, Radu 2000) la categoria metodelor complementare de evaluare sînt plasate: *studiul de caz; observarea curentă a comportamentului elevilor; investigația; proiectul; portofoliul; hărțile conceptuale; jurnalul reflexiv; metoda R.A.I. etc.*

Oricare or fi metodele folosite de profesor, acestea trebuie să conducă la aprecierea corectă a performanțelor elevilor, trebuie ca, în fiecare moment, să știm ce avem de realizat, prin ce conținuturi informaționale realizăm obiectivele propuse, prin ce metode și procedee, cum verificăm dacă elevii au realizat obiectivele propuse, ce măsuri trebuie luate în cazul în care anumite obiective n-au fost realizate integral.

Practica demonstrează că metodele alternative de evaluare pot fi folosite la toate obiectele, chiar și la disciplina educația moral-spirituală, căci prezintă un instrument eficient în procesul instructiv-educativ.

Educația moral-spirituală este o disciplină care necesită un efort mult mai mare din partea învățătorilor, deoarece această disciplină nu are la bază teorii, reguli, ci valori, norme din viață. Alterînd la metodele alternative de evaluare, învățătorul își simplifică lucrul și, în același timp, îi trezește curiozitatea elevului de a învăța, învățarea devine mai plăcută, elevii se simt mai confortabil. Pentru ca această disciplină să aibă o reușită, în cadrul lecțiilor de EMS este nevoie de a implementa acele metode care ne oferă o evaluare mai profundă și mai modernă.

Toate acestea ne-au ghidat spre efectuarea cercetării în vederea elaborării și implementării în procesul educațional a unor metode alternative de evaluare în cadrul lecțiilor de EMS la elevii claselor primare.

Pornind de la problema cercetării, am stabilit următoarele *obiective*:

- analiza literaturii teoretico-științifice cu privire la problema metodelor alternative de evaluare;
- determinarea nivelului de realizare a sarcinilor în cadrul evaluării alternative;
- elaborarea și implementarea în procesul educațional a unor metode alternative, ce țin de evaluarea elevilor claselor primare în cadrul lecțiilor de EMS;
- măsurarea și aprecierea efectelor metodelor alternative de evaluare asupra performanțelor elevilor din ciclul primar.

S-a efectuat un studiu experimental cu elevii claselor a II-a, prin care în mod practic s-au demonstrat posibilitățile reale de implementare a metodelor alternative de evaluare în cadrul lecțiilor de EMS.

La etapa incipientă au fost cercetate 2 clase de elevi (clasa a II-a „A” și clasa a II-a „D”) Clasa a II-a „A” a fost numită experimentală, clasa a II-a „D” – de control. Clasa experimentală cît și clasa de control numără 34 de elevi.

Faza constatativă a inclus două probe care a *avut drept scop* determinarea nivelului de realizare a sarcinilor în cadrul evaluării prin metode alternative la elevii claselor respective.

Rezultatele obținute ne-au ajutat să elaborăm metodica de organizare și desfășurare a experimentului formativ.

Proba I: Chestionarul de autoevaluare

Instrucțiune: Chestionarul este alcătuit din 5 întrebări. Acest chestionar este demonstrat și explicat, elevii trebuie să răspundă la întrebări în mod individual. Elevii studiază capitolul

„Cum trebuie să fii în viață” și după analiza poeziei „Învăță tu, copile” vor îndeplini chestionarul.

Chestionar de autoevaluare

Datorită acestei lecții am învățat să

Aș putea aplica în practică

Îmi păruse dificil, dar acum

La această lecție a fost de prisos

Cred că astăzi aș putea fi apreciat/ă (cu note)

Astfel, pe baza rezultatelor obținute, elevii au fost plasați în 3 grupe care reflectă nivelul inițial al reprezentărilor despre autoevaluare.

Interpretarea rezultatelor:

Nivelul superior – elevii au răspuns corect la toate întrebările, au dat niște răspunsuri ample și s-au apreciat/notat corect.

Nivelul mediu – elevii au răspuns la cel puțin 2 întrebări, au dat niște răspunsuri succinte.

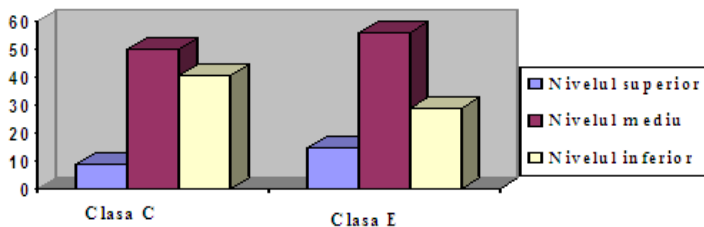
Nivelul inferior – elevii au răspuns la cel mult 2 întrebări și n-au fost în stare să se aprecieze cu nota corespunzătoare.

Rezultatele obținute sînt reflectate în tabelul următor.

Tabelul nr. 1.

Clasa de control			Clasa experimentală		
Nivelul superior	Nivelul mediu	Nivelul inferior	Nivelul superior	Nivelul mediu	Nivelul inferior
3 – 9%	17 – 50%	14 – 41%	5 – 15%	19 – 56%	10 – 29 %

Histograma Nr. 1.

În baza rezultatelor obținute, putem conchide că doar unii elevi se pot autoevalua, aceștia constituie 30 % din numărul total de elevi. Restul elevilor întâlnesc dificultăți.

Proba II: Harta conceptuală

Scopul: de a determina nivelul utilizării conceptelor specifice valorilor moral-spirituale.

Instrucțiune: Această probă constă în completarea unei hărți conceptuale, elevii trebuie să pună în sacul lui Moș Crăciun cât mai multe calități bune (elevii lucrează individual).

Interpretarea rezultatelor:

Nivelul superior – elevii denumesc cel puțin 10 calități bune, de exemplu: bunătațe, onestitate, prietenie, sinceritate, frumusețe, adevăr, modestia, hărnicia, agerimea, generozitate.

Nivelul mediu – elevii numesc cel puțin 5 calități bune.

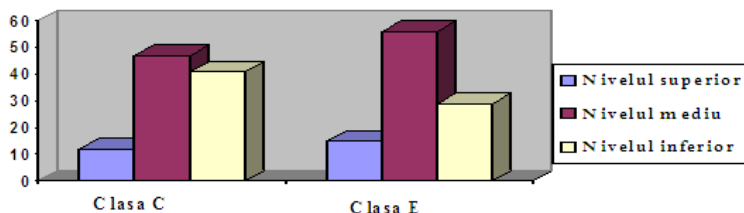
Nivelul inferior – elevii numesc cel mult 2 calități bune.

Pentru o vizualizare mai clară a rezultatelor obținute la harta conceptuală, datele au fost prelucrate în aspect cantitativ și introduse în tabelul următor.

Tabelul nr. 2.

Clasa de control			Clasa experimentală		
Nivelul superior	Nivelul mediu	Nivelul inferior	Nivelul superior	Nivelul mediu	Nivelul inferior
4 – 12%	16 – 47%	14– 41%	5 – 15%	19 – 56%	10 – 29%

Histograma Nr. 2.

Deci elevii nu au achiziționate acele cunoștințe ce țin de valorile morale și spirituale. Elevii nu conștientizează diferența dintre calitate și caracteristică (frumusețe-frumos).

În concluzie. Având în vedere dificultățile depistate la majoritatea copiilor în rezolvarea probelor de constatare, e necesar ca în lucru cu elevii să se folosească cât mai des metodele alternative de evaluare pentru a crește eficacitatea evaluării educaționale la disciplina EMS.

Rezultatele obținute în experimentul de constatare mi-a servit ca punct de plecare pentru *experimentul formativ* care s-a desfășurat pe parcursul unui semestru.

Scopul experimentului de formare: elaborarea și utilizarea metodelor alternative de evaluare în cadrul lecțiilor de EMS, menite să stimuleze motivația elevilor pentru învățare, exersarea priceperilor și capacităților în variate contexte și situații, formarea capacităților de autoevaluare și evaluare reciprocă.

Am realizat un șir de activități ce țin de utilizarea metodelor alternative de evaluare în cadrul lecțiilor de EMS și anume: harta conceptuală, metoda RAI, metoda PRESS, studiul de caz, portofoliu, jurnalul reflexiv, chestionarul de autoevaluare, turul galeriei etc.

Vom prezenta succint caracteristica și aplicabilitatea unor metode alternative de evaluare cu cei 30 de elevi ai clasei experimentale, la disciplina educația moral-spirituală.

Portofoliul este o mapă deschisă la care elevul are acces tot timpul pentru a-l completa, actualiza și consulta în vederea autoinstruirii, însă este și un instrument de evaluare curentă, oferind profesorului informații esențiale despre performanța și evoluția elevului într-o perioadă mai lungă de timp.

Scopul principal al portofoliului este de a pune în relief totul de ce ești capabil.

Dându-le posibilitatea elevilor de a participa la deciziile cu privire la conținutul și utilizarea portofoliului, la selectarea eșantioanelor pe care le atașează, la negocierea modului și ponderii evaluării portofoliului în media finală, profesorul stimulează creativitatea și implicarea personală a elevilor în activitatea de învățare, dezvoltă motivația intrinsecă și responsabilitatea acestora față de propria lor instruire.

În ciclul primar, conținutul unui portofoliu ar putea consta în:

- rezultatele obținute de elevi în urma aplicării metodelor de evaluare;
- fișa de observare sistematică a elevului;
- proiecte, creații literare deosebite ale elevilor;
- documente istorice sau geografice colecționate de elevi;
- aprecieri asupra unor succese într-un spectacol realizat cu elevii clasei.

Evaluarea portofoliului se poate canaliza pe impresia generală asupra performanței elevilor sau asupra produselor realizate, luînd în considerație elementele constitutive ale portofoliului, corelată cu o scară ce cuprinde calificative sau simboluri numerice.

Tema: Crăciunul

Scopul: să manifeste respect față de această sărbătoare și să acumuleze singur informație despre Crăciun.

Această însărcinare constă în ceea ce, timp de 3 săptămîni, elevii trebuie să acumuleze informație pentru portofoliul său. Portofoliul este o sarcină destul de dificilă, dar, cum am menționat mai sus, este „cartea de vizită” a elevului, de aceea acesta merită un lucru serios și cu multă acuratețe. Portofoliul fiecăruia trebuie să cuprindă:

1. Foaia de titlu;
2. Cuprins;
3. De ce îmi place/nu-mi place sărbătoarea de Crăciun?;
4. Moș Crăciun (lucrare cît mai originală);
5. Informație despre Moș Crăciun;
6. Alba ca Zăpada (lucrare cît mai originală);
7. Informație despre Alba ca Zăpada;
8. Bradul de Crăciun (lucrare cît mai originală);
9. Informație despre bradul de Crăciun;
10. Omul de zăpadă (lucrare cît mai originală);
11. Informație despre omul de zăpadă;
12. Îngerășul (lucrare cît mai originală);
13. Informație despre îngerăș;
14. Scrisoarea mea pentru Moș Crăciun.

Elevii au elaborat portofolii la tema propusă foarte ingenios, punînd în evidență intențivitatea acestora, interesul lor către ceva nou, perseverența în realizarea unui scop. A oferit fiecărui elev posibilitatea de a lucra în ritm propriu, stimulînd implicarea activă în sarcinile de lucru și dezvoltînd capacități de autoevaluare.

Turul galeriei

Tema: Crăciunul

Scopul: să aprecieze și să autoaprecieze lucrul său realizat asupra portofoliului.

Turul galeriei urmărește exprimarea unor puncte de vedere personală referitoare la lucrarea realizată. Elevii trebuie învățați să asculte, să înțeleagă și să accepte sau să respingă ideile celorlalți prin demonstrarea valabilității celor susținute. Prin utilizarea ei se stimulează creativitatea participanților, gîndirea colectivă și individuală; se dezvoltă capacitățile sociale ale participanților, de intercomunicare și toleranță reciprocă, de respect pentru opinia celuiilalt.

Se amenajează o expoziție în sala de clasă cu portofoliile elevilor. Elevii își reexaminează propriile produse prin comparație cu celelalte, citesc comentariile făcute pe produsul lor, corectează eventualele greșeli sau completează lucrarea cu alte idei. Ca punct final, cadrul didactic poate face referiri la modul de lucru al fiecărei grupe.

Această metodă stimulează gîndirea și creativitatea elevilor. Ea îi determină pe elevi să caute și să dezvolte soluții pentru diferite probleme, să facă reflecții critice și judecăți de valoare, să compare și să analizeze situații date și îi învață pe elevi să emită și să-și susțină propriile idei. În cadrul acestei metode, conversația, problematizarea, explicația, exercițiul, dobîndesc statutul de procedeu didactic.

Tehnica 3-2-1

Tema: Un copil bine crescut (Cum trebuie să fii în viață)

Scopul: să aprecieze singur rezultatele sale.

Această tehnică se folosește pentru a aprecia rezultatele unei secvențe didactice sau ale unei activități și poate fi considerată drept o modalitate de autoevaluare.

Tehnica 3-2-1 este o tehnică eficientă pentru a autoevalua rezultatele dobândite în procesul de învățare. Citind și analizând textul „Un copil bine crescut” (anexa 6), va extrage esențialul din mesajul textului și anume:

- să dea exemplu de 3 cuvinte-cheie din acest text;
- să identifice 2 idei dezvoltate în text;
- să analizeze o capacitate sau o abilitate pe care consideri că ai dobândit-o după analiza mesajului din textul „Un copil bine crescut”.

Jurnalul reflexiv

Tema: Agenda faptelor bune

Scopul: Îndemn elevii să facă cât mai multe fapte bune.

Jurnalul reflexiv se înscrie în rândul metodelor alternative de evaluare și cuprinde însemnările elevului asupra aspectelor trăite în procesul cunoașterii. Este o strategie excelentă de evaluare pentru dezvoltarea abilităților metacognitive, constând în reflectarea elevului asupra propriului proces de învățare și cuprinzând reprezentările pe care le-a dobândit în timpul derulării acestuia.

Timp de o săptămână elevii completează o agendă (jurnalul) a faptelor bune. În același timp, în clasă avem o cutiuță a faptelor bune, în fiecare dimineață fiecare pe un bilețel scrie ce faptă bună a făcut el ieri. În jurnalul său el va scrie nu numai fapta care a săvârșit-o, dar și cum s-a simțit când a făcut-o, a fost mulțumit sau nu.

Jurnalele vor fi controlate de către învățător (de mine), se face comparație cu ceea ce era scris pe bilețele. După o săptămână bilețele din cutiuța faptelor bune vor fi numărate, pentru a vedea cine a făcut cele mai multe fapte bune și cine va primi diploma.

Putem concluziona că, în rezultatul implementării programului experimental, am observat implicarea activă în sarcină a elevilor, aceștia fiind mai conștienți de responsabilitatea ce și-o asumă; elevii au avut posibilitatea să demonstreze prezența tuturor categoriilor de cunoștințe și mai ales a cunoștințelor teoretice și practice, exersarea priceperilor și capacităților în variate contexte și situații.

Bineînțeles că utilizarea metodelor alternative de evaluare îmbinate armonios cu metodele tradiționale contribuie la promovarea înțelegerii profunde a conceptelor fundamentale dintr-o anumită temă, acordând elevilor posibilitatea de a investiga, rezolva, observa, experimenta, analiza în grup sau individual în funcție de stilul de învățare, tipul de inteligență, posibilitățile reale de care dispune, asigurând astfel progresul individual în ritm propriu; la fel ele stimulează crearea unei relații de colaborare, de încredere și respect reciproc, pe de o parte, între învățător și elevi, iar pe de altă parte, între elevi.

Bibliografie:

1. Cara, A., Niculcea, T., Prisăcaru, L., *Educația moral-spirituală, manual pentru clasa a II-a*, Chișinău, Editura Lyceum, 2003.
2. Cosovan, O., *Evaluarea în cheia dezvoltării gândirii critice*, Chișinău, 2005.
3. Cucuș, C., *Teoria și metodologia evaluării*. Iași, Editura Polirom, 2008.
4. Ețco, Constantin. *Didactica universitară. Ghid metodologic pentru profesorii universitari, Partea I*, Chișinău, 2007.
5. Pâslaru, Vl., Papuc, L., *Construcție și dezvoltare curriculară. Ghid metodic*, Chișinău, 2005.

6. Pâslaru, V.I., Cabac, V., *Evaluarea în învățământ. Orientări conceptuale*, Chișinău, 2002.
7. Radu, I., *Evaluarea în procesul didactic*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 2000.

EDUCAȚIA ARTISTICO-PLASTICĂ A ELEVILOR MICI PRIN DESEN ȘI PICTURĂ

Veronica CRISTIUC, studentă, Facultatea Științe ale Educației și Arte,
Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Angela BEJAN**, lect. univ.

Abstract: *This article reflects the results of research on artistic development in primary school. We have made a detailed qualitative analysis of the results, which showed the value of the proposed material.*

Keywords: *artistic education, drawing, painting, technical working.*

Educația artistico-plastică, disciplină școlară obligatorie, în contextul curriculumului național, s-a constituit în baza noului concept, bazat pe conjugarea caracterului formativ al procesului educațional cu particularitățile specifice artelor plastice. Educația plastică nu are ca scop formarea artiștilor plastici care posedă la perfecție tehnicile desenului și nici formarea abilităților de reproducere artistică a realității, acest lucru fiind imposibil. Lecțiile de artă plastică au misiunea să culturalizeze, să sensibilizeze copiii pentru frumos, să formeze un dialog dintre copii și lumea artelor, contribuind astfel la formarea capacităților lor creative.

Procesul de instruire trebuie organizat astfel încât elevii să aibă posibilitatea de a crea și de a se dezvolta în plan artistic, de a căpăta experiență nu numai în clasă, ci și în afara orelor de curs: la concursuri de artă plastică, în tabere de creație de profil, în excursii la muzee, vizite în atelierele artiștilor plastici, conversații cu oamenii de artă etc. [Samburic Elena, 2011, p. 5-9]

În cadrul ciclului primar, profesorii îi vor familiariza pe elevi cu materialele de artă și tehnicile de lucru, utilizând, în mod special, ca metodă de învățare, jocul.

La lecțiile de educație plastică de desen, copiii vor avea la dispoziție instrumentele și materialele de lucru necesare: creioane, cretă, carioci, pensule, acuarelă, materiale textile și mai multe tipuri de hîrtie.

Artele plastice sînt explorate senzorial. Sălile de artă plastică trebuie să corespundă specificului disciplinei, ținîndu-se cont de culoarea pereților, iluminare, mese de lucru, șevalete, aparataj tehnic. Ar fi bine-venite anumite seturi de materiale metodicodidactice (postere, albume, mostre ale diverselor tehnici de lucru în domeniul artelor vizuale). [Ion Daghi, Silvia Cojocaru, Vitalie Malcoci, Zinaida Ursu, Chișinău, 2010].

Fiecare instrument acționează asupra suportului într-un mod variat, dînd impresii și posibilități de exprimare diferite. Totul se face în scopul potențării expresivității.

În tehnicile la orele de desen elevii folosesc următoarele materiale: acuarela, guașa, tușurile colorate, pastelurile, soluții pentru decolorat, carioca, creioane de toate felurile.

În primul rînd, învățătorul educă la elevi interesul pentru operele de artă, le atrage atenția asupra lor. Treptat el formează la elevi aptitudinea de a percepe frumosul. Privind un tablou, elevii vor să afle ce e reprezentat, recunosc obiectele și fenomenele cunoscute, se familiarizează cu acelea, pe care nu le-au cunoscut mai înainte. Percepția estetică presupune interesul nu numai față de conținutul celor redată, ci și față de forma, în care e realizată imaginea, față de mijloacele de reprezentare, care fac imaginea expresivă. Prin intermediul opere de artă, elevii nu numai se familiarizează cu fenomenele vieții: ei capătă noțiuni estetice asupra frumosului, armoniei, utilității, expresivității, cu alte cuvinte, se deprind să perceapă în mod estetic. [Dascălu Aurel, Iași. Editura: Polirom, 1997].

La lecțiile de desen se pot folosi tablouri, desene, poze din cărți. În procesul analizei imaginilor grafice înainte de lecții sau la lecțiile de desen elevii vor da mai multă atenție formei, mărimumi obiectelor, raportului de culori ș.a.

Învățătoarea începe să-i deprindă pe elevi să reprezinte obiectele, să înțeleagă caracterul plastic al desenului. Mai întâi învățătoarea îi învață pe elevi să redevă forme cu un contur nedeterminat. Ele pot semăna cu forma rotundă sau colțuroasă. Acum învățătoarea îi învață pe elevi să reproducă o formă elementară, conform celor demonstrate, fără a cere ca ea să fie precisă. La lecțiile de desen învățătoarea îi deprinde pe elevi să completeze imaginile propuse cu unele părți care lipsesc. Învățătoarea îi deprinde pe elevi să se orienteze pe foaia de hîrtie, propunîndu-se să aplice pensulări și să le repete ritmic de cîteva ori.

La lecțiile de desen învățătoarea îi învață pe elevi să distingă culorile: roșie, galbenă, verde, albastră închisă. În procesul desenului elevii întrebunțează accidental culorile. Dese-nînd o imagine, elevii deseori o denumesc potrivit culorii. [Samburic Elena, Chișinău, 2011].

Se știe că activitățile artistico-plactice ale elevilor reprezintă o totalitate de acțiuni legate de perceperea operelor de artă, de interpretarea și aprecierea rezultatelor activității.

Astfel, experimentul de constatare a durat de pe data de 05.10.12 pînă pe data 05.11.12, în cadrul căruia am dus observări asupra activităților artistico-plactice la care au participat elevii clasei a III-a A și elevii clasei a III-a B, Liceul Teoretic Alexandru Ioan Cuza, mun. Bălți.

Scopul experimentului: Determinarea nivelului de dezvoltare a capacităților educației artistico-plactice la elevii clasei a III-a A și elevii clasei a III-a B, Liceul Teoretic Alexandru Ioan Cuza, mun. Bălți.

Acest scop are următoarele obiective:

- Să realizeze o compoziție corect plasată în pagină;
- Să utilizeze corect elementele de limbaj plastic;
- Să recunoască tipurile de culori și a nonculorilor;
- Să efectueze amestecul de culori;
- Să dea dovadă de atitudine pozitivă față de materialele de lucru și față de îndeplinirea sarcinii;

Chestionarele au fost realizate pe baza unui eșantion de 40 elevi din clasa a III-a A și B de la Liceul Teoretic „Al. I. Cuza” mun. Bălți.

Chestionarul a fost compus din 7 întrebări conform curriculumului școlar la educația plastică.

1. Enumeră materialele netradiționale pe care le folosim la lecțiile de educație plastică.

2. Explică noțiunile:

- punct constructiv –
- punct decorativ –

3. Explică noțiunea

- linie constructivă –
- linie decorativă –

4. Numește muzeele și galeriile de artă pe care le cunoști.

5. Încercuiește denumirea culorii care face parte din gama de culori calde:

Roșu	Cafeniu
Albastru	Portocaliu
Verde	Alb
Galben	Vișiniu

Indică culorile reci pe care le cunoști _____.

6. Enumeră ramurile artei plastice.

7. Determină nuanța de culoare care se va obține prin amestecul de culori:

Galben + Roșu =

Albastru + Galben =

Roșu + Albastru =

În urma analizei răspunsurilor elevilor, am observat un nivel scăzut de cunoștințe teoretice în domeniul educației plastice.

La prima întrebare unde elevii trebuiau să numească materialele netradiționale cunoscute și întrebuințate la lecțiile de educație plastică, majoritatea elevilor au enumerat un număr minim (2-3) de materiale. Ex: Cătălina C. a enumerat – conul, frunze, ghinzi; Maxim G. a enumerat sîrmă, nasturi, mărgele; Ion Z a amintit: frunze, semințe; unii elevi au lăsat spațiul gol ceea ce ne comunică că elevii nu le cunosc și nu au lucrat cu astfel de materiale netradiționale.

La întrebarea a doua unde elevii aveau de explicat noțiunile de punct constructiv, punct decorativ, doar 5 elevi au încercat să explice ce înțeleg ei prin conceptele propuse, răspunsuri date sînt ambigue. Astfel: Alisa M. a evidențiat că punctul constructiv se folosește pentru a modela volumul și spațiul, pentru punctul constructiv – ornamentarea obiectelor, aproximativ aceiași răspuns a dat și Mihaela C. ceilalți elevi au lăsat spațiul liber.

Aceeași situație s-a creat și cu următoarea întrebare: *explică noțiunile de linie constructivă* unde unii elevi au menționat: Ana M. – reprezintă conturul formelor volume și spațiul; iar linia decorativă Cătălina C. o definește ca fiind prezentă în natură, dar și pe obiecte create de om: veselă, haine. Majoritatea elevilor nu s-au isprăvit cu îndeplinirea sarcinii respective.

La întrebarea unde elevii aveau de numit muzeele și galeriile de artă pe care le cunosc, au fost amintite: Ilie H., Cătălina C., Daniela C. au menționat: Muzeul din Paris, Muzeu din Sankt-Petesburg, Muzeul Britanic din Londra, unii elevi cunosc locul de aflare a acestor muzee, dar nu cunosc denumirile lor complete. La această întrebare au dat răspunsuri aproximative doar 8 elevi, ceilalți au lăsat spațiul gol sau au scris incorect.

Puțini dintre elevi cunosc gama de culori calde și reci ex: Vlad M., Maxim G., Igor E., aceasta putem deduce din răspunsurile elevilor la următoarea întrebare a 5-a la număr. Majoritatea elevilor au dat răspuns greșit, însă toți cunosc că culorile roșu, galben și portocaliu sînt culori calde, neidentificîndu-le și pe celelalte precum cafeniu, vișiniu. Aceeași situație s-a creat și cu gama de culori reci. Elevii cunosc doar culorile verde, albastru ca fiind culori reci, celelalte nu le-au identificat. S-a demonstrat și confundarea culorilor reci cu calde și invers.

Ramurile artei plastice se studiază începînd cu clasa a II-a. Elevii clasei a III-a nu au dat dovadă de cunoștințe la acest capitol. Au avut doar de enumerat ramurile artei plastice, ceea ce elevii nu au reușit să realizeze. Din numărul de elevii expuși chestionării doar 4 elevi: Alisa M, Cătălina C., Ana M., Andrei I., au răspuns la această întrebare. Ceilalți au lăsat spațiul gol, ceea ce ne demonstrează că elevii nu cunosc ramurile artei plastice.

În urma efectuării practice a amestecului de culori, doar 50% din elevi au determinat corect nuanța de culoare obținută în urma amestecului a două culori, ceilalți elevi au obținut alte culori, ceea ce nu corespunde răspunsului corect. S-a propus amestecul de culori:

Galben + Roșu= Portocaliu

Albastru+ Galben= Verde

Roșu+ Albastru= Violet.

Utilizînd chestionarul dat la ambele clase, am observat că elevii din clasa a III-a B au cunoștințe mai vaste în domeniul artei și anume al picturii, decît elevii din clasa a III-a A.

Însărcinare practică Desen „Vacanța” Pictură „Toamna Bogată”

Analiza calitativă a rezultatelor activității practice a elevilor.

Desenul și pictura sînt o reflectare a procesului de gîndire și fantazare și a modificărilor survenite în mintea copilului; pe măsură ce desenează sau pictează gîndirea încearcă să mențină tema inițială, iar fantezia încearcă să aducă temele interioare în prim planul trăirii.

Desenele pot fi folosite pentru a verifica dezvoltarea intelectuală și estetică a elevilor. Pentru a determina nivelul de stăpînire a competențelor elevilor în desen și pictură am propus realizarea desenului pe tematica „Vacanța de vară” și peisajul „Toamna bogată”. Cum am menționat anterior, aceasta este tema inițială vastă propusă elevilor, însă în dependență de fantezia și imaginația sa elevul a avut libera alegere de a-și expune gîndurile în compoziția realizată, alegîndu-și un eveniment.

În lucrările sale elevii au dat dovadă de creativitate și imaginație. Fiecare în felul său a abordat tema generală a desenului și a picturii.

În lucrările elevilor am depistat reprezentarea diferitor forme. În majoritatea desenelor formele nu sînt foarte reușite, nu se ține cont de contur, formele fiind neclare. Obiectele redată nu sînt apasate corect în foaie. Obiectele fiind redată la marginea foii.

Însă mă bucură faptul că am depistat desenele realizate de Mișanschi A. și Colța D. „Vacanța de vară” unde au redat forma exactă a copacului, a rîului, a corabiei, a norilor, a soarelui, se observă bine planul 1 și planul 2 al desenului, fiind redată cu tonuri de culori corespunzătoare.

În multe din lucrări nu s-a ținut cont de proporțiile obiectelor, astfel florile sînt cît copacii în lucrarea realizată de Cătălin C., oamenii sînt mai mici decît mașina (Melnicu Vlad), ciupearca cît ursul, veriga fiind pe planul 2 al desenului este atît de mare cît și animalele din primul plan, ceea ce este o mare greșeală realizată de foarte mulți elevi. În desene cerul este reprezentat pe o suprafață mai mare a foii, norii și soarele fiind de dimensiuni mai mari.

În pictura realizată de Daniela C. se evidențiază corect forma coșului și a merelor, corespund dimensiunile acestora, precum și s-a folosit o gamă bogată de culori corespunzător realității înconjurătoare.

Într-un număr restrîns de lucrări sînt prezente elemente de mișcare. Mișcarea este redată parțial prin zborul păsărilor (Ana-Maria, Rusnac Mihai), mersul unui copil cu bicicleta (Samve L.), în restul lucrărilor se observă mai des figurile statice.

Culorile utilizate corespund celor din natură. În peisaj de toamnă nu s-a utilizat culori calde precum ar trebui, ci doar culori reci: albastru, violet (Rusnac Mihai, Zadnipro Ion etc.). În unele desene predomină doar unele culori luate la întîmplare, aici amintim lucrările realizate de: Zadnipro I., Mișanski A. etc. În majoritatea lucrărilor s-a utilizat un spectru restrîns de culori verde galben și albastru, nu se întîlnesc amestecuri de culori pentru a se obține alte nuanțe, pentru a reda estetic lucrarea. În pictura realizată de unii copii depistăm o gamă variată de culori calde ale toamnei: roșu, galben, portocaliu, cafeniu. Se observă amestecul de culori dînd nuanțe mai închise, mai deschise, ceea ce a reprezentat cu adevărat frumusețea toamnei.

În urma analizei desenelor și picturilor realizate de elevi pot concluziona că o mică parte dintre elevi își pot reda gîndurile pe foaie. Mulți elevi nu au deprinderea de a identifica corect planurile unei lucrări, nu folosesc corect gama variată de culori, nu experimentează cu culorile astfel ca să obțină gama potrivită, nu sînt redată corect formele și dimensiunile obiectelor, ale oamenilor, ale animalelor, ceea ce duce la realizarea lucrărilor neestetice.

Organizînd și această activitate cu ambele clase, am determinat ce atitudine au elevi față de desen și pictură și cît de aprofundate sînt cunoștințele lor pentru tot ce e frumos.

Am stabilit și de data aceasta că elevii din clasa a III-a B sînt mai receptivi față de desen și pictură, au capacități creatoare mai bine dezvoltate față de elevii din clasa a III-a B.

Reieșind din toate lucrările artistico-plastice observate și chestionarea copiilor, am depistat trei niveluri de dezvoltare ale capacităților educației artistice la elevi:

Tabelul Nr.1. Datele obținute în clasa experimentală (clasa a III-a B) la experimentul de constatare

Numele/ Prenumele elevului	Forma	Proporțiile	Compoziția		Redarea dinamicii	Culoarea		Total (puncte)
1. Botnaru Dumitru	2	2	2	2	2	2	2	14
2. Colța Daniela	3	3	3	3	2	3	3	20
3. Cucu Cătălin	2	3	2	3	2	2	2	16
4. Cibotari Mihaela	2	2	2	2	2	2	2	14
5. Ercnurache Igor	2	1	2	2	1	2	1	12
6. Galața Maxim	2	2	2	2	2	2	1	13
7. Hitrei Iliia	3	2	3	2	2	3	3	18
8. Magdei Alisa	3	2	3	2	2	2	3	17
9. Melniciuc Vladislav	2	2	2	2	2	2	2	14
10. Micșanschi Aliea	3	2	3	2	2	2	2	16
11. Rusnac Mihail	1	2	1	1	1	2	2	10
12. Icorpan Andreia	2	2	2	2	2	2	3	15
13. Sîrbu Samuel	1	2	1	2	1	1	2	10
14. Șobe Artiom	2	2	2	2	1	2	2	13
15. Șochin Ana	3	3	3	3	2	3	3	20
16. Țicu Ana	2	2	3	2	2	3	3	15
17. Vizitiu Giansu	2	2	2	2	2	2	2	14
18. Zadnipro Ion	2	2	2	2	2	3	3	16

1 – Nivel inferior (1-10 puncte)

2 – nivel mediu (11-17 puncte)

3 – nivel superior (17-21 puncte)

Tabel 2. Clasa de control Clasa a III-a B

Numele / Prenumele elevului	Caracterul liniilor				Atitudinea elevului			Independența	Total punctaj
1. Baciuz Mazim	1	2	2	2	2	2	2	1	14
2. Cazac Ana	2	1	2	2	1	2	1	2	13
3. Cibotaru Mihail	2	2	2	2	2	2	2	2	16
4. Clim Nichita	1	1	2	1	2	1	2	2	12
5. Dumbrăvianu Ruxandra	3	3	3	3	3	3	3	3	24
6. Garabagiu Dumitrița	2	2	2	2	2	3	3	2	18
7. Gramma Nicolae	3	2	2	2	2	2	2	2	17
8. Huca Maria	3	3	3	3	3	3	3	3	24
9. Ilinciuc Andrei	3	3	3	3	3	3	3	3	24
10. Josanu Denis	2	2	2	2	3	2	2	3	18
11. Melnic Livia	1	1	2	2	1	2	1	2	12
12. Moscalu Artur	2	2	1	1	2	2	2	2	14
13. Osoianu Vitalie	1	2	1	1	1	1	1	1	9
14. Rotari Dumitru	2	2	2	2	3	2	2	2	17
15. Rusu Ovidiu	3	3	3	2	2	2	2	2	19
16. Slivinschi Cristina	2	2	2	2	3	1	1	3	18
17. Stancov Lia	2	1	2	1	2	2	2	2	14
18. Tăetu Adrian	2	2	2	2	2	2	2	2	16
19. Țurcan Vlasi	2	2	2	2	3	2	2	2	17
20. Usatîi Dmitrii	2	2	2	3	2	2	2	2	17

- 1 – Nivel inferior (1-14 puncte)
- 2 – nivel mediu (15-19 puncte)
- 3 – nivel superior (20-24 puncte)

Reieșind din toate lucrările artistico-plactice observate și chestionarea copiilor, am determinat trei niveluri de dezvoltare ale capacităților educației artistico-plactice la elevi:

Nivelul superior: Copiii cunosc elemente de bază din gramatica artelor plastice ca domeniu: pictură, grafică, sculptură, arhitectură, artă decorativă aplicată; unele genuri: peisaje, portrete, animalist; unele mijloace plastice ca: linia, pata, culoarea, forma, punctul, numindu-le în descrierea operelor; unele mijloace artistice evidente: simetria, ritmul, armonia culorilor, a liniilor; tehnologii de reprezentare artistică: modelare, sculptură, colaj, pictură, desen grafic (cu creion, tuș), lucrări brodate, țesute, împletite; cunosc denumirea a 3-5 opere de artă plastică, denumirea și destinația materialelor, a instrumentelor, a rechizitelor folosite la activități, denumirea culorilor primare (roșu, galben, albastru) și a celor complementare (oranj, violet, cafeniu, verde), a unor nuanțe de culori (roz, auriu, vișiniu, galben-deschis; exprimă în imagini plastice unele idei, impresii, doleanțe; selectează culorile, materialele și mijloacele de reprezentare adecvate ideii concepute; plasează reușit elementele decorative pe suprafață (în dependență de formă), folosind diverse mijloace artistice, ritmul, simetria, proporționalitatea; apreciază argumentat lucrările din punct de vedere estetic, compozițional și tehnic; folosesc cu iscusință expresivitatea materialelor plastice și a materialelor imprimate, exprimă chipurile artistice: cu penelul (burete, deget); în guașă, acuarelă, coloranți naturali (sucuri de legume).

Nivelul mediu: Copiii cunosc numai unele elemente de bază din gramatica artelor plastice ca domeniu: pictură, artă decorativă aplicată; unele genuri: peisaje, portrete; unele mijloace plastice ca: linia, pata, culoarea, forma, punctul, dar întâmpină dificultăți să le denumească în descrierea operelor; unele mijloace artistice evidente: armonia culorilor, a liniilor; tehnologii de reprezentare artistică: desen, pictură; cunosc denumirea a 2-3 opere de artă plastică, denumirea și destinația materialelor, a instrumentelor, a rechizitelor folosite la activități, denumirea culorilor primare (roșu, galben, albastru) și a celor complementare (oranj, violet, cafeniu, verde), a unor nuanțe de culori (roz, auriu, vișiniu, galben-deschis); cu greutate exprimă în imagini plastice unele idei, impresii, doleanțe; selectează culorile, materialele și mijloacele de reprezentare adecvate ideii concepute; nu plasează reușit elementele decorative pe suprafață (în dependență de formă), folosind diverse mijloace artistice, ritmul, simetria, proporționalitatea; cu dificultate apreciază argumentat lucrările din punct de vedere estetic, compozițional și tehnic; nu folosesc cu iscusință expresivitatea materialelor plastice și materialelor imprimate, exprimă chipurile artistice: cu penelul (burete, deget); în guașă, acuarelă, coloranți naturali (sucuri de legume).

Nivelul inferior: Copiii cunosc numai unele elemente de bază din gramatica artelor plastice ca domeniu: pictură; unele genuri: peisaje, portrete; unele mijloace plastice ca: linia, culoarea, forma, punctul, dar nu le denumesc în descrierea operelor; tehnologii de reprezentare artistică: modelare, colaj, pictură, lucrări împletite; cunosc denumirea materialelor, a instrumentelor, a rechizitelor folosite la activități, denumirea culorilor primare (roșu, galben, albastru) și a celor complementare (oranj, violet, cafeniu, verde), a unor nuanțe de culori (roz, galben-deschis); nu exprimă în imagini plastice unele idei, impresii, doleanțe; nu selectează culorile, materialele și mijloacele de reprezentare adecvate ideii concepute; nu plasează elementele decorative pe suprafață (în dependență de formă), folosind diverse mijloace artistice, ritmul, simetria, proporționalitatea; nu apreciază argumentat lucrările din punct de vedere estetic, compozițional și tehnic; nu folosesc cu iscusință expresivitatea materialelor

plastice și a materialelor imprimate, cu dificultate exprimă chipurile artistice: cu penelul (burete, deget); în guașă, acuarelă.

Deci în clasa a III-a B, formată din 18 elevi, 3 elevi sînt la nivel superior, 13 elevi – la nivel mediu și 2 elevi – la nivel inferior.

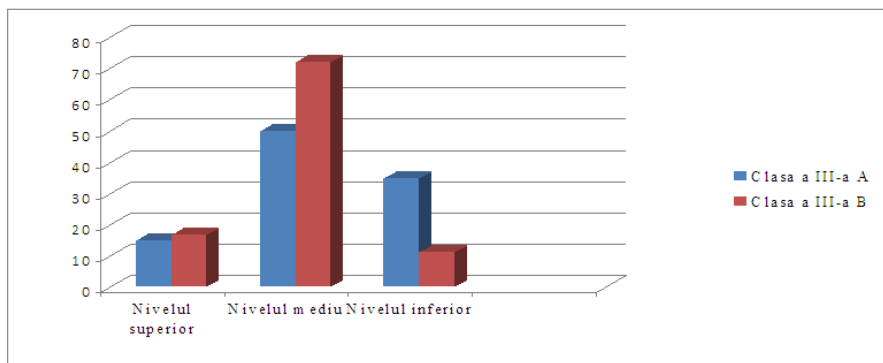
Iar în clasa a III-a A, formată din 20 elevi, 3 elevi sînt la nivel superior, 10 elevi – la nivel mediu și 7 elevi – la nivel inferior.

Dacă privim tabela 3, observăm procentajul copiilor cu privire la nivelul de dezvoltare al capacităților creative artistico-plastice.

Tabela 3. Nivelul de dezvoltare al capacităților educației artistico-plastice la elevi (în%)

Clasa \ Nivelul	Superior	Mediu	Inferior
Clasa III-a B	16,66	72,22	11,11
Clasa III-a A	15	50	35

În următoarea diagramă, observăm distincția nivelurilor dintre clasa a III-a B și clasa a III-a A, cu privire la dezvoltarea capacităților educației artistico-plastice:

În concluzie, am stabilit la ce nivel de dezvoltare al capacităților educației artistico-plastice sînt elevii din clasa a III-a A și elevii din clasa a III-a B.

Deci am constatat că elevii din clasa a III-a B sînt mai receptivi față de activitățile de desen și pictură, se manifestă mai activ în diferite domenii ale artei. Dar copiii din clasa a III-a A se manifestă mai puțin activ în diferite domenii ale artei, precum și în activități de desen, pictură.

Bibliografie:

1. Condurache, Adriana, *Contribuția elementelor de limbaj artistic-plastic în educația estetică a elevilor din ciclul primar*, Editura LIBRIS, Iași, 2010.
2. Daghi, Ion; Cojocaru, Silvia; Malcoci, Vitalie; Ursu, Zinaida, *Curriculum național la Arta plastică, clasele I-IV*, Chișinău, 2010.
3. *Educația plastică în ciclul primar: Ghid metodic: cl.2-4/* de Dascălu Aurel, Iași. Editura: Polirom, 1997.
4. Samburic, Elena, *Educația plastică, clasa a II-a. Ghidul profesorului*, Chișinău, Editura Arc, 2011.

IMPACTUL DATORIEI DE STAT EXTERNE ASUPRA DATORIEI PUBLICE ÎN REPUBLICA MOLDOVA ȘI MODALITĂȚILE DE GESTIONARE A EI (studiu realizat pentru anii 2007-2011, anul 2012* - pentru primele nouă luni ale anului)

Irina ZEABLIȚAIA, masterandă, Facultatea de Economie, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți,
Coordonator științific: Alla TRUSEVICI, dr., conf. univ.

Résumé: *La question de la dette publique, en générale, et de la dette extérieure de l'état en spécial, représente un problème primaire et sérieux pour la plupart des pays. La grande partie des emprunts accorde pour notre pays sont orientées vers des activités qui n'apporte pas de revenus dans le budget de l'état, dans cette cause l'honneur des créances devienne de plus en plus difficile chaque année. Pour améliorer la situation de la dette extérieure de l'état on peut être appliqué des divers moyen de lui gestion. La pratique internationale propose un certain nombre de moyens pour lui gestion dont certains peuvent être choisis qui sont plus optimale pour la situation crée dans notre pays.*

Mots-clés: *la dette publique, la dette extérieure de l'état, les emprunts, l'analyse, la gestion de la dette.*

Datoria publică poate fi definită ca totalitatea împrumuturilor de stat, contractate pentru perioade diferite de timp, pe care guvernul unei țări le realizează în anumite scopuri, printre care cele mai esențiale fiind onorarea creanțelor anterioare, aplicarea proiectelor de dezvoltare a diferitor sectoare, realizarea programelor de dezvoltare socială, economică, politică, culturală.

Datoria publică în Republica Moldova este formată din: datoria de stat, datoria BNM, datoria întreprinderilor din sectorul public și datoria UAT.

Pentru toată perioada analizată cea mai mare pondere în structura și povara datoriei publice a avut-o și o are până în prezent datoria de stat. Aceasta, la rândul său, poate fi datorie de stat externă, de obicei, cu o pondere mai mare în structura datoriei de stat și datorie de stat internă, cu o pondere respectiv mai mică.

Datoria de stat externă se formează, în special, din împrumuturile pe care Guvernul Republicii Moldova le încheie cu instituțiile financiare ale altor state. Aici deosebim creditori multilaterali, cum ar fi: fondurile internaționale de creditare; creditori bilaterali, în principal sînt reprezentate de guvernele, băncile comerciale sau de alte structuri financiare similare ale țărilor dezvoltate; precum și creditori comerciali. Pentru comodate în practica internațională datoria de stat externă se exprimă în unități convenționale – USD. Deoarece ponderea datoriei de stat externe este mai mare în structura datoriei de stat ținem să facem o analiză a acesteia pentru anii 2007-2011, evidențiind cauzele creșterii acesteia.

În tabelul de mai jos este prezentată evoluția creditelor multilaterale pentru perioada anilor 2007-2011 și pentru primele 9 luni ale anului 2012.

Tabelul 1. Dinamica creditelor multilaterale în structura datoriei de stat pentru anii 2007-2012

Creditor/ an	2007	2008		2009		2010		2011		2012*
	mln. USD	mln. USD	Abate-rea, mln.u.m.	mln. USD	Abate-rea, mln.u.m.	mln. USD	Abate-rea, mln.u.m.	mln. USD	Abate-rea, mln.u.m.	mln. USD
Multilaterali	461,6	480,3	18,7	504,5	24,2	855,53	351,03	920,05	64,52	963,57
CEB	4,4	8,8	4,4	12,9	4,1	12,34	-0,56	13,30	0,96	14,84
IDA	293,8	309,7	15,9	330,9	21,2	386,37	55,47	433,08	46,71	461,29
FMI	-	-	-	-	-	304,49	304,49	325,54	21,05	327,54
EBRD	3,4	2,5	-0,9	1,5	-1,0	0,49	-1,01	3,49	3,0	9,54
IBRD	140,6	126,7	-13,9	110,2	-16,5	93,04	-17,16	75,08	-17,96	59,58
IFAD	19,3	31,6	12,3	37,2	5,6	42,31	5,11	45,42	3,11	50,03

BEI	-	0,9	0,9	11,8	10,9	16,49	4,69	24,15	7,66	40,75
Total datorie externă	765,8	778,3	12,5	773,7	-4,6	1116,18	342,48	1142,48	26,3	1140,14

Elaborat de autor în baza sursei 2

Astfel, în 2007 creditele acordate de IDA au constituit 293,8 mln. USD, pentru anul 2008 valoarea crește cu 15,9 mln. USD fiind de 309,7 mln. USD, pentru ca în anul 2011 să ajungă la un nivel de 433,08 mln. USD. Tendința creditelor respective este în creștere deoarece pentru primele 9 luni ale anului 2012 valoarea lor deja a depășit cu 47,9 mln. USD valoarea creditului respectiv pentru anul 2011, fiind de 461,29 mln. USD.

Evoluția creditelor acordate de IBRD este însă una regresivă micșorându-se în fiecare an cu cca 10-14 mln. USD. Astfel, dacă în anul 2007 valoarea lor a constituit 140,6 mln. USD, atunci în anul 2008 valoarea lor s-a micșorat cu 18,4 mln. USD și a constituit 126,7 mln. USD. Pentru următorii ani micșorările de valori au fost de 16, 14 și 10 mln. USD și au ajuns să fie în anul 2011 la o valoare de 75,08 mln. USD. Pentru primele trei trimestre ale anului 2012 valoare lui scade încă cu 8,2 mln. USD față de anul 2011 și este de 59,58 mln. USD.

Cele mai mici valori de credite multilaterale au fost acordate de CEB și EBRD. Evoluția lor este însă diferită. În anul 2007 volumul creditelor acordate de CEB a fost de 4,4 mln. USD și crește la dublu în anul 2008. În anul 2009 se înregistrează o creștere cu încă aproximativ 4 mln. USD, după care scade în anul 2010 la o valoare de 12,34 mln. USD. În anul 2011 valoarea creditului acordat de CEB crește cu cca 1 mln. USD și este de 13,30 mln. USD. Pentru primele 9 luni ale anului 2012 volumul a crescut cu 1,5 mln. USD față de întregul an 2011.

Creditele acordat de EBRD își micșorează volumul cu fiecare an din 2007 pînă în 2010, astfel fiind de 3,4 mln. USD în anul 2007 și ajunge să fie de 0,49 mln. USD în 2010. Dar înregistrează o creștere după care revine practic la nivelul anului 2007, fiind în anul 2011 de 3,49 mln. USD. Primele trei trimestre ale anului 2012 au determinat o creștere a volumului creditului acordat de EBRD practic de trei ori față de întreaga perioadă a anului 2011 fiind înregistrat la o valoare de 9,54 mln. USD.

Creditele bilaterale au o pondere mai mică în structura datoriei de stat, însă cu un impact semnificativ, de aceea prezentăm în continuare analiza evoluției acestora.

În anul 2007 volumul creditelor acordate de Guvernul Rusiei a constituit 135,8 mln. UDS și față de anul 2008 este mai mare cu 2,3 mln. USD. Micșorările volumului de credite acordate de acesta continuă pentru toată perioada analizată. Astfel, în anul 2009 volumul creditelor a constituit 121,3 mln. USD, iar în anul 2010 a scăzut pînă la 109,09 mln. USD. În anul 2011 volumul acestora a constituit doar 96,89 mln. USD înregistrînd o scădere constantă pentru ultimii trei ani cu 12,2 mln. USD. Pentru cele trei trimestre ale anului 2012 volumul lui scade cu aceeași sumă și constituie o valoare de 84,68 mln. USD.

Tabulul 2. Dinamica creditelor bilaterale în structura datoriei de stat externe pentru anii 2007-2012

Creditor/ an	2007			2008		2009		2010		2011		2012*
	mln.USD	mln.USD	+/-	mln.USD	+/-	mln.USD	+/-	mln.USD	+/-	mln.USD	+/-	mln.USD
Bilaterali	272,9	276,2	3,3	255,9	-20,3	250,57	-5,33	214,79	-35,78	199,28		
Guvernul SUA	12,6	14,8	2,2	14,8	0	14,82	0,02	14,82	0	14,82		14,82
Commodity Credit Corporation (SUA)	44,1	41,6	-2,5	39,0	-2,6	36,42	-2,58	33,84	-2,58	33,44		33,44
Banca Germană KFW	24,2	21,5	-2,7	19,9	-1,6	16,60	-3,3	14,40	-2,2	13,50		13,50
TUREXIMBANK	8,3	8,3	0	7,9	-0,4	7,14	-0,76	6,35	-0,79	5,56		5,56
Banca Japoneză JBIC	13,7	14,3	0,6	11,2	-3,1	9,46	-1,74	6,61	-2,85	4,96		4,96

Guvernul Poloniei	-	-	-	-	-	15,00	15,00	-	-15,00	-
Guvernul Italiei	0,5	0,3	-0,2	-	-0,3	-	-	-	-	-
Guvernul Japoniei	8,8	12,6	3,8	12,3	-0,3	13,93	1,63	14,62	0,69	14,64
Fondul Kuwei- tean pentru Dezv. Econ. Arabă	1,3	1,3	0	1,2	-0,1	1,30	0,1	0,98	-0,32	0,63
Guvernul Germaniei	14,2	18,6	4,4	18,8	0,2	17,39	-1,41	16,89	-0,5	16,88
Guvernul Rusiei	135,8	133,5	-2,3	121,3	-12,2	109,09	-12,2	96,89	-12,2	84,68
Guvernul Româ- niei	9,4	9,4	0	9,4	0	9,40	0	9,40	0	8,73
UniCredit (Austria)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,48
Total datorie externă	765,8	778,3	12,5	773,7	-4,6	1116,18	342,48	1142,48	26,3	1140,14

Elaborat de autor în baza sursei 2

În ceea ce privește creditul acordat de Commodity Credit Corporation (USA), atunci observăm că volumul acestuia în anul 2007 a constituit 44,1 mln. USD, iar în anul 2008 volumul lui a constituit 41,6 mln. USD sau 5,3%. În anul 2011 volumul acestuia a constituit 33,84 mln. USD. În primele 9 luni ale anului 2012 modificările sînt ne semnificative și volumul lui este de 33,44 mln. USD.

Creditul acordat de Banca Germană KFW nu a depășit ponderea de 6% din structura datoriei de stat externe. În anul 2007 volumul acestuia a constituit 24,2 mln. USD. În fiecare an volumul lui scade cu cca 3 mln. USD, astfel încît în anul 2011 el ajunge să fie de 14,4 mln. USD din volumul total al datoriei de stat externe. Pentru trei trimestre ale anului 2012 volumul creditului acordat de Banca Germană KFW este de 13,50 mln. USD.

Creditele comerciale sînt reprezentate de deținători de bonduri „Eurobond” fiind prezenți în structura datoriei de stat externe doar în anii 2007-2008 înregistrînd un volum de 12,7 mln. USD și 6,3 mln. USD respectiv.

Garanțiile asumate presupun garanții asumate de la Banca Germană AKA care în anul 2007 reprezintă 18,6 mln. USD. Volumul lor se micșorează în fiecare an cu cca 3 mln. USD ajungînd să fie în anul 2011 de 7,63 mln. USD. Pentru primele 9 luni ale anului 2012 volumul lor constituie 6,23 mln. USD.

Există o serie de indicatori care caracterizează datoria de stat externă și povara acesteia. Acești indicatori sînt: 1) ponderea datoriei de stat externe în venitul național; 2) ponderea datoriei de stat externe în PIB; 3) mărimea datoriei de stat externe pe cap de locuitor; 4) plățile aferente deservirii datoriei ca procent din PIB; 5) datoria de stat externă față de export.

Pentru a calcula toți acești indicatori prezentăm în tabelul de mai jos principalele valori cu care vom opera.

Tabelul 3. Indicatori macroeconomici pentru perioada anilor 2007-2012

Indicatori	Anii					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012 *
VN, mln. lei	58410,0	69098,0	63834,0	77884,0	88979,0	94347,00
PIB, mln. lei	53429,6	62921,5	60429,8	22944,3	24005,4	87 847,3
Nr. populației, mii loc.	3576,91	3570,11	3565,6	3562,05	3559,99	3559,50
Serviciul DSE, mln. lei	645,30	571,34	9517,5	13565,89	13384,56	14479,2
Exportul de mărfuri, mln. lei	24353,65	25683,97	22281,75	28197,23	37030,62	-
DSE, mln. lei	8668,24	8094,32	9517,5	13565,89	13384,56	14479,2

Elaborat de autor, în baza sursei 1.

În baza acestor date și formulelor de calcul, am elaborat tabelul de mai jos prin care reflectăm situația indicatorilor enumerați mai sus pentru perioada analizată.

Tabelul 4. Indicatorii ce caracterizează situația datoriei externe (2007-2012)

Indicatori	Formula de calcul	Anii					
		2007	2008	2009	2010	2011	2012 *
DSE, mln. lei	$K1 = \text{Suma tuturor angajamentelor stat}$	8668,24	8094,32	9517,5	13565,8 9	13384,5 6	14479,2
Ponderea datoriei externe în venitul național (%)	$K2 = \text{Datoria externă} / \text{Venitul național} * 100\%$	14,84	11,71	14,91	17,42	15,04	15,35
Ponderea datoriei externe în PIB (%)	$K3 = \text{Datoria externă} / \text{PIB} * 100\%$	16,22	12,86	15,75	59,13	55,76	16,48
Datoria externă exprimată pe cap de locuitor (lei)	$K4 = \text{Datoria externă} / \text{Numărul populației}$	2423,39	2267,25	2669,26	3808,45	3759,72	4067,76
Plățile aferente deservirii datoriei ca procent din PIB (%)	$K5 = \text{Serviciul datoriei externe} / \text{PIB} * 100\%$	0,12	0,91	15,75	59,13	55,76	16,48
Datoria externă față de export (%)	$K6 = \text{Datoria externă} / \text{exportul de mărfuri} * 100\%$	35,59	31,52	42,71	48,11	36,14	-

Astfel, **ponderea datoriei de stat externe în venitul național**, care se calculează ca raport între datoria externă și venitul național, este de 14,84% în anul 2007. În anul 2008 se înregistrează cea mai mică pondere a acestui indicator de 11,71% din cauza că se atestă o micșorare a volumului datoriei de stat externe și unei majorări semnificative a venitulului național. În anul 2009 ponderea indicatorului revine practic la nivelul anului 2007 fiind de 14,91%. Pentru anul 2010 se înregistrează cea mai mare pondere a acestuia de 17,42%, în principal din cauza majorării volumului datoriei de stat externe cu cca patru mln. lei. În anul 2011 ponderea datoriei de stat externe în venitul național a fost de 15,04% micșorându-se față de perioada precedentă cu cca 2,4%. Pentru primele 9 luni ale anului 2012 ponderea acestui indicator a constituit 15,35%.

Un alt indicator, **ponderea datoriei de stat externe în PIB**, are același tablou al evoluției rezultatelor precum cel al indicatorului analizat mai sus. După cum PIB-ul este în legătură directă cu venitul național, majorarea și micșorarea ponderii acestui indicator este cauzată de condiții similare. Astfel, în anul 2007 ponderea datoriei de stat externe în PIB a fost de 16,22%, înregistrând o scădere pentru anul 2008 și fiind de 12,86 %. În anul 2009 se înregistrează practic aceeași pondere a datoriei de stat externe în PIB ca și în anul 2007 care este de 15,75%. În anul 2010 se înregistrează cea mai mare pondere a acestui indicator de 59,13%, determinat din cauza micșorării PIB-ului practic de 3 ori față de perioada precedentă. În anul 2011 ponderea datoriei de stat externe în PIB este de 55,76%, de asemenea, determinate de un volum foarte scăzut al PIB-ului. Pentru primele 9 luni ale anului 2012 ponderea acestui indicator este de 16,48%, respectiv presupunem că acesta nu va atinge ponderile anilor 2010-2011.

Indicatorul **mărimea datoriei de stat externe pe cap de locuitor**, se calculează ca raport între datoria externă și numărul populației. În figura de mai jos se prezintă datele obținute în urma efectuării calculului necesare.

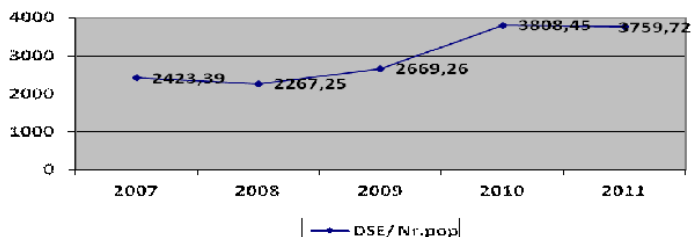

Fig. 1. Datoria externă exprimată pe cap de locuitor

Conform datelor obținute, observăm că povara datoriei de stat externe care revine unui locuitor variază de la 2500 pînă aproape 4000 lei. În anul 2007 acest indicator era de 2423,39 lei. Acesta înregistrează o micșorare a valorii în anul 2008 fiind de 2267,25 lei, micșorîndu-se din cauza înregistrării în acest an a celui mai mic volum al datoriei de stat externe din perioada analizată. În anul 2009 indicatorul înregistrează o valoare de 2669,26 lei, iar în anul 2010 este înregistrată cea mai mare valoare a acestuia de 3808,45 lei din motivul că volumul datoriei de stat externe crește în acest an considerabil față de anul precedent și, în general, înregistrează cea mai mare valoare pentru toată perioada analizată. În anul 2011 se înregistrează o ușoară scădere a valorii acestui indicator, însă pentru primele 9 luni ale anului 2012 valoarea lui depășește considerabil valorile înregistrate în ceilalți ani analizați și constituie 4067,76 lei din motivul majorării pentru perioada respectivă a datoriei de stat externe și micșorării numărului populației.

Plățile aferente deservirii datoriei ca procent din PIB se calculează ca raport procentual între serviciul datoriei de stat externe către PIB. În urma calculului efectuate s-au obținut rezultatele reflectate în tabelul din anexa nr. 2. Menționăm că dacă acest indicator depășește nivelul de 5%, atunci țara se află în pragul crizei datoriei de stat externe.

Conform datelor obținute observăm că în anii 2007-2008 ponderea acestui indicator a fost de 0,12% și 0,91% respectiv. În anul 2009 ponderea acestuia crește pînă la 15,75%, iar în anul 2010 se înregistrează cea mai mare pondere a acestui indicator de 59,13%. Stare majoră a acestuia se atestă și în anul 2010 fiind de 55,76%. Faptul se explică prin aceea că în acești ani se înregistrează cele mai mari valori ale serviciului datoriei de stat externe și cele mai mici valori ale PIB-ului.

Ultim indicator pe care ținem să-l analizăm este **datoria de stat externă față de export**. Aceasta se calculează ca raport procentual între datoria de stat externă și exportul de mărfuri.

Conform datelor obținute observăm că cea mai mare pondere acest indicator o înregistrează în anul 2010 fiind de 48,11%, iar cea mai mică pondere este înregistrată în anul 2008 și a fost de 31,52%. Creșterea acestui indicator începe din anul 2009, aici se atestă 42,71% a acestuia. La finele anului 2011 indicatorul revine practic la nivelul anului 2007 înregistrînd o pondere de 36,14% .

În ceea ce privește deservirea datoriei de stat externe, menționăm că aceasta se realizează din bugetul de stat și din veniturile de bază ale bugetului. În figura de mai jos prezentăm evoluția acestora.

Conform datelor prezentate în figura de mai jos, observăm că în anul 2007 din bugetul de stat au fost alocate pentru deservirea datoriei de stat externe 645,30 mln. lei sau 4,65%, pe cînd din veniturile de bază ale bugetului de stat au fost direcționate 639,43 mln. lei sau 5,2%.

Situația invers proporțională a valorii și ponderii acesteia se explică prin faptul că volumul bugetului de stat este mai mare decât volumul venitului de bază a bugetului de stat.

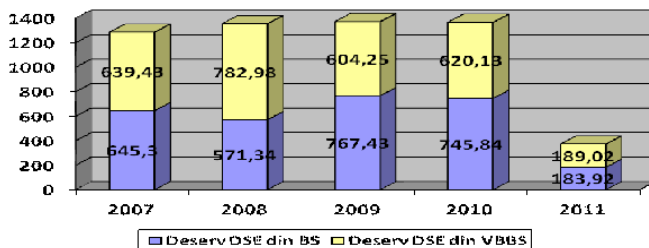

Fig. 2. Deservirea datoriei de stat externe în anii 2007-2011

În anul 2008 valoarea deservirii datoriei de stat externe din bugetul de stat scade cu cca 70 mln. lei și reprezintă 571,34 mln. lei sau 3,67% din total. Deservirea datoriei de stat externe din veniturile de bază ale bugetului de stat în acest a crescut cu cca 150 mln. lei și a înregistrat o valoare de 782,98 mln. lei sau 5,7% din total, aceasta fiind cea mai mare pondere înregistrată pentru toată perioada analizată.

În anul 2009 din bugetul satului se acordă 767,43 mln. lei sau 5,86% pentru deservirea datoriei de stat externe. În același timp, deservirea datoriei de stat externe din veniturile de bază ale bugetului de stat înregistrează în acest an o valoare de 604,25 mln. lei sau 5,43%, evidentă fiind o micșorare a volumului de mijloace financiare acordat față de anul precedent cu cca 180 mln. lei. În anul 2010 deservirii datoriei de stat externe din bugetul de stat îi revin 745,87 mln. lei ceea ce reprezintă 4,57% din total, iar deservirea datoriei de stat externe din veniturile de bază ale bugetului de stat înregistrează o valoare de 620,13 mln. lei sau 4,3% din total.

În anul 2011 pentru ambele categorii se observă micșorarea sumelor acordate din bugetul de stat și din veniturile de bază ale bugetului de stat pentru deservirea datoriei de stat externe. Astfel, se observă că din bugetul de stat pentru deservirea datoriei de stat externe în acest an au fost acordate doar 183,92 mln. lei, ceea ce reprezintă doar 0,97% din total, fiind cu aproape 550 mln. lei mai puțin față de perioada precedentă. Iar din veniturile de bază ale bugetului de stat pentru deservirea datoriei de stat externe în acest an se acordă 189,02 mln. lei sau 1,1% din total, ceea ce este cu aproape 450 mln. lei mai puțin față de perioada precedent analizată.

Pentru primele trei trimestre ale anului 2012 pentru deservirea datoriei de stat externe din veniturile de bază ale bugetului s-a acordat o valoare practic similară celei din anul 2011 care a constituit 182,48 mln. lei, iar pentru deservirea datoriei de stat externe din bugetul de stat pentru aceeași perioadă a anului 2012 au fost alocate doar 132,99 mln. lei.

Conform rezultatelor analizei observăm că structura datoriei de stat externe este complexă și majoră. Pentru monitorizarea acesteia în practica internațională se regăsesc o serie de modalități de gestionare dintre care menționăm: *conversiunea* (prin care titlurile de împrumut existente se preschimbă cu altele noi, dar cu o rată a dobânzii mai mică); *arozare* (titlurile de împrumut existente se preschimbă cu altele noi, dar cu o rată a dobânzii mai mare); *moratoriu* (aminarea serviciului datoriei); *repudierea* (refuzul unui stat de a onora obligațiile asumate prin împrumut).

Însă în mod efectiv, scenariul privind gestionarea datoriei de stat externe se alege în dependență de câteva criterii și anume: *respectarea orarului plăților aferente datoriei externe*; *realizarea restructurării datoriei externe*; *dimensiunea abaterii plăților efective de la valoarea inițială actualizată a datoriei externe* [12].

În dependență de acestea, pot fi formulate șase variante de gestionare a datoriei de stat externe, caracteristicile cărora sînt prezentate în tabelul de mai jos.

Menționat că în final criteriul primordial după care se selectează una din variantele descrise este costul total pe care îl implică restructurarea datoriei. Acesta este format din: suma plăților efective aferente datoriei; costurile legate de modificarea orarului de plăți; costurile rezultate din consecințele macroeconomice și sociale ale acestei modificări.

Conform caracteristicilor prezentate în tabel și costului total pe care îl implică fiecare din variantă, rezultă că cea mai puțin costisitoare este varianta I, însă aceasta nu presupune, prin esența sa, realizarea restructurării datoriei, ci păstrarea condițiilor în care aceasta a fost contractată. Însă în cazul în care statul nu are posibilități financiare de a onora creanțele în modul stabilit, atunci cele mai acceptabile variante ar fi variantele III sau IV, deoarece acestea va implica costuri relative. O limită pe care ar avea-o ambele variante este creșterea perioadei de timp în care va fi necesar de a onora creanțele, doar că în cazul variantei IV aceasta va fi mai mare decât pentru varianta III, deoarece datoriile vor fi restructurate spre micșorarea volumului plăților efective.

Tabelul 5. Caracteristica variantelor privind gestionarea datoriei de stat externe

VARIANTA	CHARACTERISTICA
Varianta I	nu a avut loc restructurarea datoriei, este respectat orarul original de plăți aferente datoriei, plățile efective sînt egale cu valoarea inițială actualizată a datoriei externe
Varianta II	a avut loc restructurarea datoriei, a fost coordonat cu creditorii un nou orar de plăți, plățile efective depășesc valoarea inițială actualizată a datoriei externe
Varianta III	a avut loc restructurarea datoriei, a fost coordonat cu creditorii un nou orar de plăți, plățile efective sînt egale cu valoarea inițială actualizată a datoriei externe
Varianta IV	a avut loc restructurarea datoriei, a fost coordonat cu creditorii un orar de plăți, plățile efective sînt sub nivelul valorii inițiale actualizate a datoriei externe
Varianta V	a fost coordonată cu creditorii anularea deplină a datoriei, nu există un orar de efectuare a plăților, plățile efective sînt nule
Varianta VI	default, orarul de plăți lipsește, plățile efective sînt nule

Elaborat de autor în baza sursei 4

Totuși varianta va fi aleasă în dependență de posibilitatea sau imposibilitatea statului de a onora creanțele în volumul stabilit inițial. În cazul în care această posibilitate există însă pentru a o realiza se necesită mai mult timp, atunci preferabilă va fi varianta III, dar în cazul în care veniturile statului nu permit de a efectua tranșe la volumul stabilit inițial, nici dacă se va acorda o perioadă mai îndelungată de timp, atunci se va accepta varianta IV, prin care se vor micșora volumul plăților efective și se va mări considerabil perioada orarului acestora.

În cele din urmă, concluzionăm că pentru toată perioada analizată datoria de stat externă are ponderea cea mai mare în structura datoriei de stat, respectiv și în datoria publică. Creșterea, practic în fiecare an, a volumului datoriei de stat externe, determină în mod inevitabil majorarea volumului datoriei publice. Principala cauză a creșterii datoriei de stat externe este majorarea volumului creditelor multilaterale, adică a creditelor acordate de organizațiile financiare internaționale.

Principalii indicatori analizați privind datoria de stat externă demonstrează, la rîndul său, situația dificilă creată în acest domeniu și necesitatea identificării unor soluții de bună gestiune care să contribuie la redresarea situației.

O problemă a creditelor în țara noastră este aceea că majoritatea din ele sînt orientate spre sectoare și activități non-economice, respectiv neproductive de venit. De aici reiese că întru micșorarea datoriei de stat externe ar fi necesar de a reorienta creditele împrumutate spre

dezvoltarea sectoarelor activității economice aducătoare de venit, cum ar fi sectorul industrial, tehnologic, turistic etc. și de a restructura orarul plăților efective ale datoriei de stat externe, fie păstrând volumul acestor plăți la nivelul inițial, fie micșorându-l în dependență de situația financiară a statului.

Bibliografie:

1. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, Anuarele Statistice ale Republicii Moldova pentru anii 2007, 2008, 2009, 2010.
2. Raporturile anuale privind situația în domeniul datoriei publice, garanțiilor de stat și recreditării de stat pe anii 2008, 2009, 2010, 2011, 2012.
3. Secrieru, Angela, *Finanțele publice – Instrumente și mecanisme financiare de intervenție guvernamentală*, ed. Epigraf, Ch., 2004, 424 pag.
4. <http://lopotenco.blog.com/files/2011/09/Tema-17.doc>

INFLUENȚA RATINGULUI ÎN STRATEGIA DE DEZVOLTARE A ACTIVITĂȚII BANCARE DIN REPUBLICA MOLDOVA

Vadim LOPOTENCO, student, Facultatea de Economie,
Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți
Conducător științific: **Andrei BALÎNSCHI**, dr., conf. univ.

Rezumat: *Rating is assigned to a company or a country according to the results certified by the last. The credibility of ratings is recognized throughout the world. Due to the professionalism of evaluators, an evaluation system widely, the rating has a strong influence on the financial market. Investors use ratings for an investment decision in a company or country.*

Cuvinte-cheie: *rating, agenții de rating, note, investiții, credite, bănci comerciale.*

Situația creată în jurul Băncii de Economii a scos în evidență problema insuficienței de analiză a situației financiare a băncilor comerciale din Republica Moldova. Chiar dacă trimestrial acestea prezintă rapoarte financiare, iar anual un raport de activitate în fața acționarilor și a clienților băncii, totuși se observă o subiectivitate în realizarea acestor analize.

Sigur că nici o bancă comercială nu va afișa problemele sale. Acest lucru este cert, dar, luînd în considerație lipsa de cultură economică a populației din Republica Moldova, apare o problemă în plasarea mijloacelor bănești temporar disponibile necesare pentru activitatea economiei și a încrederii în băncile comerciale autohtone. Astfel, se observă necesitatea unei evaluări financiare obiective a băncilor comerciale din Republica Moldova. Considerăm că un astfel de instrument ar putea fi ratingul financiar-bancar.

Ratingul este un cuvînt de origine anglo-saxonă a cărui traducere literară este „evaluare”, desemnînd, în același timp, un proces, și anume analiza riscului, cît și rezultatul final al acestuia – nota.

Una din definițiile posibile ne este expusă de către Sorin Lăzărescu, doctor în economie, profesor la Academia de Studii Economice București, care afirmă faptul că „Rating-ul este procesul de evaluare a riscului atașat unui titlu de creanță, sintetizat într-o notă, permițînd un clasament în funcție de caracteristicile particulare ale titlului și ale garanțiilor emitentului” [Gaillard 2012, p. 7].

Agențiile de rating stipulează însă foarte clar că „rating-ul nu este o recomandare de a cumpăra, de a vinde sau de a deține un titlu, acesta avînd doar funcția izolată de evaluare a riscului, care este doar un element al procesului decizional de investiție” [Lăzărescu 2003, p. 24].

Agențiile de rating au apărut în secolul al XIX-lea. John Tapan a fondat prima societate în acest domeniu, care purta denumirea *The Mercantile Agency*, în 1841 la New York, SUA.

O persoană remarcată în istoria ratingului este John Moody. Acesta, în 1900, odată cu publicarea *Moody's Manual of Industrial and Miscellaneous Securities*, a pus bazele companiei *Moody's Investors Service*.

Un alt gigant al ratingului a apărut odată cu publicarea lucrării lui Henry Varnum Poor *The History of Railroads and Canals of the United States*, în 1860 s-a înființat *Poor's Publishing Company*, care a început să evalueze prin rating din 1916. În acest mod, a fost pusă baza companiei *Standard and Poor's Corporation*, care a fost creată în 1941, în urma fuziunii *Poor's Publishing Company* cu *Standard Statistic Bureau*, ultima fiind fondată în 1906.

Cea de-a treia mare companie de rating, *Fitch Publishing Company*, a început să evalueze prin ratinguri din 1924. Fitch a publicat statisticile financiare pentru a fi utilizate în industria de investiții cu ajutorul *The Fitch Stock and Bond Manual* și *The Fitch Bond Book*. În 1924, Fitch a introdus sistemul de rating de la AAA pînă la D, care a devenit baza pentru evaluările prin rating în întreaga industrie. Toate trei agenții de rating activează pe teritoriul Statelor Unite ale Americii.

În lume au fost create un șir de agenții de rating. Astfel, în Canada au fost create: în 1972 *Canadian Bond Rating Service* și *Dominion Bond Rating Service* în 1976. În Asia e nevoie să menționăm *Japan Credit Rating Agency*, *Rating Agency Malaysia* și *TRIS* în Thailanda.

Prima agenție de rating în Europa apare în 1986, sub denumirea de Agence d'Évaluation Financière (ADEF), în Franța, care avea drept scop notarea creanțelor pe termen scurt.

De-a lungul istoriei atestăm că unele companii mari au încercat să angajeze investitori, care trebuiau să analizeze creditele din punct de vedere calitativ. Astfel, agențiile de rating au primit un concurent pe piață, însă metoda dată era foarte costisitoare, deci și restrictivă.

Astfel, putem prezenta niște deosebiri esențiale, care au făcut ca agențiile de rating să monopolizeze acest sector. Prima deosebire este aceea că agențiile de rating efectuează analiza, fiind o parte terță, neimplicată în procesul de investiții. Un alt aspect este că agențiile au transformat informațiile financiare într-o marfă, care are prețul său. În rezultat, informația a devenit accesibilă pentru toți agenții economici de pe piață. O altă latură a agențiilor este că acestea evaluează un arial vast, prin urmare, nu există un sector economic, o întreprindere, care să nu fie analizat și evaluat.

În acest mod, notarea financiară a devenit astăzi o necesitate obligatorie pentru toate operațiunile de finanțare și creditare de pe piețele dezvoltate și pe cele emergente.

Notarea financiară se află într-un raport de interdependență cu piața. Este un lucru firesc pentru că nu se poate imagina una fără cealaltă. Opiniile de calitate și obiective comunicate emitenților și investitorilor facilitează procesul decizional pentru ansamblul produselor financiare notate. Putem afirma că procesul de evaluare reprezentat de rating se înscrie într-o creștere generală a eficienței piețelor financiare locale și internaționale.

Agențiile de rating oferă investitorilor o analiză obiectivă și evaluări independente ale companiilor și ale țărilor care emit titluri. Globalizarea pe piața de investiții, împreună cu diversificarea tipurilor și cantităților de titluri de valoare emise, reprezintă o provocare pentru investitorii instituționali și individuali, care trebuie să analizeze riscurile asociate afiț aferente investițiilor străine, cît și celor autohtone. Astfel, în ajutor vin agențiile de rating și sistemele de rating utilizate.

Astăzi țările cu cele mai dezvoltate sectoare bancare folosesc diverse sisteme de rating. Cele mai cunoscute sînt cele din Statele Unite, cunoscute sub denumirea CAMEL și CAAMPL.

În Republica Moldova este folosit sistemul de rating CAMELS, care presupune 6 componente.

Fig. 1. Cele 6 componente ale sistemul de rating CAMELS

Cum am menționat anterior, ratingul este un cuvânt care în traducere semnifică „evaluare”. În linii generale, ratingul financiar are 2 funcții de bază, acestea sînt:

- supravegherea intereselor financiare externe ale întreprinderilor naționale și ale statelor, punînd la dispoziție, informații adecvate și cu o valoare de aplicare internațională;
- o alternativă serviciilor clasice de evaluare și analiză financiară oferite de băncile comerciale și instituțiile financiare specializate (în special, bănci de comerț exterior și bănci de afaceri).

Relațiile dintre proprietarii și creditorii unei întreprinderi sînt de natură dublă: de cooperare și conflictuală. Sub aspect cooperativ subînțelegem efortul comun în realizarea obiectivelor propuse, și anume o profitabilitate cît mai înaltă, iar din punct de vedere conflictual atestăm o dorință din partea ambelor părți de a obține o parte mai mare din profit, însă neproporțional cu riscul asumat.

Ratingul implică așezarea băncilor în ordine descrescătoare conform unui criteriu sau a unui șir de indicatori. Acesta determină pentru deponenții bancari gradul de încredere pe care îl au față de bancă. Sînt un șir de momente ale evaluării prin rating, și anume:

- poziția pe care o bancă comercială o ocupă în rating determină gradul de rentabilitate a acesteia în raport cu alte bănci;
- locul pe care o bancă comercială este situată reprezintă pentru aceasta modul în care ea a fost apreciată de către analiștii interni și externi, fapt ce determină poziția băncii pe piața respectivă;
- ratingurile intensifică concurența. Din acest punct de vedere, băncile care se află în top tind să-și mențină pozițiile, iar cele de mai jos – dorința de a-și ridica ratingul.

Însă fiecare monedă are două părți, astfel atestăm și un șir de dezavantaje ale evaluării prin rating, și anume:

- la determinarea ratingurilor agențiile specializate folosesc datele prezentate de bancă sau instituția financiară, astfel rezultatele nu sînt întotdeauna veridice, ele fiind influențate de modul și integritatea informației prezentate de bancă;
- un rating nu poate include toți indicatori care ar cuprinde toată activitatea bancară. Din această cauză, indicatorii utilizați de un rating sau altul simplifică starea reală a băncii;
- se utilizează date din bilanț, care nu ia în considerație elementul de „risc”.

Utilitatea ratingurilor pentru investitori poate fi analizată din punct de vedere a trei aspecte:

- *ratingul oferă un univers investițional larg.* Unii investitori au instrumente de analiză proprii, însă evaluarea multitudinii de oportunități oferite de piață pe sectoare, țări sau

instrumente de credit necesită resurse și timp. Astfel, chiar și acești investitori, se bazează pe ratinguri create de agenții specializate pentru că acestea compară prin demonstrări omogene orizontul larg de investire, oferindu-i note adecvate.

- *introducerea unor praguri de risc.* Marea majoritate a investitorilor folosesc ratingurile drept un criteriu de cumpărare. De exemplu, un fond de investiții poate stabili un prag minim de investiții în obligațiuni, în funcție de tipul fondului gestionat și de obiectivele de performanță stabilite;
- *ratingul servește la dimensionarea spread-urilor.* Ratingul este un element-cheie pe piețele financiare sub aspectul determinării primelor de risc. Notele servesc la dimensionarea surplusului de remunerare destinat investitorilor în titluri speculative pentru compensarea pierderii potențiale asumate. La nivelul piețelor financiare primele de risc sînt analizate în funcție de rata dobînzii „fără risc” reprezentată de emisiunile de titluri de stat [Lăzărescu 2003, p. 38].

Agențiile de rating oferă un etalon just de măsurare a credibilității instrumentelor financiare vîndute pe piață. La fel, încurajează discutarea unor elemente confidențiale legate de planurile și obiectivele financiare, strategice ale emitentului. Cunoscînd informații suplimentare decît cele făcute publice, agențiile de notare intervin pe piață ca un factor reducător al asimetriilor și al hazardului moral.

Ratingurile sînt destul de utile din motiv că sînt folosite de investitori, emitenți, bănci de investiții, brokeri-dealeri și guverne. Pentru investitori, agențiile de rating sporesc gama de investiții alternative și furnizează instrumente de evaluare relativă a riscurilor. În acest mod, crește, în general, eficiența de piață, reducîndu-se costurile atît pentru debitori, cît și pentru creditori. Astfel, crește oferta totală de capital în economie, ceea ce duce la o creștere mai puternică a acestora.

Însă criza mondială din 2008 a demonstrat incompetența agențiilor tradiționale de rating prin atribuirea de rating ridicat la emitenții de valori mobiliare și de credit la nivel implicit. Ca urmare, SUA și alte state au început să-și modifice legislația pentru a reduce dependența deciziilor investiționale în baza ratingului.

Ratingurile oficiale sînt întocmite de către agenții de rating. Acestea analizează piețele financiare și furnizează informații, astfel păstrînd încrederea investitorilor, în aceste scopuri atribuind ratinguri corecte și în timp util. Esențial în această relație este încrederea pe care o manifestă toți actorii pieței față de caracterul pertinent al informațiilor prelucrate prin procesul de notare.

În lume există mai mult de 100 de agenții de rating. Cele mai mari agenții internaționale de rating sînt:

- Moody's;
- Standard & Poor's;
- Fitch Ratings.

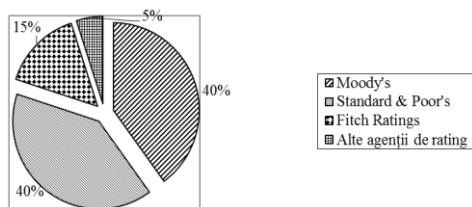

Fig. 2. Ponderea agențiilor de rating pe piață

Fondul Monetar Internațional, în urma mai multor analize, a ajuns la concluzia că sistemul de rating se dovedește a fi un indicator destul de viabil. Toate aceste lucruri împreună oferă ratingului o importanță majoră. Un loc deosebit îl ocupă ratingul de țară. Acesta implică o dovadă de dezvoltarea economică a țării sau invers. Atribuirea ratingului unui stat suveran se realizează după o analiză aprofundată a tuturor aspectelor legate de situația financiară și climatul investițional din țară.

Sistemul bancar din Republica Moldova este totuși unul instabil. Această instabilitate este condiționată de conjunctura pieții financiare din țară. Consolidarea sistemului bancar poate fi realizată prin implementarea mai multor soluții, și anume stimularea proceselor de reorganizare a băncilor și micșorării influenței statului în domeniul bancar, mai ales în situație de instabilitate politică. La fel, procesele de contopire ale băncilor ar putea impulsiona dezvoltarea sectorului bancar din motiv că astfel s-ar crea pe piață o concurență sănătoasă a instituțiilor bancare, existând bănci cu un nivel de capital asemănător. La această concluzie ne-a adus și analiza efectuată anterior, unde se observă că există bănci cu o valoare a activelor mare și restul băncilor, care compun majoritatea cu o valoare a activelor mici și medii. Deci nu se poate vorbi despre o concurență activă între bănci, ceea ce nu implică o dezvoltare a sectorului bancar în întregime.

La fel, printre soluții de dezvoltare se enumeră și instruirea permanentă a resurselor umane din cadrul instituțiilor bancare, o cunoaștere mai detaliată a clienților acesteia, inclusiv pentru determinarea provenienței banilor, în prevenirea spălării banilor. Orice bancă comercială trebuie să realizeze o monitorizare continuă a conturilor și a tranzacțiilor efectuate prin intermediul acestora pentru a reduce riscurile aferente activității bancare. La fel, atragerea investitorilor străini este o cale bună de atragere a capitalului în țară și ar duce la o implementare în practică a unor idei, care se prezintă a fi efective peste hotare. O recomandare pentru toate băncile ar fi o implicare mai activă în activități filantropice. Acest fapt ar putea îmbunătăți imaginea atât a băncilor comerciale, cât și a sectorului bancar în întregime.

Totuși, luând în considerație creșterea rolului sistemului bancar în economia autohtonă, este nevoie de a analiza situația financiară a fiecărei bănci în parte, evaluând punctele forte și cele slabe. O astfel de soluție de dezvoltare strategică a sectorului bancar din Republica Moldova ar fi implementarea evaluării prin rating. Acest fapt ar aduce un nivel de informații mai calitative, din punct de vedere al analizei și evaluării și al prezenta un suport extrem de bun în îmbunătățirea situației existente.

Însă aici ne ciocnim cu o problemă destul de mare, și anume cea a ratingului de țară. În lume există un număr limitat de societăți comerciale care un rating mai mare decât cel al țării în care activează. Astfel, trebuie să luăm în considerare faptul că Republica Moldova are un rating de B-. În acest mod, entitățile economice de pe teritoriul acesteia sînt din start defavorizate, primind calificative foarte joase, fapt ce nu ar duce la o dezvoltare, dar posibil la o stagnare a investițiilor în țară. Considerăm că e nevoie de a fi menționat faptul că Republicii Moldova îi este retras ratingul din 2006 datorită insuficienței informațiilor pentru a fi evaluată de cele 3 mari agenții de rating. Prin urmare, agenții economice nu se vor putea bucura de o evaluare de către aceste agenții de rating.

O soluție ar fi înființarea unei agenții de rating în Republica Moldova. Acest lucru ar fi un impuls în dezvoltarea economiei. Am obține o analiză și evaluare a entităților economice existente, am obține un nivel înalt de transparență și un ajutor semnificativ în sectorul bancar, prin oferirea informației privind solvabilitatea și rentabilitatea debitorului. Însă costurile sporite pe care aceasta le impune și dezvoltarea slabă a pieței de capital în Republica Moldova face acest proiect investițional puțin viabil.

Un proiect mai real ar fi crearea unui departament în cadrul BNM pentru o evaluare. Aceasta ar fi o soluție optimă din motiv că BNM este o instituție de supraveghere în Republica Moldova, independentă și care are drept unul dintre scopuri stabilizarea sectorului bancar. La fel, se prezintă fiabil, instituirea unei agenții independente de evaluare a sectorului bancar din Republica Moldova. Evaluarea prin rating a băncilor comerciale se prezintă la moment cel mai realizabil, din motivul setului de norme și reglementări impuse de BNM.

Ratingul ar aduce în sine un set de îmbunătățiri, strategice în dezvoltarea continuă a sectorului bancar din Republica Moldova. Printre acestea enumerăm:

1. asigurarea unui nivel înalt de transparență în sectorul bancar;
2. evaluare complexă a instituțiilor bancare;
3. informație amplă privind posibilitățile de a investi resursele bănești temporar disponibile în bănci comerciale, care activează în condiții de prudențialitate;
4. stabilitatea sectorului bancar;
5. prevenirea unor fenomene nefavorabile ale sectorului bancar;
6. asigurarea unei concurențe sănătoase pe piața bancară.

În activitatea sa, orice bancă comercială are o serie de interconexiuni. Legăturile date le putem vedea în figura 3.2.1. Orice conexiune are un impact interdependent și implică un schimb de informații permanent.

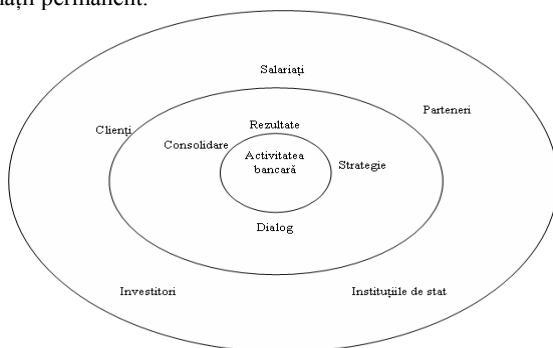

Fig. 3. Integrarea activității bancare în mediul economic

Ratingul ar putea facilita acest schimb, prin oferirea de informații mai veridice și evaluate din punct de vedere mai obiectiv. Astfel, acesta ar putea fi un accelerator al dezvoltării economice în domeniul bancar. La fel, se observă că o instituție bancară este într-o legătură strânsă cu cei din jur, astfel o viziune îngustă al societății comerciale ar putea aduce un set de riscuri suplimentare, care ar aduce în impas banca comercială.

În Republica Moldova este o abordare tradițională privind durabilitatea sectorului bancar, politicile fiind mai mult defensive. Acest lucru este explicabil prin faptul că riscul pe piața internă este destul de înalt. La fel, atestăm pe piața financiară autohtonă un nivel scăzut de intermediere financiară.

Ratingul ar putea deschide calea băncilor comerciale spre noi fonduri, ce prevede în sine o dezvoltare a sectorului bancar autohton. În același sens, acesta, prin încrederea acordată uneia sau altei bănci comerciale, ar putea dezvolta relațiile de intermediere. În acest fel, băncile comerciale și-ar diversifica structura veniturilor, realizând un număr de servicii mai mare, deci viabilitatea bancară în Republica Moldova ar crește.

Creșterea numărului de produse și servicii implică o creștere de personal ca număr și calitate. Calificarea înaltă a resurselor umane ar fi o necesitate primară a băncilor, fapt ce ar

conduce la o implicare mai activă în viața socială a acestora. Astfel, avem îmbunătățire concomitentă din diferite puncte de vedere, rata șomajului scade, calificarea angajaților crește, puterea de cumpărare crește, în consecință, și bunăstarea populației crește.

Ratingul financiar este o sursă de dezvoltare a infrastructurii informaționale la nivel național. Acest lucru este extrem de important într-o societate cu economie de piață din motiv că este nevoie de a avea la dispoziție informații calitative de analiză creditară, la fel cercetării de piață și un acces public nelimitat la rapoartele financiare în realizarea comparațiilor.

Sigur că ratingul are și un șir de dezavantaje. În primul rând, pentru realizarea evaluării obiectiv prin rating este nevoie de resurse umane înalt calificate. Posibil vor trebui invitate și unități de peste hotare. Însă este logic ca un angajat cu o calificare înaltă să aibă și o remunerație decentă, mai ales având în considerație cantitatea de muncă care trebuie să o realizeze și nivelul de responsabilitate, care o deține. Doar în acest caz el va activa. Piața forței de muncă a Republicii Moldova este vastă, dar resursele cu calificare înaltă sînt limitate. Apoi, pe lângă retribuirea muncii, costurile de întreținere a unui rating cu reînnoiri periodice este destul de înalt. Un astfel de proiect de investiție ar fi pe un termen lung, deci prezintă o afacere mai puțin atractivă. La fel, un factor negativ ar fi și nivelul corupției în țară, care ar putea produce dezinformări, deci și un impas în dezvoltarea evaluării prin rating. Instabilitatea politică, într-un mod oarecare, are o influență negativă asupra economiei în ansamblu, dar ar aduce un dezechilibru la nivelul obiectivității informației difuzate.

În final, ajungem la concluzia că dezvoltarea sectorului bancar implică și o dezvoltare a celorlalte ramuri ale economiei naționale și invers. Astfel, putem spune că pașii spre dezvoltare economică sînt foarte mici și timizi. Considerăm că economia națională, inclusiv și domeniul bancar are nevoie de un impuls în dezvoltare. Acest catalizator ar putea fi ratingul financiar cu toate efectele sale, menționate anterior.

În același timp, strategia de dezvoltare a sectorului bancar din Republica Moldova ar avea un suport foarte bun prin intermediul evaluării periodice prin rating. Aceasta ar duce la o transparență mai înaltă și la o concurență mai aprigă între băncile comerciale, care ar duce la o dezvoltare în ansamblu al sectorului bancar din Republica Moldova.

Bibliografie:

1. ANGHELACHE, Gabriela, LĂZĂRESCU, Sorin. *Rolul agențiilor de rating pe piața financiară*: [Proiect de cercetare]. București: Editura ASE, 2004. 23 p.
2. BASNO, Cezar August. *Produce, costuri și performanțe bancare*. București: Editura Economică, 2000. 143 p. ISBN 973-590-336-9.
3. BĂTRÎNCEA, Ioan. *Analiză financiară în bănci*. Cluj Napoca: Editura Risoprint, 2010. 565 p. ISBN 978-973-751-603-9.
4. BRAN, P., COSTICĂ, I. *Economica activității financiare și monetare internaționale*. București: Editura Economică, 2003. 568 p. ISBN 973-590-925-1.
5. GAILLARD, Norbert. *A Century of Sovereign Ratings*. New York: Ed. Springer, 2012. 196 p. ISBN 9781461405221.
6. GAILLARD, Norbert. *A Century of Sovereign Ratings*. New York: Ed. Springer, 2012. 196 p. ISBN 9781461405221.
7. IOSCO Report on the Activities of Credit Rating Agencies. In *The technical committee of the international organization of securities commissions* [on-line] 2003. 19 p. ISBN 9789291978687 [citat 19 noiembrie 2012]. Disponibil: <http://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD153.pdf>
8. LĂZĂRESCU, Sorin. *Rating financiar*. București: Ed. ASE, 2003. 190 p. ISBN 973-594-296-8.
9. SINCLAIR, T. J. *The New Masters of Capital: American Bond Rating Agencies and the Politics of Creditworthiness*. NY: Cornell University Press, 2005. 186 p. ISBN 978-0801474910.
10. БАЛЫНСКИЙ, А. В. *Общая теория денег и кредита*: Учеб. пособие. Ч.: Еврика, 1998. 232 p. ISBN 9975-941-47-8.

ASPECTE ALE CULTURII ORGANIZAȚIONALE

Victor POPA, student, Facultatea Economică,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Coordonator științific: **Carolina TCACI**, dr., conf. interim.

Abstract: *The managerial culture is a system of values, beliefs, aspirations, expectations and behaviors of managers in an organization. It is reflected in the types and management styles practiced in the company, evidently marking the organizational culture of the content of each company and its performance rate. In a strong culture, most managers share a common set of beliefs, values, behaviors on how to target the business development. It provides directing efforts towards a goal or a set of the specified goals, develops a strong motivation for employees to obtain results and provides a structure and a system of mechanisms that coordinate the efforts of employees without the need for a formal set of procedures or systems.*

Keywords: *managerial culture, adaptive managerial culture, top manager, institutional politics, cultural functions, managerial, managerial values.*

Cultura unui popor constă în modul distinctiv al comportamentului acestuia și înțelegerea valorilor, a credințelor și a normelor asumate de membrii societății. Însăși cultura organizațională este considerată astăzi ca unul dintre factorii cu o influență determinată asupra performanțelor unei firme.

Cultura managerială reprezintă sistemul de valori, credințe, aspirații, așteptări și comportamentele managerilor dintr-o organizație ce se reflectă în tipurile și stilurile de management practicate în cadrul organizației, marcând sensibil conținutul culturii organizaționale a fiecărei firme și performanțele sale (Nicolescu, Ovidiu; Verboncu, Ion: 2001).

Termenul de organizație poate avea două înțelesuri: pe de o parte, obiect social, iar pe de altă parte, proces social „aflat în miezul acțiunii umane”. Organizația ca obiect social este subiectul de studiu al mai multor discipline. În sens larg, organizația poate fi interpretată ca o expresie a culturii. Din acest punct de vedere, cultura organizațională constă în ansamblul valorilor, credințelor, aspirațiilor, așteptărilor și comportamentelor conturate în decursul timpului în fiecare organizație, care predomină în cadrul său și-i condiționează direct și indirect funcționalitatea și performanțele (Nicolescu, Ovidiu; Verboncu, Ion: 2001).

Într-o cultură organizațională puternică, majoritatea managerilor împărtășesc un set comun de credințe, valori, comportamente cu privire la modul în care trebuie direcționată afacerea respectivă.

Maniera în care cultura managerială influențează performanțele unei firme poate fi explicată în mai multe moduri:

- asigură direcționarea eforturilor către un obiectiv sau set de obiective precizate;
- dezvoltă o motivație puternică pentru salariați în obținerea rezultatelor așteptate;
- furnizează o structură și un sistem de mecanisme care coordonează eforturile angajaților, fără a fi nevoie de un set de proceduri sau sisteme formale.

Nicolescu și Verboncu definesc cultura managerială ca fiind „sistemul de valori, credințe, aspirații, așteptări și comportamente ale managerilor dintr-o organizație care se reflectă în tipurile și stilurile de management practicate în cadrul organizației, marcând sensibil conținutul culturii organizaționale a fiecărei firme și performanțele sale”.

Adaptarea culturii manageriale la cerințele interne/externe ale organizației

Într-o cultură managerială și rezultatele unei firme există o influență reciprocă. O cultură managerială și organizațională puternică, a cărei inerție și putere de influențare își pun amprenta negativă asupra unei orientări mai rapide și profunde către piață, cu focalizare pe climat, în contradicție cu cerințele mediului de afaceri în care evoluează, poate fi considerată

una dintre problemele importante cu care se confruntă un număr mare de firme din Moldova și România, foste de stat și care au fost privatizate.

Culturile manageriale neadaptive sunt culturile ce sunt orientate cu predilecție către interiorul firmei, către stabilirea de proceduri și reguli foarte rigide, fără a acorda decât o mică atenție cerințelor pieței.

Culturile manageriale neadaptive sunt considerate a fi birocratice, cu manageri ce au, în special, o atitudine reactivă, manifestă o aversiune față de risc și nu sunt foarte creativi. Informațiile circulă greu prin organizație, se accentuează elementele formale, controlul este foarte restrâns, ceea ce diminuează motivarea și implicarea angajaților.

În opoziție cu acestea sunt culturile manageriale adaptive. Focalizarea în cadrul culturilor adaptive se realizează asupra situației prezente și viitoare a mediului de afaceri în care evoluează firma.

Culturile adaptive sprijină asumarea de riscuri la diferite niveluri ierarhice, favorizează apariția unor relații de încredere între membrii organizației și îi stimulează să aibă o atitudine pro-activă. Managerii colaborează bine unii cu alții pentru identificarea problemelor și implementarea unor soluții viabile; ei consideră că împreună pot să depășească orice dificultate cu care se confruntă organizația. Există o deschidere mare către schimbare și inovare, este încurajată manifestarea inițiativei individuale și colective.

În firmele ce au culturi adaptive, managerii, prin diferite mecanisme, inițiază schimbări în strategii și politici, ori de câte ori este necesar, pentru a satisface interesul clienților, acționarilor și a altor stakeholderi reprezentativi.

Diferențele dintre culturile adaptive și cele neadaptive sunt evidențiate în continuare (tabelul 1).

Tabelul 1

Cultura adaptivă vs cultura neadaptivă

	CULTURI ADAPTIVE	CULTURI NEADAPTIVE
Valori de bază	Majoritatea managerilor sunt preocupați de clienți, acționari, salariați cât și de alți stakeholderi. Ei apreciază, de asemenea, oamenii și procesele ce pot realiza schimbări necesare în organizație.	Majoritatea managerilor sunt preocupați doar de ei, de un grup restrâns de muncă din care ei fac parte, sau de un anumit produs (tehnologie) asociat cu grupul lor de muncă. Ei apreciază situațiile lipsite de risc în dauna inițiativei salariaților.
Comportament obișnuit	Managerii acordă mare atenție stakeholderilor, în special clienților și inițiază schimbări atunci când trebuie să le aplece interesele, chiar dacă aceasta implică și anumite riscuri.	Managerii tind să aibă un comportament aproape izolat și birocratic. Drept urmare, ei nu își schimbă strategiile pentru a se adapta sau a profita adecvat de schimbările din mediul de afaceri.

Sursa: [Schneider, B.: *Organizational Climate and Culture, San Francisco, Jossey-Bass, 1990*]

Valorile manageriale

Interesul pentru valorile, atitudinile, comportamentele managerilor a fost dintotdeauna unul dintre punctele de interes major, atât pentru teoreticienii, cât și practicienii din domeniul managementului. Gradul de influență al valorilor personale ale managerilor este cu atât mai mare cu cât managerul ocupă o funcție superioară în ierarhia managementului, ele își manifestă cu convingere aceste valori, reușește să le transmită, iar prin comportamentele adoptate în consecință cu aceste valori, el obține performanțe apreciable.

În urma testării grupului țintă – 15 studenți din anul II de la specialitatea „Business și Administrare”, la întrebarea „Canalele oficiale de comunicare sunt utilizate întotdeauna” cea mai mare parte au răspuns cu un acord parțial (7 pers.) sau total (6 pers.). Majoritatea (11 pers.)

consideră că „administratorii au responsabilitatea de a urmări dacă lucrul este făcut bine și calitativ”. Din cei chestionați, 8 persoane (53%) consideră că rolul lor în organizație este destul de clar și sunt total de acord cu această afirmație. Foarte mulți doresc să fie apreciați mai mult, când fac ceva bine – 46 % (7 pers.) exprimă acord total. Este interesant de notat care din 3 întrebări consecutive din același chestionar au primit răspunsuri foarte asemănătoare: 6 persoane sunt de acord total la întrebările despre respectarea ideilor și sugestiilor sale și majoritatea persoanelor fac ceea ce se cere de la ei și fac aceasta bine. La întrebarea despre rezolvarea problemelor sale personale singuri și la întrebarea despre interzicerea comunicării neoficiale la toate nivelele majoritatea studenților (6 pers.) au dat acord parțial.

În tabelul 2 prezentăm diferențele majore între abordarea managerială clasică și cea modernă cu privire la elementele importante pentru o firmă.

Tabelul 2. Diferențe de abordare între viziunea managerială clasică și cea modernă

nr. crt.	Abordare managerială clasică	Abordare managerială modernă
1	Profitul este prima prioritate	Satisfacția clientului este prima prioritate
2	Actiunile sunt reprezentate de elementele fizice	Oamenii sunt activele
3	Tehnologia este importantă	Cultura organizațională este importantă
4	Persoanele de concepție, de gândire sunt diferite de executanți	Executanții și persoanele de concepție sunt aceleași
5	Producția de masă	Producția suplă
6	Marketing separat pentru clienți și furnizori	Marketing integrat, pe bază de parteneriat cu clienții și furnizorii
7	Organizațiile sunt controlate de ierarhii și compartimente funcționale separate	Organizațiile se bazează pe lucrul în echipă și pe echipe multidisciplinare
8	Măsurarea performanțelor se face predominant în viziunea controlului, cu dominația elementelor financiare	Măsurarea performanțelor se face în scopul perfecționării activității, se apelează la un evantai mai larg de indicatori
9	Economiile de scală sunt importante	Economiile de timp sunt importante

Henry Mintzberg, în explicarea faptului „de ce organizațiile au nevoie de manageri”, făcea următoarele referiri cu privire la valorile și activitatea managerilor:

- principalul scop al unui manager este să se asigure că organizația servește interesul său de bază – producerea de bunuri și servicii specifice și obținerea de profit prin valorificarea acestora;
- managerul trebuie să proiecteze și să mențină stabilitatea operațiilor organizației;
- managerul trebuie să-și asume responsabilitatea pentru elaborarea strategiei și, prin aceasta, să permită adaptarea permanentă a firmei la mediul de afaceri, aflat în schimbare;
- managerul trebuie să se asigure că organizația servește scopurile acelor persoane care o controlează;
- managerul trebuie să acționeze ca o legătură informațională cheie între organizație și mediul său.

Funcțiile culturii manageriale

Prin cultura managerială înțelegem totalitatea credințelor, valorilor, simbolurilor, atitudinilor și comportamentelor managerilor dintr-o organizație, care se reflectă în deciziile și acțiunile pe care aceștia le adoptă și le aplică pentru asigurarea unei dezvoltări competitive a organizației.

În figura 1 sunt arătate toate funcțiile principale ale culturii manageriale.

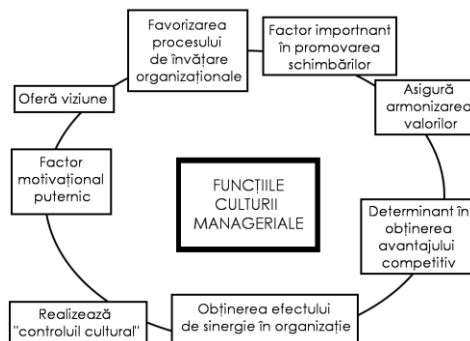

Figura 1. Funcțiile culturii manageriale

Culturile manageriale cuprind nevoile și aspirațiile personalului de conducere dintr-o organizație și reflectă personalitatea fondatorilor sau a liderilor puternici, influențând substanțial deciziile și acțiunile managerilor de pe diferitele nivele ierarhice. Ele determină că, în procesul de formare/modelare a culturii organizaționale, managerii să descopere o sursă puternică de motivare ca „actori” ce contribuie la realizarea acesteia. Managerii pot contribui la stabilirea unor norme și standarde, în conformitate cu valorile lor față de care să fie evaluați și motivați, atât ei, cât și colegii lor.

Funcțiile culturii organizaționale

Cultura organizațională poate influența decisiv acțiunile care să conducă la majorarea profitului unei firme sau la realizarea activităților în cadrul unei instituții la standarde calitative superioare. Importanța culturii organizaționale în viața unei instituții poate fi dedusă din analiza funcțiilor sale. Referitor la rolul determinant al culturii organizaționale, două dintre autoritățile de frunte – Deal și Kennedy – în analiza conceptului afirmă că „orice afacere – în fapt, orice organizație – are o cultură. Uneori, ea este fragmentată și dificil de înțeles din afară – unii oameni sunt loiali șefilor lor, alții sunt loiali sindicatelor, în vreme ce altora le pasă numai de colegii lor care lucrează într-o altă filială. Dacă îi întrebi pe angajați de ce lucrează, ei îți vor răspunde: „pentru că avem nevoie de bani”. Pe de altă parte, uneori, cultura organizației este foarte puternică și coerentă; toți cunosc care este țelul companiei și lucrează spre a-l atinge. Slabă sau puternică, cultura are o influență deosebită în cadrul unei organizații; ea afectează practic totul, de la avansări sau decizii până la felul în care se îmbracă angajații și sporturile pe care le practică. Din cauza acestui impact, credem că și cultura organizației are o influență majoră asupra succesului afacerilor”.

Funcțiile culturii organizaționale sunt următoarele:

- integrarea salariaților în cadrul firmei;
- direcționarea salariaților în vederea realizării obiectivelor instituției;
- protecția salariaților față de amenințările potențiale ale mediului ambiant;
- păstrarea și transmiterea valorilor și tradițiilor organizației;
- dependența performanțelor instituțiilor de capacitatea lor organizațională.

Tipologia culturii organizaționale

Există numeroase modele ale culturii organizaționale. Un model inedit este cel realizat de Deal & Kennedy, autori care folosesc concepte de tipul „cultură Macho” (a tipului dur), „cultura pariază pe organizație”, „cultură bazată pe muncă și certitudine” și „cultura procedurilor clar definite”. Un alt model este cel realizat de Charles Handy în lucrarea *Understanding*

ding Organization (1985). Deoarece acest al doilea model se impune prin expresivitate, prezentăm în continuare structura sa.

Cultura de tip putere (figura 2) este reprezentată sub forma unei pânze de păianjen și este specifică firmelor mici, organizații politice sau neguvernamentale de dimensiuni reduse. Într-o astfel de organizație controlul este realizat de „șefi”, ceea ce creează o atmosferă încordată, nesecurizată și determină o fluctuație mare de personal.

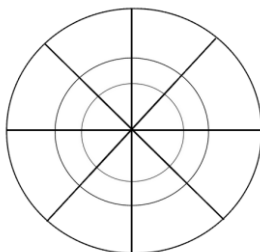

Figura 2. Cultura de tip putere — „cultura-păianjen”
Sursa: [Moldoveanu, George, 2000, p. 131]

În același eșantion, la o altă testare am aflat că majoritatea studenților nu au o încredere deplină în colegii săi (8 persoane), iar 8 persoane au încredere în șeful (directorul) său. Din cei chestionați, 8 persoane nu lucrează mai mult decât prevede regimul, 12 persoane sunt satisfăcute de lucrul său. La fel, 7 persoane sunt motivate să lucreze de toate variantele propuse de răspunsuri propuse: necesitatea în salariu, autorealizarea și necesitatea în relații.

Cultura de tip rol (figura 3) reprezintă formatul unei organizații de tip clasic care poate fi redat simbolic printr-un templu. Departamentele de lucru sunt puternice ca niște coloane care susțin templul. Deciziile cu privire la acțiunile departamentelor sunt luate la vârf de un consiliu de conducere redus. Caracteristice acestui format sunt rigiditatea, mediul cultural stabil, precum și claritatea acțiunilor pe care le întreprind angajații. Posibilitățile de avansare sunt limitate, ceea ce determină o structură ierarhică neschimbată de-a lungul unei perioade mari de timp.

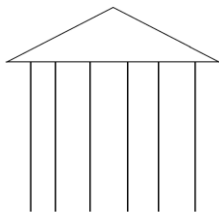

Figura 3. Cultura de tip rol — „cultura de tip templu”
Sursa: [Moldoveanu, George, 2000, p. 131]

Cultura axată pe sarcină (figura 4) pune accentul pe sarcina profesională individuală și de grup, care poate consta în realizarea unui proiect sau a unei acțiuni specifice. Acest tip de cultură poate fi redat simbolic printr-o rețea de fire. Acolo unde firele sunt „dintr-un material mai rezistent” se creează nodurile de rețea, ceea ce determină o organizare matriceală, într-o astfel de organizație lucrul cel mai important este acela de a mobiliza unitar toți membrii, precum și formarea unei flexibilități în realizarea sarcinilor. Lipsa acestei flexibilități poate cauza ruperea rețelei și intrarea organizației în incapacitate de acțiune.

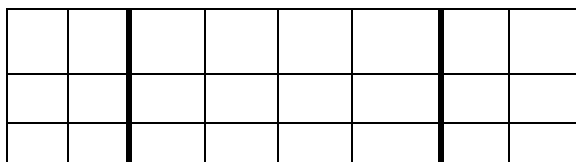

Figura 4. Cultura axată pe sarcină – „cultura rețea”

Sursa: [Moldoveanu, George, 2000, p. 131]

Cultura de tip persoană (figura 5) este centrată pe individ; interesul nu mai aparține întregii organizații, ci fiecărui individ în parte sau unor grupuri mici. Acest tip de cultură poate fi simbolizată printr-o redare schematică a unei galaxii stelare. Aici pot fi încadrate firmele foarte mici, axate pe capacitatea individului de dezvoltare a organizației (birouri de avocați, firme de consultanță, cabinete medicale private etc.).

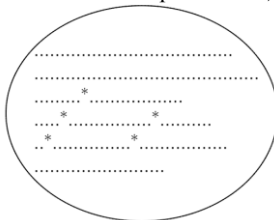

Figura 5. Cultura axată pe persoană — „cultura de tip galaxie”

Sursa: [Moldoveanu, George, 2000, p. 131]

În urma unei alte testări în baza aceleiași eșantion, cu o prevalență înaltă, 11 persoane au fost de acord total cu afirmația „lupt pentru drepturile mele”. În total 9 persoane au spus că afirmația „îmi vine greu să spun nu” corespunde uneori. Același răspuns („corespunde uneori”) a fost ales de 9 persoane. Cu același număr de 6 voturi au fost date răspunsuri la întrebările „părerile mele nu le fac cunoscute” și „trăiesc conform motto-ului: cel mai înțelept cedează”. Este interesant de menționat că la afirmația „există momente când este interesant să te lupți pentru un principiu” cele mai multe voturi a obținut răspunsul „corespunde deseori”.

Politica de dezvoltare a culturii organizaționale.

Un posibil model al politicii de succes a culturii organizaționale

Termenul de cultură organizațională descrie personalitatea întregii organizații. Într-o instituție cu o cultură puternică managerii știu că oamenii sunt cei care pun mecanismele organizației în mișcare, ca urmare, pentru a avea o cultură puternică, accentul trebuie să cadă pe resursele umane. Vom folosi în continuare pentru diverse exemplificări instituția universitară ca organizație, pentru a rămâne în același registru cultural. Cultura organizațională de succes se manifestă atunci când membrii instituției dovedesc că:

1. Au asimilat cultura organizației (prin acceptarea sau respingerea, utilizarea sau ignorarea unor elemente din cultura organizațională);
2. Contribuie la dezvoltarea culturii universitare prin:
 - a) implicarea activă în rezolvarea problemelor;
 - b) elaborarea unor proiecte de dezvoltare;
 - c) crearea de noi modele comportamentale, inovări în practica universitară;
 - d) participarea la activitățile informale;
 - e) inițierea unor activități nonformale și informale inedite.

Cultura organizațională

POLITICI INSTITUȚIONALE	FORME ALE CULTURII
<ul style="list-style-type: none"> • politica de personal; • politica resurselor; • politica curriculară; • politica de relaționare intra- și inter-instituțională. 	<ul style="list-style-type: none"> • națională; • regională; • comunitară; • managerială; • individuală; • profesională.

Pentru structurarea unei politici specifice de dezvoltare a unei culturi organizaționale (tabelul 3) sunt necesare răspunsuri la câteva întrebări:

- 1) Ce este cultura organizațională?
- 2) De ce trebuie dezvoltată o cultură organizațională puternică?
- 3) Cine poate dezvolta cultura organizațională?
- 4) Când trebuie dezvoltată cultura organizațională?
- 5) Cum se dezvoltă cultura organizațională?

Răspunzând la aceste întrebări, fiecare instituție își poate elabora propria politică de dezvoltare a culturii organizaționale.

Influența modelelor culturale naționale asupra organizațiilor

Există o relație directă între modelul cultural al unei țări și modalitățile de manifestare a culturii într-o organizație. Este evident că diferențele culturale între țări, reflectate în toate domeniile, cuprind și culturile de tip organizațional. Pentru a sesiza astfel de diferențe am ales două modele culturale care, deși se deosebesc fundamental, dau naștere la culturi organizaționale favorabile unor activități eficiente și calitative: modelul american și modelul japonez.

Modelul american

Modelul cultural american a fost întotdeauna influențat de latura pragmatică a vieții. Proprietatea privată și spiritul de întreprinzător sunt două elemente care continuă să influențeze modul de gândire și de acțiune al cetățeanului american. Există o serie de caracteristici, universal recunoscute, ale managementului practic atât de cele mai mari, cât și de cele mai mici companii din SUA. Dintre acestea, vom încerca să le amintim pe cele mai semnificative:

- maximizarea profitului;
- creșterea productivității;
- management individualizat;
- orientare preponderent spre acțiune;
- prioritate pentru autorealizare individuală;
- management democratic;
- optimism;
- abordare analitică.

În ultimele decenii americanii pun un mare accent pe valorile culturii manageriale și organizaționale. Factorul uman a început să devină o variabilă importantă în viața organizațiilor, tendința influențată de managementul de tip japonez. Un alt aspect evidențiat de numeroși autori este faptul că o mare parte dintre managerii nord-americani dețin o pregătire specializată în domeniul managementului, autentificată de diplome de „master business degree” la universități celebre (Harvard University, Columbia, Princeton, Yale, Standford, New York University etc.), studii completate, adesea, și de susținerea unor doctorate în management.

Tendința generală a firmelor americane din ultimii ani este de a adapta modul de gândire nipon la organizațiile din SUA, ceea ce generează o formulă de compromis, un hibrid cultu-

ral. Este evident că niciodată americanii nu vor putea integra total în propriile culturi organizaționale elemente specifice culturii japoneze, formate de-a lungul timpului. Cu toate acestea, companiile americane se mențin în topul celor mai productive și eficiente organizații din lume.

Modelul japonez

Climatul cultural japonez este axat pe simboluri culturale și concepții tradiționale. Perspectiva managementului holistic practicat de japonezi promovează ideea conform căreia întregul înseamnă mai mult decât suma părților.

Pentru a fi mai ușor înțeles managementul holistic, prezentăm (Nicolescu, Ovidiu; Verboncu, Ion: 2001) o parte din obiectivele strategice ale lui Matsushita Electric Company (companie cunoscută prin celebrele produse Panasonic, National, Quasar și Technics):

- să contribuie la bunăstarea societății;
- să realizeze armonie și cooperare în cadrul companiei;
- să-și îmbunătățească continuu activitățile;
- să se manifeste curtoazie și umilință de către personal;
- să se realizeze un serviciu național prin activitatea industrială realizată;
- să se manifeste onestitate în acțiuni și în comportament;
- să se lupte pentru rezultate din ce în ce mai bune;
- să se realizeze corecții și asimilări de noi elemente;
- să se exprime grațitudine ori de câte ori este cazul.

O succintă analiză a acestor obiective arată că locul culturii organizaționale este important în managementul nipon. Astfel, imediat după primul obiectiv major, prin care compania își propune să contribuie la bunăstarea societății (componentă altruistă a culturii manageriale japoneze), este plasată dobândirea armoniei și cooperării în cadrul companiei. Acest al doilea obiectiv este în strânsă legătură cu formele de manifestare a culturii organizaționale.

Cultura managerială și performanța organizațională

Cultura managerială și cultura organizațională ne preocupă nu doar ca sistem de sine stătător ci, în special, prin prisma impactului pe care aceste construcții economice, manageriale, sociale, le au asupra modului de stabilire și realizare a obiectivelor firmei.

Tannenbaum și Schimdt au fost printre primii care au studiat eficacitatea organizațională, utilizând măsurători specifice, cantitative. Ei au descris abordările comune cu referiri, în general, la atingerea obiectivelor, cu focalizare asupra „productivității muncii, profitului net, gradului în care organizația își îndeplinește misiunea și succesul ei în menținere sau creștere”.

Autorii consideră că eficacitatea organizațională poate fi definită ca „gradul în care o organizație, ca un sistem social, cu anumite resurse și mijloace își realizează obiectivele”.

Seashore argumentează că utilizarea unui singur criteriu pentru performanță este mai puțin viabilă decât utilizarea mai multor criterii ce pot caracteriza superior „performanța netă” sau de „ansamblu”. De asemenea, el afirmă că „organizațiile au mai multe obiective, nu numai unul și că acestea sunt uneori incompatibile sau se realizează în perioade de timp diferite, ca urmare a unor ierarhizări ale acestora”.

Zammuto argumentează că, deoarece organizațiile au obiective diverse, adesea divergente, nu poate fi utilizat un singur model pentru a măsura eficacitatea.

Denison a încercat să explice unele dintre problemele cauzate de considerarea cu precădere a datelor financiare. El spune că „organizațiile au o diversitate de stakeholderi și că orice modalitate de măsurare a performanței poate să-i nemulțumească pe unii sau pe alții”.

Concluzionând, cultura organizațională constituie unul dintre domeniile recent apărute în studiul științelor socioumane. Aflată la confluența unor discipline în continuă ascensiune,

cum ar fi: psihologia, sociologia, antropologia, managementul, marketingul, cultura organizațională devine o temă de studiu care deschide noi orizonturi ale cercetării interdisciplinare. Abordarea culturii organizaționale, atât din punctul de vedere al psihologiei, cât și din perspectiva științelor managementului și deciziei, deschide un nou spațiu științific de studiu: psihologia managerială.

În opinia noastră, o strategie eficientă de dezvoltare a culturii organizaționale neapărat își va manifesta efectele pozitive, dar pentru ca ele să apară, instituția trebuie să se conducă într-adevăr după misiunea pe care o declară. Valorile promovate de misiunea instituției trebuie susținute prin acțiuni coerente și de durată, astfel încât să se transforme în valori fundamentale ale organizației. Astfel, atât organizațiile nonguvernamentale, cât și cele guvernamentale, firmele cu puțini angajați sau marile companii care încep să se dezvolte în spațiul nostru cultural, au posibilitatea de a învăța din mers de la „cei cu mai multă experiență”. Cu alte cuvinte, au posibilitatea de a prelua și a adapta strategii și politici fundamentate de marile companii competitive în plan mondial. Managerii companiilor care au acordat mare atenție culturii, cum sunt cei de la IBM, Mercedes, Philips, au creat în interior sisteme puternice de valori și comportamente organizaționale, dezvoltând companii de succes. Este evident că există și valori proprii organizațiilor din spațiul nostru cultural, care respectă tradițiile specific românești, însă a arunca o privire și în „grădina vecinului” poate însemna un pas înainte.

Ca și în alte domenii, și în management au loc transformări, apar noi concepte care dau naștere unor noi demersuri științifice interdisciplinare. Toate acestea atestă un fenomen fundamental al societății actuale: schimbarea de paradigmă. Această schimbare, impusă de globalism se manifestă în toate domeniile și, implicit, în contextul organizațional. Astfel, accentul cade pe sublinierea competenței și mai puțin pe ierarhie, organizații caracterizate prin rigiditate fac eforturi susținute pentru flexibilizare, titlurile onorifice pierd teren în fața capacității de a acționa și a fi util, diferențele dintre oameni încep să fie înțelese ca fiind complementare și pozitive, transformarea și învățarea inovativă devin repere constante ale instituțiilor, organizațiile se comportă ca sisteme deschise și interacționează divers cu mediul.

Bibliografie:

1. Gerald A. Cole. Management: teorie și practică. Ch.: Î.E.P. Știința, 2006.
2. Zlate M. Tratat de psihologie organizațional-managerială. Iași: Polirom, 2007.
3. Stog L, Caluschi M. Psihologia Managerială. Ch.: Cartier, 2002.
4. Țurcan T. Psihologia Managerială. Ch.: Epigraf, 2004.
5. Кабушкин Н.И. Основы Менеджментаю Минск: Высшая школа, 2000.
6. Cole G.A. Managementul personalului. Ch.: Codecs, 2000.
7. Nicolescu, O., Verboncu, I.: Fundamentele Managementului Organizației. Bucuresti: Editura Tribuna Economica, 2001.

FENOMENUL ȘOMAJULUI ÎN RÎNDUL TINERILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

Doina BOBEICO, studentă, Facultatea de Economie,
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Veronica GARBUZ**, asist. univ.

Abstract: *Unemployment among young people is a big problem that has affected not only Moldova but also many other countries. This is caused by the following factors: lack of skills, geographical influences, cyclical economic, social and cultural factors and the black economy. As a resul, the rate of youth participation in the labor force continues to be a downward trend: after a decline from 53.8% to 50.1% between 1998 and 2008, continued to fall to 48.8% in 201. As a supporter of the unemployed comes the National Agency for Employment, with the help of which we can easily find a job.*

Keywords: *unemployment, youth, economics, job, economic crisis.*

Datorită lipsei de experiență și a unui număr redus de competențe profesionale, în comparație cu majoritatea adulților deja integrați în câmpul muncii, tinerii întâmpină deseori dificultăți în identificarea de locuri de muncă.

Nivelul ridicat al șomajului în rândul tinerilor este prezent astăzi și are două influențe mari, cum ar fi scăderea șanselor de angajare ale indivizilor în general și diminuarea oportunităților de dezvoltare economică, atât la nivel național, cât și la nivel global. S-a demonstrat faptul că șomajul în rândul tinerilor produce o serie de efecte pe termen lung atât asupra venitului, cât și asupra stabilității la locul de muncă, astfel încât tinerii afectați de șomaj au un nivel mai scăzut de credibilitate și nu sunt la fel de încrezători și flexibili când vine vorba de oportunități de angajare, dezvoltându-se mai greu din punct de vedere profesional.

Actual, mii persoane din grupa de vârstă de 15-34 de ani nu au un loc de muncă în țară și nici nu caută de lucru. Din ei 20% pleacă la lucru peste hotare. Din cei care rămân în țară, 3% ar dori să lucreze, însă nu caută de lucru din diferite motive, principalul motiv fiind descurajarea (50%): tinerii nu mai cred că pot găsi un loc de muncă, după mai multe încercări nereușite. Al doilea motiv, ca importanță, a este îngrijirea familiei (în mod deosebit, îngrijirea copiilor). Dar mai sunt și alte motive, care sunt prezentate în tabelul de mai jos.

Tabel 1. Distribuția persoanelor care nu lucrează după motivele inactivității, după sexe și medii

	Bărbați	Femei	Urban	Rural	Total
Formă de instruire sau formare profesională	70,6	60,9	68,2	62,6	65,1
Responsabilități familiale	0,7	26,8	17,6	14,2	15,7
Plecarea peste hotare, la lucru/Sosire de peste hotare, de la lucru	12,6	4,4	6,7	8,8	7,9
Nedorința de a lucra	7,0	4,2	4,6	5,9	5,4
Alt motiv	9,1	3,7	2,8	8,5	6,0
Total	100	100	100	100	100

Criza economică a avut pe termen lung un efect negativ asupra tinerilor. Conform studiului realizat de Organizația Internațională a Muncii, Tendințele pieței muncii pentru tineri, ediția 2011, rata șomajului la nivel global în rândul tinerilor a crescut de la 11,8 la 12,7% între anii 2008 și 2009, reprezentând cea mai mare creștere de la an la an înregistrată până la acel moment. Din 1998 până în 2008, șomajul în rândul tinerilor a crescut cu 0,2%, procent reprezentând aproximativ 100.000 de persoane anual; însă din 2008 până în 2009 a crescut cu 5,3%, respectiv cu 4,5 milioane de oameni într-un singur an. Până la finele anului 2010, un număr de aproximativ 75,1 milioane de tineri nu aveau un loc de muncă. În plus, rata de participare a tinerilor la forța de muncă continuă să aibă o traiectorie descendentă: după un declin de la 53,8% la 50,1% între 1998 și 2008, a continuat să scadă până la 48,8% în 2011. Provocările legate de șomajul în rândul tinerilor continuă să se intensifice în rândul statelor dezvoltate. În Spania, majoritatea tinerilor (51,4%) nu aveau un loc de muncă la finele lui 2011, iar procentele erau aproape la fel de ridicate și în Grecia (46,6%). Rata șomajului în rândul tinerilor din Portugalia a atins 30,7%, iar în România a ajuns la 23.

Republica Moldova se află de mai mult timp într-o situație economică paradoxală numită tranziție. Eforturile depuse pentru regularea situației și dezvoltarea economică a țării au arătat prin criza mondială, scăzând rata principalilor indicatori macroeconomici și demonstrând dependența acestora de multipli factori externi (cum ar fi remitențe, activitățile de export-import, instabilitatea valutei străine etc.). Situația tinerilor pe piața muncii din Republica Moldova este caracterizată de două dezavantaje esențiale: calitatea sistemului educațional vizavi de cererea pe piață (1) și perspectivele tinerilor specialiști (2). Primul se referă la calitatea nesatisfăcătoare a studiilor din Moldova, care, așa cum se obișnuiește a spune,

pregătește șomeri și nu forță de muncă. Necoresponderea specialiștilor care absolvesc facultățile cu cererea de pe piață duce la descurajarea studenților în a depune efort pe durata anilor de studii. Pe de altă parte, perspectivele post-absolvire (condițiile de muncă, salariul, condițiile de viață vizavi de prețurile moldovenești) contribuie dublu la descurajarea tinerilor, paralele cu încurajarea căutării opțiunilor de a părăsi țara. Finalmente, potențialul uman, cel cu care se mândrește Republica Moldova nu doar că este nevalorificat suficient, dar și încurajat către așa-zisul exod de creieri.

Biroul Național de Statistică anunță că în anul 2012 populația economic activă (populația ocupată plus șomerii) a Republicii Moldova a constituit 1214,5 mii persoane, fiind în descreștere cu 3,4% (-43,0 mii) față de anul 2011. Structura populației active s-a modificat după cum urmează: ponderea populației ocupate a crescut de la 93,3% la 94,4%, iar ponderea șomerilor s-a micșorat de la 6,7% la 5,6%.

Numărul șomerilor, estimat conform metodologiei Biroului Internațional al Muncii, a fost în anul 2012 de 67,7 mii, fiind cu 16,3 mii mai mic față de 2011. Șomajul a afectat într-o proporție mai mare bărbații – 62,3% din total numărul de șomeri, la fel și persoanele din mediul urban – 64,3%.

Rata șomajului (*proporția șomerilor BIM în populația activă*) la nivel de țară a înregistrat valoarea de 5,6%, fiind mai mică față de 2011 (6,7%) (Figura 1). Rata șomajului la bărbați și la femei a înregistrat următoarele valori: 6,8% și 4,3%. În rândurile tinerilor (15-24 ani) rata șomajului a constituit 13,1%. În categoria de vârstă 15-29 ani acest indicator a avut valoarea 9,9%.

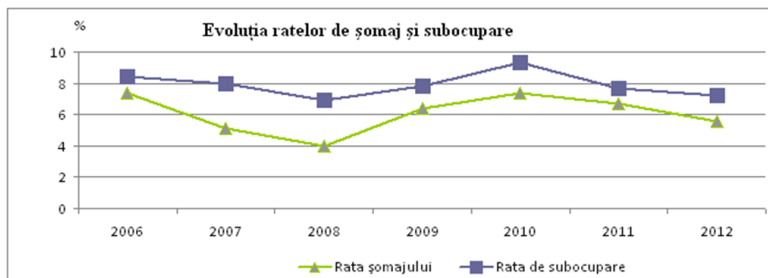

Figura 1. Evoluția ratelor de șomaj și subocupare.

Disparități semnificative s-au înregistrat între rata șomajului în mediul urban – 7,3%, față de mediul rural – 3,9%. Cifrele sunt prezentate în Tabelul 2:

Rata șomajului după sexe, medii, trimestre și ani													
	Media anuală												
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ambele sexe													
Total pe republica	8,5	7,3	6,8	7,9	8,1	7,3	7,4	5,1	4,0	6,4	7,4	6,7	5,6
Urban	15,7	13,8	12,1	12,2	11,9	11,2	9,2	6,9	5,5	8,0	9,6	8,2	7,3
Rural	3,4	2,7	3,0	4,5	5,0	4,0	5,8	3,6	2,7	5,0	5,4	5,2	3,9
Barbați													
Total pe republica	9,7	8,7	8,1	9,6	10,0	8,7	8,9	6,3	4,6	7,8	9,1	7,7	6,8
Urban	17,3	15,4	13,9	14,1	14,5	12,8	10,9	8,4	6,1	9,6	11,7	9,1	8,7
Rural	4,2	3,7	3,8	5,6	6,0	4,9	7,2	4,5	3,2	6,3	6,7	6,5	5,0
Femei													
Total pe republica	7,2	5,9	5,5	6,4	6,3	6,0	5,7	3,9	3,4	4,9	5,7	5,6	4,3
Urban	14,0	12,1	10,3	10,2	9,3	9,6	7,3	5,4	4,9	6,3	7,5	7,4	5,8
Rural	2,6	1,8	2,3	3,4	4,1	3,2	4,5	2,6	2,1	3,6	4,1	3,9	2,8

Tabel 2. Rata șomajului după sexe, medii, trimestre și ani.

Cauzele șomajului în rândurile tinerilor sunt, de multe ori, aceleași care stau la baza șomajului în general. Sunt însă și anumite elemente specifice care influențează ponderea șomerilor tineri în numărul total de locuitori fără un loc de muncă.

- ✓ Lipsa calificării. Tinerii fără experiență sunt greu de angajat. Majoritatea companiilor doresc să investească cât mai puțini bani și timp în formarea inițială a unui nou angajat.
- ✓ Influențe geografice. De obicei, „pungi” mari de tineri șomeri se formează în anumite zone ale unei țări, precum orașele mici în care oamenii au obiective de carieră mai reduse și așteptări mai mici.
- ✓ Ciclicitatea economică. În acest moment, foarte mulți tineri sunt șomeri din cauza crizei. Companiile preferă, din lipsă de bani, să angajeze oameni cu experiență, atunci când chiar au nevoie să-și mărească forța de muncă.
- ✓ Factori culturali și sociali. Se observă numere mari de tineri șomeri în zonele influențate puternic de anumite „valuri” culturale sau religioase. De exemplu, în Israel, ultra-ortodocșii, care consideră că menirea lor în viață este să studieze textele religioase, sunt în număr foarte mare șomeri. De asemenea, au șanse mai mari să fie șomeri cei care provin din familii violente sau cei care au comis infracțiuni în trecut.
- ✓ Economia subterană. S-ar putea ca totuși numărul de șomeri tineri să fie mai redus, dacă ținem cont de faptul că în multe state economia subterană, neagră, are o pondere mare. Astfel, într-o zonă în care piața neagră a muncii este dezvoltată, numărul oficial de șomeri va fi mai mare decât în alte regiuni, în care economia subterană este mai puțin dezvoltată.

În pofida tuturor problemelor și dificultăților, o soluție și un ajutor al șomerilor este Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM), al cărei servicii sunt gratuite și asigură legătura permanentă cu specialiștii din domeniu și deține informație cu privire la cele mai recente oferte de muncă declarate de agenții economici, sporind șansele de a găsi mai repede postul de muncă dorit. Aici fiecare persoană poate beneficia de informații ce țin de situația de pe piața forței de muncă, de locuri vacante și condiții de angajare și de posibilitatea de a beneficia instruire. Asemenea ANOFM acordă ajutor pentru găsirea unui loc de muncă; instruire, calificare și perfecționare; întocmirea dosarului de angajare și altele.

ATO FM mun. Bălți anunță ca în anul 2012 au fost înregistrați la bursa muncii 2105 persoane, din ei: 1604 au fost angajați pe piața muncii și 144 au fost instruiți.

Dimensiunile activităților ANOFM mun. Bălți în perioada anilor 2003-2012 sunt reprezentate în Figura 2.

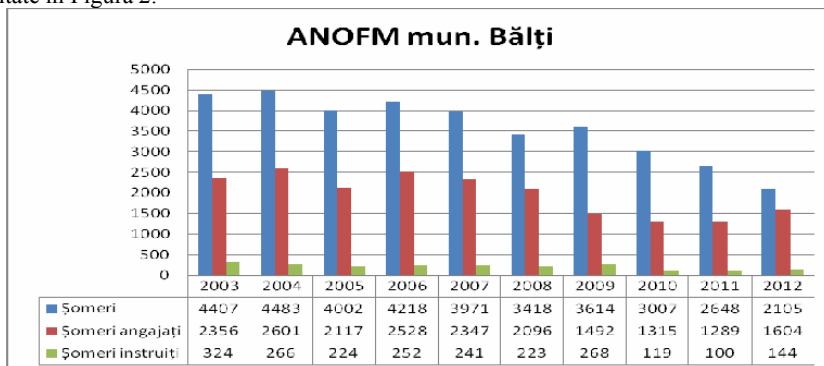

Figura 2. Activitatea ATOFM Bălți.

În conformitate cu recomandările experților Consiliului Europei și ai Organizației Internaționale a Muncii, în anii apropiați Guvernului îi revine sarcina să revadă unele activități pentru a promova valori noi (active) pe piața muncii.

Țintele majore ale politicii de ocupare a forței de muncă în perioada 2006-2020 sunt cuprinse în Tabelul 3:

Indicatorul	Valoarea actuală (2005)	Țintă intermediară I (2010)	Țintă intermediară II (2015)	Țintă Finală (2020)
Rata generală de ocupare, %	45,4	55,0	65,0	70,0
Rata de ocupare a populației de 15-64 ani, %	49,7	55,0	60,0	65,0
Rata de ocupare a femeilor de vârstă 15-54 ani, %	50,9	55,0	60,0	65,0
Rata de ocupare a persoanelor de vârstă 55-64 ani, %	54,7	56,0	58,0	60,0
Distribuția populației ocupate pe sectoare ale economiei, % din total	100	100	100	100
Agricultură	40,7	36,0	30,0	25,0
Industrie	12,1	15,0	20,0	22,0
Servicii	47,2	49,0	50,0	53,0
Ponderea persoanelor ocupate în sectorul informal, % din total persoane ocupate	12,1	10,0	8,0	3,0
Rata șomajului, %				
General	7,3	7,0	6,5	6,0
Tineri 15-24 ani	18,7	15,0	12,5	10,0
Femei	6,0	6,0	5,5	5,0
Bărbați	8,7	8,0	7,5	7,0
Urban	11,2	7,5	5,5	3,5
Rural	4,0	3,8	3,6	3,4
Ponderea șomajului structural, % din total șomeri	48,9	35	30	25
Rata plasării în câmpul muncii de către structurile ANOFM, % din numărul mediu persoanelor care s-au adresat	41,1	44,0	50,0	60,0
Numărul beneficiarilor de alocațiile din Fondul de șomaj pentru mobilitatea forței de muncă	83	300	500	1000
Rata persoanelor ocupate în industriile și servicii medii și puternic avansate din punct de vedere tehnologic	10-12 (estimativ)	15	17	20
Ponderea șomerilor participanți la programe de măsuri active, % din total șomeri înregistrați				50%
Salariul mediu plătit femeilor, % salariul mediu plătit bărbaților	72,6	82	95	100

Tabel 3. Țintele majore ale politicii de ocupare a forței de muncă în perioada 2006-2020

În concluzie, putem afirma că, deși conform datelor statistice Republica Moldova este mai puțin vulnerabilă decât cea a multor țări Europene din punct de vedere al ratei șomajului în rândul tinerilor, diferența se explică nu atât prin faptul că în Uniunea Europeană tinerii întâmpină mai multe dificultăți pe piața muncii, iar în Moldova mai puține. Motivul discrepanței constă, pe lângă emigrație și inactivitate, în faptul că moldovenii sunt mai puțin predispuși decât europenii să se înregistreze la Agenția pentru Ocuparea Forței de Muncă în calitate de șomer. Încrederea oamenilor, mai cu seamă a tinerilor în eficiența instituțiilor statului este modul în care tinerii se pot mobiliza ei înșiși întru rezolvarea problemelor legate de angajare. De dată ce încrederea în instituțiile respective, în condiții de instabilitate politică și economică,

este minimă, mobilizarea persoanelor active de pe piața muncii are loc foarte lejer și chiar pasiv. Astfel, schimbarea atitudinii și modului de lucru a instituțiilor direct și indirect legate cu asigurarea eficienței maxime de funcționare a pieții muncii are un rol extrem de important în eficientizarea indicatorilor macroeconomici aferenți acestui sector al economiei, dat fiind că impactul șomajului se răsfrânge asupra sărăcirii și depopulării masive a Moldovei.

Tinerii își vor putea valorifica mai eficient potențialul la locul de muncă dacă beneficiază de educație antreprenorială, întrucât își largesc cunoștințele financiare și de business, se pot concentra mai bine pe nevoile organizației, pe înțelegerea nevoii de inițiativă și rezolvarea creativă a problemelor, precum și a lucrului în echipă și a cooperării.

Bibliografie:

1. Bîrcă A., Vaculovschi D., Cojocaru L., Boguș A., Hîrbu E., Rusu V., *Situația tinerilor pe piața muncii*, Chișinău, 2008.
2. Raisa Dogaru, *Piața muncii: tendințe, probleme, soluții*, Chișinău, 2006.
3. Vaculovschi Dorin, *Tendințe și pronosticuri referitoare la piața muncii din Republica Moldova*, Chișinău, 2006.
4. <http://anofm.md/>
5. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>
6. www.statistica.md
7. www.wikipedia.org

DE CE ALEG TINERII ABSOLVENȚI DOMENIILE ECONOMICE?

Cristina CIOBANU, studentă, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
Coordonator științific: **Alla TRUSEVICI**, dr., conf. univ.

Abstract: *This article deals with the problem of choosing economic fields of study by the graduates. Each young man has to choose where to pursue his studies, then to build his future career. The main problem that occurs is student's choice of the university and the field of study.*

This article explains the main reasons for choosing the university and the economic field.

Keywords: *graduates, Alecu Russo Balti State University, Alexandru Ioan Cuza University of Iasi, reasons for choosing a university, young graduates.*

Economia poate fi privită ca fiica prevederii, ca sora cumpătării, ca mama libertății. Ea este cu totul conservatoare: păstrătoare adică a onestității caracterului, a fericirii casnice și a binelui social. Ea potolește frământarea și aduce mulțumirea; ea face pe oameni prietenii ordinii și ai siguranței publice.

Tinerii știu destule lucruri pentru a fi prudenți și totuși încearcă să realizeze imposibilul, și își împlinesc dorința, generație după generație.

Conform legii cu privire la tineret, nr. 279 din 11.11.1999, noțiunea de tînăr descrie toate persoanele cu vârsta cuprinsă între 16-30 ani. Iar Codul Muncii, nr. 154 din 28.03.2003, art. 46 prevede că persoanele pot munci începînd cu vârsta de 16 ani sau de la 15 ani cu acordul părinților.

Tinerii aleg să meargă la studii pentru a-și asigura un viitor mai sigur și mai prosper. Însă odată cu finalizarea studiilor de liceu, colegiu sau școli profesionale, majoritatea tinerilor, următorii specialiști se confruntă cu problema alegerii unei specialități cu o perspectivă de viitor, de creștere profesională și de încadrare în cîmpul muncii.

Acad. prof. univ. dr. Gheorghe Platon spune că: „chiar de la întemeierea ei, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași a simțit nevoia de a se încadra în istorie, de a-și însuși spiritul istoriei pentru a-și aprofunda specificul și a răspunde mai eficient funcțiilor sale.” [1]

Universitatea a fost un adăpost al culturii bizantine; mai târziu a fost unul dintre cei mai importanți factori ai răspîndirii limbii române și ai culturii autohtone; după înființarea sa ca prima instituție de învățămînt superior modern a României, universitatea a furnizat statului cei mai importanți gînditori și actori în viața publică pentru ca, în perioada comunismului, să mențină viu spiritul umanist.

Istoria Universității „Alec Russo” din Bălți începe în anul 1945 cînd, în corespundere cu Hotărîrea Sovietului Comisarilor Poporului U.R.S.S. nr. 470 din 14 martie 1945 „Despre măsurile de ajutorare a școlilor din R.S.S.M.”, Sovietul Comisarilor Poporului din R.S.S.M., prin Hotărîrea nr. 532 din 12 iunie 1945, a deschis în or. Bălți Institutul Învățătoresc cu două facultăți: Istorie și filologie, Științe ale naturii și geografie (cu planul de admitere de 120 de persoane). Institutul Învățătoresc era situat într-un singur bloc de studii, clădirea fostului liceu de fete „Domnița Ileana”, de pe actuală strada Pușkin.

Conform [2] datelor în anul 2012 la Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți s-au alocat 105 locuri la ciclul I, studii superioare de licență, frecvența la zi, pentru științele economice, dintre care 15 locuri sînt finanțate de către bugetul de stat, iar 90 sînt cu taxă, dintre care 9 studenți ai specialităților economice primesc bursă. Tot în 2012 la extensiunea Universității „A. I. Cuza” din cadrul Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți s-au alocat 100 de locuri bugetare și bursiere, la ciclul I, studii superioare de licență, frecvența la zi, pentru științele economice (tabelul 1 și diagrama 2).

Tabelul 1: Locurile alocate de către Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți și extensiunea Universității „A. I. Cuza” Iași din Bălți.

	Numărul de locuri oferite
Universitatea de Stat „A. Russo” din Bălți	105
extensiunea Universității „A. I. Cuza” din cadrul Universității de Stat „A. Russo” din Bălți	100

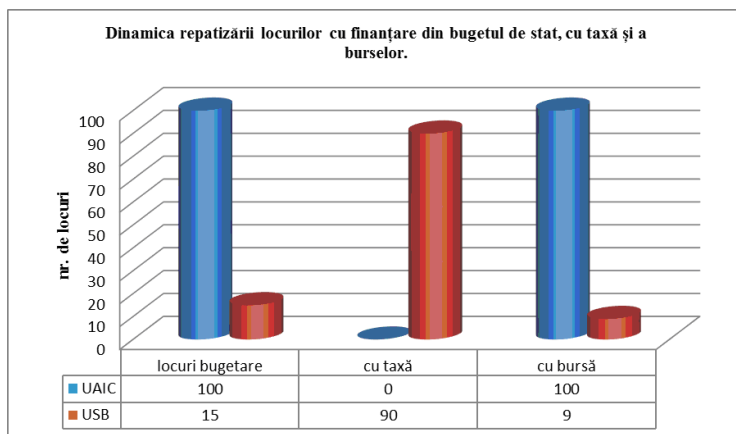

Diagrama 1: Dinamica repartizării locurilor cu finanțare din bugetul de stat, cu taxă și a burselor la Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți și extensiunea Universității „A. I. Cuza” Iași din Bălți.

Din aceste date [2, 3] putem spune că abiturienții ce au finisat studiile de liceu și optează pentru studii în domeniu economic, aleg să facă studiile la facultatea de economie și administrarea afacerilor din cadrul extensiunii a Universității „A. I. Cuza” de la Universitatea Bălțeană. Făcînd o comparație a mediilor de înmatriculare a abiturienților ce au aplicat la aceste

două universități putem deduce că studenții de la extensiunea Universității „A. I. Cuza” din cadrul Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți au medii mult mai bune decât cei de la Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți. Care o fi motivul ca tinerii să pledeze pentru studiile la extensiunea Universității „A. I. Cuza” din cadrul Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți? Toți motivînd prin argumentele sale ferme.

Motivele alegerii extensiunii Universității „A. I. Cuza” Iași din Bălți

- Studii gratuite;
- Burse „bune”;
- Studii europene;
- Recunoașterea acestor studii în întreaga Europă;
- Posibilități de angajare în afara țării;
- Culegerea de cunoștințe de la profesorii de la Iași, România și implementarea cunoștințelor și ideilor la noi acasă;
- Tehnică, metode, surse s.a. noi și diferite față de tehnologia învățămîntului din Republica Moldova;
- Abordarea unui nou nivel de învățămînt la noi acasă;
- Studii europene la noi acasă etc.

Drept dovadă a alegerii extensiunii Universității „A. I. Cuza” Iași din Bălți și nu a specialităților economice din cadrul Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți sînt mediile abiturienților care au aplicat pentru studii aici la aceste două universități (diagrama 2).

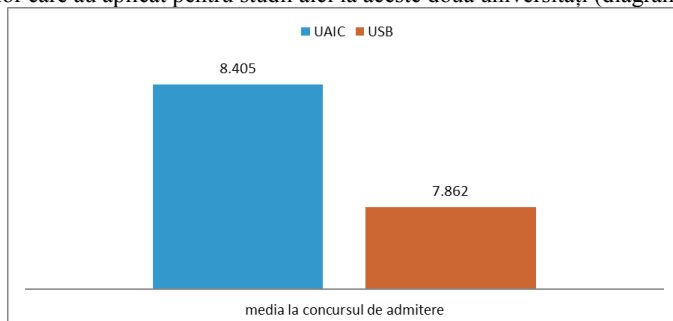

Diagrama 2: Mediile abiturienților ce au aplicat în 2012 la Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți și la extensiunea Universității „A. I. Cuza” Iași din Bălți.

Republica Moldova este plină de studenți, tineri specialiști care sînt șomeri, pentru că nu-și pot găsi un loc de muncă. Republica Moldova a secat din privința studenților care încă continuă să-și caute de muncă la baștină, la ei acasă. De fapt, așa-zisa „convenție” sau alt fel spus trecerea de la școală la muncă, și angajarea la primul post de muncă este o problemă, aceasta cuprinde toate țările lumii, și în special Republica Moldova. Republica Moldova însă suferă dublu în cazul de față, din cauza ratei mărite a tinerilor șomeri, de aici se mărește și rata tinerilor emigrați din țară. Aceștia preferă să plece peste hotare pentru a-și începe o „carieră”, la fel precum și în căutarea noilor aventuri. După informația prezentată de Biroul de Statistici, putem observa că în anul 2011 rata șomajului în rîndul tinerilor cu vîrstă cuprinsă între 15-24 ani a constituit circa 15%, fiind de 2,2 ori mai înaltă decît rata medie a șomajului pe țară. Această problemă este strîns legată și de angajatorii care preferă să angajeze muncitori cu experiență în locul absolvenților al căror experiență constituie doar practica de pe băncile universitare.

Pe de altă parte, Pentalog spune [4], absolvenții de matematică, fizică, biologie sau mecanică ar trebui să se reprofileze în IT pentru că și-ar găsi rapid un loc de muncă și ar avea și salarii mai mari, crede directorul executiv adjunct al companiei Pentalog, care are peste 700 de angajați în România și 150 de angajați în Republica Moldova.

Statisticile susțin, având în vedere că în ultimii ani cifrele de școlarizare au fost mai mari la facultățile cu profil economic sau juridic. Spre exemplu, în anul universitar 2011-2012, în timp ce facultățile de automatică și calculatoare din România numărau aproape 14.500 de studenți, la cele juridice numărul studenților ajungea la peste 67.000 de tineri, iar la cele cu profil economic la peste 20.000 de persoane, potrivit datelor de la Institutul Național de Statistică.

Bibliografie:

1. Sursă electronică: disponibilă pe internet la adresa: <http://150.uaic.ro> consultată la 29.04.2013.
2. Sursă electronică: disponibilă pe internet la adresa: <http://www.usb.md/admitere/admitere-2012/> consultată la 08.04.2013.
3. Sursă electronică: disponibilă pe internet la adresa: <http://www.uaic.ro/uaic/bin/view/Main/N1208031420> consultată la 08.11.2012 consultată la 08.04.2013.
4. Sursă electronică: disponibilă pe internet la adresa: <http://www.zf.ro/business-hi-tech/pentalog-sunt-prea-putini-absolventi-de-it-o-solutie-pe-termen-scurt-ar-fi-programele-de-reconversie-la-it-pentru-cei-din-alte-domenii-10850578/poze/> consultată la 06.05.2013.

ROLUL ȘI POZIȚIA CURSULUI DE SCHIMB ÎN ECONOMIA DE PIAȚĂ

Mihaela MARCIUC, studentă, Facultatea de Economie,
Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Victoria POSTOLACHE**, lect. univ.

Résumé: *Le taux de change est le taux de change entre deux monnaies est déterminée dans le mécanisme de change. Le taux de change influent sur un large éventail de facteurs qui peuvent être regroupés en deux catégories: les facteurs internes et les facteurs externes tels. Nous avons constaté que le taux de change peut être déterminé comme une moyenne arithmétique des taux de rendement pour les services. Position de change des banques en devises étrangères est la différence entre la dette totale et le total du passif de la banque dans la devise étrangère.*

Mots-clés: *devise cours, taux du change, la position de change, le risque de change, cours internationale.*

Cursul valutar este raportul de schimb dintre două valute care se determină în interiorul mecanismului cursului de schimb valutar.

Diferența dintre cursul la cumpărare și cursul la vânzare se numește marjă (spread), care reprezintă câștigul intermediarului pentru că el cumpără la un curs mai mic și vinde la un curs majorat.

În practica internațională întâlnim mai multe modalități de cotare, și anume:

1) cotarea directă (incertă) care determină numărul de unități în monedă națională ce revine la o unitate de monedă străină. Acest tip de cotație se calculează prin raportul:

$$N = \frac{\text{Moneda straina}}{\text{Moneda nationala}} \Rightarrow 1 \times \text{Moneda straina} = N \times \text{Moneda nationala} \quad (1)$$

2) cotarea indirectă (certă) care determină numărul de unități în monedă străină ce revine la o unitate de monedă națională. Acest tip de cotație se calculează în modul următor:

$$M = \frac{\text{Moneda nationala}}{\text{Moneda straina}} \Rightarrow 1 \times \text{Moneda nationala} = M \times \text{Moneda straina} \quad (2)$$

3) cotarea încrucișată (cross-rate) exprimă două monede care își exprimă cursul sau prin a treia monedă comună și care pot menționa cursul dintre ele renunțându-se la moneda comună.

În dependență de puterea de cumpărare și de starea de convertibilitate a monedelor existente pe fiecare piață, cunoaștem următoarele tipuri de cursuri:

- cursul oficial sau central, care este stabilit de către autoritatea monetară și care este mai apropiat de raportul valoric dintre monedele ce se compară;
- cursul de piață sau curs economic, reflectă condițiile pieței, care se determină ca punct de echilibru dintre cererea și oferta de valută existentă pe piață la un anumit moment. Este un curs liber, precum și variabil, care se poate schimba de mai multe ori în aceeași zi sau perioadă;
- cursul internațional se determină ca o medie a cursurilor practicate la un anumit moment pe principalele piețe valutare, care are ca scop informarea și nu utilizarea efectivă;
- cursul „burse negre” este stabilit în afara reglementărilor legale.

Asupra cursului valutar influențează o gamă largă de factori care pot fi grupați în două mari categorii: factori de natură internă și factori de natură externă.

Astfel din factorii interni fac parte:

- 1) factorii economici;
- 2) factorii monetar-financiari;
- 3) factorii politici;
- 4) factorii psihologici;
- 5) factorii militari.

Iar din factori externi face parte – cererea și oferta de valută.

În continuare ne propunem să prezentăm o caracteristică succintă a factorilor enumerați:

Factorii economici sînt prezențați de volumul precum și structura producției, calitatea serviciilor și bunurilor produse în cadrul economiei, evoluția productivității muncii, dinamici și nivelul prețurilor, etc.

Deci, putem menționa că orice factor economic acționează asupra cursului de schimb prin preț. Dacă indicele general al tarifelor și prețurilor scade, aceasta ne demonstrează o creștere a puterii de cumpărare a monedei naționale, iar în cazul cînd are loc creșterea indicelui general al tarifelor și prețurilor vom observa o influență nefavorabilă, adică moneda națională își va pierde din puterea sa de cumpărare.

Factorii monetar-financiari ce acționează asupra cursului valutar sînt caracterizați de nivelul ratei dobînzii, masa monetară în circulație, nivelul creditelor, situația finanțelor publice, precum și situația balanței comerciale.

Putem menționa că acești factori pot fi priviți sub două aspecte:

- a) ca rezultat direct al acțiunii economico-financiare a țării;
- b) ca posibilitatea Băncii Centrale de a schimba nivelul ratei dobînzii.

Factorii politici țin de încrederea în conducerea țării, precum și în capacitatea de a păstra echilibrul economic pe piață, de asemenea, putem menționa că aceste fapte au consecințe favorabile sau nefavorabile către cursul valutar.

Factorii psihologici, influențează cert cursul valutar de pe piețele unde are loc funcționarea bursei valutare precum și cursul de schimb, și care se calculează pe baza raportului dintre cerere și ofertă.

Factori externi. Evoluția unei valute pe piața internațională influențează cursul valutar al monedei naționale. Dacă există unele stări de conflicte, atunci are loc stoparea pentru un timp a relațiilor comerciale între economia națională și o alta zonă, ceea ce produce dezechil-

librul la nivelul balanței comerciale și de asemenea are consecințe asupra modificării cursului de schimb.

Referindu-ne la sistemele monetare, care erau bazate pe etalonul aur, putem menționa că determinarea cursului valutar era realizată mai simplu. Complexitatea determinării cursului valutar la momentul actual se bazează pe paritatea dintre euro și dolarul american.

Deci putem menționa că cursul de schimb poate fi determinat ca o medie aritmetică a cursurilor de revenire pentru servicii și bunuri.

Determinarea acestui curs reprezintă o importanță majoră, deoarece el este apreciat ca un curs central precum și oficial. De asemenea, putem menționa că nivelul său va rămâne neschimbat atât timp cât nici indicele prețurilor nu se va modifica. Importanța lui constă în compararea cu cursul pieței, care este determinat ca raportul dintre cererea și oferta zilnică de valută, care variază în jurul cursului oficial.

Analizând țările cu monede neconvertibile, putem spune că aprecierea cursului de schimb poate fi elaborată prin legarea monedei naționale cu ajutorul unei monede mai puternice.

Poziția valutară a unei bănci într-o monedă străină este diferența dintre totalul creanțelor și totalul angajamentelor băncii pe moneda străină respectivă. Deci, se compară pasivele și activele deținute de către bancă pe fiecare valută în parte și se determină poziția băncii date pe valuta respectivă. De asemenea, putem menționa că avem poziție scurtă sau lungă.

Poziția valutară poate fi considerată lungă (LONG) când totalul creanțelor întrece totalul angajamentelor, iar poziția scurtă (SHORT) are loc atunci când totalul angajamentelor întrece totalul creanțelor. (2)

Pozițiile valutare ale băncilor se află în continuă schimbare din motivul operațiilor curente.

Între pozițiile valutare înregistrate de o bancă și schimbarea cursului de schimb se află o legătură ce acționează asupra performanțelor bancare. Astfel, situația favorabilă are loc atunci când poziția lungă crește și cea scurtă descrește, iar situația nefavorabilă are loc atunci când poziția lungă descrește și cea scurtă crește.

Poziția valutară se poate considera deschisă, atunci când activele valutare într-o anumită valută străină nu sînt identice cu obligațiunile valutare.

Mărimea poziției valutare deschise este diferența dintre suma activelor valutare într-o anumită valută străină și suma obligațiunilor valutare în valuta dată. Deci, în scopul reducerii riscului valutar al băncii, BNM a prevăzut următoarele limite ale raportului poziției valutare deschise:

- 1) raportul poziției valutare deschise lungi la fiecare valută străină nu trebuie să depășească "+10%";
- 2) raportul poziției valutare deschise scurte la fiecare valută străină nu trebuie să fie mai mic de "-10%";
- 3) suma raporturilor pozițiilor valutare deschise lungi la toate valutele străine nu trebuie să depășească "+20%";
- 4) suma raporturilor pozițiilor valutare deschise scurte la toate valutele străine nu trebuie să fie mai mică de "-20%".

Deci raportul dintre suma activelor valutare bilanțiere și suma obligațiunilor valutare bilanțiere nu trebuie să depășească limita "+25%" sau să fie mai mic decît "-25%". (3)

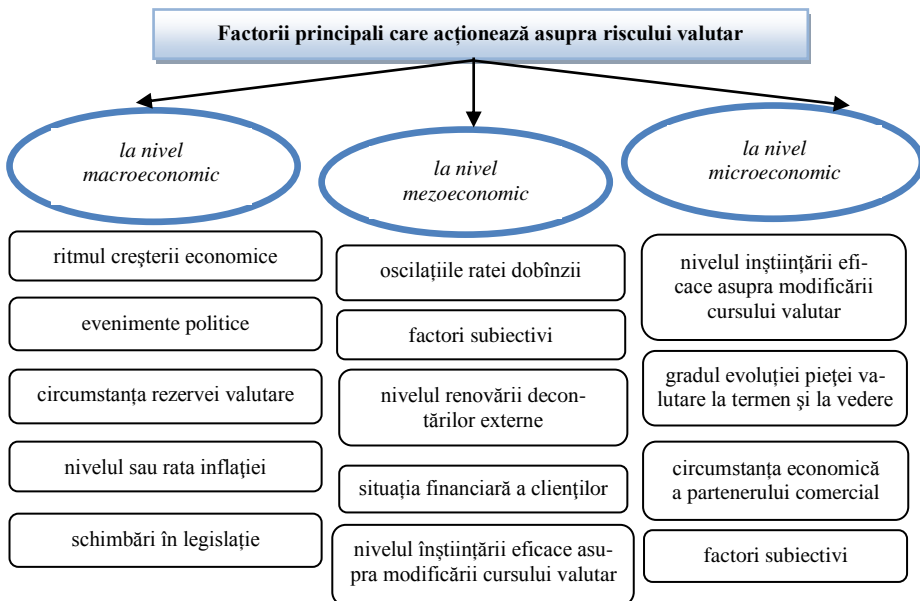

Figura 1. Factorii care acționează asupra riscului valutar

Riscul valutar este paguba înregistrată de un participant la tranzacțiile economice, ca urmare a unor acțiuni economice, valutare și monetare ce pot avea loc în perioada dintre momentul încheierii contractului și momentul decontării.

Gestionarea factorilor care acționează asupra riscului valutar se efectuează cu ajutorul a mai multor metode și procedee la nivelul economiilor naționale, adică la nivel macroeconomic, la nivelul instituțiilor bancare, la nivel mezeconomic și la nivelul firmelor, adică nivelul microeconomic.

Factorii principali care acționează asupra riscului valutar sînt prezentați în figura de mai sus.

Gestionarea acestor riscuri se referă la adoptarea unor măsuri care să limiteze pierderile care s-ar putea consemna la rangul partenerilor comerciali.

Surse bibliografice:

1. Basno Cezar August. Monedă, credit, bănci. București: Ed. Didactică și pedagogică, 1997.
2. Legea privind reglementarea valutară nr.62-XVI din 21 martie 2008, art. 3 // <http://www.bnm.md>
3. http://www.bnm.md/md/fm_commercial_banks

AZI STUDENT, MÎINE ANGAJAT

Natalia BUCĂTARI, studentă, Facultatea de Economie,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Veronica GARBUZ**, asist. univ.

Résumé: *Aujourd'hui, la jeunesse est considérée comme la catégorie la plus compliquée dans la société. C'est parce que les jeunes n'ont pas assez d'espace pour le développement professionnel. Chaque jour, ils se confrontent avec des décisions sur ses emplois. Voilà pourquoi ils ont besoin de soutien et d'orientation.*

Le but de cet article est d'analyser ce problème. On se concentre principalement sur la situation des étudiants diplômés potentiels, en particulier ceux de «Alec Russo».

Les principales solutions qui peuvent être apportées, sont axées sur l'investissement dans les futurs spécialistes.

Mots-clés: *jeunesse, diplômé de l'université, emploi, engagement, entreprise.*

Tinerii reprezintă mobilul principal de dezvoltare social-economică a unei țări. Pentru aceasta, însă, ei au nevoie de spațiu pentru autoafirmare și creștere intelectuală și profesională.

Tineretul este considerat cea mai complicată și „greă” clasă socială, nu pentru că e fără experiență de viață, dar pentru că e ambițios, naiv și din aceste considerente e văzut problematic. Una dintre cele mai grave probleme cu care se confruntă tinerii este încadrarea în câmpul muncii, prin aceasta fiindu-le complicat să se afirme ca persoane independente. Și mai dificil le este tinerilor specialiști, principala luptă aceștia ducând-o cu propriile aspirații și cu riscul de a deveni șomeri după ce finisează studiile.

Scopul lucrării date este de a analiza problematica încadrării tinerilor specialiști în câmpul muncii îndată după finisarea studiilor, îndeosebi celor superioare, căror li se acordă în ultimul timp prioritate, precum și formularea recomandărilor, în acest sens.

Din cauza situației de criză și a dezechilibrului pe piața muncii, mulți tineri specialiști se văd în fața nevoii de a pleca peste hotare să lucreze „la negru”, să îngrijească acolo de bătrâni sau să exercite alte funcții care, nici pe departe, nu corespund profesiei din diplomă. Foarte rar se întâmplă ca aceștia să activeze în domeniul în care au studiat sau mai studiază încă. Pe lângă „exportul de creiere”, țara noastră e invadată de companiile străine care știu cum să profite de munca ieftină și accesibilă a moldovenilor. Ca urmare, circumstanțele enumerate îi fac să piardă cea mai importantă substanță de creștere – speranța. Același lucru putem spune și despre dragostea față de profesia îmbrățișată, care este pusă sub un mare semn de întrebare. Drept dovadă pot veni datele colectate și prelucrate de Biroul Național de Statistică, conform cărora în anul 2012 s-a estimat o rată de ocupație a populației cuprinse în categoria de vârstă 15-29 ani de 26,7%. Pondere șomerilor cuprinși în aceeași categorie de vârstă este de 9,9%. Rata șomajului în rândul tinerilor cu vârstă cuprinsă între 15-24 ani este de 13,1%. Comparând aceste date cu rata șomajului stabilită în rândul populației de 15 ani și peste (care este de 5,6% în 2012), putem spune că tinerii sînt cei care suferă cel mai mult. Aici ne referim în principal la faptul că ei, tinerii, se acomodează cel mai greu la condițiile existente pe piața muncii.

De fapt, tinerii ar trebui să se gîndească la domeniul său de activare încă din liceu. Decizia efectuată de ei trebuie să fie independentă, rațională și suficient de matură. În timpul facultății, ei ar trebui să-și completeze CV-ul cu un șir de dovezi de participare la programe de voluntariat, activități extracurriculare, dar și să acumuleze întreg bagajul de cunoștințe de care vor avea în continuare nevoie la locul de muncă.

Prin urmare, pentru a nu deveni jertfa unui disbalans, tînărul trebuie să se simtă specialist încă de pe băncile universității și să se gîndească foarte clar la viitorul pe care și-l dorește.

Aceasta ar însemna, în primul rînd, informare adecvată în privința exercitării posibilităților activității, cît și încercarea de a exersa sau chiar practicarea unor job-ulețe în afara orelor de studiu (de exemplu în vacanțe sau în timpul liber). Faptul enunțat anterior considerăm că merită atenție, întrucît astfel poate fi obținută îndemînarea de a structura adecvat orarul de activități, cît și o viziune mai reală în ceea ce privește sensul posesiei unui post de muncă. Astfel, s-a demonstrat că tinerii întrețin pînă la maturitate de către părinți sau de către alte persoane, fac față mai greu situațiilor de stres apărute ulterior la serviciu. Pe cînd cei care deja au idee despre practica dată, posedă încredere și convingere în ceea ce fac.

O situație paradoxală se mai întîmplă la noi în Republica Moldova: în pofida faptului că în fiecare an universitățile noastre furnizează mii de specialiști, oferind diplome care confirmă abilități formidabile, proaspeții angajați apelează în ritm constant la cursuri suplimentare de studiu pe diferite domenii (fie de contabil, traducător, frizer sau altele). Analizînd confe-

siunile colegilor și observînd acțiunile întreprinse de concetățeni, aceasta se întîmplă din cele mai diverse motive. Unii au nevoie doar de diploma de licență care să demonstreze că posedă studii superioare, alegerea facultății neavînd pentru ei importanță. Din acest punct de vedere, mulți pledează pentru facultățile la care sînt mai multe locuri bugetare. Alții ascultă sfaturile celor din jur și opiniile vizavi de viitoarele privilegii financiare, morale sau fizice, în final, aceștia alegîndu-se fie cu cîștig, fie cu pierdere și disconfort, apelînd, în cele din urmă, la alte rezolvări/soluții. O altă „clasă” de specialiști care, la fel, au de suferit sînt cei puși în fața celei mai drastice alegeri: cariera preferată sau familia.

Absolvenții care caută loc de muncă, înfînesc dificultăți și în stabilirea echilibrului dintre așteptările lor și cerințele angajatorilor. În zilele noastre, numărul companiilor care apar, crește neproportional cu numărul noilor specialiști. De aceea, nu este de mirare faptul că cerințele angajatorilor devin din ce în ce mai stricte. În aceste condiții, absolvenții de facultăți se întrebă adesea dacă contează mai mult experiența de lucru sau cunoștințele acumulate în timpul studiilor.

Specialiștii sînt de părerea că exercitarea unui serviciu nu ar fi posibilă fără experiență. Realitatea ne cere, de fapt, obținerea diplomei de licență împreună cu un minim de experiență, adică posedarea concomitentă a acestor două „calități”. Și ce ar rezulta de aici? Posibilitatea angajării la un post de muncă bine plătit se reduce extrem de mult, întrucît în majoritatea cazurilor principala cerință este practica de 2-3 ani, realizare ireală pentru un proaspăt absolvent de facultate.

În urma unui studiu efectuat în aprilie 2013, în cadrul Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți asupra unui eșantion de 65 studenți ai anului III, ai ciclului I, licență, luați proporțional în dependență de facultăți, s-a stabilit că în jur de 18% dintre respondenți consideră că vor lucra în străinătate (Figura 1).

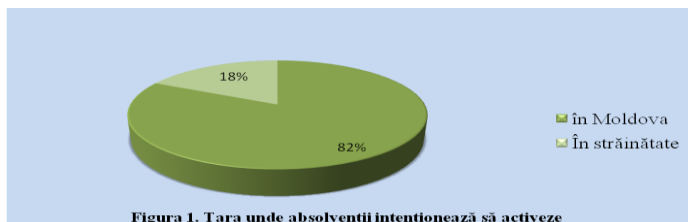

Figura 1. Tara unde absolventii intentioneaza sa activeze

Cauzele care-i fac pe studenți să gîndească astfel, sînt legate, în primul rînd, de mărirea viitorului salariu, cel din Moldova punîndu-i în gardă.

Un alt rezultat dat de acest studiu vizează ocupația tinerilor după obținerea diplomei de licență (figura 2).

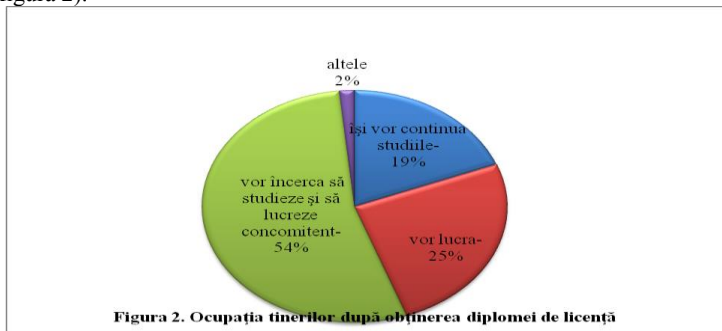
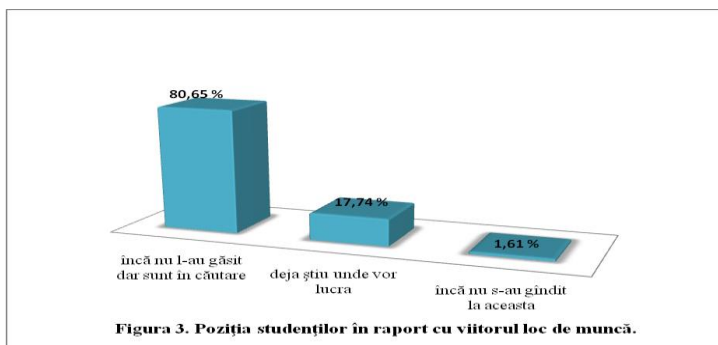

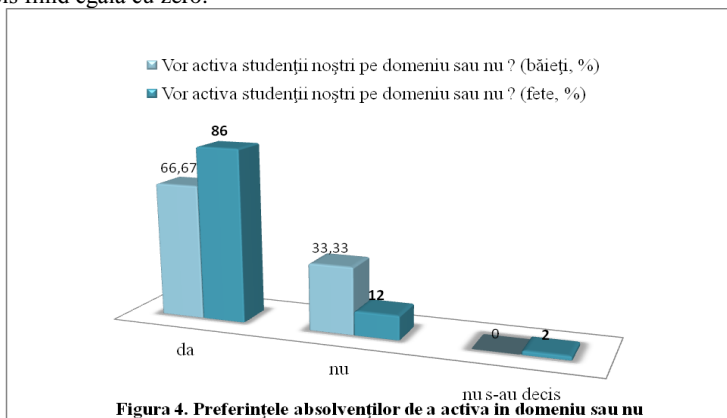
Figura 2. Ocupatia tinerilor dupa obtinerea diplomei de licenta

Din figură observăm că mai mult de jumătate dintre respondenți sînt predispuși să-și continue studiile, exercitînd concomitent o profesie. Aceștia par a fi orientați spre calea corectă, întrucît masteranzii și doctoranzii sînt mai întrebați pe piața muncii, mai ales dacă posedă și experiență de muncă. Printre preferințele persoanelor implicate în alte ocupații s-a depistat și suspendarea temporară a activității profesionale din motivul îngrijirii copilului. Totodată, semn bun ne indică sfertul de tineri care menționează că intenționează să activeze profesional, dar, cu părere de rău, foarte puțini din aceștia știu unde-și vor exercita meseria.

Date corespondente cu cele din urmă pot fi analizate și în Figura 3. Respectiv, 80,65% din studenții implicați în studiu mai sînt încă în căutarea postului de muncă, majoritatea din ei spunînd că vor continua să învețe. Acest indice este însă prea mare în raport cu 73% care vor aplica la ciclul II de studiu, fie în țară sau peste hotare, deoarece 7% din cei ce nu-și vor continua studiile riscă să rămînă fără serviciu după obținerea diplomei. Din aceeași figură se mai observă că 1,6% din persoanele date se află într-o situație nu prea favorabilă în primul rînd pentru ei, indiferența față de propriul viitor fiind un neajuns care necesită lichidat.

Analizînd în linii generale situația curentă în Universitatea „Alec Russo” din Bălți cu privire la preferințele viitorilor absolvenți de a activa în domeniu sau nu, putem constata că fetele par a fi mai încrezute în domeniul pe care și l-au ales, băieții, la rîndul lor, demonstrînd și ei abilitate de a lua decizii în acest sens, ponderea lor între persoanele care încă nu s-au decis fiind egală cu zero.

Un alt aspect important al acestui studiu a fost crearea unei imagini complexe a absolventului școlii superioare asupra companiei ideale și asupra angajatorului ideal.

În concepția respondenților, compania ideală va oferi următoarele beneficii:

- muncă plăcută, interesantă,
- cerințe și task-uri clare, cu feedback constant,
- oportunitatea de a lucra într-o echipă tânără,
- relații bune cu superiorii,
- tehnologii de ultima generație.

În același timp, studenții sînt de părere că manageri ideali nu există nicăieri în lume, inclusiv și în Republica Moldova, la fel cum nu există nici angajați ideali. Cu toate acestea, un managerul bun trebuie să fie caracterizat prin:

- obiectivitate,
- empatie,
- carisma asumată,
- cunoștințe temeinice în domeniu.

Problemele existente la capitolul angajarea în cîmpul muncii a tinerilor absolvenți cu studii superioare sînt proprii nu numai țării noastre, ci și altor țări. Dacă e să ne referim la practicarea studiilor în țările mai dezvoltate din punct de vedere economic, atunci rezultatele ar fi parțial îmbucurătoare, dificultatea înfîlnită aici fiind imposibilitatea acordării atenției necesare unor specialiști deveniți „valoroși” și peste hotare.

Economiștii consideră că una din soluții ar fi investiția în viitorii specialiști/salariați, investiție efectuată de către companii. Respectiv, companiile date pot acorda burse celor mai buni studenți, pentru ca aceștia să fie asigurați din timp cu loc de muncă și susținere financiară în timpul studiilor, în schimbul exercitării funcției în compania investitoare. Soluția dată este, desigur, avantajoasă pentru studenți, dar foarte riscantă pentru angajatori. Pe de altă parte, statul ar trebui să fie cel care să caute căi de a îmbunătăți situația; potențialul economic al unei țări depinde, în mare măsură, de arsenalul de cunoștințe de care dispune și de populația activă aptă de implementarea acestui potențial.

Bibliografie:

1. www.statistica.md
2. www.wikipedia.org
3. Biroul Național de Statistică, *Forța de muncă în Republica Moldova. Ocupare și șomaj*, Chișinău, 2009.

FALSIFICAREA BANILOR ÎN PERINDAREA ISTORIEI

Svetlana MELNIC, studentă, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
Coordonator științific: **Natalia BRANAȘCO**, lect. univ.

Abstract: *Counterfeit money was an important issue throughout human history, false currency representing imitation currency produced illegally without the official sanction of the state or the government. The falsification of money has its roots in its incipient forms, beginning with the use of distorted goods utilized as money and ending with modern electronic currency fraud. It is worth emphasizing that the techniques of counterfeiting money are perfectly adjusted to the basic currency types. Money distortion has ill-effects on the society, including the reduction of real money value, inflation, and poor money acceptability by the society.*

Keywords: *money, currency, authentic money, counterfeit money, forgery, alteration, security elements, illegal, distortion.*

Banii acceptați astăzi ca mijloc de circulație, mijloc de teaurizare, prezervare a valorii și unitate de măsură, au fost falsificați de-a lungul istoriei în toate formele pe care aceștia le-au îmbrăcat. Contrafacerea și falsificarea banilor au constituit subiecte vitale, oglindite în fiecare etapă a istoriei civilizației, fapt ce confirmă actualitate și profundă însemnătate conceptelor abordate. Aceste concepte implică crearea unor „bani artificiali”, cu scopul de a obține câștig financiar și de a înșela pe alții făcând să creadă că sunt reali.

Contrafacerea reprezintă „procesul de falsificare a unor bunuri sau materiale, care are loc în condițiile ignorării normelor legislative ale unei țări sau regiuni” (<http://ro.wikipedia.org/wiki/Contrafacere>) și, făcând trimitere la substratul legislativ, putem menționa că „fabricarea în scopul punerii în circulație sau punerea în circulație a semnelor bănești (bancnotelor și monedelor metalice, inclusiv a celor jubiliare și comemorative, emise de Banca Națională a Moldovei sau de organul autorizat al unui stat străin sau al unei uniuni monetare de state străine), a valorilor mobiliare de stat sau a altor titluri de valoare false, utilizate pentru efectuarea plăților, se pedepsește cu închisoare de la 5 la 10 ani, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 1.000 la 3.000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate”⁷⁶ (Codul Penal al RM, art. 236).

Problema falsificării banilor este indispensabil legată de istoria acestora și de reflectarea principalelor forme pe care aceștia le-au îmbrăcat. Acest fapt favorizează analiza falsificării principalelor elemente ale monedelor tuturor timpurilor, alterarea proprietăților fizice și pierderea efectivă a fundamentalelor caracteristici ce le individualizează și le definesc, în ultimă instanță, ca bani propriu-zis.

Astfel, contrafacerea banilor astăzi este studiată din prisma modificării elementelor fundamentale, caracteristice bancnotelor autentice, falsificatorii actuali modificând o bancnotă cu valoare mai mică cu scopul de a obține o bancnotă cu valoare mai mare și acest tip de falsificare se întâlnește preponderent la bancnotele izolate sau la cantități mici de bancnote. Dar când a luat naștere falsificarea banilor ca fraudă și care au constituit formele incipiente ale acesteia? Răspunsul este vădit: contrafacerea este la fel de veche ca banii în sine, de aici și calificativul care i-a fost însușit – „a două cea mai veche meserie din lume”.

Până a evolua la forma bancnotelor și banilor electronici de astăzi, mărfurile și trocul au servit drept primele forme de bani. Astfel, paleomonede sau monedele-marfă au constituit obiecte importante de contrafăcut, primilor falsificatori din istorie revenind dificila misiune de a crea forme originare, ingenioase de fals, cum ar fi, de exemplu, o bucată de piele cu defecte ascunse sau înlocuirea boabelor din păstăile de cacao, atunci considerate bani, cu pietre. Această tendință s-a menținut și ulterior în Rusia Țaristă, când comerțul cu blănuri a atins punctul culminant, pielea de animale (mai ales blana de veveriță) deveniseră atât de valoroasă, încât era denumită „aur moale” și acceptată ca monedă de schimb în întregul imperiu.

De remarcat este faptul că moneda, sub toate formele sale inițiale, a început să fie depozitată în temple din cele mai vechi timpuri. Această măsură de precauție permitea stocarea banilor în așa-numitele „bănci primitive”, deoarece erau construite cu puține intrări, iar fluxul mare de vizitatori ar fi putut descuraja eventualii hoși.

Moneda sub „formă de sare, ceai, condimente, produse agricole” (Basno 2004: 13) reprezenta un capital perisabil, destul de dificil de administrat, proprietățile căreia erau alterate expres cu scopul de a obține profit. Un caz cu totul deosebit îl reprezintă cochiliile de scoici,

⁷⁶ Codul Penal al RM, art. 236 accesat pe <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=331268>

care, datorită materialului extrem de durabil, facilitau schimburile comerciale în anii 1200 î.Hr. și care, în pofida calităților rezistente, erau falsificate pe piață prin intermediul vopsirii ilegale a unor specii de scoici, considerate mai scumpe, și introducerii acestora în circulație alături de scoicile deteriorate.

Înainte de introducerea monedelor ca formă de plată, existau și alte forme ingenioase de bani, precum orezul, unelte în miniatură (China), dinți de cățel (Noua Guinee), bucăți de quart, discuri de metal (Tibet) sau discuri de piatră în insula Yap. Astăzi este greu de imaginat contrafacerea acestor obiecte, dar, cum am mai menționat, inventivitatea falsificatorilor nu are limite, primând dorința de a realiza un câștig ușor.

Astfel, revenind la monedele de piatră de pe insula Yap din arhipelagul Carolinei, Pacific, constatăm că falsificarea acestora s-ar părea mai mult decât irealizabilă, acestea fiind confecționate din piatră calcaroasă, cioplită, de dimensiuni diferite până la impozante, de la 7 centimetri la 3,6 metri, greutatea acestora variind proporțional cu diametrul, monedele cu valoare maximă cântărind până la 5 tone. Bani din aragonit (piatră de calcar), sau „Rai”, cum erau numiți de localnici, erau găuriți la mijloc și puteau fi transportați cu greu. Ei erau ținuți în fața casei, ca semn al averii și serveau la „reglarea plăților mai mari sau la rezolvarea conflictelor dintre sate” (Turliuc 2013: 37): ca exemplu un purcel costa un Rai de jumătate de metru. Cercetătorii atribuie acestei forme de bani una dintre nenumăratele încercări impunătoare de a lupta cu falsificarea banilor, întrucât contrafacerea acestora era greu de realizat: insula Yap nu are cariere de piatră, materia primă pentru bani fiind adusă aici cu plutele, de la distanțe impresionante.

Primele încercări de a folosi în circulație o monedă numărată în calitate de bani au avut loc în China antică, anul 3000 î.Hr. când se debita metalul în fragmente de dimensiuni uniforme, care aveau greutatea predefinită. Totuși s-a observat că în tranzacții, cu precădere în cele internaționale, lipsea aprecierea unui expert în estimarea calității monedei și se manipula la cântărirea acesteia, astfel piesa putea fi alterată printr-un adaos de metal fraudulos.

Apariția primelor monede din electrum în orașul grec Lydia în sec VI î. Hr. a marcat baterea mecanizată a banilor, care, fiind gravați în relief, aveau caracteristici bine definite și permiteau cunoașterea valorii piesei. În secolele următoare bogăția Atenei a determinat impunerea propriei monede de argint – dragma – folosită pe toate piețele mediteraneene. Primele monede din metal prețios au stabilit și delimitarea noilor forme de contrafacere, accentuând creșterea numărului de falsuri în regiune. Pilirea monedelor era modalitatea cea mai des aleasă de falsificatori, care își opreau ceva din valoarea monedei, dar, în același timp, o foloseau mai departe ca pe una la fel de valoroasă.

Circulația monetară din Antichitate și ulterior din Evul Mediu a evidențiat cele mai importante caracteristici ale sistemului bănesc exclusiv metalist, în particular fărâmițarea și deteriorarea monedei. Fărâmițarea era reflectată de baterea descentralizată a monedei, fiecare suveran avea dreptul de a bate monedă pe teritoriul pe care domnea, în timp ce deteriorarea monedelor presupunea pierderea calității acestora alături de falsificarea monetară, cunoscută sub denumirea de „mutații monetare”. Falsificarea banilor în timpul domniei lui Hippias, de exemplu, era reprezentată de baterea monedei care nu avea concentrația de metal prețios corespunzătoare, specifică și nu avea greutatea menționată. Cu toate că contrafacerea monedelor era aspru pedepsită prin lege – falsificatorii erau condamnați la moarte în Imperiul Roman – aceste practici continuau să fie folosite de către suverani în scopul procurării de venituri suplimentare, și ulterior au „provocat numeroase revolte populare încă din perioada Imperiului roman, iar de-a lungul timpului au apărut o serie de lucrări în care erau înfierate aceste abuzuri, argumentându-se faptul că moneda este un bun public și valoarea ei nu tre-

buie știrbită în nici un fel de către suverani, chiar dacă aceștia beneficiază de „dreptul regalian” de a bate monedă” (Turliuc 2013: 59).

În perindarea anilor, metodele de falsificare a monedelor bătute demonstrează implementarea unor tehnici iscusite de alterare a calității acestora și reflectă, desigur, în închipuirea noastră, exemple vădite, modalități generale și universale de contrafacere. Ca rezultat, este încercarea proiectării principiilor de securitate a sistemului monetar. Prin urmare, în anul 306 împăratul Constantin decide emiterea monedei de aur „solidus”. Bătută vreme de 700 de ani după emiteră, moneda își păstrează greutatea și puritatea, astfel încercându-se menținerea caracteristicilor acesteia cu scopul de a evita contrafacerea. Nu putem afirma cu certitudine dacă scopul propus a fost atins sau, dimpotrivă, falsificatorii au avut timp suficient pentru a-și optimiza tehnicile și metodele de falsificare întrebuințate de secole.

Specific Moldovei secolului al XV-lea a fost baterea în concomitență a unor monede din argint, bilon sau bronz, având aceeași greutate, mărime și valoare nominală. Acest fenomen este considerat de istorici o falsificare oficială a monedelor, un mod de reglare și acoperire a unor deficite economice și financiare.

Nu putem trece cu vederea și monedele folosite pe teritoriul Țărilor Române, care datorită mai multor factori, cum ar fi: dezvoltarea comerțului, împrumuturile externe, prada de război, influența Porții Otomane, au înregistrat o varietate considerabilă, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, circulând peste 60 de specii de monede, multe dintre ele fiind contrafăcute. Falsificarea banilor în această perioadă este determinată de spolierea economiei principatelor românești de către Poartă, exporturile din Țările Române erau achitate cu bani falsificați, în timp ce plata impozitelor era efectuată în bani nefalsificați.

De asemenea, în 1817 feudații din teritoriu falsificau banii cu scopul de a completa veniturile vistieriei sau de a crea surse monetare suplimentare ca formă de răsplată pentru batearea monedei. Feudații diminuau cantitatea de metal prețios, care era corespunzătoare valorii nominale a monedelor, reducând greutatea pieselor, slăbind aliajul, acoperind rondele de metal comun cu o pojghiță de metal prețios. Aproximativ în aceeași perioadă, doar cu 30 de ani mai înainte, în Anglia, a avut un răsunet foarte mare istoria Catherinei Murphy, care, în 1788, a fost arsă pe rug pentru contrafacerea monedelor englezești.

Nevoia de a transporta mai mulți bani pentru efectuarea de plăți la distanță a generat interesul acut pentru crearea unei monede mai ușoare, cum ar fi banii din hârtie. Introduse în jurul anului 910, de către dinastia Tang, primele bancnote tipărite își păstrau valoarea constantă în tot imperiul chinez. Banii din hârtie au evidențiat una din caracteristicile fundamentale a acestora – portabilitatea – dar au pus la îndoială durabilitatea acestora, fiind ușor de deteriorat. „Banii zburători” (numiți așa datorită proprietăților fizice ale acestora) au fost impuși ca monedă oficială unică în timpul conducerii lui Kublai Khan, căruia i se datorează și prima inflație, din cauza tipăririi unui număr foarte mare de bancnote. Marco Polo a fost primul european care a intrat în contact cu banii de hârtie și a subliniat importanța percepției lor ca monedă națională, protejată prin lege: „Orice falsificare este pedepsită cu moartea. În fiecare an, Khanul produce cantități enorme de bani fără a cheltui nimic, o valoare ce echivalează toate bogățiile lumii.” (Circiu Maria)⁷⁷

Treptat, bancnotele de hârtie au fost extinse pe teritoriul Europei și mai târziu pe alte continente. În anul 1685 din cauza lipsei de monedă, pe teritoriile franceze din America de

⁷⁷ Citat preluat din articolul „O scurtă istorie a banilor”, accesat pe http://confluente.ro/O_scurta_istorie_a_banilor_mara_circiu_1329002720.html

Nord, cu precădere în Noua Franța, au fost folosite cărțile de joc drept bani. Această formă de monedă a ajuns să fie contrafăcută și de non-falsificatori. Ulterior în anul 1777 unul dintre părinții-fondatori ai SUA, Benjamin Franklin a emis bancnote ce aveau imprimate mesajul „Contrafacerea înseamnă moarte”. „Cuvintele erau scrise pe reversul bancnotelor, care au fost folosite prima oară în statul Massachusetts, urmat de alte 12 colonii. Pentru a descuraja falsificarea banilor, unele colonii au introdus pedeapsa cu moartea pentru contrafacerea banilor.” (Mișcalenco Rodica)⁷⁸ Acești bani au rămas supranumiți în istorie „Bancnote – condamname la moarte”.

În timp ce civilizațiile antice pedepseau cu moartea pe falsificatorii de bani, în timpurile moderne autoritățile americane au avut o cu totul altă tratare a subiectului de contrafacere. Ei au angajat un fost falsificator pentru a crea unele dintre primele monede ce circulau pe teritoriul țării. Chiar și cel mai bun falsificator nu a reușit să soluționeze problema, falsificările de bani au continuat, după care numărul acestora a tins punctul culminant în timpul Războiului Civil, când jumătate din banii aflați în circulație erau falși. Curios este faptul că Serviciul Secret american a fost creat în 1865 nu pentru a-l proteja pe președinte, ci pentru a combate fenomenul contrafacerii banilor.

În elucidarea subiectului falsificării banilor nu putem să nu facem referință la „bețișorul creat”, mijloc de achitare a datoriei, folosit în Europa în perioada când puțini oameni aveau acces la educație și la resurse bănești. Bețișorul de lemn avea creștături sau incizii ce indicau suma împrumutată sau datorată și urma să fie rupt în două jumătăți aproximativ egale. Creditorul și respectiv debitorul urmau să păstreze câte o jumătate din bețișor. Fiecare plată era marcată sub forma unei incizii corespunzătoare, gravată pe ambele jumătăți. Populare în toată Europa bețișoarele create sunt considerate predecesoare a cardului de credit actual și au circulat aproximativ șapte sute de ani mai ales pe teritoriul Angliei, care a renunțat la ele în 1826. Modestia materiei prime din care era confecționat bețișorul creat ne deschide calea unor imense speculații teoretice în ceea ce privește denaturarea și, ulterior, falsificarea acestuia. Renumiții falsificatori reușeau să facă inscripții create ce corespundeau în excelență cu stilul caligrafic al creditorului. Mai mult decât atât, ei reușeau să dubleze ilicit aceste inscripții pe ambele jumătăți ale bețișorului, creditorul urmând doar să pună la îndoială calitățile sale de memorare.

Bancnote din lemn au fost folosite, de asemenea, pe teritoriul Americii de Nord la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Având caracteristici de bază ale monedei ordinare, aceste bancnote nu îndeplineau funcții asemănătoare bețișoarelor create din Europa, deși prezentau aceeași ușurință în contrafacere.

De-a lungul istoriei, falsificarea banilor a jucat și un rol politic relevant: Germania, de exemplu, a recurs la falsificări „profesionale” a banilor de circulație a Marii Britanii în perioada războiului II Mondial. Aproape 10% din moneda acestei țări era contrafăcută, scopul autorităților germane fiind de a slăbi autoritatea acestora pe continent, ceea ce și s-a întâmplat la sfârșitul aceluiași an.

În goana după profit falsificatorii de monedă aleg minuțios banii care „merită” a fi contrafăcuți. Astfel, moneda Pengo, folosită aproape 20 de ani pe piața Ungariei până la 1946, după ce a fost înlocuită de forint, a cunoscut cea mai mare inflație din istorie. Inițial, un dolar alcătuia puțin peste 5 Pengo, pe când ulterior pentru a cumpăra un dolar american era ne-

⁷⁸ Citat preluat din articolul „Curiozități despre banii noștri cei de toate zilele”, accesat pe <http://www.viata-libera.ro/magazin-vlg/37023-viata-libera-galati-magazin-curiozitati-bani>

voie de un număr de 46 x 10 la puterea 28 Pengo, lucru ce a lăsat falsificatorii nemotivați față de contrafacerea acestei monede.

Un caz deosebit de interesant a fost cel al lui Artur Virgilio Alves dos Reis, fiul unui antreprenor afacerile căruia au dat faliment. Iscusița sa criminală i-a prilejuit să desfășoare activități de investiție aparent legale și într-un scurt timp Artur Virgilio reușește să devină proprietarul general al căilor ferate transafricane la mijlocul anilor douăzeci ai secolului trecut. În aceeași perioadă, după ce a procurat o mașină legală de tipărit bani din Anglia, a pus în circulație Escudo de 500, care, în scurt timp, alcătuiau deja un procent din banii emiși de banca Portugaliei. În anul următor au fost întreprinse acțiuni majore de lichidare și scoatere din circulație a bancnotelor respective, emiterea cărora a avut consecințe economice grave, alături de formarea unei atitudini de neîncredere în moneda națională, falimentarea băncilor portugheze. Condamnat la douăzeci ani de închisoare Artur Virgilio a fost considerat unul dintre cei mai renumiți falsificatori de talie națională ai secolului al XX-lea.

Referințele anterioare la formele pe care le-au îmbrăcat banii din cele mai vechi timpuri permit, astfel, înțelegerea mai ușoară a întrebuirii celor mai inventive tehnici de falsificare a monedelor. Dar astăzi există monede contrafacerea cărora prezintă dificultăți însemnate, datorită individualității acestora. Facem referință la monedele speciale, fabricate în cantități foarte reduse cu scopul de a marca zile importante din istoria omenirii sau de a accentua individualitatea unei anumite regiuni. Moneda vorbitoare John F. Kennedy din Mongolia, de exemplu, a fost prima din foarte puținele monede vorbitoare puse în circulație, confecționată în anul 2007, având chipul fostului președinte american. Câteva cuvinte pot fi auzite când este apăsat un buton. Un exemplu asemănător poate fi considerat și Moneda de un dolar din Palau, care conține un eșantion minuscul de apă de la Lourdes, din Franța. Primele monede emise în 2007 au devenit rapid foarte populare și au fost vândute repede. În 2008 a apărut a doua monedă cu scopul de a marca împlinirea a 150 de ani de la aparițiile Fecioarei Maria la Lourdes.

Astăzi, în multitudinea tipurilor de bancnote și monede existente în circulație, autoritățile emitente de bani încearcă să protejeze publicul contra falsificării banilor, difuzând materiale utile în ceea ce privește elementele de securitate, regăsite pe bancnotele din circulație. În general, elementele de siguranță sunt pe trei categorii: destinate publicului larg, fiind observate de oricine, transmise casierilor din băncile comerciale, pentru că implică folosirea unui anumit tip de aparatură specializată în depistarea falsurilor și elemente de siguranță pe care le știe numai banca centrală. Astfel, în dorința de a recunoaște cu ușurință falsurile monetare, mass media face referință detaliată la elementele generale de siguranță, actuale pentru majoritatea banilor, precum: filigranul, firul de siguranță, banda iridescentă, micro-textul, imprimare vizibilă în lumină ultravioletă, imprimare în relief, cerneala-cameleon care își schimbă culoarea, fereastra transparentă (în cazul banilor românești).

În consecință, pentru a descuraja falsificatorii, bancnota de cinci Dolari americani are un design ce se consideră greu de contrafăcut, aceasta conținând un element de siguranță ce este acoperit cu mai mult de 650.000 de bucăți foarte mici de sticlă. În pofida acestui fapt, falsificatorii continuă să pună în circulație Dolari contrafăcuți. Un exemplu elocvent servind Coreea de Nord, țară în care dolarul american este „copiat” atât de reușit încât a fost denumit „super Dolarul korean”.

Este de menționat faptul că deseori publicului i se reamintesc valorile nominale ale bancnotelor existente în circulație, cu precădere la instituționarea unor bancnote noi în uzul național sau internațional. În același timp, canalele media și unele pagini web nesecurizate pun la dispoziție publicului materiale sau manuale utile pentru un potențial falsificator de bani, care explică cum poți realiza copii fără „riduri” a bancnotelor actuale și „oferă reco-

mandări privind aparatura necesară, rezoluția scannerului, a imprimantei și a compoziției culorilor care trebuie utilizate la prelucrarea grafică a unor bancnote”. (<http://high.blogz.ro/Admin-b1/Spaga-la-romani-b1-p4.htm>)

Secolul XXI este secolul tehnologiilor înalte, a dispozitivelor electronice performante care fac posibilă contrafacerea banilor în condiții de domiciliu. Astfel, din 913 miliarde de Euro aflate în prezent în circulația internațională aproximativ 300 mii de bancnote sunt falsificate, printre care 80 procente sunt bancnote de 20 și 50 Euro. Potrivit Băncii Centrale Europene (BCE) eurocenții valorează 16 miliarde de Euro. Oficiul European de Luptă Anti-fraudă menționează că numărul de monede Euro contrafăcute e foarte mic în comparație cu numărul de monede autentice, în proporție 1 la 100.000. Moneda de 2 Euro rămâne a fi cea mai falsificată, constituind două treimi din numărul monedelor falsificate retrase.

După cum se observă, România este „singura țară din Europa care are bancnote fabricate pe suport de polimer” (Șteț Mugur).⁷⁹ Această tehnologie australiană este foarte greu de reprodus, pentru că banii din plastic sînt mult mai dificil de contrafăcut. S-au încercat mai multe falsuri a acestor bancnote pe folii de proiector, dar una din invențiile cele mai ingenioase a falsificatorilor, care ulterior a eșuat, a fost folosirea hârtii cerate ca material de bază. În consecință, în România cazurile de valută falsă le depășesc cu mult pe cele de lei contrafăcuți. În condițiile actuale, unii falsificatori autohtoni realizează „copii” ale valurilor străine. Recent, trei tineri din Galați au reușit să falsifice nu mai puțin de 218 bancnote a câte 5 Euro cu ajutorul unui calculator, a unui scanner și a unei imprimante performante. Pentru a imita elementele de siguranță ale bancnotei originale, ei au aplicat pe banii confecționați oță de unghii și fard cu sclipici. Arestați pentru falsificare de monedă autorii riscă închisoare de până la 20 de ani. (<http://www.ziare.com/articole/bancnota+falsificata>)

Cazurile de contrafacere a banilor sînt extrem de variate și prezintă consecințe diverse asupra sistemului monetar al unei țări. Uneori autoritățile iau decizii mai mult decît neașteptate în ceea ce privește pedepsirea falsificatorilor. „Utilizarea banilor falși se iartă dacă nu păcălești pe nimeni” declară autoritățile argentinieni, atunci când tribunalul găsește bancnotele false prea grosolan fabricate, astfel încît nimeni nu ar fi fost păcălit. Falsificatorul a încercat să achite factura supermarketului cu o bancnotă falsă de o sută de Pesos și o alta de cincizeci de Dolari.

Cele mai falsificate bancnote în Republica Moldova sînt Leiile de o sută. În general, Leiile moldovenești sînt produși din fibre de bumbac. Bancnotele contrafăcute pot fi identificate după materia primă din care sînt fabricate, lipsa elementelor de securitate ce le diferențiază, precum și după nuanța culorii, care este mai palidă în cazul banilor autentici.

Concluzionând, am putea menționa că orice monedă care imită moneda legală și nu este emisă de către autoritățile monetare corespunzătoare reprezintă bani falși. Contrafacerea banilor cunoaște o lungă istorie de-a lungul secolelor și va continua să-și valorifice potențialul nesecat, pentru că dorința de profit și inițiativa privată de a face bani vor constitui pretutindeni elemente și forțe motrice de falsificare a banilor din circulație.

Bibliografie:

1. Basno, Cezar, Nicolae Dardac, *Monedă, credit, bănci*, București, Editura didactică și pedagogică, R.A., 2004.

⁷⁹ Citat preluat din articolul „Cei mai lei dintre lei” accesat pe http://m.adevarul.ro/news/societate/cei-mai-lei-lei-1_50ad5d0c7c42d5a66393b71c/index.html

2. Circiu Mara, *O scurtă istorie a banilor*, accesat pe http://confluente.ro/O_scurta_istorie_a_banilor_mara_circiu_1329002720.html
3. Codul Penal al Republicii Moldova, accesat pe <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=331268>
4. Mișcalencu Rodica, *Curiozități despre banii noștri cei de toate zilele*, accesat pe <http://www.viata-libera.ro/magazin-vlg/37023-viata-libera-galati-magazin-curiozitati-bani>
5. Ștef Mugur, *Cei mai lei dintre lei*, accesat pe http://m.adevarul.ro/news/societate/cei-mai-lei-lei-1_50ad5d0c7c42d5a66393b71c/index.html
6. Turliuc, Vasile, Vasile Cociș, *Monedă și Credit*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2013.
7. <http://ro.wikipedia.org/wiki/Contrafacere>
8. <http://high.blogz.ro/Admin-b1/Spaga-la-romani-b1-p4.htm>
9. <http://www.ziare.com/articole/bancnota+falsificata>

SECTORUL DE MICROFINANȚARE – ARIA OPORTUNITĂȚILOR PENTRU CEI SĂRACI

Liudmila JOCOT, studentă, Facultatea de Economie,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Victoria POSTOLACHE**, lect. univ.

Abstract: *In this article I presented the sector of microfinance from the Republic of Moldova. I specified the role of AEI and OMF in the life of poor people and their contribution to the economic development of the country. Also I presented the evolution of microfinance's sector and its structure.*

In the article I presented the information about climax and weak points AEI and OMF.

Keywords: *Economics Association and Loans; Organisation of Microfinance; Microcredit; Microfinance; Small and Medium Enterprises.*

„Esențele tari se țin în sticlute mici...”

Am ținut să încep acest articol cu citatul „Esențele tari se țin în sticlute mici...”, făcând aluzie la importanța vitală a OMF în Republica Moldova, la aportul care îl înregistrează acest sector în creditarea IMM-urilor și sporirea nivelului de trai al păturilor social vulnerabile. „Esența tare” a acestui sector constă în facilitarea accesului locuitorilor din zonele rurale la serviciile financiare de bază, precum depunerea economiilor și acordarea de împrumuturi, în vederea îmbunătățirii condițiilor economice și sociale ale acestora.

Economia națională nu se află la cele mai înalte niveluri de dezvoltare, lăsând multe semne de întrebare în diferite domenii, însă această nedezvoltare nu este condiționată de faptul că nu ar exista inițiative de redresare economică sau lipsă de idei de afaceri, ba din contra, planuri de afaceri există, dar sursele de finanțare sînt limitate. Sistemul bancar, deși este relativ tînăr în Republica Moldova și suficient de dezvoltat tinde să fie asigurat contra anumitor riscuri, unul dintre acestea fiind și riscul de creditare. De aici, rezultă și faptul de ce micul business nu este susținut de băncile comerciale prin credite. Cheltuielile și riscurile prea mari specific creditării acestui domeniu pe termene diferite și cerințele exigente impuse de BNM reduc interesul băncilor comerciale față de acest tip de credite. Cel mai des sunt defavorizați agenții economici care nu au în spate o istorie de creditare, neținîndu-se cont de faptul că anume IMM-urile constituie „coloana vertebrală” a economiei naționale, contribuind la crearea locurilor de muncă, favorizează inovațiile și tehnologiile, satisfacerea nevoii pieței locale, utilizînd resurse și forțe locale, contribuind esențial în combaterea șomajului și reducerea sărăciei. Importanța microfinanțării constă anume în crearea unui sistem dinamic și eficient de finanțarea IMM-urilor și crearea istoriei de creditare a acestora pentru

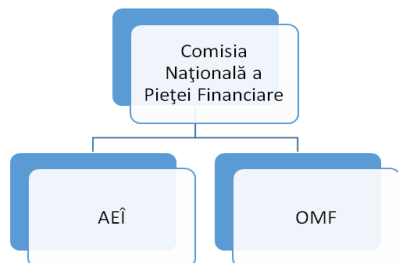
dezvoltarea de mai departe prin intermediul sectorului bancar. Deci, microfinanțarea se deosebește de creditarea bancară prin faptul că ea este orientată spre nevoile individuale ale clientului, avînd ca scop final bunăstarea clientului și pe locul doi obținerea de profit.

Microfinanțarea fiind numită și activitatea bancară pentru cei săraci, este o activitate de finanțare foarte eficientă în ajutorare a oamenilor săraci pentru a-și îmbunătăți situația precară.

Caracteristicile care le putem atribui microfinanțării sînt:

- 1) mărimea creditului mică;
- 2) utilizatorii-țintă – IMM-uri și gospodării cu venituri reduse;
- 3) rambursări frecvente;
- 4) oferirea creditelor cu scopul de a obține profit, dar și pentru folosul comunității.

Cea mai simplă structură a sistemului de microfinanțare din RM este prezentată în figura de mai jos.

*Fig. 1. Structura sistemului de finanțare actual în RM
Sursă: elaborat de autor*

Istoria funcționării sectorului de microfinanțare pe teritoriul Republicii Moldova se atestă încă din secolul al XIX-lea, cînd au fost pe larg răspîndite diverse forme de cooperare financiară: cooperative de credit, tovrășiile de credit și păstrare, băncile țărănești, băncile populare și alte instituții care aveau ca funcție de bază păstrarea economiilor bănești și acordarea împrumuturilor membrilor săi. Prima tovrășie de credit și păstrare este reținută în istorie din 1840, care a fost creată în comuna Căușeni, județul Tighina. (Mîrzac, p. 51)

Cu toate că sistemul de creditare al Basarabiei în anii '20 ai sec. al XIX-lea au avut începuturi frumoase și au atins niveluri înalte de dezvoltare din punct de vedere cantitativ, totuși acestea nu au evoluat din lipsa condițiilor economice vitale pentru existență și nici populația nu cunoștea rolul și organizarea acestora, astfel sectorul de creditare a fost lichidat de guvernarea din anii 1940. (Mîrzac, p. 52)

Apariția sectorului de microfinanțare actual datează din anul 1997, odată cu crearea primelor asociații de economii și împrumut în cadrul unui proiect implementat de organizația non-guvernamentală franceză FIDES, iar în septembrie 1997 este creată organizația non-guvernamentală Alianța Microfinanțare Moldova, care a preluat programul inițiat de FIDES. (Mîrzac, p. 53)

Odată cu dezvoltarea instituțiilor nebancale a apărut necesitatea unor modificări esențiale în legislație care constau în delimitarea OMF-urilor și AEÎ de instituțiile bancare și adoptarea unor noi legi cu privire la reglementarea microfinanțării.

L E G E A asociațiilor de economii și împrumut nr. 139-XVI din 21.06.2007 și L E G E A cu privire la organizațiile de microfinanțare nr. 280-XV din 22.07.2004 sînt actele normative principale care stau la baza bunei funcționări a sectorului de microfinanțare.

Asociație de economii și împrumut reprezintă o organizație necomercială cu statut juridic special, constituită benevol de persoane fizice și juridice, asociate pe principii comune, care

acceptă de la membrii săi depuneri de economii, le acordă acestora împrumuturi, precum și alte servicii financiare, în conformitate cu categoria licenței pe care o deține; (Legea AEÎ, art. 3)

Organizație de microfinanțare – persoană juridică a cărei activitate de bază o constituie activitatea de microfinanțare. (Legea OMF, art. 3)

Necesitatea de delimitare legislativă a sectorului bancar de cel de microfinanțare a ajuns în prezent să capete o turnură inversă. Datorită factorilor politici și economici care sînt într-o continuă schimbare și datorită faptului că RM tinde să adere la UE au apărut noi controverse în ceea ce privește modul de reglementare a acestor două sectoare. Guvernatorul Dorin Drăguțanu a afirmat ideea că una din cerințele de aderare constă în majorarea capitalului minim al instituțiilor de microfinanțare de 5 milioane euro, cerință care ar putea fi realizată prin fuzionarea instituțiilor, fie prin dispariția acestora. Tot Drăguțanu a făcut aluzie asupra faptului că nu ar fi exclusă ideea ca în timpul apropiat activitatea instituțiilor de microfinanțare să fie reglementată de BMN, situație asemănătoare statelor dezvoltate unde toate instituțiile de creditare sînt monitorizate de banca centrală.

Statisticile ne relevă o situație de dezvoltare dinamică a pieței financiare nebankare din Republica Moldova, aceasta fiind determinată de necesitatea de finanțare care predomină cel mai mult în mediul rural. Din motiv că băncile comerciale nu dispun de filiale și reprezentanțe în majoritatea localităților din țară, mediul rural este cel mai defavorizat din punct de vedere al creditării, neținîndu-se cont că anume la sate este concentrat cel mai mare procent din totalul populației din republică. Avantajul asociațiilor de economii și împrumut constă anume în amplasarea apropiată de consumatorii de credite. De aici, rezultă și înclinația AEÎ în creditare, în special, a sectorului agricol, dat fiind faptul că Republica Moldova este o țară agrară și această activitate neputîndu-se dezvolta mai bine decît în sate.

În urma mai multor lecturi în acest domeniu, pot concluziona că numărul beneficiarilor de credite micro și mici deferă de la mediul rural la cel urban, diferențierea constînd în funcție de sex. În mediul urban cei mai mulți debitori sînt bărbații, pe cînd în orașe femeile predomină în listele de creditare a organizațiilor de microfinanțare. De ce? Pentru că la sate bărbatul este capul familiei și cel care aduce banii, femeii revenindu-i rolul de a educa copiii și de a fi gospodină, adică tradiție pur moldovenească. La orașe situația fiind alta, femeia nemulțumindu-se doar cu rolul de casnică tinde să își înființeze propriul business, apelînd la finanțare din partea sectorului nebankar de creditare.

Una din sarcinile principale ale AEÎ și OMF este dezvoltarea sectorului de microfinanțare care, în ultima perioadă, acaparează importanță în susținerea din punct de vedere economic al țării. Cele mai mari OMF-uri din RM sînt: ProCredit, IM OMF Microinvest SRL, Corporația de Finanțare Rurală și Prime Capital SA.

Avantajul asociațiilor de economii și împrumut, în comparație cu alte instituții financiare, constă în apropierea de consumatorii de servicii și costul redus la serviciile prestate membrilor acestora. (Strategia 2010-2013,p.8)

Dezvoltarea cantitativă din ultima perioadă a sectorului de microfinanțare este demnă de laude, însă din punct de vedere calitativ, lasă de dorit și, în primul rînd, trebuie de lucrat asupra calității portofoliului, care, deși a înregistrat rezultate frumoase la început acum are multe neajunsuri, o problemă fiind și creșterea împrumuturilor nerambursate pe termen scurt. Ca o contra măsură ar putea fi selectarea clientele.

Conform legii AEÎ dețin trei categorii de licență:

1) categoria A poate fi acordată asociației nou-create ai cărei membri sînt doar persoane fizice. Licența este valabilă în limita unității administrativ-teritoriale de nivelul întîi în care este înregistrată asociația și nu acordă dreptul de instituire a filialelor și de deschidere a reprezentanțelor.

2) categoria B poate fi acordată asociației nou-create sau asociației care deține licență de categoria A, ai cărei membri sunt doar persoane fizice. Licența este valabilă în limita unității administrativ-teritoriale de nivelul al doilea în care este înregistrată asociația și acordă acesteia dreptul de a institui filiale și a deschide reprezentanțe pe teritoriul unității menționate.

3) categoria C poate fi acordată asociației care a deținut în decurs de cel puțin un an licență de categoria B, ai cărei membri pot fi persoane fizice și juridice. Licența este valabilă pe întreg teritoriul Republicii Moldova și acordă asociației dreptul de a institui filiale și a deschide reprezentanțe în întreaga țară. (Legea AEÎ, art.29)

Conform situației la data de 30.09.2012 dețin licență de categoria A și B pentru desfășurarea activității asociațiilor de economii și împrumut 367 asociații, iar alte 2 asociații dețin licența asociației centrale, din care 361 au prezentat rapoarte specializate. Au acordat împrumuturi membrilor săi 311 asociații sau 97,8% din asociațiile care au prezentat rapoarte. Au primit credite bancare și împrumuturi externe 238 asociații, iar 62 asociații care dețin licență de categoria B au atras depuneri de economii. În ianuarie-septembrie 2012 au atras noi membri 247 asociații, înregistrând încasări ale cotelor de membru în valoare totală de 659,6 mii lei. (BULETIN TRIMESTRAL TRIMESTRUL III-2012, p. 8)

Tablul 1. Indicatorii generali privind activitatea asociațiilor de economii și împrumut

Nr.	Indicatori	30.09.2011	30.09.2012	2012 față de 2011 (%)
1.	Numărul membrilor asociațiilor (persoane)	127 975	129 222	101,0
2.	Numărul beneficiarilor de împrumuturi (persoane)	35 928	35 278	98,2
3.	Numărul depunătorilor de economii (persoane)	5 671	5 769	101,7
4.	Capital propriu (mil. lei)	83,9	87,2	103,9
5.	Împrumuturi acordate (mil. lei)	304,7	309,1	101,4
6.	Depuneri de economii (mil. lei)	104,8	115,1	109,8
7.	Credite bancare și împrumuturi primite (mil. lei)	135,6	138,8	102,4

Sursa: Comisia Națională a Pieței Financiare BULETIN TRIMESTRIAL TRIMESTRUL III –2012

Numărul membrilor asociațiilor la data de 30.09.2012 s-a majorat nesemnificativ comparativ cu perioada similară precedentă – de la 127 975 persoane până la 129 222 persoane, sau cu 1,0%, iar numărul beneficiarilor de împrumuturi a constituit 35 278 persoane, fiind în scădere cu 1,8% față de situația înregistrată la 30.09.2011. În perioada de referință, valoarea medie a unui împrumut ce revine unui membru beneficiar de împrumut a fost de 8,8 mii lei, valoare în creștere cu 0,3 mii lei față de perioada similară a anului 2011. Numărul depunătorilor de economii a constituit 5 769 persoane fiind în creștere cu 1,7% față de aceeași perioadă a anului precedent. Valoarea depunerilor de economii s-a majorat cu 9,8%. Majorarea respectivă se datorează, în mare măsură, creșterii valorii medii a economiilor atrase sub formă de depuneri ce revine unui membru depunător cu 7,6%, fiind de 19,9 mii lei și faptului că populația are încredere în acest sector. (BULETIN TRIMESTRAL TRIMESTRUL III-2012, p. 8-9)

În concluzie, pot afirma că țara noastră are nevoie de dezvoltarea pieței de creditare ne-bancară, pentru a contribui substanțial la nivelul de dezvoltare rurală și pentru diversificarea serviciilor financiare, acesta fiind un pas mi, dar sigur spre integrarea europeană.

Bibliografie:

1. Comisia Națională a Pieței Financiare BULETIN TRIMESTRIAL TRIMESTRUL III – 2012.
2. L E G E A asociațiilor de economii și împrumut nr. 139-XVI din 21.06.2007.
3. L E G E A cu privire la organizațiile de microfinanțare nr. 280-XV din 22.07.2004.

4. Mîrzac, Viorica, *Particularitățile implementării mecanismelor financiare în instituțiile de microfinanțare din Republica Moldova*, Chișinău, 2010.
5. STRATEGIA de dezvoltare a pieței financiare nebancale pe anii 2010-2013.

ANALIZA ACTIVITĂȚII DE MARKETING A ÎNȚEPRINDERII PRIN PRISMA TEHNICILOR PROMOȚIONALE

Marina ZAVIDEI, studentă, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
Coordonator științific: **Carolina TCACI**, dr., conf. interim.

Résumé: *Les promotions sont des activités encadrées dans l'étendue de la responsabilité de la fonction du marketing. Mais en progressant de l'année en année les techniques de promotion sont devenues une branche à part dans le département du marketing, n'étant qu'un point du marketing mix.*

Les clients ne procurent pas de produits/ de services mais des solutions pour les problèmes avec lesquels ils se confrontent, ainsi résultant de cette déclaration et en se développant en continu les techniques de promotion font que la vente du produit/ du service soit excédent.

Avant de réaliser une technique promotion il faut analyser le but de la technique; le groupe cible et en final de choisir la stratégie méritée. Si nous nous adressons au consommateur final- nous utilisons la technique PULL; si nous nous adressons aux distributeurs nous utilisons la technique PUSH. Pour que nous ne fassions pas des fautes comme ont fait Coca-cola, Ariel etc. il faut analyser sérieusement le marché avant de placer une technique promotion.

Mots-clés: *PULL stratégie; PUSH stratégie; mix marketing; objectif SMART; clients fidèles; clients alignement; non clients; groupe cible; stratégie de promotion.*

Nevoile clienților sunt satisfăcute cu ajutorul ofertei de produse. Produsele, la rândul lor, sunt constituite dintr-un set de caracteristici, grupate pe 3 dimensiuni:

1. **Funcțională.** Produsul este ceea ce face pentru client și suportul material care ajută la îndeplinirea respectivelor funcții.

2. **Economică.** Produsul este o sumă de costuri și câștiguri financiare și de timp, legate de achiziționarea și utilizarea lui.

3. **Psihologică.** Produsul este un set de percepții și trăiri pe care mintea clientului le percepe și le asociază respectivei oferte.

În limbaj uzual, cele 3 dimensiuni sunt: calitatea, valoarea și imaginea. Relațiile pe care o firmă le are cu clienții săi sunt purtate prin intermediul setului de beneficii funcționale, economice și psihologice înglobate în produsul oferit.

Setul de caracteristici, considerat unitar, formează un brand. Brandurile puternice au ajuns pe o astfel de poziție prin realizarea distinctivității în raport cu cele concurente la toate cele 3 capitole: au calitate excepțională, valoare imbatabilă și imagine remarcabilă. Chiar și atunci când se administrează o firmă locală, de mică anvergură, avem de-a face cu gestionarea unui brand, cel puțin la nivel de organizație dacă nu chiar la nivel de produs. Maximizarea valorii mărcii (engl. „brand equity”) – suma calității, valorii și imaginii – este una dintre atribuțiile de bază ale oricărui manager. Din păcate, în practică mulți manageri subestimează importanța valorii mărcii pentru care sunt răspunzători.⁸⁰

Promoțiile și mixul de marketing

Mixul de marketing este compus din 4 P: produs, preț, promovare și plasare. De fapt, varianta inițială includea: produsul, prețul, comunicarea și distribuția. Locul promoțiilor în cadrul

⁸⁰ Munteanu, Corneliu; Monoramă, Adrian, *Tehnici promoționale*, Editura SEDcomLibris Iași, FEAA.

acestei scheme este cât se poate de limpede. Ele sunt incluse în componenta de comunicare (promovare), care se ocupă de influențarea comportamentului cumpărătorilor prin intermediul semnalizărilor (mesajelor). Mixul de comunicare (promovare) este divizat tot în 4 componente:

- **publicitatea** include comunicarea plătită, realizată prin intermediul mass-media și al mediilor cu arie restrânsă de acoperire;
- **promoțiile** presupun acordarea de stimulente pentru încurajarea oamenilor să se comporte într-un anumit mod;
- **relațiile publice** presupun difuzarea de informații despre produse prin intermediul unui terț, care nu este plătit;
- **vânzarea personală** descrie activitatea reprezentanților de vânzări, care prezintă produsele, la un nivel profesionist, distribuitorilor și clienților actuali sau potențiali.⁸¹

Promoțiile sunt semnalizate cu ajutorul publicității, al relațiilor publice sau al reprezentanților de vânzări. Faptul că sunt folosite împreună nu înseamnă că își pierd specificul. Pe baza considerațiilor de această natură a fost propus un nou model al mixului, care se apropie mai mult de viziune practică.

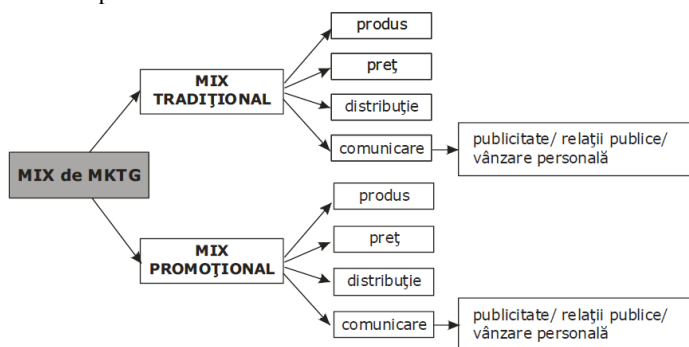

Figura 4. Modelul „promoțional” al mixului de marketing

Sursa: Don E. Schuitz, William A. Robinson, Lisa A. Petrison; *Esențialul despre promoții*, Brandbuilders Grup, 2005.

Tipurile clienților

Putem introduce un model de segmentare care împarte clienții în funcție de comportamentul de cumpărare:

- Clienți fideli firmei;
- Clienți fideli concurenței;
- Clienți oscilanți;
- Clienți economici;
- Non-clienți⁸²

Clienții loiali sunt cei care cumpără în mod consecvent numai marca de referință. Când nu adresăm acestei grupe, scopurile urmărite nu privesc modificarea comportamentului, ci consolidarea lui, creșterea consumului și adoptarea în consum a altor produse fabricate de aceeași firmă.

⁸¹ Munteanu, Corneliu; Monoram, Adrian, Tehnici promoționale, Editura SEDcomLibris Iași, FEAA.

⁸² Cristache, Nicoleta; Tehnici promoționale, Galați, 2008.

Clienții loiali concurenței sunt cei care folosesc numai o marcă concurentă. Există 3 motive ce conduc la o astfel de loialitate:

- marca rivală este percepută ca fiind cea mai bună de pe piață, chiar dacă este mai scumpă;
- marca concurentă oferă cea mai bună valoare pentru banii pe care clientul îi are la dispoziție (percepe Heineken ca fiind cea mai bună, dar bea Ursus Pils pentru că este cea mai bună dintre cele cu prețul sub 2 lei). De altfel, mulți dintre noi ne stabilim mai întâi un plafon pentru suma pe care suntem dispuși să o plătim și apoi căutăm marca ce ne oferă cea mai bună valoare.
- rutina formată în timp, care nu are la bază o analiză atentă a valorii și a prețurilor.

Clienții oscilanți sunt cei care cumpără o mare varietate de mărci din aceeași categorie. Motivele unui astfel de comportament sunt diverse, și anume: indisponibilitatea produsului; valoarea oferită; contextul de utilizare; căutarea diversității.

Clienții economici cumpără ținând seama doar de preț. Ei caută în permanență marca cea mai ieftină. Clienții economici sunt fie persoanele cu venituri mici, fie cele care percep mărcile ca fiind aproape similar al beneficiilor pe care le furnizează. Instrumentele recomandate sunt, desigur, cele bazate pe reducerea prețului până la nivelul celei mai ieftine mărci concurente.

Non-utilizatorii (non-consumatori relativi) sunt cei care nu folosesc nici o marcă din categoria respectivă dintr-un motiv sau altul, și anume: prețul; valoarea; inexistența nevoii.

Înainte de a planifica o promoție trebuie de urmat anumiți pași:

Figura 5. Planificarea promoțiilor

Pentru a nu greși în crearea unei tehnici promoționale trebuie să ne conducem după etapele sus-numite. S-ar părea că ce nu ai face e imposibil să greșești, însă nu e chiar așa.

Un exemplu simplu ar fi chiar Coca-cola. Odată cu afirmarea pe piață a băuturii Pepsi, Coca-cola a început să piardă din venituri, astfel s-a ajuns la concluzia că trebuie să-și schimbe produsul. Neanunțând pe nimeni ei au sustras de pe piață toată Cola și au introdus una nouă cu gust de lămâie așteptându-se la bucurie din partea consumatorilor, însă totul a fost invers. Atunci pentru Coca-cola a fost un dezastru deoarece toți îi sunau, îi scriau mesaje cu amenințări ca să introducă înapoi pe piață Cola clasică, au fost chiar dați în judecată deoarece au luat de pe piață cola care era ca un simbol al poporului american. Din cauza miilor de nemulțumiri ei au fost nevoiți să aducă înapoi în magazine Coca-cola clasic.

Pentru a nu repeta greșelile unor companii trebuie să ținem cont de etapele date.

Tehnicile promoționale folosite

Tehnicile promoționale folosite de o organizație se divizează în două categorii:

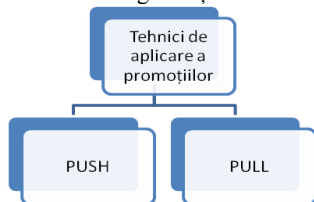

Figura 6. Tehnici de aplicare a promoțiilor

PULL (a trage) – cu ajutorul lor se motivează consumatorii pentru o perioadă limitată de timp „să tragă” produsul de pe rafturi: să îl încerce, să îl cumpere apoi în mod repetat, să îl cumpere în cantități mai mari și să nu se reorienteze către mărcile concurente.

PUSH (a împinge) – cu ajutorul lor se motivează distribuitorii pentru ca ei să procure marfa de la noi și să o „împingă” mai departe spre client.

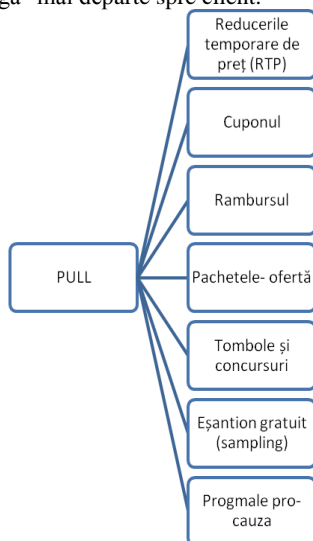

Figura 7. Tehnici promoționale orientate către consumatori (PULL)

Reducerile temporare de preț (RTP)

Reducerea temporară oferă cumpărătorului posibilitatea obținerii produsului contra unei sume mai mici de bani, fără impunerea niciunei condiții suplimentare. RTP au efecte substanțiale în cazul produselor și a cumpărătorilor pentru care prețul scăzut este principalul criteriu de selectare a mărcilor, iar loialitatea joacă doar un rol secundar.

Cuponul

Cupoanele sunt certificate (înscrisuri) oferite de producători sau detaiști prin care se dă dreptul clienților să obțină o reducere de preț pentru anumite produse, dacă le prezintă la punctul de vânzare în momentul cumpărării.

Cupoanele detaiștilor pot fi returnate numai la magazinul (sau lanțul de magazine) respectiv; ele sunt emise cu scopul atragerii de clienți în magazin.

Cupoanele producătorilor pot fi returnate la orice magazin în care se găsește respectivul produs. Detaiștul acordă reducerea pe loc după care primește de la producător contravaloarea plus un comision pentru sprijinirea campaniei. În general, cupoanele sunt folosite de clienții cu venituri mici, pentru care contează fiecare leu și care găsesc suficientă motivație să le decupeze și să le prezinte la casă.

Cel mai des cupoanele sunt destinate femeilor, astfel producătorii ce repartizează cupoane pot fi producători de șampoane, paste de dinți, sodă de spălat, haine etc.

Rambursul

În linii mari, rambursurile pot fi văzute ca fiind cupoane pentru care reducerea de preț se acordă cu întârziere față de momentul cumpărării. Prin această tehnică, cumpărătorii achi-

ziționează produsul la prețul regulat, primesc un formular pe care îl completează și îl expediază fabricantului, după care primesc înapoi o parte a prețului plătit.

Motivul principal pentru care producătorii preferă acest instrument în locul cuponului îl constituie faptul că banii sunt în mod sigur returnați către cumpărător, evitându-se veriga comercianților, care, nu de puține ori, introduc cupoane artificiale (care nu au fost utilizate de clientul final) și încarcă bugetul final al producătorului. De regulă, rambursurile sunt folosite pentru a promova produse de valoare mare (electrocasnice, mobilă, îmbrăcăminte ș.a.), produse pentru care și valoarea returnată este ridicată.

Se folosește oferirea ramburselor la produsele electronice: Daewoo, Samsung, HP, LG.

Pachetele-ofertă

Prin astfel de pachete se oferă ceva „în plus”, concret, material în momentul cumpărării. Deși există o mare varietate de pachete-ofertă, acestea pot fi grupate în două categorii: pachete-bonus și pachete-cuplu.

Pachetele bonus sunt cele prin care se oferă o cantitate suplimentară gratuită într-un ambalaj mai mare, dar la același preț cu cel al produsului de bază. Exemplele sunt numeroase: sticlele de sucuri de 2,5 litri, 20% pastă de dinți gratis, 5 lame de bărbierit + 1 gratis.

Pachetele cuplu constau în atașarea unui produs diferit de cel de bază. De pildă, 5 sticle Tuborg + un pahar, 20 cuburi Knorr + o cană, oferta happy meal la McDonalds în care se atașează o mică jucărie. Astfel de pachete sunt folosite, de regulă, pentru produse de valoare mică, care au o viteză mare de rotație (cumpărarea lor este frecventă) și pentru care valoarea articolului în plus este perceput ca fiind ridicată. Astfel de pachete putem vedea mai des în ajunul sărbătorilor la Coca-cola, Fanta, Galina Blanca, Mars, Incorporated.

Tombolele și concursurile cu premii

Tombolele sunt folosite întrucât au o putere foarte mare de atragerea a atenției publicului și de generare a emoției în masă. În plus, întrucât cumpărătorii trebuie să-și scrie numele și adresa odată cu trimiterea etichetelor/ capacelor ș.a., producătorii își pot constitui baze de date pe care le folosesc fie pentru analiză, fie pentru viitoare campanii de marketing direct.

În cadrul unei tombole, se acordă pe baza șanseii un premiu câtorva persoane dintre cele care îndeplinesc condițiile de intrare. Condiția de intrare poate fi expedierea de etichete, capace sau porțiuni decupate de pe ambalaje – adică achiziționarea unei cantități mai mari de articole. Popularitatea tombolelor a crescut substanțial în ultimii ani datorită reacțiilor puternice, în masă pe care le generează.

Dacă *tombola* determină câștigătorul numai pe baza șanseii, *concursurile* cu premii solicită din partea participanților demonstrarea anumitor deprinderi (de pildă, compunerea unui catren, desenarea unui logo sau proiectarea unei etichete, compunerea unui slogan, găsierea unei idei trănite pentru folosirea produsului ș.a.). Spre deosebire de situația din R. Moldova, în țările dezvoltate concursurile sunt aproape la fel de populare ca și tombolele. Avantajul tombolelor este acela că atrag mult mai mult participanți decât concursurile întrucât nu ridică bariere majore de intrare.

Tombolele și concursurile sunt folosite pentru a atrage cât mai mulți cumpărători. Astfel, în R. Moldova cel mai promovează astfel de tehnică companiile: Coca-Cola, Korona, Tuborg, Efes etc.

Pentru a folosi astfel de tehnică trebuie să studiem amănunțit piața, pentru a nu fi în pierdere. Un exemplu sigur este lansarea pe piața României a unei sode de spălat ce oferea marele premiu o călătorie la Paris, din cauza că poporul român nu înțelegea folosul unui astfel de premiu compania era în pierdere până ce nu au schimbat marele premiu, fiind un aparatament. După schimbarea dată majoritatea populației a procurat soda dată.

Eșantionul gratuit (Sampling)

Sampling-ul este metoda prin care produsul este pus direct în mâinile consumatorilor. Multe dintre celelalte tehnici solicită un cost, un efort din partea consumatorilor pentru a primi produsul; eșantionul, în schimb, oferă posibilitatea încercării produsului fără asumarea nici unui risc financiar. În plus, eșantionul este perceput ca fiind un cadou din partea producătorului, motiv pentru care generează și o atitudine pozitivă pe termen lung.

Spre deosebire de mesajele publicitare, care își fac efectul încet, în timp, sampling-ul determină încercarea imediată, într-un orizont foarte scurt de timp. Principalul dezavantaj provine din volumul mare al cheltuielilor ce trebuie făcute. Trebuie suportate costurile de fabricație ale articolelor oferite gratis, cheltuielile pentru ambalaje speciale, precum și cheltuielile pentru distribuire; aceste eforturi merită însă a fi făcute întrucât rata de convertire a clienților către marca respectivă este suficient de mare.

Sampling-ul la alimente poate fi des folosit în supermarketuri, hipermarketuri, mall-uri. Întâlnim tehnica dată la prăjituri, pateuri, apă, șampanie, iaurturi etc.

Se folosește și la programele pentru calculator, fiind un test de aprox. 30 zile. La mișini se folosește test-drive-ul.

Programele pro-cauza

Dacă în mod tradițional donațiile bănești către organizațiile non-profit erau încadrate sub umbrela relațiilor publice (RP), în ultimii ani, multe firme leagă aceste sponsorizări de volumul vânzărilor pe care îl realizează; suma acordată este proporțională cu vânzările realizate în cadrul programului. Comunicând acest lucru către piața țintă, firma amplifică valoarea livrată odată cu produsul – întrucât clienții primesc și sentimentul plăcut al susținerii unei cauze nobile – și, drept efect, se pot obține creșteri semnificative ale vânzărilor. În aceste campanii se reușește îmbinarea avantajelor relațiilor publice cu avantajele promovării vânzărilor și anume: se generează o opinie favorabilă pe termen lung; se amplifică valoarea livrată pe termen scurt.

În R. Moldova cel mai des folosește tehnica dată compania Orange. Pe piața dată încă nu s-au dezvoltat până la înalta sa valoare programele pro-cauza.

Programele de continuitate

Cu ajutorul acestui tip de promovare se susține și se recompensează loialitatea clienților care altfel ar oscila de la o marcă la alta. Cel mai bine cunoscute tehnici de acest gen sunt așa-zisele programe „frequent flyer”. Ele sunt folosite de companiile de transport aerian pentru a atrage și menține ca și clienți fideli persoanele care efectuează zboruri numeroase. În cadrul lor se acordă reduceri de preț, premii sau chiar călătorii gratuite celor care depășesc un prag minim al kilometrilor (milelor) parcurși într-un interval de timp. În plus, chiar dacă nu știi acest lucru, pasagerii din această categorie sunt plasați în avion numai pe anumite locuri. În paralel, stewardesele sunt instruite să acorde atenție deosebită pasagerilor plasați pe locurile „deosebite”. Pe lângă avantajul fidelizării clienților, aceste programe permit culegerea de informații și construirea de baze de date prin care se pot efectua analize și prognoze bine fundamentate privind comportamentul cumpărătorilor și reacțiile la diverși stimuli promoționali. În plus, tot aceste baze de date permit și personalizarea relațiilor cu clienții, în cadrul politicii de marketing direct.

Astfel de tehnică foarte des o folosesc benzinăriile BP, Shell, supermarketurile (Green Hills, Fourshette), Coca-cola, Berea Belii Medvedi etc.

Promoții adresate distribuitorilor

Pentru distribuitori/ detaiști organizațiile folosesc alte tipuri de promoții. Pe detailist trebuie să-l convingă nu doar să cumpere, ci: să obțină o prezentare preferențială; să accepte stocuri mai mari sau să-l loializeze; să-l determine să cumpere în continuare.

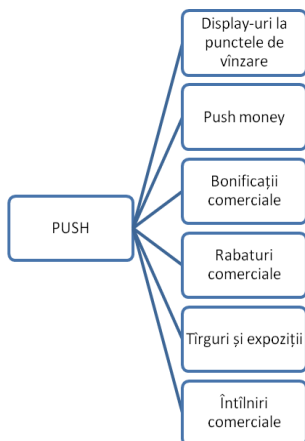

Figura 8. Tehnici promoționale adresate distribuitorilor (PUSH)

Display-uri la punctele de vânzare

Acestea sunt oferite gratuit de producător pentru a fi folosite în magazin la expunerea și vânzarea produselor. În această categorie se includ frigidererele (pentru înghețată și băuturi răcoritoare), rafturile speciale (pentru bere, apă minerală, gumă de mestecat ș.a.) sau mașini automate de vânzări (automatele de cafea, de pildă). Frigidererele și automatele de vânzări sunt oferite cu titlu gratuit, dar se semnează contracte de responsabilizare a comerciantului prin care acesta se obligă să respecte standardele de mercantizare ale produselor. De asemenea, tot prin aceste contracte este negociată și stabilită poziționarea în magazin a display-urilor.

Push money

Această tehnică este, de fapt, un bonus bănesc acordat de către producător direct vânzătorilor de la raft, proporțional cu numărul de articole pe care reușesc să îl vândă într-un interval de timp stabilit.

De exemplu, un producător de frigiderere poate să acorde un bonus de 75 RON la modelul "A", 60 RON la modelul "B" și 50 RON la modelul "C" pentru fiecare frigider vândut între 1 noiembrie și 31 decembrie. După 31 decembrie vânzătorul expediază dovada vânzărilor făcute și primește premiul. Desigur, ca pentru orice instrument promoțional, există doar anumite situații când se recomandă apelarea la push money. Acestea sunt cele în care vânzătorul joacă un rol determinant în influențarea deciziei cumpărătorilor, când poate înclina balanța decizională spre o marcă sau alta. Unul dintre semnele de întrebare ce apar privește etica de afaceri, mai ales în relațiile cu cumpărătorul final (faptul că i se recomandă un produs care, de fapt, nu se potrivește nevoilor sale). O formă asemănătoare de push money o constituie micile atenții (bonusuri) acordate casieritei pentru a menține în zona din apropierea ei, cu trafic ridicat, produse care se cumpără sub impuls (gumă de mestecat, bomboane, ș.a.).

Bonificații comerciale

Au rolul de a motiva distribuitorii să acorde produsului o susținere pe care nu ar oferi-o în mod obișnuit: să cumpere în cantități mai mari, să acorde un spațiu mai bun pe rafturi, să expună afișele și alte materiale tipărite. Concret, bonificațiile sunt cantități de produse acordate „gratuit”, în schimbul unui contraserviciu. Tipuri de bonificații comerciale: bonificații cantitative; bonificații publicitare; bonificații de returnare.

Rabaturile comerciale

Sunt reduceri temporare de preț care urmează a fi transferate parțial către cumpărătorii finali. Cu toate că generează vânzări mari pe termen scurt, de regulă, în extrasezon, acest gen de promovare are asociate și câteva capcane. Una dintre acestea este cumpărarea în avans, prin care comerciantul achiziționează cantități mari în perioada de reducere și le scoate la vânzare mai târziu, cu prețul obișnuit. Un al doilea neajuns îl constituie redirecționarea produselor spre alte regiuni geografice, unde producătorul nu are nici măcar intenția să acorde reducerea respectivă.

Târgurile comerciale

În foarte multe ramuri economice, principala oportunitate de a promova produsele fie către intermediari, fie către cumpărătorii organizaționali o constituie târgurile comerciale. Pornind de la necesitatea utilizării unor instrumente moderne și eficiente de comunicare, schimb de informații și marketing, cu cheltuieli cât mai reduse și pe perioade cât mai scurte, se poate defini târgurile astfel: manifestări cu o accentuată funcțiune de piață, plasarea acestora în timp și spațiu fiind la latitudinea și în funcție de interesul organizatorilor. Acestea permit producătorilor să-și prezinte atât produsele și serviciile, cât și să ofere informații utile în legătură cu activitatea lor și caracteristicile produselor și serviciilor oferite, precum și să comunice, să stabilească contacte cu potențialii cumpărători și utilizatori.

Întâlnirile comerciale

Prin scopul urmărit, sunt asemănătoare târgurilor comerciale. De această dată, întâlnirea nu este organizată de o firmă independentă, specializată în acest gen de evenimente, ci chiar de către producător. În cadrul lor, un producător invită pentru 1-2 zile toți distribuitorii dintr-o zonă geografică pentru a le prezenta produsele sale noi, viziunea de marketing și pentru a defini termenii colaborării în perioada următoare. De asemenea aceste întâlniri se pot derula și în momentul în care se încheie o campanie adresată distribuitorilor, se acordă premii („Distribuitorul anului”), etc.

Bibliografie:

1. Anghel, Laurențiu-Dan, *Tehnici promoționale*, 2009.
2. Cristache, Nicoleta, *Tehnici promoționale*, Galați, 2009.
3. Munteanu, Corneliu, Monoram, Adrian, *Tehnici promoționale*, Editura SEDcomLibris Iași, FEAA.
4. Schultz, Don E., Robinson, William A., Petrison, Lisa A., *Esențialul despre promoții*, Brandbuilders Grup, 2005.
5. Ștefănescu, Paul, *Bazele marketingului*, Editura Ti-poalex, București, 1995.
6. www.smark.ro (accesat la data de 17.04.2013)

ROLUL CERCETĂRILOR DE MARKETING ÎN CADRUL UNUI STUDIU DE PIAȚĂ

Anna RAILEANU, Virginia BURLACU, Facultatea de Economie,
Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți
Coordonator științific: Lilia CHISELIOV, lect. sup. univ.

Abstract: *The consumer behavior is a notion which links various issues and complexes (economic, psychological, sociological etc.). To observing and understanding the behavior of consumer is difficult, it needs an interdisciplinary approach: economic, psychological, sociological etc.*

In assessing experience, consumer means more aspects. Their range can be very various, it depending on each consumer. The most popular criteria of evaluating are: its expectations, image and program, physical space, interpretative instruments used (such as labels, images, movies shown on monitors), support services (restaurant, souvenirs).

And research if marketing can target numerous complex issue related to consumer behavior and characteristics, as well as the marketing of the consumer, the organization must define very well the objectives pursued, the venue, the form and frequency with which they performed. Such research can be very varied typology.

Keywords: *consumer behavior, marketing, interpretative instruments.*

Calitatea unei decizii de marketing este, de obicei, dependentă de calitatea informației, care se află la baza acestei decizii.

Ce reprezintă cercetarea de marketing?

Cercetarea de marketing reprezintă o abordare sistematică pentru a aduna fapte și cifre care să fundamenteze deciziile în legătură cu marketingul bunurilor și serviciilor.

Tipuri diferite de cercetare pot fi abordate în funcție de tipul de informație de marketing necesară:

1. Cercetarea pieței – identifică natura, compoziția și preferințele unei piețe curente sau potențiale.

2. Cercetarea comportamentului – stabilește factorii fundamentali care determină comportamentul consumatorului pe o piață.

3. Cercetarea competitorilor – identifică natura competitorilor actuali și potențiali și punctele lor tari și slabe.

4. Cercetarea produselor – este foarte importantă atunci când noi produse sunt create pentru a asigura că toate caracteristicile lor se potrivesc cu cele cerute de către clienții potențiali.

5. Cercetarea prețului – poate fi întreprinsă pentru a înțelege sensibilitatea clienților legată de preț.

6. Cercetarea promoțiilor – poate fi folosită pentru a testa în prealabil campaniile de promovare înainte de acțiunea propriu-zisă, pentru a se vedea dacă mesajul ales este eficient.

7. Cercetarea distribuției – poate fi întreprinsă pentru a identifica eficacitatea diverșilor comercianți, distribuitori sau agenți.

8. Cercetarea economică și socială – este întreprinsă pentru identificarea tendințelor din mediu.

Cercetarea de marketing ar trebui să urmeze trei etape-cheie:

a. Planificarea – un scop clar pentru cercetarea de marketing trebuie să fie identificat înainte ca orice acțiune să fie luată.

Planificarea generează, de obicei, și o problemă. Pot fi relevate semne de întrebare sau oportunități, care într-o organizație pot cauza incertitudini asupra direcției care trebuie urmată.

b. Implementarea – trebuie să demonstreze că nu a existat un mod mai bun de colectare a datelor.

Modul în care cercetarea este implementată va depinde de planul de cercetare definit anterior.

c. Interpretarea – „informația” este creată în momentul în care datele colectate sunt interpretate în contextul obiectivelor de cercetat

Planificarea cercetării de marketing cuprinde:

1. Identificarea problemei

2. Stabilirea obiectivelor

Obiectivele pot să fie oricare dintre următoarele sau o combinație de toate trei:

1. Obiective exploratorii

2. Obiective descriptive

3. Obiective obișnuite

Când obiectivele cercetării au fost stabilite și necesarul de date identificat, este posibil să se ia decizii cu privire la stilul și durata activității de marketing.

Cercetarea cantitativă – în acest tip de cercetare obiectivele cercetării necesită colectări de date cu privire la câți oameni au păreri similare sau au anumite caracteristici.

Cercetarea calitativă – în acest tip de cercetare obiectivele cercetării necesită ca informația să fie relevantă cu privire la modul în care oamenii gândesc și simt despre o chestiune, sau de ce oamenii iau diferite decizii comportându-se într-un anumit mod.

După ce s-a identificat tipul cercetării care trebuie urmată, cel care realizează cercetarea trebuie să se hotărăască în legătură cu cea mai bună metodă de a colecta date.

În primul rând, trebuie să fie identificate surse de date secundare. Datele secundare sunt fapte și cifre deja disponibile „direct de pe raft”, care fuseseră strânse pentru un alt scop și de către o altă organizație. Această cercetare este cunoscută sub denumirea de cercetare de birou.

În al doilea rând, trebuie strânse datele primare. Datele primare sunt fapte și cifre strânse special pentru a furniza informația necesară pentru a atinge obiectivele cercetării.

În cazul în care firma are nevoie date cantitative, care trebuie să fie generate, este probabil că o cercetare de marketing va fi necesară.

Aceasta este o metodă de colectare a datelor, care se bazează pe realizarea și pe răspunsurile la un chestionar.

Cercetarea este un instrument pentru generarea de date cantitative iar rezultatele tind să fie folosite pentru a generaliza comportamentul, atitudinile și opiniile întregii populații din rândurile cărei s-a extras eșantionul.

Metoda cea mai eficace pentru a efectua o cercetare este de a progresa metodic de-a lungul unei serii de activități-cheie.

Pentru ca cercetarea de marketing să joace un rol important în strategia de marketing, aceasta trebuie înmănată managerilor într-o formă corespunzătoare, când și cum este necesară.

De aceea, multe firme abordează o concepție integrată asupra diferitelor tipuri de informații pe care le generează, realizând „Sistemul informațional de marketing”.

Înainte de stabilirea unui sistem informațional de marketing ar trebui puse următoarele trei întrebări:

1. Ce informație este necesară?
2. În ce formă ar trebui să fie furnizată informația?
3. Pentru cine ar trebui să fie disponibilă informația?

Comportamentul consumatorului este o noțiune care încorporează aspecte numeroase și complexe (economice, psihologice, sociologice, antropologice etc.).

Observarea și înțelegerea comportamentului consumatorului sunt dificile, necesitând o abordare interdisciplinară: economică, psihologică, sociologică, antropologică etc.

La evaluarea experienței avute, consumatorul are în vedere mai multe aspecte. Gama acestora poate fi foarte variată, depinzând de fiecare consumator în parte. Cele mai întâlnite criterii de evaluare sunt: așteptările sale, imaginea și programul la care participă, spațiul fizic, exponatele, instrumentele de interpretare folosite (cum ar fi etichete, imagini, filme prezentate pe monitoare), serviciile auxiliare (restaurant, magazin de suveniruri).

O cercetare de marketing poate viza aspecte numeroase complexe, legate de comportamentul consumatorului și caracteristicile lui, cât și de mediul de marketing, organizația trebuie să delimiteze foarte bine obiectivele urmărite, locul de desfășurare, modul de realizare și frecvența cu care se realizează. Astfel tipologia cercetărilor poate fi foarte variată.

Cercetarea indirectă, poate fi o primă formă de cercetare, care să stea la baza realizării altor studii, mai aprofundate. Informațiile utile pot fi preluate din surse externe ca: evidențe

statistice, date deținute de alte organizații și asociații culturale, rapoarte și studii întocmite și publicate de terți. În urma cercetării indirecte se obține o radiografie a evoluției fenomenelor analizate până în prezent. De obicei, această cercetare este relevantă pentru studierea unor fenomene cantitative. Ea poate avea, de asemenea, și un caracter predictiv, urmărind stabilirea tendinței evoluției procesului cercetat și starea acestuia într-un anumit orizont de timp. Ea poate duce la înțelegerea de ansamblu a unui fenomen și formularea de ipoteze care să stea la baza unor cercetări viitoare. Pentru detalierea anumitor aspecte, în special a celor de tip calitativ, se recomandă clarificarea lor prin studii directe. Cercetarea de teren se poate realiza în modalități diferite: anchetă asupra unui eșantion reprezentativ, cercetare exhaustivă, interviu individual de profunzime, focus-grup etc.

Alegerea celei mai potrivite metode este influențată de mai mulți factori, cum ar fi: obiectivele urmărite, resursele disponibile sau caracteristicile vizitatorilor. În general, cercetarea de teren este mai dificil de realizat, deoarece presupune costuri mai ridicate, o organizare specială a procesului de culegere și prelucrare a datelor, personal de specialitate de care, de cele mai multe ori, nu dispune.

Pentru a se obține informații reale și utile, orice cercetare trebuie atent planificată și controlat procesul de realizare a acesteia. De asemenea, este importantă analiza datelor și înțelegerea corectă a situației, deoarece pe baza concluziilor se vor lua anumite decizii, se vor adopta și implementa politici și programe viitoare de acțiune. În lucrările de specialitate sunt identificate următoarele etape de realizare ale unei cercetări de marketing: identificarea problemei; definirea scopului și a obiectivelor; elaborarea ipotezelor de lucru; estimarea valorii informațiilor; alegerea surselor de informații; stabilirea modalității de culegere a informațiilor; proiectarea cercetării propriu-zise; recoltarea informațiilor; sistematizarea și stocarea datelor; prelucrarea preliminară a datelor; analiza și interpretarea, elaborarea concluziilor și propunerilor; și formularea raportului de cercetare. În organizarea unei cercetări de marketing și evaluarea rezultatelor obținute trebuie să se țină cont de posibila existență a unor factori care să vicieze datele.

O categorie importantă a acestora sunt cei subiectivi, care sunt mai greu de controlat. Subiectivitatea are numeroase fațete. Ea poate să existe în toate fazele cercetării: stabilirea metodologiei, culegerea datelor sau interpretarea acestora. Chiar și redactarea raportului, fiind realizată tot de persoane, poate fi influențată de factori subiectivi, care să denatureze de fapt concluziile cercetării și prezentarea adecvată a propunerilor. De asemenea, subiectivitatea se poate manifesta la toate persoanele implicate în procesul de cercetare de marketing. Obiectivele urmărite prin studii de marketing pot varia foarte mult, însă în numeroase situații ele se limitează la aflarea caracteristicilor vizitatorilor (vârstă, venituri, frecvența vizitei etc.), date ușor cuantificabile. un obiect important pentru activitatea de cercetare a vizitatorilor ar trebui să fie evaluarea calității vizitei din perspectiva publicului (cât de mulțumiți sunt de vizită) și a muzeului (gradul în care și-a atins obiectivele față de vizitator, în ce măsură acesta a înțeles și reținut mesajele transmise). De asemenea, trebuie realizate cercetări care să urmărească interesul, reacția, caracteristicile și comportamentul consumatorului.

În ceea ce privește comportamentul consumatorului, studiile de marketing pot urmări două mari categorii de obiective, care țin de cunoașterea și înțelegerea următoarelor elemente: procesul individual de vizitare (procesul de informare; comportamentul și stilul de învățare; nevoile și dorințele; motivațiile; personalitatea; valori, credințe și atitudini; procesul decizional) și mediul caracteristic acestora (familia și grupul de referință; mediul cultural; mediul economic și social).

Tehnicile de cercetare a comportamentului consumatorului care pot fi utilizate sunt foarte variate. Alegerea celei mai potrivite metode se face atât în funcție de obiectivele urmărite, cât și în funcție de condițiile organizatorice concrete (cum ar fi resursele disponibile). Metodele folosite pot fi de natură cantitativă sau calitativă. În primul caz se urmărește culegerea unei mari cantități de informații de natură numerică, precum și constituirea unor baze de date variate. În cazul al doilea, se urmărește obținerea de informații de profunzime, care să reliefeze cauzele fenomenelor constatate.

Orice tehnică utilizată prezintă avantaje și dezavantaje. Ele trebuie, de multe ori, combinate pentru ca informațiile obținute să fie mai detaliate și mai bine înțelese, deci mai bine folosite în proiectarea și desfășurarea activității viitoare. Spre exemplu, o cercetare cantitativă poate fi dezvoltată prin realizarea unei cercetări de natură calitativă.

Principalele metode utilizate pot fi:

- pentru cercetarea cantitativă: ancheta pe bază de chestionar; analiza cantitativă a diferite surse; experimentul; observația sistematică.
- pentru cercetarea calitativă: focus grup; interviu individual de profunzime; analiza calitativă a surselor secundare; observația participativă; (auto)biografiile.

Bibliografie

1. Bing Liu, *Web Data Mining, Exploring Hyperlinks, Contents, and Usage Data*, Springer Berlin, Heidelberg, 2007.
2. Bird Drayton, *Marketingul direct pe înțelesul tuturor*, Editura Publica, București, 2007.
3. Blythe Jim, *Marketing (SAGE Course Companions)*, SAGE Publications, Londra, 2006.
4. Cetină, I., Brandabur, R., Constantinescu, M., *Marketingul Serviciilor. Teorie și aplicații*, Ed. Uranus, București, 2006
5. Negricea C.-I., *Strategii de marketing online – soluții de succes pentru dezvoltarea și implementarea aplicațiilor de marketing online în activitatea organizației*, Editura Universitară, București, 2010.